

PONTO

text in^{re} metatext
in^{re}

iulie - septembrie 2015

Nr. 3(48)
anul XIII

EX PONTO

TEXT / IMAGINE / METATEXT

Nr. 3 (48), (Anul XIII), iulie – septembrie 2015

EX PONTO

text/imagine/metatext

Revistă trimestrială publicată de Editura EX PONTO și S.C. INFCON S.A.

APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA,

cu susținerea Filialei „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor din România,
și sprijinul ROMDIDAC S.A. BUCUREȘTI

Fondatori: IOAN POPIȘTEANU, OVIDIU DUNĂREANU,
PAUL PRODAN, OLIMPIU VLADIMIROV

Redacția:

Redactor șef: **OVIDIU DUNĂREANU**

Redactor șef adjunct: NICOLAE ROTUND

Redactori: ANGELO MITCHIEVICI, LĂCRĂMIOARA BERECHET,
SORIN ROȘCA, OLIMPIU VLADIMIROV (Tulcea), ALINA ALBOAEI-PRODAN

Prezentare grafică: CONSTANTIN GRIGORUȚĂ

Tehnoredactare: AURA DUMITRACHE

Prepress: LEONARD VIZIREANU

Colegiul științific:

SORIN ALEXANDRESCU, Acad. SOLOMON MARCUS, IOAN STANOMIR,
ILEANA MARIN, VASILE SPIRIDON, DOINA PĂULEANU, ANTONIO PATRAȘ

Colegiul consultativ:

ION ROȘIORU, STOICA LASCU, BARDU NISTOR, ȘTEFAN CUCU,
VIRGIL COMAN, LIVIU LUNGU

Revista Ex Ponto găzduiește opiniile, oricât de diverse,
ale colaboratorilor. Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui text aparține
în exclusivitate autorului.

Redacția și Administrația: Aleea Prof. Murgoci nr. 1,
Constanța, 900132; Tel./fax: 0241 / 580527 / 585627
E-mail: exponto@infconsa.ro / ovidiodunareanu@gmail.com
www.exponto.ro

Revista se difuzează:

- în Constanța, la Librăria „Cărturești” din City Park Mall
- în Constanța, prin rețeaua chioșcurilor „Cuget Liber” S.A. și la
- Muzeul de Artă Constanța
- prin abonamente și direct, de la sediul redacției
- revista poate fi citită integral și gratuit în arhiva sa pe www.exponto.ro

Revista **Ex Ponto** este membră a **A.R.I.E.L.** (Asociația Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare)

Tiparul: S.C. Infcon S.A. Constanța
ISSN: 1584-1189

SUMAR

◆Editorial

VIRGIL COMAN – *14 noiembrie – Ziua Dobrogei intrată oficial în calendarul sărbătorilor naționale* (p. 5)

TEXT

◆Actualitatea literară

GH. FILIP – *Amintiri despre Marin Preda. Acasă la Moromeți* (p. 7)

◆Memorialistică

MARIAN DOPCEA – *Aprilie, luna florilor de mai. Carte despre Ion Negoïtescu și alți prieteni de demult. Fragmentarium* (p. 14)

◆Antologie Ex Ponto

ADAM PUSLOJIĆ – *Aproape; Vântul îndrăgostit* (p. 29)

IOAN FLORA – *Capul zburător; Milioane de zile* (p. 30)

ION BELDEANU – *Ochiul fără pată; Când trece mielul* (p. 31)

GHEORGHE ISTRATE – *Marele cântar; Heruv* (p. 32)

DUMITRU MUREȘAN – *Spațiu și timp; Întunecare* (p. 33)

NICOLAE PRELIPCEANU – *Seară continuă cu râul în spate* (p. 34)

LIVIU IOAN STOICIU – *Mustrea de cuget* (p. 35)

◆Inscripții dobrogene

NICOLAE SCURTU – *Noi contribuții la bibliografia lui Grigore Sălceanu* (p.36);

Câteva însemnări despre Eugen Lumezianu (p. 49)

◆Confesiuni

DAN PERȘA – *Cum m-am transformat din scriitor în om. Viața și cărțile mele până la cincizeci de ani* (II) (p. 45)

◆Proză

CONSTANTIN ABĂLUȚĂ – *Doamna Heralda* (p. 60)

TITI DAMIAN – *Pișcotarii* (p. 63)

GH. FILIP – *Eroul* (p. 70)

◆Poeți ai spațiului pontic

MIRCEA LUNGU (p. 75)

OLIMPIU VLADIMIROV (p. 77)

◆Literatura umoristică

ION M. RUSE – *Ariciul de mare* (epigrame) (p. 79)

IMAGINE

Reproduceri după lucrările plasticianului ALEXANDRU PARASCHIV (I-VI)

Profil biobibliografic și opinii critice de: ANTONIE DE PERIER, DIANA et PHILIPPE GOUGENHEIM, Sir MICHAEL LOCKETT, DOINA PĂULEANU, DAN BASARAB NANU și MARIAN NEAGU (p. 81)

◆Interferențe europene

ANTÓNIO M. FERRO – *Lucian Blaga „la curțile dorului”*. Traducere de FLORIN IONESCU (p. 83)

◆Literatura obsedantului deceniu

ANGELO MITCHIEVICI – *Obsedantul deceniu, marea dezbatere și criza sacrificiului*. (Dumitru Radu Popescu) (I) (p. 88)

◆Mari poeți români

OLIMPIA VARGA – *Ștefan Augustin Doinaș* (p. 99)

◆Literatura detenției

ANASTASIA DUMITRU – *Salcia – un lagăr al morții*. (Alexandru Mihalcea) (p.102)

◆O carte, două lecturi:

Pavel Chihaia, *Un armăsar mai puțin*

DAN OTTIGER DUMITRESCU (p.107)

NASTASIA SAVIN (p. 110)

◆Interpretări

IULIAN DĂMĂCUȘ – *Manierism și pitoresc în literatura sudului românesc*. (Ilie Sălceanu) (II) (p. 113)

◆Istorie literară

GABRIEL RUSU – *Constanța, gramatica rememorării. Întâmplări și personaje*. (Sorin Roșca) (p. 123)

◆Evaluări

LIVIU COMȘIA – *În căutarea inocenței pierdute*. (Marin Codreanu) (p. 128)

◆Lecturi

YIGRU ZELTIL – *Mașina de trăire* (Gabriela Eftimiu) (p. 134)

LUCIAN GRUIA – *Apologia* (Iancu Tănăsescu) (p. 136); *Duminica pădădiei* (Mihaela Meravei) (p. 138); *Iubirea urcă muntele* (Diana Dobrița Bîlea) (p. 140)

CORINA APOSTOLEANU – *Destine în impas* (George D.Piteș) (p. 142)

NASTASIA SAVIN – *Simplitatea risipirii. Antologie 2015. Ziua mondială a poeziei* (p. 144)

◆Literatura și școala.

Texte clasice, interpretări inedite

AUREL MACOVICIUC – *Caragiale – o lume în sărbătoare* (II) (p. 146)

◆Muzica

MARIANA POPESCU – *Corul de copii radio – la ceas aniversar. 70 de ani de la înființare* (p. 158)

RUXANDRA MIREA – *Muzicieni basarabeni afirmați în România*. (Mariana Popescu) (p. 161)

◆Arte plastice

OVIDIU DUNĂREANU – *Taberele de artă de la Ostrov* (p. 163)

MIRELA SAVIN – *Veșnicia clipei*. (Livia Mihaela Manciu) (p. 165)

◆Metamorfozele spiritului

FLORENȚA MARINESCU – *Așteptându-l pe Ovidius. Va veni?* (p. 167)

Reviste și cărți primite la redacție (p.170)

VIRGIL COMAN

14 noiembrie – Ziua Dobrogei intrată oficial în calendarul sărbătorilor naționale

Afirmam și cu alte ocazii că reintegrarea teritoriului dintre Dunăre și Marea Neagră în cadrul statului român, în urma confruntărilor militare desfășurate în Peninsula Balcanică între 1877-1878, a reprezentat o nouă etapă din cadrul procesului de unitate națională, început la 24 ianuarie 1859 și desăvârșit la 1 decembrie 1918.

Festivitățile privind instalarea autorităților civile și militare în Dobrogea aveau să se desfășoare la data de 14 noiembrie 1878, în prezența Alteței Sale Domnitorul Carol I. Prin urmare, din această zi și până la data de 5 decembrie 1878 se va derula procesul birocratic-administrativ la nivelul tuturor localităților din arealul dobrogean, fiind instalate, în mod oficial, autoritățile române. Momentului solemn din 14 noiembrie i-au urmat, în scurt timp, altele, la Constanța festivitățile organizându-se în data de 23 noiembrie 1878.

În primii ani de după 1878, autoritățile tulcene și cele constănțene aveau să marcheze momentul reintegrării Dobrogei în cadrul statului român la date diferite, mai exact 14 noiembrie la Tulcea și 23 noiembrie la Constanța. Mărturie în acest sens ne stă Adresa nr. 7078 din 21 noiembrie 1881 a Primăriei Constanța înaintată autorităților locale: „Ziua de 23 ale curente, fiind aniversară anexării Dobrogei la muma-patrie, urmează a se serba printr-un Te-Deum care va avea loc în biserica Ellină din acest oraș la orele 11 a.m. Vă rugăm să binevoiți a asista și dumneavoastră la acest Te-Deum”.

Din păcate, odată cu scurgerea timpului, aniversarea acestei zile nu s-a mai desfășurat asemenea primilor ani de după 1878. Dar, în anul 1903, la împlinirea unui sfert de secol, festivitățile s-au organizat atât la Constanța cât și la Tulcea, în data de 14 noiembrie, după cum ne relevă documentele vremii. Astfel, prin Adresa nr. 12083 din 12 noiembrie 1903 Prefectura Județului Constanța avea să transmită Primăriei Constanța invitația ca primarul, funcționarii din subordine și membrii Consiliului Local să participe la această sărbătoare: „Am onoare a vă comunica, că în ziua de 14 noiembrie curent orele 10 a.m. cu ocaziunea aniversării a 25 ani a luării în stăpânire a Dobrogei de către Armata română se va oficia un Te-Deum la biserica Catedrală din acest oraș. Această solemnitate va fi prezidată de către D-l Ministru Președinte, Dimitrie A. Sturdza. Vă rugăm să

binevoii a asista și D-Voastre împreună cu D-nii membri și funcționarii”. Dacă în orașul nostru avea să fie prezent la festivități chiar Președintele Consiliului de Miniștri, la Tulcea acestea aveau să fie organizate în prezența ministrului de Interne, Vasile Lascăr.

La semicentenar, în 1928, sărbătoarea a fost organizată la data de 28 octombrie în prezența suitei regale conduse de regina Maria, a Președintelui Consiliului de Miniștri, Vintilă Brătianu, însoțit de alți membri ai cabinetului, a unui număr important de parlamentari și, nu în ultimul rând, a Patriarhului Miron Cristea.

Nu este însă mai puțin adevărat faptul că în 1928 „Ziua Dobrogei” a fost sărbătorită la nivelul întregii țări. Cum era și firesc, pregătirile au început mai devreme, Ministerul Instrucțiunii transmițând autorităților din subordine, în data de 12 octombrie 1928, o circulară în care se preciza, între altele, că „Serbările se vor desfășura în timp de două zile. În ziua de 27 octombrie, **ziua Dobrogei** (Sic!), se vor face, în școlile primare, scurte povestiri istorice, geografice, arătându-li-se elevilor ilustrațiile ce le vor fi la dispoziție. Se vor citi povestiri dobrogene (Baciul Tomegea, cum a căpătat Sarichioiul vie, Legenda Techirghiolului, Legenda de la Capul Caliacra etc.), în școlile secundare se vor face lecțiuni de istoria dobrogeană, geografie, științe naturale, citiri din scriitorii dobrogeni (folosindu-se Antologia).

În ziua de 28 octombrie, zi de duminică, după Te-Deum, se va rosti o cuvântare festivă și se va executa un program potrivit momentului (cântece, recitări, lecturi, teatru, o alegorie, jocuri etc).

În aceeași zi, se vor sădi, spre eternă amintire, la biserică, la școală, în câmpurile de experiență ale școlii etc., **copaci comemorativi**. Toți elevii școlilor primare din țară în ziua serbării vor face, ei înșiși, gropile, iar sădirea se va face ulterior când vor avea puietii. Ministerul Instrucțiunii a intervenit la Casa Pădurilor ca să se dea ordine ocoalelor silvice să pună la dispoziția școlilor puietii de copaci potriviți regiunii. În Dobrogea sădirea copacilor se va face și de elevii școlilor secundare.

Pentru facilitarea cuvântării festive, Ministerul a tipărit prin Casa Școlilor o carte de popularizare despre **Dobrogea**, o **Antologie literară a Dobrogei**, un număr special din revista **Albina**, închinat Dobrogei, un **tablou comemorativ**, care va cuprinde harta României, având Dobrogea închisă în chenar roșu și o schiță a conferinței”.

Aniversării din 1928 nu aveau să-i mai urmeze altele la fel de fastuoase, 14 noiembrie – Ziua Dobrogei ocupând un loc marginal sau, mai mult, trecând aproape neobservată de autoritățile de la București pentru mulți ani. Cu excepția profesorilor de istorie, a unor muzeografi și, în ultimii ani, a unor asociații culturale care au mobilizat o serie de instituții administrative de la nivelul județelor Constanța și Tulcea, Ziua Dobrogei nu a mai fost celebrată pe măsura importanței sale.

Însă, la data de 11 iunie 2013, senatorul Gigi Christian Chiru, în numele a 27 parlamentari din ținutul cuprins între Dunăre și Marea Neagră, inclusiv cei ai minorităților turcă, tătară și ruso-lipoveană, a înaintat Biroului Permanent al Senatului, spre dezbatere și adoptare, propunerea legislativă privind instituirea zilei de 14 noiembrie ca „Ziua revenirii Dobrogei la România”. În urma derulării procesului legislativ, la data de 9 septembrie 2015 proiectul de lege a fost adoptat de Camera Deputaților, din totalul de 287 deputați prezenți un

---

continuare în pag. 13

GH. FILIP

Amintiri despre MARIN PREDĂ

Acasă la Moromeți

Cițisem mai demult, undeva, despre satul lui Gabriel Garcia Marquez: copii desculți și isteți le descoperă turiștilor – evident, niciodată pe gratis – acel tulburător Macondo, stabilind, ei întâi, cu de la sine putere, o inefabilă relație între opera literară și realitate, ștergându-le pe rând contururile și amestecându-le una cu alta până când nu se mai știe care dintre ele este cea mai adevărată. Faptul mi s-a părut semnificativ, întrucât el vine să explice încă o dată – dacă mai era nevoie – că între ficțiune și realitate există o strânsă corespondență, o comunicare în ambele sensuri, că ele se sprijină și se hrănesc reciproc, într-un proces de mari iluminări, de dobândire a unor înțelesuri noi și adânci, perene.

Trebuie să mărturisesc că aceeași curiozitate m-a mânat și pe mine la Siliștea Gumești: de a vedea câtă viață și câtă literatură există într-un sat, cum poate intra prima în cealaltă, cum arată în carne și oase – și ce părere are despre asta – un om devenit personajul unei cărți atât de populare ca *Moromeții*. Fără să știu de ce, aparent fără nici o legătură, mi s-a insinuat o mai veche amintire legată de Peștera Dâmbovicioara: unul dintre ghizii de-acolo, un fecior isteț de muntean, în timp ce vorbea despre legendele săpate în piatra întunecată pe care se străduia să o lumineze cu felinarul, se simțea dator să avertizeze turiștii: „attention a la tete”. Trebuia într-adevăr să fii cu băgare de seamă ca să nu te alegi cu câteva cucuie. De ce această amintire aici, în Siliștea lui Marin Preda, am înțeles aproape imediat, cu răsuflarea tăiată: dincolo de sat, de locurile și de personajele pe care le căutam, mergeam de fapt la o întâlnire cu Scriitorul, demers delicat și riscant, mai ales că îi cunoșteam părerea despre un astfel de lucru. Oricum, riscul era asumat și numai cititorul acestor rânduri își va putea da seama, la sfârșit, dacă puțina lumină aruncată cu sfială și cu un anume fel de evlavie a fost suficient de protectoare.

„ESTE IMPOSIBIL DE FĂCUT O DELIMITARE ÎNTRE
VIAȚA IMAGINARĂ... ȘI CEA TRĂITĂ DE SCRITOR”

Iată-mă, așadar, la Siliștea, confruntat de la bun început cu...reeditarea unei probleme moromețiene: cineva din județul Argeș solicită, la primărie,

tăierea unor plopî care mărginesc șoseaua pe o distanță de un kilometru și jumătate, plopî care ar sabota, cu verticalitatea lor, o rețea electrică de alimentare a sondelor. Civilizația petrolului face victime și la nivelul acesta! Și îmi vine în minte întrebarea lui Preda: „De ce au tăiat ei salcâmii?” Probabilul sacrificiu al plopilor îmi evocă o mai veche și de tristă amintire de sacrificare: a cailor: „caili... au fost omorâți cu ciomegele în curtea cooperativei, au fost dați la porci, deoarece, după cum mi s-a spus, «consumau mult». Cu alte cuvinte, nu-și mai aveau rostul lor în lumea țărănească, mâncau fără să muncească”. „Așa este, confirmă vicepreședintele consiliului popular. Eu am făcut parte dintre cei care au omorât cai, prin '61-'62. Aveam o mie de cai! Am fărâmat o groază de căruțe. Caili, ce nu puteam să mai dăm la porci, îi duceam la puțul sec – o groapă zidită cu cărămizi, îi stropeam cu petrol și le dădeam foc”. Caili... și din nou petrolul. Ca o obsesie.

Dar, nu asta căutam la Siliștea. Nici legendele legate de haiducul Groza, despre pădurea Frunzaru, Pârâul Câinelui sau despre fântâna de la Șanea, în care s-ar fi aruncat Alexandra lui Chioveanu. Intrăm în curte la Ilinca, stăm de vorbă în jurul unei mese, la umbră, pe unde cotcodăcește, zăpăcită de soarele lui august, o găină și se înfoaie când și când niște curcani. Amintiri? „A scris el destule; el le-a ținut mai bine minte”. Ion Baltac, bărbatul Ilinchii, aduce un teanc de cărți din casă; citim dedicația pe *Cel mai iubit dintre pământeni: Ilinchii și lui Ion Baltac, din partea fratelui și cumnatului, multă sănătate și afecțiune. Marin Preda*. Acest „din partea fratelui și cumnatului” îl aduce dintr-o dată foarte aproape pe Marin Preda, în intimitatea legăturilor cu cei apropiați lui. Câteva clipe prezența lui aproape materială mă tulbură. Încet, încet, câteva amintiri se derulează totuși și nu știu bine dacă ele sunt ale Ilinchii, femeia aceasta de o mare decență, îmbrăcată în negru, care te cumpănește din priviri, sau dacă nu cumva sunt amintirile propriilor mele lecturi. „Îl luam la câmp, la secere; nu-i plăcea, nu era de el. Îi lăsam și lui o bucățică și rămânea și cu aia în urmă...” „Mama ținea mai mult la el... Îi plăcea să citească. Citea toată noaptea. Pleca în sate și aducea cărți. Adormea cu capul pe carte, perna lui asta era. Și când se ducea cu oile citea”. „A existat Bisisica?” „Da, aveam o astfel de oaie... A muncit foarte mult, singur, singur”. „Când a scris *Moromeții*, greșise el ceva pe la jumătate. M-a întrebat pe mine, s-a dus acolo și-a oprit cartea și a modificat”. „Nu spunea niciodată ce are de gând să scrie, decât că are treabă. Mereu avea treabă”. „Era cinstit, nu-i plăcea să umble alții pe lângă el cu cine știe ce, nici el pe lângă alții. Când să dea fi-miu la facultate, l-am rugat și noi să caute pe cineva să ne ajute. Știe carte? ne-a întrebat. Știe. E, dacă știe, n-are nevoie de nimeni. Altfel, cum să mă duc eu la un profesor și să-i spun: bagă-l pe ăsta, nu știe el, da bagă-l. Știe, intră. Dacă nu știe, tot cade și tu o să ai impresia că nu te-am ajutat”... „Ne scria de unde se ducea. De-aici...nu ne mai scrie. Oriunde mă voi găsi, ne scria din China, gândul de la mama nu-l iau”... „Există un Ilie Moromete, e cineva cu numele acesta. A fost filmat de unii de la televiziune, prin '63. L-au tot sicut încoace și-ncolo, pe el și pe ai lui. L-am scris lui Mărin și-a intervenit el, că nu ăla era Moromete, de la el luase numai numele.” „După ce a apărut *Moromeții*, Cocoșilă s-a supărat. A venit la noi în curte: Ce mi-a făcut, Ilinco, Mărin, dar-ar dracu peste ochelarii lui? Vrea să mă lege ăștia? Când a venit Mărin, i-am spus, el a râs și i-a zis că n-o să pățească nimic, da Cocoșilă tot supărat a rămas: Cum, mă, de ce m-ai pus tu tocmai pe mine?”

Ion Baltac ne arată o poză a bătrânului Moromete – Tudor Călărășu, de fapt. Pare a fi cam din aceeași perioadă cu fotografia apărută pe coperta cărții

lui Florin Mugar – *Convorbiri cu Marin Preda*. Pe chipul, din profil, al bătrânului, cu o anume strălucire în privire, se citește inteligența aceea formidabilă. Ridurile ochiului par adunate într-un zâmbet ușor ironic, și omul cu fruntea bombată pare să spună: „Domnule... eu totdeauna am dus o viață independentă!”. Ion Baltac a citit toate cărțile lui Preda. E în stare să le povestească și să reproducă idei, dar, pare-se, cea mai mare atenție o acordă corespondențelor cu realitatea. Evident, știe mai multe decât cititorul obișnuit. „Petrică, spune el despre personajul din *Cel mai iubit dintre pământeni*, a existat, da, și despărțirea dintre el și Matilda, pentru Petrini, așa a fost. Petrini este Preda. În Matilda sunt toate soțiile lui”...

Îeșim, satul picotește sub soare, cerul se învolbură undeva în înalțuri... Nimic neobișnuit, îi zic, un sat ca oricare altul, dar ceva mă contrazice: nu e așa. Aici lumea mai știe despre locul unde era fierăria lui locan, aici mai sunt casele ga Mariei, ale lui Stan Cotelici, Pațanghel, Parizianu... nu e un sat, e un univers, un „Macondo” românesc, un spațiu în care este concentrată istoria unei clase.

ÎNTÂLNIRE CU TATĂL ȘI FIUL

Mă aflu în curtea Moromeților, invadat de scene din carte, în fața casei mici, cu modificări neesențiale. Iată, aceasta e prispa (ascunsă acum de o terasă din scânduri) pe care dormeau Niculae, bucuros să scape de afurisita de Bisicică, și Moromete, frământat dacă să-l lase sau nu pe Achim cu oile la București, gândind nu la cei șase, ci la cei patru mii de lei, cu care ar scăpa și de bancă, și de *fonciire*. Dincolo, în spatele ușii închise, trebuie să fi fost locul în care se înghesuiau Moromeții în jurul mesei rotunde, duminicănd mă-măliga în lapte și ridicând dintr-odată din strachină un stol de linguri. Curtea nu mai are decât o potecă pe unde să intri și să ieși, restul e cultivat cu ardei, varză și porumb. „Altădată, aici era grajdul vitelor, un gard, apoi grădina cu salcâmi, unde puneam patele și cocenii”. Omul care ne vorbește e Gheorghe, fratele vitreg al lui Preda, Achim din *Moromeții*. „Așadar, dumneavoastră sunteți Achim?” îl întreb. „Da” și ridică din umeri, ca și cum asta n-are nici o importanță. „Eu n-am citit cartea”, se grăbește să adauge și ceva mă face să cred că nu e adevărat și că evită, în felul acesta, să vorbească, din cine știe ce motiv, despre ceva anume. Îi amintesc răspunsul său la o întrebare a lui Preda despre ce face el la București: „Construiesc societatea. Jumătate am și construit-o! A mai rămas jumătatea ailaltă”. Râde. „Mă mai întreba: Cât câștigi tu acolo? 1200 la trei luni, îi răspundeam. Ce mai râdea Mărin!”. Oricum, amintirile sale demarează reticent, cu „a fost greu în trecut”, ceea ce îmi amintește de replica lui Țugurlan: „Tovarăși! Marin Preda a fost un prăpădit. Trăiască Partidul Comunist”. „Eram opt oameni în casa asta. Numai bietu tata știa cum făcea, aveam, n-veam, masa era masă. Dimineața, tata cu mama ne împărțea la muncă. Bietu Mărin se ducea cu oile. Își lua o carte, și-o băga la burtă și citea toată ziua. Citea, dom'ne! Ilinca învăța bine, și fratele Sae, și eu mai citeam, da el citea altfel, de. Când a terminat școala, ce să facă bietu tata, a vândut caii, oile... l-a dus nu știu pe unde, pe la Abrud, la o școală... În vacanțe, învăța alți copii, să facă rost de bani. Asta era treaba! (Între timp s-a înnorat, fulgeră și un tunet formidabil sparge văzduhul. „Achim” face o scurtă pauză: „bă, da ce pușcă are!”). Eu am făcut șapte ani armată. Când am venit, el era la București, stătea la gazdă; îmi arăta niște scriituri, nu știu ce făcea cu ele... Și-a ajutat părinții până-n ceasu d-a murit... Când a venit

ultima dată la mine, m-a întrebat: De ce ai vopsit tu gardul galben? Ca să fie frumos, i-am zis și el a râs”...

Gheorghe are în el ceva... moromețian. Pare a privi lucrurile cu subtilă ironie, pare a nu se mărturisi decât pe jumătate, păstrând pentru sine „jumătatea ailaltă”. Am impresia că-i deslușesc acea specific moromețiană disimulare, acea distanță sau nepotrivire dintre gând și vorbă. Hotărât lucru, am emoția întâlnirii cu Ilie Moromete. Cu Marin Preda. „Cine e tatăl și cine e fiul?”. Îmi amintesc finalul din primul volum al *Moromeților*: „Din Moromete cunoscut de ceilalți rămase doar capul lui de humă arsă, făcut odată de Din Vasilescu și care acum privea însingurat de pe polița fierăriei lui locan la adunările care încă mai aveau loc în poiană...” les din Siliștea, din acest univers tulburător, cu copleșitoarea senzație că chipul lui Martin Preda mă privește de undeva, de pe polița eternității...

O ADMIRAȚIE CU NUANȚE EVLAVIOASE

Ștefan Baltac (Gigi), feciorul Ilinchii și nepotul lui Marin Preda, e un peripatetic. Se plimbă tot timpul prin cameră, oprindu-se numai pentru a-mi arăta, la răstimpuri, câte o fotografie, vorbește, gesticulează, se străduiește să facă ordine în amintirile care vin una după alta, una peste alta, alungându-se, chemându-se, năzuind toate să întregească și să desăvârșească o imagine. O imagine care nu se lasă nicicum prinsă, care nu se ivește niciodată întregă, care lunecă mereu printre vorbe, și nu știu de ce îmi vine să cred că întocmai așa a fost Preda, că nimeni nu se poate lăuda că l-a cunoscut cu adevărat până la capăt. Ștefan Baltac „se luptă” cu această imagine, cu propriile lui amintiri, încercând să fie exact, obiectiv, dar admirația, cu nuanțe evlavioase așa zice, amestecată cu privilegiul intimității, îl face firesc – și cald – subiectiv. Am impresia că el însuși, vorbindu-mi, îl redescoperă pe unchiul său și pe marele prozator, încât frazele sale tind să se sfârșească mereu în mirare. Și parcă tocmai această mirare, care revine, punctând sfârșitul unei amintiri și începutul alteia, este mai elocventă, mai expresivă. E ca o înclinare a frunții și a sufletului mult mai cuprinzătoare decât cuvântul.

Îmi urmăresc atent interlocutorul, încercând să mi-l imaginez pe Preda la Siliștea. „Îi plăcea foarte mult seara, noaptea. Stătea până târziu, parcă pentru a prinde pulsul satului, liniștea aceea în care răsunau când și când lătratul unui câine sau fluieratul unui flăcău la poarta unei fete. De scris, nu scria niciodată aici. Asculta, în schimb. El rar scotea câte-o vorbă, dar reținea tot ce i se povestea. Avea o memorie fantastică. Odată, un unchi al meu din partea tatei i-a povestit ceva din război, care i-a plăcut foarte mult. La un moment dat nu l-a mai lăsat să continue, spunând că restul nu mai era interesant și că faptele acelea o să le folosească într-o carte. După câte știu eu, avea aproape conturată o nouă carte, pe care intenționa să o scrie înaintea volumului al doilea din *Delirul*... Ce nu-i plăcea în sat? Gardurile din beton, vopselele de pe case... Nu-i plăcea că se uită vechile tradiții, că gospodăriile oamenilor nu mai arătau așa cum le știa el, fiindcă dispăruseră fânarele, glugile de paie și de coceni, oborul oilor... Oamenii nu prea îl înțelegeau, însă. Pentru ei el rămăsese tot Mărin al lui Pațanghel, așa i se zicea lui Tudor Călărașu. Cei mai mulți veneau să îi ceară tot felul de servicii, de intervenții, pe care el nu le făcea, fiindcă niciodată n-a făcut caz de numele său, de influența sa. Era foarte drept, foarte cinstit... Eu îl vizitam și la București, la Mogoșoaia sau acasă. Se temea de hoți și de aceea își cumpăruse încuietori sofisticate,

„sigur”. Sunam și, înainte de a-mi deschide, după ce îi spuneam că sunt eu, îmi pune două-trei întrebări: ce mai face mă-ta? Dar tac-to? și asta ca să se convingă că nu e altcineva... Îl enervau șoferii imprudenți, excesivi. Îi înjura și mă îndemna și pe mine: deschide ușa și înjură-l p-ăla! Asta era pentru el o descărcare nervoasă. La Mogoșoaia, când mă duceam, mă întâmpina mereu cu aceeași întrebare: ce mai e pe-acasă? Vorbea puțin. De multe ori începeam o discuție și, când credeam că s-a prins la vorbă, se întrerupea brusc. Refuza să se destăinuie. Mă fascina modul lui de a gândi și de a vorbi. Ce spuneam eu în douăzeci de minute, el spunea într-o frază. Avea o mare putere de sinteză. Pe urmă, un numit lucru: tu îl vedeai așa cum îl vede toată lumea, el, însă, îl vedea altfel și se exprima atât de clar și de convingător, încât te mirai cum de n-ai descoperit și tu latura aceea”.

Revenim la Siliștea. „Oamenii din sat și-au dat seama de valoarea lui abia după ce a apărut *Delirul*. Au început să caute corespondența dintre ei și personajele cărților sale. Părea ușor, multe nume erau reale și asta a produs încurcături. Vorbind despre celebra tăiere a salcâmului, din „*Morometii*”, „bătrânul învățător” a exclamat: bă, da al dracu salcâm a mai avut și Pațanghel, dacă, după ce l-a tăiat, a ajuns cu vârful în curtea lui Bălosu. De la Tudor Călărășu la Bălosu era vreun kilometru distanță. Dar Bălosu nu era acela, ci altul, după cum Moromete nu era cel pe care îl chema într-adevăr așa și pe care, prin '63, au vrut să-l filmeze unii de la televiziune, ci, lucru știut azi, tatăl lui Marin Preda. Oamenii au înțeles mai târziu că Preda a modificat de fapt geografia satului, inclusiv pe aceea spirituală, că între literatură și realitate nu se poate pune semnul egalității. Cert, însă, rămâne faptul că Siliștea Gumești a devenit, datorită geniului lui Marin Preda, acel spațiu moromețian, tipic pentru satul românesc”.

„OM MARE POATE FI ORICINE LA LOCUL LUI”

În august 1965, continuă inginerul Ștefan Baltac, „terminasem liceul și aș fi vrut să dau la mecanică sau la geologie-geografie. Tata voia să dau la mecanică agricolă, în ideea de a rămâne astfel în sat. Cum socoteam că aș avea nevoie de meditator și cum ei nu găseau unul, i-au scris lui Preda. Îmi aduc și acum aminte cuvintele mamei: Marine, te rog să faci pentru mine lucrul ăsta, că n-am să te uit toată viața. Noi suntem săraci, n-avem bani de cheltuit. Știi bine cum a fost cu tine, când eu am cedat un pogon de pământ din zestrea mea ca să te ducă la școală. Ajută-mă. Nu m-am dus nici la mecanică, nici la geologie. Până la urmă, tata, fascinat de construcțiile noi și mari, a consimțit să mă înscriu la construcții. E drept că în titulatura facultății figurau și construcțiile agricole, ceea ce se potrivea speranței sale de a mă vedea, totuși, lângă dânsul. Pe la jumătatea lui august ne-am dus la Preda, care, la stăruințele mamei, i-a zis: Te ajut cu bani pentru un meditator, dar de unde să-l iei? Cel mai bine e ca băiatul să învețe singur. Auzind-o pe mama că ar vrea și ea să-și vadă feciorul „om mare”, a replicat: Om mare poate fi oricine la locul lui, cu condiția să știe și să facă bine ce are de făcut. Și Ion – tatăl meu era pe vremea aceea manipulant – poate fi om mare acolo unde e dacă își face cum se cuvine datoria!”.

Marin Preda răspunde așteptărilor printr-o scrisoare. Scrisă pe 5 august, în chiar ziua sa de naștere, semn că într-o astfel de zi – sau mai ales într-o astfel de zi – Scriitorul ținea să fie cu ai săi, „pe meleagurile natale”. Și când

el nu putea să vină – explicându-le și de ce – îi chema pe ei la București. Iată două scrisori, puse la dispoziția noastră de inginerul Ștefan Baltac.

5 august, ziua mea de naștere

DRAGĂ IOANE ȘI ILINCO ȘI GIGI

N-am dat în ultima vreme nici un semn de viață, fiindcă am fost plecat două luni de zile la Paris și ne-am întors acum câteva săptămâni. Știu că i s-au trimis mamei 500 de lei, dar nu știu când, înainte sau după ce ne-am întors noi.

Dragă Ioane, în scrisoarea ta îmi ceri să-ți trimit un profesor de matematică să-l meditez pe Gigi. E cam greu, nu am unul la îndemână, dar la prima ocazie îl fac pachet și ți-l trimit prin poștă recomandat-expres. Tu ești un om cu haz, așa că o să râzi singur de ce-ai spus. În ceea ce privește faptul că dacă Gigi nu reușește anul ăsta îl ia militar, aici sunt de părerea ta că ar fi mare nenorocire, ar uita materia și i-ar fi pe urmă foarte greu să se țină de cei mai proaspeți ca el la învățătură. De-aia e necesar ca el să intre neapărat anul ăsta și sfatul meu este să se înscrie la Geologie, unde după câte știu eu nu e bătae așa mare, dar și la celelalte are șanse, de pildă mecanică-agricolă, adică în acele facultăți unde viitorul specialist va trebui să plece pe teren în afara orașelor (toată lumea preferă orașele, e mai civilizată!). În ce privește cunoștințele mele la aceste facultăți, sunt nule și chiar dacă aș avea, n-ar folosi la nimic. Anul trecut am vrut s-o ajut pe o nepoată, fata lui Stan al sorei lui tata, din Râca, a vrut să intre la filologie, sunt bucureșteni. La filologie am multe cunoștințe, dar e o bătae așa de mare (500 de candidați pe nu știu câte zeci de locuri) că în ciuda cunoștințelor mele, nepoțica mea a căzut, fiindcă lucrarea scrisă se dă în plic închis, fără semnătură și nu știi a cui e, iar la oral degeaba a luat ea zece, fiindcă i-a ieșit media sub opt și a fost eliminată din lipsă de locuri. Așa că nu e nici o nădejde decât învățătura și norocul, adică să-i cadă lui Gigi niște bilețele mai ușoare la oral și altele și mai ușoare la scris. De încercat musai să încerce, aici nu trebuie să ziceți că n-aveți bani de cheltuit fără folos, faceți rost și luați-i lui Gigi un meditator, fiindcă odată pus piciorul în facultate, merge mai ușor cu învățătura și ieși specialist cu o leafă mai bună decât dacă rămâi numai cu școala medie.

Când vine Gigi în București să treacă și pe la mine – să vie și Ilinca cu el, mai stau și eu cu ei de vorbă. Vă urez succes la toți, sănătate mamei și toate să vă meargă cu spor.

Marin

DRAGĂ ILINCO

Mai scrie-mi și tu câte-o scrisoare, îți mai desmorțezi și tu mâna și creierul și mai spuneți-mi ce mai e prin sat, ce se mai zice și ce se mai întâmplă. Sae e bine, am vorbit cu el la telefon, e cam ostenit cu serviciul lui, dar se descurcă, nu l-am mai văzut nici eu de anul trecut. La Paris a fost foarte frumos, dar îți trebuie mulți bani, că sunt atâtea lucruri frumoase de văzut și de cumpărat, că ai putea să toci toată averea Gospodăriei voastre, sau cooperativă, cum îi zice, într-o singură zi.

Ce face mama? Cum o duce cu bătrânețea? Tu cum te mai împaci cu ea? Doctorița aia, sau doctorul o mai vede? Sau n-ai mai chemat-o de anul trecut? Mița și Dida ce fac, dar nerodul ăla de Gheorghe?

Vino pe la București cu Gigi, că-ți plătesc eu trenul. Dar vino negreșit, altfel nu-i mai trimet mamei nici un leu. Vino că ți-am adus ceva din Paris. Aș veni eu, dar e drumul plin de gropi, îmi nenorocesc mașina. Sănătate mamei, la revedere!

Marin

Moromeții, pe care i-am cunoscut la ei acasă nu erau niște vorbăreți. Ei îl știau pe Preda, cel care copilărise cu ei, cu care împărtășiseră aceleași griji, aceeași viață, dar nu și aceleași visuri. Când Niculae s-a urcat în căruță lângă Moromete spre a se duce la școală, practic el a plecat dintre ai lui. A fost ca o despărțire. El a intrat într-o lume despre care ei nu știau mai nimic și care le pune la grea încercare imaginația.

Am stat de vorbă cu ei la câțiva ani după ce Marin Preda a intrat în eternitate. Astăzi, mulți dintre ei nu mai sunt. Probabil că, acolo, într-o altă viață, se adună toți pe prispa casei, în jurul mesei rotunde și, amintindu-și scena de început din *Viața ca o pradă*, Preda face un gest reparator: așază el încă o pâine lângă aceea de pe masă.

---

14 noiembrie – Ziua Dobrogei

urmare din pag. 6

număr de 279 votând pentru, 6 abținându-se, în timp ce 2 nu au votat. Forma transmisă spre promulgare Președintelui României, la data de 21 septembrie 2015, este următoarea:

„LEGE privind instituirea zilei de 14 noiembrie – Ziua Dobrogei

Parlamentul României adoptă prezenta lege.

Art. 1. – (1) Se instituie ziua de 14 noiembrie – Ziua Dobrogei.

(2) Sărbătoarea anuală a Zilei Dobrogei poate fi marcată de autoritățile centrale și locale, precum și de instituțiile publice de cultură din țară și străinătate, prin organizarea unor programe și manifestări cu caracter cultural-științific.

Art. 2. – (1) Autoritățile administrației publice centrale și locale pot sprijini material sau logistic organizarea și desfășurarea programelor și manifestărilor prevăzute la art. 1 alin. (2), în limita fondurilor disponibile.

(2) Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune, în calitate de servicii publice, pot include în programele lor emisiuni culturale ori aspecte de la manifestările dedicate acestei sărbători”.

După promulgare și publicarea în „Monitorul Oficial” speranțele noastre se leagă de implicarea autorităților centrale și locale în organizarea acestei sărbători naționale, an de an, pe măsura importanței pe care o are în istoria României.

MARIAN DOPCEA

Aprilie, luna florilor de mai Carte despre ION NEGOIȚESCU și alți prieteni de demult

Fragmentarium

-De dragul meu ai venit – sau de dragul cărților mele?

Întrebarea mă smulse din plăcuta îndeletnicire, făcându-mă să mă întreb, la rândul-mi, dacă „lăcomia” mea în fața rafturilor nu e cumva deplasată.

Era – cum să nu fie!

Abia pătruns în casă nu rezistasem tentației – „pot să mă uit puțin?” – și după ce promisem încuviințarea „uitasem” de toate.

Această uitare de sine e însă explicabilă (dacă nu și scuzabilă) – căci aveai, într-adevăr, ce privi.

Un lung perete, din dușumea până în tavan, fusese amenajat pentru a găzdui minunățiile. Sus clasicii, în bunele (și chiar frumoasele, aș zice) ediții critice ale „Minervei” (le îndepărtase supracoperta, ochiul bucurându-se de litera aurie pe pânză) și cărți în limba germană, franceză și chiar latină, cu altfel de legături, vădind din partea editorilor altfel de pricepere și altfel de atitudine față de înfățișarea, ca obiect, a cărții.

O mică scară pliantă, pe care atunci nu am îndrăznit (totuși!) să o utilizez, era la îndemână, lângă fereastră.

În rafturile mai ușor accesibile – literatura română contemporană. La fereastră, pe calorifer alcătuiuse, din cărămizi și sticlă, tot un fel de raft. Pe lângă peretele opus și în colțuri: tot niște... metri cubi?! de cărți (abia peste vreun an avea să-și mai cumpere o bibliotecă), iar pe lângă masa de stejar din fața rafturilor – alte cărți.

– Iertați-mă, am spus. E greu să te stăpânești când...

– Nu ești primul, zise, care se poartă astfel. Eu, însă, aici stau rar. Să trecem dincolo.

Abia acum observai că în odaie se afla un singur scaun, tot de stejar, probabil incomod, între raft și lungul „birou”.

Larga deschidere dintre cele două odăi era mascată de o uriașă perdea de pluș albastru, ornată cu portretul criticului, în tinerețe, înveșmântat straniu, fantezist, într-un fel de mantie renascentistă.

Odaia de alături, întunecată, căci prefera să aprindă lumina electrică decât să ridice jaluzelele, era cameră de lucru și dormitor. Lângă patul îngust, învelit cu o cergă, câteva cărți risipite.

– Eu citesc în pat, îmi spuse. Scaunul de la birou l-am ales incomod ca să nu adorm la scris. La citit, însă, nu-i nici un pericol. Cititul îmi dă mai curând insomnie decât somn (glumă? afectare? confesiune?).

În spațiul, destul de mic, dintre fereastră și perdeaua de pluș – două fotolii vechi între care, minusculă, o măsuță.

Abia m-am așezat și, stingherit, am întrebat dacă se fumează.

– Da... dar stai să aduc altă scrumieră, zise observându-mi țigările „Mă-rășești”.

Se întoarse curând din baie („apartamentul” nu era „prevăzut” cu o bucătărie; în baia destul de încăpătoare ținea însă fel de fel de obiecte) – cu un respectabil talger de aramă. – „Mă-rășeștile” au prostul obicei de a lăsa scrum pretutindeni. Poți să fumezi oricât, fumul nu mă deranjează deloc, și eu fumez mult – scrumul însă mă enervează... Și, cum pentru curățenie vine cineva doar o dată pe săptămână, te voi ruga să fii foarte atent.

Îl mai văzusem, în cei doi ani de când ne cunoșteam, pe la Sibiu, se înfiripase între noi chiar un fel de comunicare epistolară (în sensul că lungilor mele scrisori – și frumoase, zicea uneori! – le răspundea destul de scurt, anunțându-mă că le-a primit și îndemnându-mă să-i mai scriu), mă „lansase” chiar, (publicând în proaspăt înființata *Săptămână culturală*, unde avea o rubrică, un articol ce-mi purta numele), aș îndrăzni să zic, prieteni.

Îmi povesti cât de greu a obținut această casă și cât de mulțumit se simte, acum, să o aibă.

Voi stărui, deocamdată, asupra acestui aspect (statutul lui de... „proprietar!”) părăsind relatarea cronologică. Nici nu aș putea reconstitui, de altfel, ce a spus/ am spus prima, a doua, a treia, a nu știu câta oară.

Nu se putea vorbi, în anii aceia (cu excepția, desigur, a vârfurilor partidului comunist și a dulce inocentului său aparat opresiv), de oameni bogați în România. Nego avea o pensie de 3.500 lei, care-i permitea să trăiască, singur fiind, relativ bine. Lucrurile nu le cumpăra însă ușor – așa că trăia, cu naivă încântare, bucuria (din când în când!) de a se „îmbogăți”.

S-a „îmbogățit” astfel cu o frapieră de argint (pe care a dat zece mii de lei – pensia pe trei luni!) despre care era încredințat (și era mândru din caleafară de faptul acesta!) că aparținea lui Franz Iosef; „s-a îmbogățit” – el care avea o părere proastă despre Televiziunea română, cu un televizor „Sport”, bucuros de Telecinematecă. (– Vezi că marți seara e „Insula”. Să vii neapărat să-l vedem!) – și s-a îmbogățit, mai ales, cu încă o bibliotecă, de lemn masiv, alcătuită din șase frumoase dulapuri ale căror uși, prevăzute cu geam, erau împodobite meșteșugit baroc de spirale și cercuri de fier forjat.

Mobila aceasta fusese destul de îndelung râvnită așa că, atunci când a dat de niște bani (vânduse, pare-mi-se, casa părintească de la Cluj) a fost cuprins de un fel de febrilă nerăbdare. S-o vadă cât mai repede aranjată, plină cu cărți .

– Mâine mi-o aduc – mi-a spus – de la cursuri să vii direct la mine, mi-a promis că vine și Papilian, până seara, toți trei, suntem gata!

M-am dus, a doua zi – și Papilian sosise chiar înaintea mea – numai că mașina întârzia; iar când a venit bruneții cărători s-au dovedit... cam țigani. Să mai dea domnul două sute, că holul e cam îngust, două sute că pun fiecare dulap unde zice dumnealui și nu le lasă, ca în alte părți, în mijlocul casei, alte

două, trei sute e cazul să le lase și lor de-o damigeană de vin, dacă tot nu s-a gândit să o aibă pregătită.

Această țigăneală l-a iritat teribil.

– Nu de bani e vorba, ne-a spus după plecarea „furnizorilor” – da uite cum nu știu ce meschinărie îți poate întuneca bucuria! Nu mai am nici un chef de așezat cărți! Hai mai bine să bem o votcă!

Om fi băut o sticlă? Om fi băut vreo trei? Timpul trece repede când vorbești despre cărți – cu iubitori de cărți, când ești ușor amețit și când ai vrea, parcă mai mult decât oricând (sau poate că tocmai de aceea!), ca el, timpul, să se oprească. Se întunecase bine când l-am părăsit.

A doua zi, însă, când m-am dus, surpriză: Cărțile erau aranjate!

– Am stat azi-noapte, mi-a spus zâmbind parcă vinovat. Nu am mai avut răbdare!

Avea simțul proprietății, va să zică, vână de capitalist, bre!

*

lubea cărțile cu o patimă nesăbuită și... risipitoare. Nu le împrumuta – pentru că era gelos, aș crede; le dăruia – pentru că nu avea obiceiul să le împrumute!

*

Se întâmpla uneori așa:

– Am fost la Cluj, uite, și-am găsit Lucrețiu!

Îl „găsise” în biblioteca de „acasă” („tatăl meu, la care am ținut enorm, a fost un mare iubitor de cărți”) – purta semnătura lui de adolescent. Copiasem fragmente din ediția, tot franțuzească dar „de lux” pe care o avea la București. Tipărit în două volume poemul antic dăruit mie era însoțit de o fidelă traducere în proză – calitate ce-l făcea, studentului începător întru „latinie”, deosebit de util. Nego ținuse minte și că nu am Lucrețiu – și se gândise, delicat, că o traducere – și cu franceza peltică, pe care mi-o testase, nu mi-ar strica!

*

„Bătea” câteva librării în care, deosebit de cunoscut, își permitea să stea destul de mult, provocând un fel de dezordine, cumpărând însă, mai întotdeauna, câte cărți putea duce fără a atrage atenția, ostentativ, pe stradă.

L-am însoțit de câteva ori în astfel de „expediții”.

Literatură contemporană nu prea cumpăra – aveau autorii grijă să fie citiți! – dar, împătimit de lectură, căuta traducerile de ultimă oră (despre care nu avea s-o scrie, de altfel!), albumele de artă.

De obicei după ce citea acele traduceri vorbea cu entuziasm despre ele, dăruindu-le prietenilor.

– Tocmai am citit un roman de Guido Piovene. Se numește „Stele reci” și are printre personaje, pe Dostoievski! Dostoievski mort, întors din lumea de dincolo. Mi se pare extraordinar – trebuie să-l citești!

Îmi aduse exemplarul, învingându-mi, ca de multe ori, rezervele:

– Tot nu am unde ține asemenea cărți, le iau pentru bucuria ceasului, îmi place să citesc și eu pentru mine însumi, altfel decât din obligația de critic, tot trebuie să le dau cuiva! Îmi spuse apoi că-i pare rău că nu-i place literatura

polițistă, iată, lectura pură, Doinaș se pierde-n ea cu voluptate, ar avea de unde să se împrumute – dar nu-i place!

Reveni la romanul care-mi sta, acum, în față, pe măsuță:

– E un autor tânăr, din care nu am citit nimic până acum și, ca scriitor, de o extraordinară inteligență.

Observai că inteligența, în sensul vocației înțelegerii, nu neapărat a manifestării ei ca rațiune mi se pare indispensabilă oricărui autor.

– Nu la asta mă refer! De altfel, chiar ca „rațiune”, cum spui, inteligența e indispensabilă. Sigur, literatura, poezia, mai ales, poate avea impulsul inițial într-o pornire irațională, dar întregul, construcția finală, este evident un produs rațional. Când vorbesc, însă, despre „inteligența” lui Piovene, mă gândesc la faptul că Dostoievski e deja mort. Să scrii despre un geniu e o dovadă de lipsă de inteligență – pentru că, de obicei, geniul te depășește; depășește resursele tale empatică... Să mă explic: Poți scrie oricât vrei, mai bine sau mai prost, fără să fii din start, cum zic sportivii, handicapat. Dar să faci dintr-un geniu real personaj de roman e riscant. Lucrul acesta l-a intuit Piovene și a procedat în consecință. Nu genialitatea lui Dostoievski constituie substanța cărții sale – ci condiția umană în ceea ce are ea mai precar: efemeritatea. Veți înțelege mai bine după ce citești! E un Dostoievski golit de sine însuși, la o sută de ani după moarte. Iese de sub pământ și descrie „existența” de dincolo fără pic de genialitate, fără orgoliu și fără speranță. E cutremurător!

Dăruia, odată cu „obiectul” carte – și inefabila cheie a înțelegerii ei!

*

Mi s-a întâmplat o singură dată să-i dăruiesc, la rândul meu, un obiect. E vorba de o icoană pe sticlă. Îmi spusese, nu mai știu în ce împrejurări, că-i place naivitatea acestor icoane vechi, că și-ar fi dorit una dar, din păcate s-a gândit prea târziu. Îi era cunoscut faptul că până și în cel mai uitat sătuc icoanele s-au vândut pe capete și pe mai nimic – acum ar cumpăra și el dar nu are de unde.

Aveam acasă asemenea icoană! Am tăcut însă gândindu-mă pe de o parte să vorbesc întâi Mamei (problemă mărunță, ținând mai mult de conveniență) și, pe de alta (și mai ales!) să-i fac o surpriză.

Trenul până la Făgăraș costa destul de puțin, în câteva ore ajungeam acasă și a doua zi, pe înserat, puteam fi înapoi – așa că în prima sâmbătă mi-am permis să lipsesc de la cursuri (nu era prima oară!) și, spre bucuria Mamei, picam la Ludișor.

– Și vrei s-o duci cu trenul? – se îngrijoră ea când află despre ce e vorba; tu n-ai minte! Nu ajungi cu ea întregă nici până la Brașov!

Că oi ajunge, că n-oi ajunge – duminică dimineața eram, cu icoana în brațe, în gara din Făgăraș. După amiază telefonam, din Gara de Nord, lui Nego. Era acasă, da, sigur, pot trece pe la el.

Când mă văzu și când văzu icoana (înfățișându-l pe Sfântul Nicolae) se uimi la rându-i:

– Și-ai adus-o cu trenul? Nesocotitul! Trebuia să-mi spui și găseam noi o soluție mai puțin riscantă!

Îmi spuse apoi că-i place, era încurcat – bucuros, o așezarăm chiar atunci pe perete, sărbătorim evenimentul.

În 1977, după cutremur și după „eliberarea” din abuzivul arest, vorbirăm despre toate acestea pentru ca, la un moment dat, să-mi spună:

– Icoana de la tine – mai știi? – a căzut de pe perete – și nu s-a spart! Am luat lucrul acesta ca pe un semn!

*

Viața mea s-a așezat, după ce l-am cunoscut, sub semnul unei patimi idolatre, generatoare de intense tensiuni afective dar și de inefabile momente de liniște absolută, extatice, poate.

O familiaritate deplină nu a existat nicicând între noi (nu l-am tutuit niciodată, mi-a dat de înțeles, să i se spună Nego; astăzi, în amintire, îi spun astfel, desigur dar – pe atunci eram dominat, evident, de reflexele educaționale impuse de Tata: („Cu mai vârstnicii vorbești la plural!“).

Tresăream – la auzul pașilor lui. Vocea-i îmi provoca reverberații ce întrețeseau o dulce visare; îi primeam cuvintele ca pe niște semne ale buneivestiri... Trăiam, când era aproape, ca un posedat, ca un fericit: Cu frenezia idolatrului. Adevărate sunt toate acestea. La fel de adevărat este însă și că nu am avut, în prezența lui, niciodată, complexe de inferioritate umilitoare, teama de a-i spune ce cred, jena de a mă confesa.

Timiditatea excesivă din copilărie și adolescență ascundea, în cazul meu, o carne hulpavă, un suflet nesățios, un eu anapoda hipertrofiat ori, dimpotrivă, un egotism predispus mai curând spre căință decât spre contemplație narcisiacă. Mi-a spus de mai multe ori cum că aș fi omul cel mai pur pe care l-a cunoscut vreodată. Cam în sensul acesta sună și dedicațiile de pe cărțile lui.

Nu m-am îndoit niciodată, la rându-mi, de puritatea lui aproape infantilă; căci ascundea, dincolo de siguranța de sine a intelectualului de elită care era, nebănuite resurse de candoare.

*

– Abia aștept să termin „Istoria” și să încep dialogurile cu morții.
Eram cu votca în față, era într-o bună dispoziție de zile mari!
– Asta însemnând?...
– Dostoievski, Holderlin, Dante, Gide...
– În ceea ce mă privește, zisei, mă tot întreb de ceva vreme de ce nu scrieți despre dumnealor.
– N-ai înțeles – râse. Titlul! Vreau să știu dacă-ți place titlul pe care l-am ales: „Dialoguri cu morții!” Sună bine – nu-i așa?
– Cam sună... Problema e că va trebui să explicați cândva, fiecăruia dintre aceștia, de ce ați spus una, de ce ați spus alta...
– Mă iei peste picior?
– Doamne ferește! Cred, pur și simplu, ca și dumneavoastră, în întâlnirea de dincolo de moarte. De nu vom nimeri, desigur, pentru păcatele noastre, în partea nedorită și întunecată.
– Asta nu se poate! Deveni grav: Poeții se vor mântui cu siguranță! „Pedepsirea” lor n-ar avea nici o logică! Pentru ce să fie pedepsiți? Pentru operă? E absurd!

Intrai în joc:

– Numai că dacă ne luam după Dante – și nu prea văd de ce nu l-am crede, în logica pe care tocmai o propuneți – numărul morților copleșește de miliarde de ori numărul viilor. S-or mântui poeții, s-or mântui și sfinții, ba eu, ca teolog neisprăvit și... origenist, cred uneori că Domnul, în marea-l bunătate,

ne va mântui pe toți. Cum să dau eu însă, în miliardele astea de suflete – de Holderlin sau de iubitul nostru Kavafis? Adia peste jocul nostru – un fel de lumină tristă, făcută, histrionică.

– Presupun că are și Paradisul, răsă, administrația lui. Infinitul, oricât ai încerca să-l divizi tot infinit rămâne... Sunt sigur că inteligența divină ne-a luat în considerare și pe noi – și ne-a rezervat un... sector.

– Paradisul Poetilor, zisei.

– Sună bine. Acolo ne vom reîntâlni... cândva.

– Ca să ne tot justificăm... ca să ne tot comentăm... ca să tot bârfim – mă hazardai.

– Pune vodcă-n pahare – și nu mai vorbii prostii! Ca să creăm, dragul meu, ca să creăm. Adu-mi un Eminescu.

Mă conformai.

Răsfoi cartea și mi-o dădu deschisă la „Memento mori”, episodul Orfeu (De-ar fi aruncat în chaos arfa-i de cântări umflată...)

– Citește!

Și ne pierdurăm în Poezie, în visul etern pe care-l gestionează, după legi care încă de scapă Cântarea.

*

„Gândea liric”, avea o percepție preponderent emoțională – și intuitiv metaforică – asupra lumii – și faptul acesta nu era, aparent, în favoarea „criticului” ori „istoricului literar”, așa cum îl definesc dicționarele.

Ar fi fost, după cum am auzit c-ar fi scris Al.Cistelecan, mai mult un hermeneut decât un ins cu autentic spirit critic. Teză demonstrabilă, oarecum, dar prea puțin relevantă în afara tentativei academice (scientiste, vasăzică!) de clasificare/cuantificare a ceea ce este, în fond, inclasificabil: inefabilul har

Nu avea, precum Maiorescu ori Lovinescu, înaintași de la care îi plăcea să se revendice, ambiția „direcționării” literaturii. Judecata de valoare, componentă esențială a criticii „de întâmpinare” este, cel mai adesea, în textele lui, implicită – prin însuși actul de selecție.

– Nu am vocație de demolator. Scriu numai despre ce-mi place – și asta este, deja, o formă de evaluare.

Mi-a mărturisit, de mai multe ori, că marele model a fost Beguin și că practică o critică „muzicală”.

Înțelegeam și eu ce puteam, cât mă ducea mintea!

Eram religios, neguros, contradictoriu; tânjeam după „extaze”, mă lăsam, cu voluptate, pradă orgoliului și alcoolului; aveam vanitatea să cred că pot gândi, asemenea misticilor, antinomic. „M-a pus” să citesc o „Istorie literară a vieții mistice”, a abatelui Bremand, arătându-mi, delicat, că... mersul pe jos a fost inventat demult. În ceea ce-l privește soarta hotărâse: Singurătate și nefericire, pe de o parte, zeiasca voluptate a simbioticei trăiri cu Poezia (indiferent de cine revendică, au că-l chema Homer, Sofocle sau Shakespeare, au că se numea Asachi, Eminescu ori Blaga), pe de alta.

Lirismul era pentru el o valoare estetică necesară oricărei opere! E vorba însă de un lirism intrinsec, ontologic, așa zice, al autorului – și nicidecum de liricizarea snoabă, calofilă și trivială, în fond.

Poetul întâlnindu-se cu Poezia – precum Anteu cu pământul – acesta mi se pare sensul alegoric al criticii lui Negoiteșcu.

*

Autorul de poezie în versuri a debutat editorial în 1964, cu „Sabasios”.

Am cumpărat volumul în 1968. Am citit de zeci – sau poate de sute! – de ori poemele, ajungând (pretind astăzi!) la un fel de înțelegere a lor...

L-am cunoscut în 1970.

În 1971 a scris articolul „Marian Dopcea”, „lansându-mă”.

Între 1972 și 1976, student bucureștean fiind, ne vedeam aproape zilnic. La una, două, trei săptămâni întâlnirile noastre se metamorfozau în inenarabile „ședințe” de cenaclu.

Îi citeam ce scrisesem între timp.

– Sunt sigur că vei fi un poet, zicea – și sufletul mi se umplea de bucurie.

– Cum poți să vii la mine cu asemenea tâmpenii (stângăcii/ naivități)? zicea – și sufletul mi se chircea, mi se înspica...

Eram dependent, afectiv și estetic – de El.

Îl veneram (cum îi venerez și astăzi amintirea) – dar nu am fost niciodată un famullus, m-am socotit (cum, de altfel m-a socotit și el) mereu, un egal. Așa că am devenit, în timp, întâiul cititor al versurilor lui. Am ajuns, adică, să mă întreb El, Maestrul, ce părere am despre ce a scris (în versuri, vreau să zic) tot mai rar, tot mai plin de nădejde – căci era un Poet, oameni buni, cu inerentul orgoliu, competitor în cursa contra timpului.

*

Venea, ca poet, dinspre suprarealism – dar își asumase, în Cerc, euphorionismul, care ar fi fost, după cum am înțeles, o struțocămilă conservatist inovatoare. Paradoxul – constituia mediul în care se simțea ca peștele în apă! „Poetul” Negoîtescu se situează, evident, în afara esteticii cerchiste, a euphorionismului. Ca mentor al Cercului da dovadă, se pare, de o remarcabilă inconsecvență:

– Le dam o „temă”, și ei scriau. E adevărat? – îl întrebă pe Doinaș, care era alături și care confirmă zâmbind. Radu Stanca și prietenul meu din... „Caporal Alexa” îmi datorează mult. Și uite cum se poartă Doinaș cu mine azi! Îmi răspunde la „Poșta redacției”; auzi: „Deocamdată nu!”.

*

Povestea cu „Poșta redacției” e următoarea: Doinaș (titularul rubricii din „Familia”) răspunsese unui oarecare: „Categoric nu!” detaliind: Nu se poate face poezie azi (1973? 1974?) recurgând la cuvinte precum „soartă”, „ideal”, „noroii” – vreo zece cu toatele. Poemul aspirantului se numea „Proiect pentru poem” și Nego, Gicăcontra, publică un articol în care încerca să demoleze scurta argumentație a lui Doinaș. Întărea textul cu un „Proiect de poem” în care folosea tocmai infamatele cuvinte. Doinaș nu binevoise să angajeze o (cordială, de presupus) polemică ci răspunsese, tot la „Poșta redacției”, laconic și suveran: „I.Negoîtescu, București – Deocamdată nu!”.

*

Ermetismul (filologic în „Sabasios”, „Moartea unui contabil” și „Viața particulară”, inițiativ în „Poemele lui Baldwin de Tyaormin”) este caracteristica poeziei lui.

Renunțase (după modelul latin) la cuminența topicii, mizând pe afinitățile muzicale ale cuvintelor.

Asta – pe de o parte.

Pe de alta descompunerea și reasamblarea realului, practică de Bracque ori Picasso, era întru totul favorabilă, ca model, fostului suprealist. Împreună cele două trăsături conferă poeziei lui un aspect ermetic, descurajând – prin aparenta absurditate a enunțurilor, pe cititorii leneși ori cumiți (categorie care mă irită – nu atât prin faptul că există, cât prin acela că eu însumi aș putea fi catalogat, oricând, drept „leneș” ori „cuminte”, dat fiind fluiditatea canonului, gustului modei...). Or, la începutul anilor șaptezeci – poetul Negoțescu nu era deloc la modă! O vrăjmășie surdă îl despărțea de majoritatea profesorilor mei (pe unul l-am auzit, cândva, recitând un poem din „Moartea unui contabil” – ca să exemplifice... starea jalnică în care a ajuns poezia română!).

Intuiam toate astea. Știam, chiar, că nu e „cuminte” să vorbești despre Nego în fața domnilor Piru ori Rotaru. Nici doamna Zoe nu-l tocmai avea la suflet... Am îndrăznit, totuși, să mă prezint la un examen de „Teoria literaturii” – cu analiza unui poem de Negoțescu. Asta ne ceruse profesorul nostru, Savin Bratu: Să analizăm structuralist (după modelul unei celebre analize a Pisicilor baudelaireene) un poem românesc.

Cu tremurândă mână (parkinsoniană) profesorul mi-a trecut în carnet nota 10.

M-am grăbit spre Calea Victoriei, nr. 2, la mezanin. I-am povestit despre succesul meu și i-am citit analiza.

– S-ar putea să ai dreptate – mi-a spus. Oricum, eu te felicit pentru notă. I-o fi plăcut? Nu i-o fi plăcut – „analiza” mea?

Cert este că a început să-mi citească poeme, întâi „fiindcă veni vorba: uite ce am scris eu” – apoi cu nerăbdare și chiar cu un fel de emoție, îndrăznesc să spun astăzi. Că-i preluasem ticurile e de la sine înțeles; că această preluare era necesară – ține de caligrafie.

– Dragă, eu am, în ciuda profesiunii, o „caligrafie” de spălătoreasă. Dar scrisul tău întrece, prin urâtenie și ilizibilitate, tot ce am întâlnit până acum!

„Ceremonialul” presupunea lectura „vinovatului” (comițătorul textului, va să zică), trecerea foii la celălalt apoi, după (chinuitoare minute?) de citit, răscitit, comentarii.

Aspre și drepte – comentariile lui. Mult mai puțin pertinente – ale mele!

Ce aștepta de la mine era, cred, să-i demonstrez că am înțeles și că poemul lui transmite, până și unui cititor nu extraordinar de avizat, ca mine, emoție estetică. Nu lipsea, de bunăseamă, nici vanitatea (ori, poate, justificatul orgoliu?) – cum nu lipsea nici histrionica afectare (autoironică, totuși):

– Te așteptam! Te așteptam! Am scris poezie! Îți voi citi o capodoperă, dragă.

– Capedoperuță, scumpe domn! – îmi permiteam uneori. Cel mai adesea, însă, nu intram în nici un fel de joc:

– Să vedem marfa!

*

Citeam, comentam – apoi urmau calculele:

– Am, cu asta, șaptesprezece (douăzecișinouă, treizecișidouă) de poeme! În șase luni, cel mult un an, voi avea o carte! Îi râdeau ochii – și mă bucuram

de bucuria lui, uitându-mi necazurile ridicole (o notă proastă, o restanță – care-mi amenințau bursa, precara-mi bunăstare, vasăzică).

Soarta ne lovește / favorizează cel mai adesea pieziș, aproape imperceptibil. Există în orice rău (dacă ai o brumă de umor; dacă poți gândi cu detașare la strania lege a compensațiilor) – și temeieri de bucurie.

Într-un an am... „rămas” la sport. Nu era vorba de niște simple probe (care ar fi putut fi susținute într-o zi) ci de recuperarea frecvenței – „operație” care dura vreo două săptămâni și căreia Decanatul îi rezervase ultimele zile din august și începutul lui septembrie.

Așa se face că am ajuns, imediat după ce m-am „cazat” la cămin – și în vizită la Nego.

– Am scris, în patru zile – patru poeme! Am fost liric, dragă, patru zile la rând, și mă simt, încă, epuizat.

Am devenit atent altfel decât de obicei.

Știam ce impact devastator avusese asupra lui scrierea „Poeziei lui Eminescu”. La terminarea cărții nervii i-au cedat și a fost nevoie de o internare într-un spital de specialitate.

Simțeam, în vocea și gesturile lui, o surescitare ieșită din comun.

Îmi citi și apoi îmi înmână, ca de obicei, manuscrisele.

E vorba de poemele 7, 8, 9, și 10 August (data nașterii lui). Nu știu cât a durat lectura mea. Binișor peste ceas, presupun. Luă, de pe lungă masă la care mă așezasem, demonstrativ, o carte. Asta ar fi însemnat „citește, dragă, eu ți-am făcut un hatâr, nu am de gând să te deranjez”. Trecu în camera de alături. Îl văzui plimbându-se, nervos, apoi mă pierdii cu totul în lectură. Uluit, uluit!

Prin intensitatea apelului la instanțe metafizice poemele sunt, în esență, holderliniene!

Nu am trăit, până atunci – și nici de atunci încoace – asemenea clipe iluminatorii.

– Mi se pare c-ai terminat...

Ridicai privirea, năucit.

– Da.

– Sir...

– Profunde... autentice... lirice.

– Îți plac?

– Atât de mult încât aș confiscă manuscrisele!

Fața i se luminează toată:

– Dacă le bați la mașină sunt ale tale!

Trecui la „corvoadă”.

Când terminai rupse filele din blocnotesul asupra căruia stăruise, cu creioane mereu bine ascuțite, cine știe câte ceasuri:

– Poftim.

Desfăcu o sticlă de vodcă. Vorbirăm de una, de alta – apoi plecai, fiindcă aveam întâlnire cu I.T.Iovian (el nu era restanțier, dar venise la „mărire de notă”, fie dintr-un calcul pragmatic, fie de dragul Capitalei, mai animată decât natalul lui târg moldovean).

*

„Aprilie, luna florilor de mai” este, smuls din context, un vers neîmplinit – și dacă l-aș fi întâlnit într-una din numeroasele plachete de poezie „șazecistă” pe care le devoram pe atunci probabil că l-aș fi uitat.

Îi aparținea însă lui Nego, căruia „atâția ani ca flori” îi datorez, a revenit de mai multe ori în conversațiile noastre și, cum li se întâmplă și cărților, au și versurile (fie și disparate) soarta lor – așa că nu numai că a rămas în memoria mea ci a și ajuns, cu timpul, un reper dintre cele mai importante.

I-am descoperit pe Holderlin și Kavafis, datorită lui Nego, cu niște ani mai devreme decât, probabil, aș fi făcut-o fără a-l cunoaște.

Am devenit de-a dreptul dependent de ei – și e de mirare că nu i-am pastșat și nu e de mirare că am ajuns să asociez celor două nume, deseori, și pe acela al maestrului meu.

„Aprilie și mai și iunie s-au dus. Eu nu mai sunt nimic. Eu zăbovesc fără plăcere pe pământ”... Micul poem holderlinian e unul al poverii de a (mai) exista. Germinează, parcă, aici și resemnatul. „Inima mea morților s-a dat!”. Aprilie ar marca – am înțeles eu – începutul sfârșitului. Splendoarea lui prea repede s-a stins și, iată, după iunie nimic nu mai este cu putință.

Adolescentul Ion Negoïtescu, gândeam pe atunci, dimpotrivă, anticipează febril, așteptând, jubilând. Se află în aprilie – și mai, cu toate ale lor, cu posibilul încă nemanifestat, nepierdut.

*

...sau poate că numai astăzi cred, fără temei, că „gândeam pe atunci”...

*

– Versul tău nu are nici o logică – îmi spuse odată.

– „Aprilie, luna florilor de mai” – veni (obraznic?) riposta mea.

– Să crezi tu! – răsese. Sfidarea logicii era, pe vremea aia, programul meu! Eram suprealist, dragă!

*

Martor al singurătății lui într-o lume alterată – asta am fost! „Politica” era, pe atunci, un fel de sinonim peiorativ al comunismului. „Politică” făceau activiștii de partid, „apartnicii” mai grei sau mai mărunți, ahtiați după funcții de conducere, inșii cu simțul moral evident atrofiat. În conștiințele celor mai mulți „a face politică” însemna doar a fi obedient față de regim. Opoziția față de acesta era de neconceput. Securitatea își exercita teroarea tăcută în așa fel încât toți o simțeau, reacționând însă în sensul dorit de acesta: Fie râzând la bancuri, fie plângându-se pe la colțuri. Niciodată pe față, însă, prin vreo acțiune concretă (cu excepții puține, care creau, paradoxal, imaginea unui stat cât de cât îngăduitor – pentru occidentali, în primul rând, dar și pentru mulți dintre noi, victime mute, la urma urmei).

Nego era apolitic. Nimic nu părea să-l intereseze, din ceea ce se întâmpla în cetate.

Ziare nu citea, cred, niciodată iar în primii ani în care l-am cunoscut nu avea nici televizor. Ideologia joasă, expusă într-un limbaj de lemn nici nu-l irita parcă. Nu-și manifesta nici măcar disprețul – decât atunci când aberantul regim îl atingea direct, acolo unde era mai dureros, în cărțile lui – și chiar și atunci izbucnea mai mult împotriva unor indivizi decât împotriva nedreptei orânduiri. Ghișe, Călin, Măciucă și alții asemenea lor erau, desigur, întruchipări ale discreționarismului de Stat – dar Statul însuși scăpa, cumva, criticii sale.

Pierzând entuziasmul tinereții întrase în zodia nefastă a unei singurătăți cenușii, apăsătoare. Prietenii îl vizitau în fugă, mereu grăbiți, și mi-a spus de mai multe ori că zile în șir nu văzuse pe nimeni, că sunt singurul partener de taifas – lucru care m-a măgulit de fiecare dată și care a amplificat, de la an la an, venerația ce-i purtam.

Nu mai plănuia, ca în tinerețe, modalități de resurecție a culturii, euphorionismul visat cândva nu-l mai făcea să se aprindă, terminarea Istoriei literaturii devenise obsesie și privea, cred, cu îngrijorare viitorul. Despre „Dialoguri cu morții”, ultimul proiect, abia întrezărit, aduceam vorba cel mai adesea eu – și atunci mima un fel de entuziasm. Nu am nici o îndoială că se simțea secătuit.

Grijile mărunte, ce-i drept, nu-l dădeau afară din casă, nu avea de suportat, ca majoritatea românilor de la baza societății „multilateral dezvoltate” privațiuni și spaime privind pâinea cea de toate zilele.

Avea de suportat, însă, povara singurătății, umbra monstruoasă a cenzurii, rușinea (umilința?) de a depinde de inși precum Ghișe, Dulea ori alții asemenea lor. Motive de a crede într-o schimbare nu prea erau. Ne obișnuiserăm, toți, cu leșia zilelor, cu un orizont plumburiu și îngust. Eu însumi, abia ieșit din adolescență, am luat curând un aer bătrânicos, deși „maturizarea” mea a întârziat nepermis de mult (ori poate că nu s-a produs nici acum?).

Oricum, ceva din „resemnarea” lui Negoïtescu în privința zilelor pe care le trăiam mi s-a transmis și mie – căci resemnarea, ca și singurătatea, este contagioasă.

*

Fragmentarium

Îi plăcea să se laude că l-a jucat cândva pe Dandanache, într-un spectacol regizat de Radu Stanca. Ar fi avut, vasăzică, însușirile unui actor – ba încă ale unui actor de comedie...

Viața lui luase însă, după blestematul martie 77, întorsăturile unei farse sinistre, care nu lăsa loc nici unei umbre de zâmbet, darămite râsului sănătos.

Naivitatea jucată cu care se proclama „robul literaturii române” ascundea convingerea că, da, chiar așa este, în pofida afectării histrionice a tonului, a zâmbetului.

Încerc, uneori, să mă gândesc la anii lui de exil – și nu reușesc niciodată să-mi duc gândul până la capăt: Pentru că-mi vine să plâng!

Cum să scrii o istorie a literaturii române – fără a avea la îndemână, de parte de țară fiind, cărțile acestei literaturi?

Ce soartă smintită a putut îngemăna conștiința acută a misiunii pe care o avea de împlinit în lumea aceasta – cu limitele meschine impuse de un regim abuziv, cu un exil care anula, practic, orice posibilitate de împlinire a acestei misiuni? Vorbisem cu el de mai multe ori despre „fuga din țară” – acesta era termenul folosit de autorități pentru părăsirea „paradisului” nostru mioritic.

Îi relatasem cum, licean în ultima clasă, hotărâsem să plec, împreună cu un prieten, „afară” – și chiar plecasem din Făgăraș numai că, mai cuminti decât noi, părinții alertaseră Miliția, care ne arestase după mai puțin de zece zile.

Directorul liceului, domnul Remus Popovici, un intelectual de toată isprava, compuse în numele nostru și într-un limbaj de lemn o demagogică declarație. Am fi plecat, zicea dumnealui, de la școală pentru a ne angaja pe un șantier al tineretului, dornici fiind să ne aducem obolul la marea construcție a Socialismului.

I-au trebuit niște ceasuri bunului domn pentru a reuși să ne convingă să semnăm „documentul” – căci nici eu nici Ocsi nu voiam să mințim!

Am învățat, cu ocazia asta, că există și minciuni rezonabile, benefice chiar, dată fiind cauza pe care o slujesc!

Pe Nego întâmplarea l-a amuzat și nu prea:

– Eu sunt, cum bine știi, robul literaturii române. Condamnat să stau, până voi termina „Istoria”, aici, între cărțile mele... (și ale Academiei – ca să fiu sincer până la capăt!). Nu aş pleca nici picat cu ceară! Ocazia, de altfel, nu mi-a lipsit. Am fost, în '68, la Paris. M-am întâlnit cu Monica Lovinescu, la care țin foarte mult, Mircea Eliade mi-a dat ultimul lui roman... stai să ți-l arăt (scoase din raft „Pădurea interzisă” și înțelesei, încă o dată – căci mai văzusem cartea? – că marele exilat era un admirator al „Poeziei lui Eminescu”)... Am vorbit și la „Europa liberă”, am dat interviuri. Amuzant ar fi – dacă n-ar fi și trist – că mi-am supravegheat fiecare afirmație – de teamă să nu-mi facă aștia vreun pocinog și să nu mă mai primească în țară. Am declarat, dragă, că în România scriitorii sunt liberi, că poporul nu o duce așa de rău cum zic unii – mă rog, am mințit din proprie inițiativă, nu instigat de alții, ca tine!

Minciunile lui din '68 au avut însă un efect de scurtă durată. „Băieții cu ochi albaștri” nu erau tocmai ușor de convins – iar de păcălit nici vorbă! Viză pentru Occident n-a mai pupat iar Uniunea Scriitorilor a învățat cu ușurință să treacă peste numele lui când era vorba de întocmit liste cu „delegațiile” trimise periodic pe ici, pe acolo.

Mergeau la Londra ori Paris doar oameni de talent și caracter precum Vasile Bărau, George Munteanu, Dinu Săraru ori Ion Dodu Bălan. Cei mai mărunți, ca Negoșescu trebuia să se mulțumească și cu malurile Ohridului din Iugoslavia Socialistă și prietenă – de unde-și puteau saluta prietenii (cum s-a întâmplat și cu mine!), printr-o frumoasă ilustrată.

Pentru că, vedeți dumneavoastră, Ohridul era ceva mai sigur decât Sena ori Tibrul – iar „băieții” nu știau, ca mine (sau se prefăceau că nu știu!): Că Ion Negoșescu e robul literaturii române, că dialogurile lui cu morții nici nu începuseră încă.

*

Am scris cândva (și mâna nu mi s-a uscat pentru asta), că:

„Voi da, pe talger, inima mea, moartă –

Și-un rug pe veșnicie am să capăt.”

Consecvența (mai ales în cele religioase) nu este, însă, o trăsătură foarte importantă a caracterului meu (ciuruit, va să zică, de contradicții). „Poeții – musai că se vor mântui” – îmi spun, cu Nego, câteodată – și atunci cu siguranță că dialogurile cu morții vor fi posibile!

Găsise un titlu pentru probabil improbabile comentarii la operele de seamă ale literaturii universale. Cu autorii acestora avea încă de lămurit o groază de chestiuni, unele aparent mărunte, altele grave din cale afară.

– Să știi că m-am supărat pe Thomas Mann (Dante, Gide)...

Juca, desigur, comedia artagului – și asta devenise aproape un tic. Aștepta, am impresia, reacții adverse. Căuta „scandalul” (nevinovat, în fond, cu lumânarea).

– Crezi tu că dacă ne-am fi întâlnit în lumea asta n-aș fi smuls, de la Thomas Mann, o propoziție de genul „Ion Negoșescu e un ticălos!”?

Râdeam, ce să fac, și eu, stingherit.

– Când îl voi întâlni pe Gide (Proust, Baudelaire) am să-i spun că...

Afectarea nu anula însă strania autenticitate a spuselor sale. Sunt convins că el chiar credea (cum uneori cred și eu, acum!), că îl va întâlni pe Gide, că vor tăifăsuși în voie, că vor lămurii împreună divergențele.

*

...scriu cartea aceasta cu nădejdea că ne vom reîntâlnii, cândva, că vom vorbi în liniște despre tot ce nu am avut timp să vorbim...

*

Pornea, evident, de la ...prejudecata (!?) că scriitorul (Poetul – aș zice eu, mă rog) are (metafizic) un statut privilegiat.

Despre scriitor și statutul lui terestru, în anii aceia, vreau să vorbesc...

...drept care voi zgândări memoria – altfel prea adesea mulțumită să moțâie printre lucruri deloc de laudă.

Scriitorul există, conform credinței comune, dacă este recunoscut /„omologat” de autoritate. Textul în sine e, pentru cei mai mulți, o valoare minimă, neglijabilă chiar. Notorietatea nu ține neapărat de valoare – nici astăzi ca nici atunci!

Comunismul, repudiat acum până și de cei mai înfocați promotorii de altădată (cu excepția aproape simpatică a altfel antipaticului Ion Cristoiu) – a făcut din literatură un fel de surrogat, ca „nechezolul” anilor optzeci: Căutat, folosit în lipsă de altceva (recit, uneori, elevilor mei, din „Levantul” Cărtărescului:

„Zaț de nechezol mănjește fundul ceștii de cafea“...

... și nu înțeleg nimic, dragii de ei, și e nevoie să „pierd” o groază de timp pentru a-i face să înțeleagă că, iată, Arielul acesta al poeziei e și, vorba lui Balzac, un fel de secretar al epocii sale!

Între literatura autentică, fundamentată estetic, și cea aservită – surrogat – s-a deschis brusc, după Război, o prăpastie.

S-a vorbit / se vorbește de ...colaboraționism – vizați fiind în primul rând Sadoveanu, Arghezi, Camil, Călinescu...

Șantajabili (căci părinți!) și nefericiți – măcar primii ...Dumnezeu să-i ierte, zic eu, pentru eventualele păcate – și Dumnezeu să ne ierte pe noi, pentru cruzimea și imbecilitatea de a îndrăzni să-i judecăm.

„Scriitorul” ca ...exponent al societății era, în anii '50, '60 – pe cea mai înaltă treaptă.

...numai că i se pretindea să fie exponentul unei societăți de neaflăt în realitate, simplistă până la ridicol, polarizată în Bine (P.C.R.-ul și sovieticii) și Rău (chiaburii, burghezo-moșierimea și putredul Occident).

Mulți au ...mușcat (cum s-ar zice în limbajul pescarilor mei dunăreni), mulți au preferat să se prefacă a nu avea nimic de a face cu literatura...

Puțini (!?) – numai că are și „puținul” semnificațiile lui – au luat calea închisorilor. Beniuc, Deșliu, Jebeleanu, Nina Cassian și E. Frunză, Cicerone Theodorescu și V. Em.Galan, Titus Popovici, Geo Dumitrescu și Ov.S. Crohmălniceanu, Savin Bratu și Marin Preda, I.Lăncrănjan și mulți, mulți alții au fost „exponenții” societății – și pentru a fi „exponenți” au păpat cu polonicul vile și drumuri, prânzuri și cine, domnișoare și domnișori, numai potrivite / potriviți pentru serele lor despicate ori erecte. Intră în brațele minciunii – și

gustul paradisiului îl vei simți! Chestia e – că unii nu au vrut să se lase în brațele minciunii! Au scris – fără pretenția de a fi... exponenți.

Nu voi vorbi despre Voiculescu, Blaga, Balotă, I.D.Sârbu. Despre Negoieșcu – Da! Fiindcă mi-a povestit el însuși – fiindcă știu că nu era capabil de minciună, de troc, de compromisuri în ordinea estetică!

„Lansat” de Lovinescu Nego avea să fie acuzat, ca și maestrul său, ca și prietenii săi... de „estetism”.

Gogomânia, nu e străină de Călinescu (în aceea ce-l privește pe autorul „Mutației valorilor estetice”).

A prins, însă, în epocă – și apărarea demnității estetice a textului a ajuns să fie privită ca un simplu joc pervers, ca o asumare bezmetică a unor pseudoprincipii fără nici o legătură cu, vezi Doamne, Realitatea.

Pe la mijlocul deceniului șase al veacului trecut Negoieșcu scria „Poezia lui Eminescu”, nădăjduind – aberant? – într-o resurrecție a spiritului eminescian, așa de rău receptat până atunci.

Experiența a fost un fel de ardere de tot. Finalizarea cărții avea să coincidă, după cum mi-a spus, cu internarea într-o clinică de psihiatrie.

Pentru Nego experiența estetică era una intens antologică!

Pierderea în opera eminesciană a fost una epuizantă, aproape suicidară. Poate că niște unii, precum Crohmălniceanu, Paul Georgescu ori Sovin Bratu – ar fi fost capabili să înțeleagă lucrul acesta.

Dispuși să-l înțeleagă, însă – în nici un caz!

Nimeni (dintre ...exponenți, cum ar veni) nu ar fi fost dispus în anii aceia (în care doamna Bengescu murea, la propriu, de foame) – să înțeleagă așa ceva! „Norocul” unor oameni de autentic talent, nu s-a împărțit chiar așa, tuturor. Notorietatea și huzurul au cerut ...sacrificii unora care nici nu prea aveau ce sacrifica.

Să-i lăsăm pe ăștia, însă, în plata Domnului.

Ce s-a întâmplat cu scriitorii de vocație: Asta e chestiunea!

Unii, precum Preda, făcuseră compromisuri, totuși, relativ puține și (relativ, iarăși) ușor de anulat de uriașul talent.

Alții, precum Crohmălniceanu au luat-o, după '60, fără a zice măcar pâs, pe alte drumuri, mai frecventabile.

Oricum – lui Croh generația mea îi datorează enorm.

Nego nici nu era, la urma urmei, în deceniul acela, obsedant, un scriitor. Nu avea acces nici măcar la vodca ieftină – darămite la caviar și la dreptul de exprimare. Macazul s-a schimbat, prin '64 și chiar ceva mai târziu, în critică.

Trăia Călinescu, încă, bătând (fără pic de grație!) câmpii, în cronicile lui optimiste și triumfător scria – liste.

Revenirea Criticii noastre la rosturile ei firești începe (cam odată) cu „Scriitorii moderni” a ... diletantului Negoieșcu!

Mi-a dat să citesc, atunci când începuse să-l bată gândul publicării lor, scrisorile către și de la Radu Stanca. Într-una dintre acestea își manifesta intenția de a-și dactilografia toate textele, de a le da la legat și a le așeza în raftul bibliotecii: Creând în felul acesta iluzia că e un scriitor „omologat”, cu operă. Nu m-a dus mintea să-l întreb dacă a făcut acest lucru (ipoteticele „volume” neexistând, totuși, în uriașa-i bibliotecă).

Pentru tânărul Negoieșcu a fi scriitor era o chestiune de viață și de moarte. „Ratase” niște mult râvnite studii în străinătate – în pofida faptului că familia lui dispunea de resursele bănești pentru aceasta. Student la Sibiu

cunoscuse – în ciuda Războiului și a vremurilor tulburi de după el – bucuria de a edita o revistă.

– Din banii pe care mi-i da tata pentru o lună, Mariane! Poți să-ți imaginezi așa ceva?!

Nu puteam.

Eu nu aveam acces nici măcar la o revistă de perete.

Încercasem, cu Iovian, să răspândim printre colegi un „Arhipelag” – revistă dactilografiată, în două, cel mult patru exemplare.

Alte vremuri, de...

Socialismul biruitor nu avea chef de fițele estetice ale unora ca noi...

Capitalismul ce patronase adolescența și prima tinerețe a maestrului meu se dovedise slăbănog în lupta cu spiritul. „Cercul” triumfase și fuseseră necesari câțiva ani buni până când noul regim să-i pedepsească pe rebeli.

*

Cum, necum, însă, Nego ajunsese scriitor, fără să latre, pentru asta, lozincile partidului. Mulți de soiul ăsta nu prea erau pe atunci. Debutaseră, la începutul anilor '60 N. Manolescu, E. Simion – și generația lor. Cărțile cu adevărat importante ale acestora însă nu apăruseră încă.

Papu, Streinu și Cioculescu își supraviețuiau, încercând să evite penibilul, în umbra mereu adaptabilului, dragului meu Crohmălniceanu, a mereu bătaioșilor partinici Georgescu și Piru, ori a pururi înfloritoare doamne Zoe.

Cum de m-am îndreptat spre modelul Negoșescu – și nu către al celor sus numiți – e destul de greu de explicat.

– Soarta, bre! – îmi spun câteodată.

ADAM PUSLOJIĆ

Aproape

Pentru noi, cei
din Serbia uitată
sus pe cruce...

ne-a sosit în fine
și un Crăciun,
aproape sârbesc
nu pe măsura
sângelui vărsat
ci doar visat

și apoi vizat
ca o rază
de lumină lină

potrivită de cântat
atunci când
visul tău te roagă

ceva greu de tot
dar tu nu-i spui:

„Visule drag, mai
lasă-mă în pace....”

Vântul îndrăgostit

Mi-a ruginit
și mie astăzi
inima...

cu atâta ploaie
de țipete,
am adormit
din mers

i-a vezi tu
cine mai povestește
de dragoste

un om orb

un iepure alb

un fir de
iarbă uscată

nu, frate poiete,
nu... un vânt!

7.1.2010

Capul zburător

Era o toamnă răscolitoare, cu cețuri eterne
și seringi de lumină cancerigenă,
reglementând circuitul bubuitor al sângelui în artere.
Noi eram pâlcuri de sălcii asediind malurile de lut topit,
pufoase colonii de cormorani, gata să dea asaltul
din dreptul inimii de gheață a râului.

În apele Dunării se oglindeau impasibil stelele:
o ceață groasă ni se așeza direct pe retină,
cuvintele ne încremeneau în gâtlej.
Priveam cum se zbate în năvoade o beznă lichidă,
cu două etaje și două inimi, iar deasupra –
un cap zburător.
El venea din Nord, schelălăia, se rostogolea,
încremenea într-un punct fix.

Dacă închideam ochii, capul zburător ni se așeza direct pe umeri.
Dacă priveam în pământ,
el cernea lumină ca o stea căzătoare,
prefăcându-se pe loc în cenușă.
Acest cap zburător nici nu exista, ne-am spus într-un târziu.
El e însuși câinele oglinzii curgătoare ce o asediam acum,
scăpat provizoriu la aer.

Milioane de zile

Se face că zac lungit în prundiș, cum m-aș desfăta
în iarbă.

Ochiul meu drept vede noianul de fapte viitoare,
ochiul stâng e năpădit de trecut.
Imaginez rădăcini-genunchi, rădăcini-scândură,
rădăcini înfipte în nămol, adăpostind stridii și crabi
și pești zburători lăsați la vatră.
Nu mai aud răpăitul tobelor glorioase ale ploii.

Se face că zac lungit în iarbă, visând cum visez
că visez o tandră inscripție tăiată într-un bloc
de marmură neagră,
străjuind un înșorit drum de țară, primăvara:

„Și va recunoaște drumul...
Și paznicii pragului îl vor lăsa să treacă...
Și va pleca și va reveni în jurul celor ce-l iubesc,
vreme de milioane de zile“.

Ochiul fără pată

Cade ceața peste istoria acestei zile
cade uitarea peste cântecul frunzei
noaptea se aud scoicile
căutând drumul spre mare

Dar privește-mă și spune-mi
dacă vezi în ochii mei
cum alerg pe frunzele uscate
într-o dimineață de octombrie
prin sângele tânăr al amintirii?

Peisaj cu o singură ieșire spre ce?

Roua atinge realitatea și se face
pasăre
nu-mi răspunde
acolo ești tu, acolo suntem noi

Când trece mielul

Vine lebăda să pună capăt mirării noastre
din fereastra acestei zile
în care se trage în plutonul de execuție
ori plutonul de execuție
va secera cohorta de oratori
ai stabilimentului

Aceste oglinzi vorbesc despre metafizica
realității, vezi bine
când mielul trece cântând
de-a lungul scenei
și sala aplaudă în extaz

Nu te mira așadar nu te mira
vor coborî iar zăpezile
cu aceiași ochi albaștri
mirosind a votcă și a poduri de Neva

Marele cântar

hai să vâslim copile înapoi
să-mpingem calul din cuvânt în sânge
să rupă umbra care ne tot strânge
în hamurile-i aspre pe-amândoi

acolo-n rouă iarba tot mai plânge
ea ne așteaptă cu cearșafuri moi
să ne desprindem talpa din noroi
să ne ferim de-nghetul ce ne-ajunge

hai să vâslim spre calul tutelar
prin el destinul nostru luminează
alunecarea-n marele cântar
ce ne măsoară pururea cu-o rază

vai pruncule zăpada n-are rost
noi mirosim a păsări care-au fost

Heruv

în oaza mea de umbră și cuvânt
mă rușinez mereu de-atâta viață
când prieteni puri prelinși de mult în ceață
îmi tot fac semne să m-așez la rând

din lumea ta eternă și de gheață
trimite-mi Doamne-anume un veșmânt
să-mbrac lumina morții-n care sânt
și pune-n el putere și povață

ieri s-au surpat ferestre-n univers
în fumul lor te-ai despletit fantomă
lărgimea nopții leapădă aromă
și numele din Faptă mi-a fost șters

desprins de pulbere și de păcate
sunt un heruv născut pe jumătate

Seară continuă cu râul în spate

veneam de departe cu râul în spate prelungit
ca și cum ar fi fost o eșarfă nesfârșită
sau calea pe care pășisem ca să ajung acolo
exact în acea clipă când
în întunericul căzător se auziră primele
note ale pianului

veniseră și ele pe râul rămas în spatele meu
întrebarea-i desigur fără sfârșit ca și râul
notele numai
începeau și se terminau
sfârșitul lor în aerul serii se desena

mâinile ei alergau cu tristețe pe clape
de mult nu le mai atinseseră de mult nu mai era
fata aceea fericită jucându-se cu notele pianului

un imens cireș sălbatic m-a acoperit
când am sărit gardul să mă întorc
cimitirul în stânga măsura întunericul
și o tăcere se interpunea încăpățânată
între clapa albă și clapa neagră

această seară e fără sfârșit
se strecoară pe sub dimineți vesele
și zile cenușii
e ca un preș care li se trage de sub picioare
sau poate e însuși râul
eșarfa cu care pe umăr veneam
în copilărie spre
și ea începea să cânte la pian

Mustrarea de cuget

lucruri care nu există aieva: unde santinela
își face rondul de noapte, lângă
o pânză mare, desfășurată de vânt. Lucrurile
acestea, neîntâmpate încă, dând
naștere la mustrarea de cuget, nepregătite să
înfrunte potrivnicia. Să pună
țara la cale.

Îi clănțnesc dinții: e
o lașitate, fiule, până când crezi că e normal
să stai deoparte? Chipul, vezi,
apărut pe pânză, este din sânge... Totul parcă, în
sine, e transformat în panică.
Unora dintre noi pielea le este deja transformată
în piele de măgar, creierul le
este de broască, ochii de oaie, ficatul de porc!
Unde vom ajunge astfel? Atâtea
forțe stranii ce ne țintuiesc de pământ, formate
în același vârtej de materie
primordială?
În care se află urmele
lăsate de lucruri de care vrem să ne aducem
aminte.

(Duminică, 18 octombrie 1987, Marian îmi
aduce de la Adjud un
nou top de hârtie A 4 – să scriu împotriva cui
cred eu de cuviință, „întregului
popor”, numai
să mă mai eliberez de presiunea din interior,
să nu ajung la nebuni)

NICOLAE SCURTU

Noi contribuții la bibliografia lui GRIGORE SĂLCEANU

Lectura și relectura memoriilor, jurnalelor intime sau de creație, a biografiilor, a literaturii epistolare, precum și consultarea unor bibliografii riguros întocmite, oferă cercetătorului literar noi punți de acces spre opera și biografia unui creator de „emoții estetice“.

Biografia, bibliografia și receptarea critică a poetului, dramaturgului, traducătorului și publicistului Grigore Sălceanu (1901–1980), arhicunoscutul și sensibilul evocator al Dobrogei de odinioară, se impun a fi *recitite* dintr-o altă perspectivă critică.

Revelatoare, sub multiple aspecte, mi se par și epistolele inedite, până acum, pe care le-a trimis lui Florin Steriade¹, fratele și biograful lui Mihail Steriade, care a decis, cu mulți ani în urmă, să scrie în limba franceză și să difuzeze valorile literare românești în spațiul european chiar din epicentrul continentului, Bruxelles.

Informațiile, notele de istorie literară, acoladele critice și o anume eleganță și circumspecție sunt întâlnite în aproape toate epistolele acestui distins scriitor și atent observator la mentalitățile unei epoci, care a *distrus* orice tentativă de izolare, de creație autentică și de singularizare.

E necesar să afirm că toate tentativele și intervențiile lui Grigore Sălceanu de a publica un eseu despre poezia lui Mihail Steriade au eșuat, atât în presa literară și nonliterară din Constanța, cât și în cea din Capitală.

*

Cheia, 19 august 1968

Stimate domnule Steriade,

Găsindu-mă în Cheia de la 1 august, scrisoarea d[umnea]voastră a sosit la Constanța, în lipsa mea. Zilele acestea, sora mea trecând pe la noi, a găsit plicul d[umnea]voastră în cutia de scrisori.

Mi l-a expediat la Cheia și l-am primit azi. Îmi scrie că mi-ați trimis mai multe reviste și ziare cuprinzând activitatea fratelui d[umnea]voastră în Belgia.

Acestea, însă, nu mi le-a expediat, gândindu-se că formează un material bogat, necesitând o lectură pe îndelete, la întoarcerea mea.

Vă mulțumesc pentru bunăvoința de a mă înștiința că plicul cu lucrarea mea a sosit la Bruxelles.

Când mă voi întoarce în Constanța, pe la 10-15 septembrie, mă voi interesa la redacția revistei Tomis, dacă se tipărește articolul² d[omnu]lui Petru Sfetcă și voi stăruî să apară.

Cheia, 19 august 1968

Stimate Domnule Steriade,

Grădind-mă în Cheia de la 1 august, scrisoarea d-voastră a sosit la Constanța, în lipsa mea. Călibdă această, sora mea trecând pe la noi, a găsit plicul d-voastră în cutia de scrisori. Mi l-a expedit la Chișinău și l-am primit azi. Într-o seară că mi-ați trimis mai multe reviste și chiar surprinzând activitatea fratelui d-voastră în Belgia. Acestea, însă, nu mi le-a expedit, gândindu-se că formase un material bogat, necesitănd o lectură pe încheiate, la întorcarea mea.

Vă mulțumesc foarte binevoindă de a mă interesa de plicul cu lucrarea mea și scrie în Busucleni.

Când mă voi întoarce în Constanța, pe la 10-15 septembrie, mă voi interesa la redacția revistei "Tomiș", dacă se tipărește articolul d-voastră "Sfetcu Patru" și voi stăruia să opăresc.

Vă aștept și revistele a mi-ați trimis și voi scrie un articol despre opera de propagandă românească, dusă în străinătate de valorosul nostru confrate, prea talentatul poet și traducător, Mihail Steriade.

Aș dori ca acest articol să fie însoțit de un portret al poetului Steriade, portretul care a apărut în prima sa culegere de poezii. Dacă e posibil, aș vrea să posed această culegere de poeme și cele care au urmat.

Vă rog a transmite fratelui d-voastră cele mai calde urări de sănătate și succes în nobila sa muncă de a face cunoscută literatura noastră peste hotare, iar d-voastră primiți expresia celor mai înalte considerații.

de d-voastră devotat,
Grigore Sălceanu

Familia Tudose Jenica
Satul Cheia, Comuna Măneciu-Ungureni,
Județul Prahova - cf. p. Cheia.

Voi citi ziarele și revistele ce mi-ați trimis și voi scrie un articol despre opera de propagandă românească, dusă în străinătate de valorosul nostru confrate, prea talentatul poet și traducător, Mihail Steriade.

Aș dori ca acest articol să fie însoțit de un portret al poetului Steriade, portretul care a apărut în prima sa culegere de poezii.

Dacă e posibil aș vrea să posed această culegere de poeme și cele care au urmat.

Vă rog a transmite fratelui d[umnea]voastră cele mai calde urări de sănătate și succes în nobila sa muncă de a face cunoscută literatura noastră peste hotare, iar d[umnea]voastră primiți expresia celor mai înalte considerații.

Al d[umnea]voastră devotat,
Grigore Sălceanu

[Familia Tudose Jenica, satul Cheia, comuna Măneciu-Ungureni, județul Prahova, Oficiul poștal Cheia].

*

Cheia, 5 sept[embrie] 1968

Mult stimată domnule Steriade,

Am primit abia ieri, 4 sept[embrie], scrisoarea și volumul de poezii, deoarece am fost plecat pentru câteva zile la Ploiești.

Vă mulțumesc pentru fotografie și volum, care îmi va servi la întocmirea articolului despre activitatea fratelui dumneavoastră.

Din Constanța, am fost înștiințat că materialul pentru septembrie e gata, încă din august, dar nu-mi spun nimic despre articolul tov[arășului] Sfetca. Eu mă voi interesa în continuare.

Pe la 15 sept[embrie], când sosesc în Constanța, mă voi ocupa de articolul, pe care l-am promis. Nu are nici o importanță că revista nu va figura la expoziție. Totul e să vedem apărute cele două articole.

Luni, 9 sept[embrie], voi fi la București, la rude, pe str[ada] Dr. Ghiulamila, 16, unde m-ați vizitat cu fratele d[umnea]voastră. Poate treceți pe la noi.
Cu cele mai distinse salutări, al d[umnea]voastră devotat,
Grigore Sălceanu

*

Constanța, 9 noiembrie 1968

Mult stimată domnule Steriade,

Am primit, întâi, plicul cu revista, pentru care vă mulțumesc. Acum două zile, mi-a venit scrisoarea d[umnea]voastră. Mi-a părut rău că ați fost suferind.

Cine se îngrijește și are încredere în medicină, își revine și trăiește mult, ceea ce vă doresc din toată inima.

Mi-ați spus de un articol trimis de d[omnu]l Sfetcă la revista Tomis. Am întrebat pe redactorul șef și mi-a spus că nu l-a primit.

Întrebându-l dacă ar fi dispus să publice un articol scris de mine, despre poetul Mihail Steriade, a obiectat că așa ceva a scris Șerban Cioculescu³ în Gazeta literară și că nu are sens să mai apară în Tomis.

Sunt la conducerea revistei câțiva tineri egoiști, care satisfac numai pe amicii lor. Am la ei material, de mai multe luni, și încă n-a apărut.

Sunt informat că, în curând, mulți din acești oameni, fără conștiință, vor fi înlocuiți și, atunci, lucrurile vor merge altfel.

Deși mi-a spus că nu vede pentru ce ar mai apare ceva despre Mihail Steriade, spre uimirea (și, desigur, satisfacția mea) văd că au publicat un articol elogios despre fratele d[umnea]voastră.

Eu lucrez, totuși, la un articol⁴ și aș putea să-l public la Dobrogea nouă, ziarul Dobrogei, care apare în Constanța. Am vorbit la redacție și m-au asigurat că va fi publicat.

Totuși, aș dori să știu părerea d[umnea]voastră: dacă vă face plăcere să apară la Dobrogea nouă. Au un tiraj de 30.000. E un ziar răspândit în Constanța și în toată Dobrogea, orășele și sate: Mangalia, Medgidia, Hârșova, Tulcea, Măcin, etc., fiind trimis și în București, la autorități și diverse instituții.

Dacă nu, vă voi trimite articolul, poate aveți pe cineva să-l publice la o revistă bucureșteană.

Întrebați pe fratele d[umnea]voastră: ce părere are despre Luceafărul⁵ lui Eminescu, tradus de mine în limba franceză, poem pe care i l-am trimis la Bruxelles.

Știu că, și el, traduce, și încă foarte frumos, dar fiecare traducător aduce nota lui personală, adevăratele traduceri fiind noi creații.

Fiecare privește o operă literară prin prisma sensibilității și fanteziei lui, căutând, totuși, să nu se îndepărteze prea mult de originalul tradus.

Dacă i-a plăcut tălmăcirea mea, ar fi dispus s-o publice în Le Journal roumain des poètes?

Dorindu-vă multă sănătate și voie bună, rămân al d[umnea]voastră devotat,

Grigore Sălceanu

P.S.

Aș dori o altă fotografie a poetului, aceea apărută în Pajiștile sufletului sau în Meduza. Ar putea apare odată cu articolul, în care voi spicui și comenta mărgăritarele descoperite în volumul Ceramică.

Am de gând să organizez un recital de poezie Mihail Steriade la Teatrul de Stat din Constanța. Eu voi ține o conferință despre opera lui, iar actorii vor recita poezii de Mihail Steriade.

Anunțați-mi din timp data venirii lui în țară, ca să veniți împreună la Constanța, pentru acest recital.

*

[Constanța, 7 ianuarie 1969]

Anul Nou 1969, cu noroc, sănătate și fericire.

M. p.u.

[Tovarășului Florin Steriade, Strada General Praporgescu, nr. 3, sector I, București; Grigore Sălceanu, profesor și scriitor, Strada Eroilor, nr. 16, Constanța. Telefon: 1.17.84.].

*

Constanța, 17 martie 1969

Mult iubite domnule Steriade,

Am primit scrisoarea d[umnea]v[oa]s[tră] și vă rog a-mi scuza întârzierea, spre a vă trimite volumul Ceramică, a trebuit să scriu la mașină poeziile de care am nevoie pentru articolul promis în legătură cu acest volum.

Am început să sper că va putea apărea în Tomis, prin intermediul unui prieten, de care, conducerea revistei are nevoie.

În cazul când nu ar fi posibil la Tomis, în mod cert, articolul despre poetul Mihail Steriade va apare în noua revistă ce va lua ființă și anume: *Analele Dobrogei*⁶.

Un profesor de la Institutul Pedagogic a luat inițiativa de a face să apară din nou această revistă valoroasă, condusă pe vremuri de prof[esorul] univ[ersitar] Const[antin] Brătescu⁷.

Urându-vă multă sănătate, vă rog a transmite fratelui d[umnea]v[oa]s[tră] cele mai cordiale salutări.

Al d[umnea]v[oastră] devotat,

Grigore Sălceanu

• Originalele acestor epistole, inedite, se află în biblioteca profesorului Nicolae Scurtu din București.

1. Florin Steriade, publicist și biograf. A condus revista *Ideea literară* (iunie-mai 1933). A elaborat și publicat o *Biobibliografie a lui Artur Enășescu* și, de asemenea, este autorul cărții *Mihail Steriade văzut de...* București, Editura Litera, 1979, 205 pagini + 33 planșe.

2. Articolul lui Petru Sfetca despre Mihail Steriade nu s-a publicat în revista *Tomis*.

3. Șerban Cioculescu – *Destin românesc, voce universală* în *Gazeta literară*, 15, nr. 12 (803), joi, 21 martie 1968, p. 1 și 7. (*Breviar*).

4. Nu a apărut nici în ziarul *Dobrogea nouă*.

5. Această traducere s-a publicat la Paris, după 1970.

6. Nu s-a publicat nici în revista *Analele Dobrogei*.

7. Constantin Brătescu (1882-1945), geograf, profesor universitar, membru al Academiei Române. A condus revista *Analele Dobrogei* la Constanța și Cernăuți în perioada 1920-1938.

Câteva însemnări despre EUGEN LUMEZIANU

Blografia prozatorului și dramaturgului Eugen Lumezianu (1937-1990) se impune a fi *recercetată* dintr-o perspectivă atât clasică, pozitivistă, cât și modernă.

Inclus în istoriile literare ale lui Dumitru Micu¹, Marian Popa² și Enache Puiu³, precum și în unele dicționare de literatură, zonale, cât și centrale⁴, itinerariul fizic, spiritual și creator al prozatorului Eugen Lumezianu necesită o reevaluare, atentă, a discursului său epic și dramatic.

Aceasta presupune o *lectură*, uneori, o *relectură* a cărților sale spre a-i defini statutul de prozator autentic al generației postbelice, care, cum se cunoaște, conține o diversitate de teme, stiluri și orientări.

Un istoric literar înzestrat cu *har* și cu multă *răbdare* ar stabili locul și, de asemenea, cea mai potrivită *ierarhizare* a demersului epic al naratorului din această binecuvântată parte a Dobrogei.

Eugen Lumezianu a fost un excelent dascăl de *emoții estetice*, un aprig apărător al breslei scriitoricești și a manifestat un interes special privitor la trecerea lui Eminescu prin Constanța⁵ și, mai ales, la relația dintre *poetul nepereche cu marea*.

Epistolele pe care le trimite poetului, prozatorului, eseistului și memorialistului Pericle Martinescu (1911-2005), necunoscute până acum, sunt edificatoare și relevă o profundă implicare a acestui intelectual în viața culturală și literară a orașului Constanța.

*

Constanța, 28 martie 1980

Mult iubite și stimate domnule Pericle Martinescu,

Vă mulțumesc și vă mulțumim pentru adevărată dumneavoastră. M-au emoționat rândurile ei, dar m-a emoționat, mai ales, semnificația lor, decizia dumneavoastră de a reveni, cu spiritul, aici, pe tărâmul inițial.

Aș dori să vă asigur că insistența mea s-a datorat prețuirii pe care o am pentru opera dumneavoastră de rezonanță europeană și, deopotrivă, pentru conștiința dumneavoastră scriitoricească exemplară.

Această conștiință este, cred, expresia matricei dobrogene, care se manifestă la cele mai bune exemple omenești izvorâte de-aici.

Cum aparțin acestor locuri nu numai printr-un destin genativ, ci și printr-o structură sufletească adaptată ținutului riveran parcă dinaintea nașterii mele, găsesc că înființarea Asociației de la Constanța este un semn spiritual colectiv pe care avem datoria să-l încrustăm aici, pentru acum și pentru viitor.

Fiindcă acest ținut înflorit în latura sa materială, neasemuit de frumos prin bunătatea zeilor și prin truda oamenilor, este de tot rămas în urmă în domeniul artei și al culturii.

După ce, timp de câțiva ani, am pus drapele unor structuri organizatorice pregătitoare, după insistențe la Uniune și la organele politice locale, acum toată lumea este de acord că Asociația trebuie să se înființeze.

Când? Poate la sfârșitul
acestei primăveri, poate ceva
mai târziu.

Avem promisiuni pentru
condiții materiale adecvate,
urmează ca ele să se concre-
tizeze (pentru sediu, un întreg
etaj din clădirea actuală a
Bibliotecii județene, care se va
muta curând în fostul edificiu
episcopal, sau poate o clădire
autonomă deja vizată).

Apoi, mai avem de făcut
unele eforturi organizatorice de
pregătire a evenimentului. Nu-i
vorba numai de fundarea unei
structuri administrative, ci de
aglutinarea unor personalități
literare într-o mișcare literară
puternică, distinctă.

Prezența dumneavoastră
în această Asociație constituie
o garanție a seriozității, valorii
și viabilității ei și de aceea, pe
cât eram de deznădăduit când
ați ezitat, pe atât sunt acum de
bucuros și de optimist.

Vă mulțumesc încă o dată și rămân
al d[umnea]v[oastră],

Eugen Lumezianu

[Onor scriitorului Pericle
Martinescu, Bulevardul Bu-
cureștii Noi, nr. 74, Bloc A11,
Scara B, Etaj II, Apartament 55,
București, Oficiul poștal 69, Co-
dul 78494; Eugen Lumezianu,
Aleea Brândușelor, nr. 2, Bloc
L4, Scara D, Apartament 80,
Constanța, Codul 8700].

*

Constanța,
[28] decembrie 1983

Vă urez un an cu toate
dorințele împlinite, cu sănătate,
pentru toți ai casei d[omniei]
voastre!

Eugen Lumezianu

[Scriitorului Pericle Martinescu, Bu-
levardul Bucureștii Noi, nr. 74, București,

28 decembrie 1983
Constanța

Multă bucurie și stimate Domnule Pericle Martinescu,

Vă mulțumesc și vă mulțumesc pentru răbdarea
Dumneavoastră. Mi-au amintit rădăcinile ei, dar
mi-a amintit mai ales semnificația lor, de-
cât aș fi putut să înțeleg dintr-o privire - a spiritului -
așu, pe teritoriul material.

Am dorit să vă asigur că insistența mea nu a
debutat pretentiv și că mi-au fost Opera Dumne-
avoastră de referință europene și, deopotrivă,
pentru construcția Dumneavoastră și breșeră
exemplară. Aceasta înțelegătoare este, mai, expresia
măreții dorințelor, care se manifestă la cele
mai bune exemple omenești ignorate de-aici.

Am sperat ca odată să nu numai să pună
deplină greutate, ci și să pună o structură înțelegătoare
adaptată timpului și circumstanțelor și să se realizeze
măreții dorințelor, care se manifestă la cele
mai bune exemple omenești ignorate de-aici.
Am sperat că odată să nu numai să pună
deplină greutate, ci și să pună o structură înțelegătoare
adaptată timpului și circumstanțelor și să se realizeze
măreții dorințelor, care se manifestă la cele
mai bune exemple omenești ignorate de-aici.

În domeniul acesta și al culturii.
După ce, timp de câțiva ani, am pus la cale
un structură organizatorică propriu-zisă; după
bucurii la birou și la organele publice locale,
am statat asupra este de așu în Asociația
tehnică și în înțelegătoare. Când? Poate la sfârșitul
acestei primăveri, poate ceva mai târziu. Avem
promisiuni pentru condiții materiale adecvate, urmează
ca ele să se concretizeze (pentru sediu, un întreg etaj
de la clădirea actuală a Bibliotecii județene - care
se va muta curând în fostul edificiu episcopal,
sau poate o clădire autonomă deja vizată).
Apoi, mai avem de făcut unele eforturi orga-
nizatorice de pregătire a evenimentului. Mai-
vorba numai de fundarea unei structuri admini-
strative, ci de aglutinarea unor personalități
literare într-o mișcare literară puternică, distinctă.
Prezența Dumneavoastră în această Asociație constituie
o garanție a seriozității, valorii și viabilității
ei și de aceea, pe cât eram de deznădăduit
când ați ezitat, pe atât sunt acum de bucuros
și de optimist.

Vă mulțumesc încă o dată și rămân al d[umnea]v[oastră],

Eugen Lumezianu

Oficiul poștal 68, Codul 78494; Eugen Lumezianu, Aleea Brândușelor, Bloc L4, Scara D, Apartament 80, Constanța, Cod 8700].

*

[Constanța], 9 februarie 1989

Mult stimată domnule Pericle Martinescu,

Cu prilejul centenarului Eminescu, Liceul „Mihai Eminescu” din Constanța a luat inițiativa alcătuirii unui album comemorativ, la care invităm să colaboreze proeminenți scriitori, critici și istorici literari. Admirabilă operă plastică, albumul propriu-zis este realizat de Alice Ivănceanu.

Vă rugăm să binevoiți a ne trimite cât mai curând câteva rânduri inedite închinată lui Mihai Eminescu, pentru a le insera în acest album.

Vă rugăm să scrieți de mână, de preferință cu tuș sau cerneală neagră, să datați și să semnați. Forma, calitatea și culoarea hârtiei rămân la alegerea dumneavoastră, dar dimensiunea ei nu trebuie să depășească pe aceea a unei coli obișnuite de scris.

După definitivarea lui, albumul va fi dat publicității, apoi va fi donat unei biblioteci sau Muzeului Literaturii Române.

Exprimându-vă călduroase mulțumiri pentru valoroasa dumneavoastră colaborare, vă rugăm să primiți expresia deosebitei noastre stime,

Eugen Lumezianu

P.S. Vă îmbrățișez. Sănătate dumneavoastră și doamnei.

[Adresa: Eugen Lumezianu, Liceul „Mihai Eminescu”, Strada Traian, nr. 19, Constanța, Telefon 916/17412, Codul 8700].

*

Eugen Lumezianu
Str. Mircea cel Bătrân nr. 86
Bloc MF 2, et. III, ap. 10
Tel. : 916/12482
8700 Constanța

19 iunie 1989

Eugen Lumezianu
Str[ada] Mircea cel Bătrân,
nr. 86

Bloc MF2, Etaj III, Apartament
10

Tel[efon] 916/12482

Constanța, 8700

[Constanța], 19 iunie 1989

Iubite domnule Pericle
Martinescu,

Vă trimit ziarul D[obrogea]
n[ouă] cu articolul din care vă
veți putea face o idee asupra

Albumului Eminescu. E o reușită.

Nu o persoană particulară ca mine, ci o instituție specializată și dădora de fonduri s-ar putea fuduli cu asemenea realizare.

Vă mulțumesc pentru valoroasa dumneavoastră colaborare, îi transmit doamnei omagiile mele și vă îmbrățișez,

Eugen Lumezianu

Multe Domnule Pericle Martinescu,
Va trimit ziarul D.O. cu articolul din
care va vedeți putea face o idee asupra
albumului Eminescu. E o reușită. Nu o
persoană particulară ca mine, ci o instituție
specializată și dădora de fonduri s-ar putea
fuduli cu asemenea realizare.
Vă mulțumesc pentru valoroasa dumnea-
voastră colaborare, îi transmit doamnei o
magiile mele și vă îmbrățișez,
Eugen Lumezianu

[Domnului Pericle Martinescu, Bulevardul Bucureștii Noi, nr. 74, Bloc A₁₁, Scara B, Etaj III, Apartament 55, București, Oficiul poștal 68, Codul 78494; Eugen Lumezianu, Strada Mircea cel Bătrân, nr. 86, Bloc MF₂, Etaj III, Apartament 10, Constanța, Cod 8700].

*

ALBUMUL EMINESCU

Astăzi se împlinește un secol de la frângerea vieții lui Mihai Eminescu. Comemorare la care noi, cei de pe țarm, trăim șansa unei vibrații mai profunde, dată fiind voia testamentară a marelui poet: „Mai am un singur dor: / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / La marginea mării”...

Cuvinte fără echivoc, care ne tulbură și ne implică, pentru zilele sumare ale trecerii noastre, în singulara lui veșnicie.

Înainte de a fi coborât sub umbra teiului său, Eminescu a ridicat în zarea dulcei României cea mai frumoasă, mai demnă și mai înțeleaptă rostire, în care se încheagă alcătuirea noastră de trup, de gând și de simțire, capabilă a ne desluși între celelalte popoare.

Ivirea firească a poetului de geniu din plămada acestui popor este, împreună cu latinitatea noastră, cu continuitatea noastră neîntreruptă în spațiul mioritic, cu nesfârșitul șir de grele sacrificii care ne-au înroșit veacurile, cu neprețuitele comori lăsate moștenire de ceilalți creatori români, între care și creatorul anonim, ubicuu și nestăvilit, dovada de noblețe a neamului nostru și de legitimitate a aspirațiilor naționale și umaniste care ne animă.

Iată de ce, într-o precizare fugară, datorăm atât de mult memoriei poetului.

În ce mă privește, simțul datoriei mi-a fost încă stimulat de întâmplarea care a făcut să muncesc în singura instituție culturală din Dobrogea înnobilită de numele poetului, Liceul „Mihai Eminescu”. Susținut cu superioară înțelegere de conducerea școlii și de câțiva colegi cu vocație, am inițiat un șir de manifestări culturale destinate în special tineretului studios, manifestări cu care ne-am înscris, după puteri, în orbita faptelor de spirit ale cetății. Așa au fost colocviul de la deschiderea Anului Eminescu, simpozionul „Eminescu, omul deplin al culturii românești”, reuniuni de aleasă ținută, la care și-au adus contribuția personalități ale vieții cultural-științifice naționale, valoroși profesori ai liceului și, în sesiuni destinate lor, un important număr de elevi.

În luna aprilie, am întreprins, împreună cu câțiva colegi și cu patruzeci de elevi îndrăgostiți de literatură, un pelerinaj pe urmele lui Eminescu și Creangă, într-un itinerar de vis prin Țara de Sus, în Ardeal și la București. În această călătorie inițiată, tinerii au descoperit locuri, în care istoria noastră e încă atât de vie, așezări înnoite, ilustre muzee, case memoriale, sepulturi sacre și au cunoscut scriitori, artiști, alți oameni de cultură.

Uimit de statura gândirii poetului revelată nouă acum prin apariția operei integrale (mai așteptăm volumele X și XV) și, însetat de prietenie, am început în ianuarie trecut să alcătuiesc un Album Eminescu, la care am invitat să colaboreze o seamă de scriitori apropiați inimii mele.

Scriitorii care au așternut un gând cu Eminescu, pentru Album, au consimțit să împlinească o inițiativă de absolută gratuitate practică, născută din reverberația stăruitoare a dorului său ultim, la marginea mării.

Sunt bucuros să mărturisesc că valoarea albumului e dată de valoarea de cele mai multe ori excepțională a colaborărilor izvodite din penița (la propriu!) următorilor scriitori: Radu Petrescu (marele prozator și regretatul prieten, a cărui pagină îngălbenită trimisă de soția sa, Adela Petrescu, a fost redactată în vremea

trudei la „Oceanul întors“), Radu Tudoran, Horia Zilieru, Alex. Ștefănescu, Pericle Martinescu, Theodor Codreanu, Dumitru Micu, Constantin Ciopraga, Valentin Silvestru, Nicolae Motoc, Ștefan Augustin Doinaș, Fănuș Neagu, Al. Husar, Al. Paleologu, George Munteanu, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Dumitru Bălăeș, George Chirilă, Gheorghe Grigurcu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Octavian Georgescu, Eugen Simion, Ion Coja, Alexandru Prundea, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Tatiana Slama-Cazacu, Mihai Ungheanu (în ordinea datei de pe manuscrise sau de pe plicuri).

*M-am temut că alăturarea atâtor stiluri va submina armonia întregului. Dimpotrivă, cu fiecare contribuție primită, edificiul se construia parcă de la sine. Prilej de a observa uimit că, **mutatis mutandis**, întregul corpus al scrierilor despre Eminescu respiră o superbă unitate.*

Personalitatea poetului se răsfrânge în fiecare rând așternut despre el.

Albumul propriu-zis, admirabilă operă a plasticienei Alice Ivănceanu, a fost achiziționat de profesoara Rodica Popescu și dăruit întreprinderii noastre. După ce Albumul va fi cercetat de întreaga suflare a liceului, fapt ce-i va patina poate imaculata copertă, și după ce va fi dat publicității, va fi depus la Muzeul Literaturii Române.

Manifestările colocviale, Albumul Eminescu, teiul care va fi sădit astăzi în fața clădirii bătrânului liceu de către elevii clasei a X-a J sunt simboluri ce ilustrează prețuirea din sufletele noastre închinată celui ce a șoptit cu inimitabilă simplitate: „Cum n-oi mai fi pribeag / De-atunci înainte, / M-or troieni cu drag / Aduceri-aminte...“.

Eugen LUMEZIANU

• Originalele acestor epistole, inedite, se află în biblioteca profesorului Nicolae Scurtu din București. Anexa ce reprezintă articolul lui Eugen Lumezianu, *Albumul Eminescu*, se transcrie din ziarul *Dobrogea nouă*, 42 (45), nr. 12.674 (13.362), joi, 15 iunie 1989, p. 1-2. (*La Centenar*).

1. Dumitru Micu – *Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*. București, Editura Saeculum I.O., 2000, p. 490 și 496.

2. Marian Popa – *Istoria literaturii române de azi pe mâine. Vol[umul] 2. Versiunea revizuită și augmentată*. București, Editura Semne, 2009, p. 147 și 815.

3. Enache Puiu – *Istoria literaturii din Dobrogea*. Constanța, Ex Ponto, 2005, p. 496-499. (*Dezvoltarea prozei. Romanul*).

4. Dumitru Micu – *Eugen Lumezianu. Fișă de istorie literară în Dicționarul general al literaturii române*. L-O. București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 134-135.

5. „La marginea mării”. *Omagiu lui Mihai Eminescu. Patru decenii de la ridicarea statuii poetului*. [Volum bibliofil alcătuit de Stela Motoc]. Constanța, 1974, 80 foi manuscris. (*Biblioteca Județeană Constanța*); Eugen Lumezianu – *Avaturile unei scrisori eminesciene în Contemporanul nr. 48, 1 decembrie 1989, p. 15. (Mihai Eminescu. Mari aniversări culturale 1989)*.

DAN PERȘA

Cum m-am transformat din scriitor în om

(Viața și cărțile mele până la cincizeci de ani) (II)

În Bacău, la casă

Gmi amintesc vag că într-o zi tata m-a întrebat dacă nu vreau să mergem s-o vedem pe bunica de la Bacău. Cum eram oricând dornic de călătorii am zis da, ne-am urcat în tren și-am plecat. Trenurile aveau locomotive cu aburi pe atunci. Locomotiva electrică era un vis science fiction. Și, contrar părerii generale a tinerilor de azi, nici vorbă de computere. Abia dacă se inventase abacul. Mai târziu, după mutatul în Bacău, când făceam cu mama calea-ntoarsă ca să-i vizităm pe bunicii de la Gherla și eram și eu mai flăcăiandru, scoteam capul pe fereastră și pândeam până cotea trenul. Și-atunci vedeam locomotivele cu aburi, trăgeam în nări mirosul de cărbune pufăit pe hornul gros și strigam cât mă țineau puterile:

– Ni, mică, cu două colomotive, cu două colomotive!

Însă acum abia plecam spre Bacău. Nu puteam, de pe atunci, să dorm în mijloacele de transport și-am stat treaz cât a durat călătoria, până pe la patru dimineața, m-am fâțâit de colo-colo spre teroarea călătorilor și le-am stârnit, celor mai blânzi, găștele și găinile din papornițe. Când am ajuns, am coborât din tren și-am pornit peste calea ferată spre cartierul CFR, unde era casa bunicii mele. Dar eram cam galben la față de nesomn și vroiam musai să dorm, acum că nu mă mai legăna teleguța.

– Aici, ni, mă culc!, am spus, arătând traversele dintre două șine.

Vreo două săptămâni, până a putut veni și mama, mi s-au părut cam nelalocul lor toate câte se petreceau. În partea din față a casei locuia sora lui taică-meu cu vară-mea, Corina. Vară-mea dormea după amiaza și eu nu mai pomenisem una ca asta. Mă obligau și pe mine să dorm. Ce să fac, mă urcam în pat, dar nu-mi cădea bine să-mi stric ziua de joacă moțâind vreo două ceasuri ca moșnegii. Închideam când un ochi, când altul, de mai să cad în patima filozofiei, ca sârmanul Dionis. Ba, încă, mătușă-mea îmi spune într-o zi c-o să-mi ia înghețată și când ajungem în oraș îmi cumpără gogoasă.

– Tușă, da' ște fel de-nghesată-i asta?

Apoi, când a venit maică-mea, treburile au revenit în matca lor.

– Vai, se mira mătușă, copilul nu mănâncă decât ciorbă strecurată? Dar mânca și zarzavaturi! Nu mănâncă tocană, ci numai friptură? Dar părea că-i place tocănița de pui.

Și, mare, așa am apucat a mă mări, încât m-au dat la grădiniță! Să te ții! Îmi amintesc cuburile, că printre ele priveam pe sub fustele fetelor. Luminița, frumoasă foc, blondă ca soarele la amiază și rotofeie ca un clăbuc de săpun, nu-mi plăcea, că purta chiloți cu mânecută. Nici mai târziu, când s-a îndrăgostit de mine n-am putut-o iubi, amintindu-mi chiloțeei ei bufanți roz. Pesemne că oamenii învățând din experiența asta, azi fetele poartă numai o atîșoară ce le intră în fund de nici n-o vezi, iar tricourile și cămășile le sunt așa scurte, de stă buricul afară ca un ochi, să privească, de la înălțimea burții, lumea. Așa! să le iubească băieții. Fănica, brună și plină de foc, purta chiloței normali și-a rămas preferata mea până m-am înălțat licean.

Tot creșteam și creșteam și până să mă fac mai mărișor, mi-au plăcut fetele mai mari ca mine. Când aveam 17 ani, îmi plăceau fetele de 20. Și nici azi, când am făcut și eu 50 și-s iar holtei, preferințele nu mi s-au schimbat. Tot fetele de 20 îmi plac.

Aveam deja și vreo doi prieteni, de pe strada mea, colegi de grădiniță. Titi și Dănuț. Dănuț era ținut mai din frâu, dar cu Titi făceam escapade peste tot prin lumea largă a cartierului și ajungeam, uneori, până pe dealurile de la Luizi Călugăra. Într-o zi, pe lângă niște grote făcute în lutul dealurilor de pe lângă pâraul Nigel, ne aflam mai mulți băieți cu mucu-n nas și Titi scoate o țigară și zice:

– Eu știu să trag în piept, tu știi?

– Cum să nu știu, zic eu, care le știam pe toate și nu se cădea să nu pot face ceva așa neînsemnat, ca trasul fumului în mine.

Titi aprinde țigara, mi-o dă și mă îndeamnă:

Trage și spune:

– Hiiii, cail popii-n păpușoi.

Trag, spun, tușesc și-o mai și bag pe mânecă din pricina afurisitelor de lacrimi din ochi. Dar de atunci am știut să iau pieptiș țigara! Fumam rar, din an în paște, ca să ne fandosim. Chiar și prin clasa a opta, abia din când în când cumpăram câte-un pachet mic, de 12 țigări, de Amiral. Îmi plăcea cum arată pachetul. Nu m-am apucat însă de fumat decât mult mai târziu. Când eram în armată nu eram fumător. Și fiind la temă, să povestesc întâmplarea. Era spre seară și cer și eu o țigară unui vecin de dormitor și, așezat în pat, m-am apucat să pufăi citind dintr-o carte. Și nu se știe cum, apare locotenentul în control. Fumătorii, versați, s-au fofilat pe dată. Doar eu, calm, relaxat, am rămas să pufăi mai departe.

– Aha, tu erai ăla cu fumatul în dormitor, zice el. Trei zile de arest.

Și nu știa, sărăcanul, de ce râd toți de mai să se prăpădească. Îi spun băieții trășenia, că eu nici măcar nu sunt fumător.

Locotenentul râde și-mi comută pedeapsa în trei zile de permisie (asta în visele mele roz).

– Hiiii, cail popii-n păpușoi!

Seara, mama ne spunea povești, mie și soră-mii. Soră-mea fiind cu doi ani mai mică, îmi părea că nu prea contează în economia alegerii temei.

– Cu ce vreți să fie povestea, întreba mama. Cu vrăjitori, cu copii săraci și cu mame vitrege, cu balauri, comori, sfinți, draci, omul roșu, prâslea?

Soră-mea zicea, invariabil:

– Cu calul!

Și atunci, eu alegeam:

– Cu vrăjitori și din când în când să spui „calul” ca să fie mulțumită și ea. Mama spunea ce spunea din poveste și-o apuca moțăiala, fie și că zicea „calul” din când în când. O trăgeam energic de mânecă, o scuturam și-i dădeam ultimatum:

– Zi! Zi! Zi mai departe!

Spre deosebire de bunicul, mama inventa poveștile. Dacă le-aș ține minte și le-aș putea scrie, am mai avea un tom de basme și povești mai gros ca al lui Petre Ispirescu.

Doar vag, mi-am amintit ceva dintr-o poveste atunci când am scris romanul *Cu ou și cu oțet*. Scena când căpitanul Gore cu ciracii intră într-un tunel și ajung la bifurcația de cinci ganguri (în poveste erau doar trei – dar și la mine în roman cei patru mucenici erau trei: Luca și Matei).

Tot cam pe vremea aceea am început să am niște vise care s-au repetat o vreme. Visam o scorpie ce venea către mine. Visul acesta se petrecea întotdeauna în curtea casei. Scorpia venea și scuipa foc și pară după mine. Cum arăta? Ca un crocodil pe care l-ai lua și l-ai umfla. (Nu suflându-i în fund, cum a încercat Mihnea cu pisica, vrând s-o preschimbe în balon). Dar mai avea și un soi de guler, cum are dragonul gulerat, doar că deasupra capului, mult mai mare și făcută din țepi viu colorați. Partea proastă era că în vis nu puteam alerga. Picioarele nu-mi atingeau pământul, pluteam și aproape că stăteam pe loc. Și totuși, scorpia nu apuca să mă prindă. Ajungeam în brațele mătușii mele și de acolo întorceam capul și scuipam scorpia și ea sfârâia și se perpelea de durere. Așa se termina visul.

Alt vis, care s-a repetat până prin clasa a șaptea, dacă nu mă înșel, nu se repeta, ci se continua de unde rămăsese înainte. Întâi am visat că eram pe stradă, în fața casei lui Doru, poreclit de noi Dop, pentru că era mai plinuț. (De el mi-am amintit când am făcut portretul de copil al lui Popa Tunsu din *Război ascuns*). Era cu un an mai mare ca noi, trio ratata: eu, Titi și Dănuț Amăriucăi. Așa că nu-i spuneam în față Dop, că ne temeam de el. Avea o soră Ana, mai mare ca el cu vreo trei ani. Băieții mai mari însă nu-l cruțau și cum pe vremea aia la televizor se dădeau *Aventuri în epoca de piatră*, fiindcă Doru semăna cu Fred, băieții îi strigau: „Dop, am țâțî sau n-am țâțî!”. Gras fiind, părea că are țâțe. Dar asta e altă poveste. Eram în fața gardului casei lui și nu știu ce-mi vine, că strada era pustie, încep să mă întind curbându-mi spatele spre gard cum fac săritorii la înălțime când trec de ștachetă și, cu mare efort, reușesc să mă desprind de la pământ și trec peste gard. Mi-a fost ușor apoi să-l mai sar de câteva ori, de fapt nu să-l sar, ci să zbor peste el. Când am visat din nou, m-am ridicat și pluteam deasupra bulevardului din cartier. În următorul vis zburam undeva sus, deasupra pământului. Zburam întotdeauna pe spate, cam așa cum înoți în apă pe spate, doar că era mult mai ușor. Tot întorceam capul în dreapta și-n stânga să văd pământurile de sub mine. Ajunsesem să stăpânesc la perfecțiune această levitație. Când am citit într-o carte de-a lui Freud că visul cu levitația semnifică tendințe homosexuale, am fost tare necăjit. Dar cred că Freud minte. N-am avut niciodată vreo astfel de atracție. Oricum, acest vis m-a ajutat să scriu mai târziu capitolul cu zborul lui Ionuț, din *Război ascuns*. Ideea să-l fac apter îmi venise, dar îmi părea banală și o respinsesem. M-a readus la ea peregrinul apter al lui Valeriu Anania. Există un model cultural și mă salvam de banalitate ironizându-mă pentru alegere. Cu finețe.

Nu mai știu când am văzut filmele cu Tarzan cel jucat de Johnny Weissmüller, dar știu că mi-au schimbat viața. Ce eram eu cocoțat, de spăriam copacii, darămite când am căpătat veleități de om al junglei! Urcam până în vârful nukului și de acolo mă rostogoleam din creangă în creangă până jos. Iar cartierul răsuna de strigătul cel triumfător cu care Tarzan chema elefanții și maimuțele la bătaie. N-am găsit lei prin curte, așa că am luptat cu vreo două găini. Cocos n-aveam, că altfel să fi văzut bărbătească jumuleală!

Soră-mea a vrut să mă imite într-o zi și-a rămas agățată de-o creangă. Nu se mai putea da jos. S-a ținut cât a putut și când s-a copt a căzut cu nasul în marginea unei cutii de conserve. Și l-a fracturat și are semnul și în ziua de azi.

Ei, na! Nu aveam toaletă în casă. Era în curte un WC din lemn. Însă noi, copiii, foloseam noaptea o imensă oliță emailată, albă. Țin minte că mă trezeam să fac pipi și rămâneam cu ochii închiși, ca să nu-mi sară somnul, mă așezam, în genunchi, trăgeam olița de sub canapea, îmi făceam nevoia, împingeam olița la loc, mă urcam în pat și dormeam mai departe.

Pe soră-mea o înfricam cu „mâna neagră”. Pentru mine era distractiv, dar ea se teme și acum să stea singură pe întuneric.

– Viii-nee-ee mââânaaaa neaaaagrăăă!

Și-mi scoteam de după masă mâna înmănușată cu mănușa de piele a lui ticu.

Ce-mi vine într-o zi, dar umblam prin curte și tot făceam: ga-ga-ga-ga! G-a-ga-ga! Ga-ga-ga! Ga-ga-ga!

Bunică-mea iese din casă și să vezi minte la ea, îmi strigă:

– Taci, mă, că or crede vecinii că eu fac așa!

Bunică-mea pune cele mai bune murături din lume. Așa castraveți murați ca ai ei, n-am mai mâncat. Prima dată când am gustat din murăturile altcuiva, m-am încruntat și-am întrebat: dar ce sunt astea? Erau oribile.

Însă murăturile sunt nimic pe lângă ce șerbet făcea. De zmeură. Cumpăra zmeură când era vremea ei și dura câteva zile să facă șerbetul. Mai țin minte că storcea zmeura în tifon. Sucul îl pune în oale și băga zahăr în el. După vreo două zile pune totul la fiert. Nu încercați să faceți așa acasă! Secretele nu le știa decât bunică-mea. Leșea un șerbet de se topea în gură. Și nu era cleios, cum era șerbetul cumpărat, ani mai târziu, din magazine. Numai la culoarea lui roză de gândesc și-mi lasă gura apă. Ne dădea rar din el, umplea o linguriță și-o cufunda într-un pahar de apă. Apa mărea ca o lentilă și ne părea că avem mai mult șerbet de cât era... Însă până la a se ajunge la șerbetul în pahar, mâncam cu delicii „spuma”, în timpul fierberii șerbetului. Spuma era a noastră, a copiilor, toată. Nici spuma de la dulcețuri nu scăpa de noi.

În curte aveam vreo cinci vișini, un nuc, doi meri ce dădeau rod cu rândul, un an unul, un an altul și-un cais. Merele nu erau rotunde, ci aidoma unor butoiașe. Când am fost la vâru-meu Cristi, care avea și el un astfel de măr, mi-a arătat cum mănâncă el merele acelea. Nu mușca din ele. Le bătea cu răbdare de un leț al gardului și apoi le sugea, ca un „bampir”. N-am încercat niciodată să fac așa, pentru că n-am prea înțeles „tehnologia”.

Vișine mâncam cam o dată pe an, când erau coapte. Mi se făcea într-o bună zi poftă și mâncam băgându-le în gură cu pumnul.

Nuci... o-ho-ho, nucile erau cu totul altceva!

Nici nu apucau să crească bine și le luam la cercetat. În învelișul lor verde, le luam în pumn, le tăiam „capul” cu un cuțit și le crăpam în două. Le găseam miezul mucilaginos. Și continuam tot așa, până când miezul devenea miez, bun de mâncat. Atunci, după ce le despicam, le scobeam cu vârful cuțitului și mâncam. Pe 15 septembrie, în prima zi de școală de după vacanța mare, ajungeam la clasă cu niște mâini negre ca de drac. Învățătoarea amenința că ne dă afară din clasă pe noi, băieții cu mâini negre. Așa că, după ce am mai crescut, cum nici vorbă să renunț la obicei, îmi frecam mâinile, înainte de începerea școlii, cu lămâie, cu sare de lămâie, cu suc de lămâie. Nu se albeau de tot, dar tot era ceva, nu mai păreau chiar așa pișcoșe.

După ce coaja verde crăpa, aveam, în sfârșit, nuci adevărate. Ne umpleam buzunarele cu ele și jucam nuci. Aruncau nuca și adversarul trebuia s-o țintească. Tot aruncând o nucă. Dacă o nimerea, nuca ta era a lui. Apoi arunca el o nucă și

tu trebuia s-o țintești. Dar jucam „nuci” și în grup. Făceam un cerc, tăiat în patru și la intersecții puneam nucile. Trageam o linie de „start”, de unde executam aruncarea, la înțelegere, uneori cu nuci, alteori folosind bile de fier. Bilele erau mult mai eficiente.

Dar de cum se coceau nucile, într-un capăt al străzii noastre, aproape de intersecția cu bulevardul, apărea căruța cu înghețată. Cofetarul de ocazie nu dădea înghețata pe bani, ci pe nuci. Nu mai țin minte câte nuci trebuia să dai ca să obții mult jinduita înghețată. Dar știu că omul socotise bine. Ne golea una două buzunarele. Așa că dădeam fuguța acasă, urcam în nuc și mă apucam să adun, însoțit de strigătele alarmate ale bunică-mii, necăjită că voi goli tot copacul și n-o să-i rămână nuci să le pună la uscat la soare, pe-o pătură, pentru a le urca apoi în pod ca să le păstreze pentru iarnă. Pentru cozonaci și prăjituri...

De cais eram foarte mândru. Nimeni nu mai avea prin curte așa ceva. Alți băieți aveau ceva, dar zarzări. Zarzărele nu sunt așa nobile cum sunt caisele.

Mai ales că ale mele erau caise pistruiate – ca Brigitte Bardot.

Nu invidiam, din toată lumea, decât părul bergamut al lui Titi. Un păr scorburos, dar făcea așa bergamute, că-ți curgea zeama pe bărbie și piept!

Însă adevărata sărbătoare a fructelor începea când veneau la piață pepenarii cu lubenițele lor verzi, uriașe, de nu le puteai cuprinde în brațe. Reușeam să înfulec câte-un pepene de 12 kg și apoi mergeam ca omul beat, tras în toate părțile de burta ce mi se bălăngănea ca o bilă... Ei, nici chiar așa!

Se spune că un om are trei cumpene în viață. Cumpănă înseamnă că te paște un mare pericol, atât de mare, că riști să dai colțul. Țin minte una dintre ele. Eram și eu mărișor cam până la genunchiul broaștei. Mătușă-mea ce locuia pe Câmpul Poștei plecase cu verii mei la mare și bunica plecase la casa lor ca să aibă grijă de ea. Eu, neastâmpărat cum eram, mă duc după ea. Ce să facă femeia, m-a ținut acolo. Mă jucam cu hulubii (cum le zice prin Moldova porumbeilor), pentru că unul dintre verii mei, mai mare cu vreo patru ani ca mine, creștea în pod porumbei călători și mergea cu ei la concursuri... Dar într-o zi, un băiat de prin vecini zice că se duce la ștrand. Iar eu, mare amator de bălăceală, îl rog să mă ia și pe mine. Bunică-mea își dă încuviințarea și-i spune băiatului, mai mare binișor ca mine, să-mi poarte de grijă. Era întâia dată când m-am dus la ștrand. Când mergeam cu ai mei vara să înotăm, mergeam la Gherăiești și ne îmbăiam în Bistrița. Pe atunci era frumos curgătoare și limpede ca cristalul... Mă scald eu în partea cu apă mică pentru puțoi, dar după o vreme îmi pare că-i mai frumos la trambuline. Și mă duc să mă fățai pe-acolo. Știam citi vreo două vorbe și citesc pe-o trambulină „,1”, pe alta „,2”. Un puradel, cam jumate cât mine înălțime și bronzat ca tăciunele, iese din apă, se întinde și-mi aruncă o vorbă:

– Bă, tu ai curaj să sari aici?

Apoi cum mama mă-sii să n-am eu curaj? Dar cum eram și isteț, fac socoteală în gând. Dacă pe trambulina aia scrie „,1”, trebuie să fie apa de un metru. Acolo unde scrie „,2”, trebuie că apa e doi metri. Și zic:

– Cum nu?

Și sar. La „,1”, că aveam un piculeț peste un metru și n-avea cum să-mi treacă apa de gură. Dar când sar văd că nu dau de fund. Cu simțul cățelului de-a sta la suprafață, dau din mâini, mă ridic, iar mă scufund, iar mă ridic. Văd eu că nu fac față, dar nici în ruptul capului n-aș fi strigat un „ajutooor!”. Mai bine mort decât să mă fac de râs! De râs că nu știu să înot și că m-am aruncat ca prostul în apă peste cap. Noroc că băiatul în grija căruia fusesem dat sare în piscină și mă scoate. Altfel, scăpa literatura română de povara romanelor mele așa încâlcite, încât nimeni în afară de mine nu le pricepe. De parcă ar fi teoria relativității, nu alta.

– De cum am văzut că te-a mâncat În cur să mergi la trambuline, am stat cu ochii În patru!

Și bine a făcut. Așa, am trecut de o cumpănă. De câte ori citesc din *Tărâmul pustiu* partea cu „Moartea prin apă”, îmi amintesc de pățania mea.

Mă jucam din zori în asfințit și tot nu mă săturam. Așa grijuliu eram să nu pierd din timpul de joacă, încât nu-mi schimbam uniforma de școlar când ajungeam acasă. Aruncam doar ghiozdănelul într-un colț și uneori îmi scoteam haina, că aveam mult de alergat și să nu mă stânjenească, și pe-aici ți-e drumul!

Jucam hoții și vardiștii, fugind tot cartierul. Într-o zi așa tare am fugit și așa bine m-am ascuns, încât m-am trezit singur cuc. Așa am învățat că nu e totdeauna bine să câștigi...

Alt joc ce ne plăcea era „tenis cu piciorul”. Am fost campion mulți ani, pentru că știam să jonglez mingea. Până a reușit să bată Doru, cel poreclit Dop. Făcea liceul de fotbal, dar și așa a fost nevoie de o regulă în plus ca să câștige: fără jonglerii. Aveai voie să atingi doar de trei ori mingea când o primeai în terenul tău. O preluare, o așezare... și trage! Altfel, mergeam cu mingea, jonglând, până la „fileu” (era doar o linie zgâriată pe pământ) și acolo ori „o puneam”, ori dădeam un drop.

Ne plăceau și leagănele și mă învățasem să mă dau „peste cap”. Eram cel mai mic care făcea asta, dar și cel mai perseverent.

Însă jocul nostru preferat era „mutilări”. În parc erau două turnuri de apă. Unul mic, de vreo trei metri, altul foarte înalt. Uneori li se spunea case de apă. Cel mic avea sus, în mijlocul platformei ce îl acoperea o gaură. Dacă te uitai prin ea, vedeai fundul unei fântâni. N-am mai văzut fântână așa adâncă. Ajungeai sus urcând pe un stâlp. Fusese, pesemne, o țeavă. Pe turnul mare urcau doar cei curajoși, pe o scară ce părea nesfârșită. Pe la 9 ani începusem să urc și eu. Nu era însă foarte agreeat turnul mare. Nu aveam mulți curaj să urc și nu ne era de folos. Turnul mic am început să-l folosim în jocul inventat de noi, mutilări. Platforma ce îl acoperea avea vreo treizeci de centimetri mai mult în circumferință decât corpul turnului. Ieșea în afară. Și jocul se juca așa. Se făceau două echipe. Una stătea sus, iar din cealaltă echipă un membru trebuia să ajungă sus. Dacă ajungea, echipa lui câștiga și ajungea ea la înălțime. Cei de sus făceau orice-i posibil să nu piardă terenul. Suceau nasuri, urechi, smulgeau părul și sprâncenele, dădeau ghionți, pumni și castane în cap. De asta jocul se numea mutilări. Fiind cel mai agil dintre copii, reușeam o mare performanță. Nu urcam pe calea cea obișnuită, adică pe țeavă, ci mă agățam de gratiile unei ferestre și nici eu nu știu cum, mă săltam și ajungeam pe platformă, luând prin surprindere adversarii.

Soră-mea, dacă vreo pricină o supăra, apoi se supăra pe toată lumea. Și pe frați și pe surori, și pe veri și pe mătuși. Stătea îmbufnată și cu greu o împăcai. Dar fie că era îmbufnată sau nu, îi plăcea să stea prin grădină, ascunsă de tufele de leuștean, de mărar și de roșii. Ca s-o găsim, n-am găsit până la urmă altă cale decât să-i strigăm: „Codruța, cântă!”. Și ea, de unde se afla, se apuca să cânte. Numai de nu era supărată. Pentru că în cazul ăsta nu cânta. Pentru nimeni, fiind supărată pe toată lumea. Și mai va s-o găsești. Așa că încercam, cu toții, să n-o supărăm.

Aveam un câine, Țubi. Cred că numele era o anagramă. Talentul anagramelor venea de la bunicu-meu de la Gherla. El avea obiceiul să anagrameze cuvintele, încât uneori vorbea în anagrame, de nu-l înțelegea nimeni, dar spre hazul tuturor. Uneori vorbea și păsărește. Am învățat și eu mai târziu, după o regulă simplă. Urmam fiecare vocală de un „p” plus acea vocală. Așa încât: „am fost la piață” devenea: „apam fopost lapa pipiapațapa”... Țubi nu era un câine mare, nici grozav de frumos, dar era cel mai cutezător dintre toți câinii din cartier și iute curgătoriu de sânge. Parcă luase și el niște trăsături de familie, mai bine vădite la bunică-mea (voi povesti mai încolo de asta). Ceea ce a făcut într-o zi, a rămas pentru multă

vreme între poveștile mătușii mele Mărinica. Noi îi spuneam tușa Marinica. Într-o zi sora mea se juca prin curte și nu știu cum s-a împiedicat, dar era pe punctul să cadă. Atunci Țubi s-a băgat sub ea și soră-mea a căzut peste câine și nu s-a lovit. Am văzut și eu întâmplarea asta, dar nu mi s-a părut că Țubi a făcut ceva intenționat. Ci că se afla și el acolo și-a căzut pe el măgăreața să-i cadă soră-mea în spate. Dar, cine știe. Tușa Marinica, mai matură, trebuie să fi văzut mai bine... Țubi era ținut în lanț. Așa că avea boală pe Bobi, câinele domnului Ovanez. Bobi, mai bătrâior, umbla liber pe unde vroia. Săpase pe undeva pe sub un gard și trecea uneori și în ograda noastră. Când îl vedea Țubi, să rupă lanțul, nu alta. Bobi nu-l băga în seamă, trecea cu coada sus. O dată s-a nimerit că Țubi era liber. Bobi s-a întors din drum, a trecut pe sub gard, dar Țubi s-a ținut după el și nu i-a fost ușor lui Bobi. L-a bătut la el acasă. Abia i-a despărțit bătrânul Ovanez, aruncând o găleată de apă pe ei... Când era perioada de împerechere, Țubi fugea de acasă după mândre și crăițe. Mulți vecini îi purtau pică, așa că de prima dată când a plecat de-acasă s-a întors bolnav. Cineva îi aruncase o substanță iritantă în ochi. Apoi, după o vreme, l-au otrăvit și Țubi n-a mai putut fi salvat... Era așa de sălbatec, încât și la mine, prietenul lui cel mai bun, s-a repezit într-o zi. Pe mine mă poreclea bunică-mea Nederul. Neder i se spunea jderului în zona Târgoviștei, de unde era familia bunică-mii. Eram iute ca jderul. Într-o zi, Țubi era cu mâncarea abia pusă în față. Carne și oase mai ales. Când să mă apropiu de el, văd că rânjește și își arată colții la mine. Se vede că ținea mult la oasele lui, pentru că mă lăsa pe-aproape când avea alte mâncăruri. Mă dau mai înapoi, dar nu mă las. Mă cam miram cât de mult ține la oasele lui. Și mă apuc să-l zgândăresc. Fac un pas înainte, Țubi se zbârlește, se arcuiește, își sumețește buzele și mârâie și se uită la mine pe sub gene. Mă dau înapoi și iar înainte, iar înapoi și înainte. Până la urmă Țubi a țâșnit cu-așa repeziciune, că oricât eram eu de iute, n-am apucat să mă dau înapoi. Și oricât de fioros va fi fost el, m-a mușcat de umăr, dar numai prefăcându-se că mă mușcă. Doar m-a atins, fără să-mi lase o zgârietură măcar.

Cine să ia locul lui Țubi, după ce a fost otrăvit? Eu iubeam pisicile și-mi plăceau mai mult cele gri tigrate. Până la urmă maică-mea, vrând să-mi facă o surpriză, a luat de la mama unei eleve de-a ei, că era profesoară de română la Liceul de Muzică și Arte Plastice din Bacău, un pui de pisică nu de mult născut și l-a adus acasă. Era pisică, nu motan, deși am fi vrut să avem un motan, dar ea a fost singura gri-tigrat. Am numit-o Mieunica. Într-un fel, ea a fost prima mea iubită. Atâta o dezmierdam și-o culcam pe perna mea și-mi treceam coada ei printre degete și la vârf o strângeam un pic mai tare, și-atâta o zăhăiam și-o pupam și-o smotoceam, că biata de ea nu mai știa pe unde să scoată cămașa! Abia acum, la cincizeci de ani, îmi giugiulesc iubita la fel de mult și se arată la fel de supărată ca pisica. E prea de tot! Pe lângă perna mea, Mieunica și-a făcut culcuș și într-o... cum să-i zic. Aveam în bucătărie un soi de bufet. În partea de sus, avea o tăblie ce se putea ridica, era acolo o incintă unde puteai ține diverse lucruri. Tacâmuri, bureți, tirbușoane – și toate cele mărunte trebuitoare într-o bucătărie. Eu am zis că acestea sunt de prisos, le-am mutat și i-am făcut Mieunicăi cuib acolo. Înlăturasem partea din față, unde se afla un fel de ușiță și pisica sărea direct în culcuș. O iubea toată lumea din casă și-o răsfăța. Ea s-ar fi lipsit cu drag de-atâtea giugiuleli, dar n-avea nici o șansă. Îmi amintesc că era cu ceva zile înainte de Paște și deschid ușa la cămară și gălesc pisica lată pe ciment. Nu se putea mișca și era umflată de parcă ar fi stat să fete. Nu răspundea când o strigam. Singurul semn de viață era că deschidea ochii și clipea. Am dezlegat repede misterul. Reușind să se strecoare în cămară, a găsit acolo bunătățile macre cumpărate pentru bucatele de Paște. A ales ficatul pentru drob și a mâncat așa de mult, lacomă ce era, încât burta o trăgea în jos. Și-a revenit bine-mersi îndată ce a digerat mâncarea și n-a avut sechele. Când a născut pisici, maică-mea a dus-o cu pisicii înapoi la vechii ei

stăpâni, așa cum le fusese înțelegerea și noi am oprit un motan aidoma Mieunicăi, tigrat, jucăuș, dar și „fioros”, ca tot masculul. Adică, nu era așa fin ca Mieunica, dar îmi plăcea și temperamentul lui, așa că îi făceam aceleași giuguleli ca Mieunicăi. L-am numit Gopo, eu i-am dat numele, după celebrul, pe atunci, Disney al nostru, Ioan Popescu Gopo. Gopo motanul mă zgâria. Duceam cu el un soi de luptă surdă. Eu îl trăgeam de coadă, el rezista ce rezista și când nu mai putea, îmi trăgea și el o zgârietură. Aveam mâinile pline de urme de gheare de pisică. Prin acea vreme m-am îmbolnăvit. Dus la analize, rezultatul a fost unul ce mi-a înspăimântat părinții: leucemie. Ce e drept, numele bolii era altfel trecut pe fișa medicală, dar maică-mea a întreat-o pe profa de biologie ce înseamnă și profa i-a spus că e o formă mai rară de leucemie. Așa am ajuns să fiu căinat și plâns. Numai că pe mine nici în fund nu mă durea, alergam mai departe tot cartierul și făceam prostii cât o ceată de bastarzi obraznici! Aveam însă ganglionii de sub braț umflați. Alegându-mă cu așa diagnostic, am fost dus la spital și internat. Marele meu noroc a fost că se afla acolo o doctoriță mai în vârstă, cred eu. Zic așa fiindcă pe atunci toți oamenii mi se păreau în vârstă, fie să fi avut și 20 de ani. Era foarte grasă și se numea dna Olinic. Mi se pare că o nepoată a ei preda la același liceu cu maică-mea. Dna Olinic a pus imediat un diagnostic, după ce m-a văzut plin de zgârieturi de mătă și m-a interogat puțin: boala ghearelor de pisică. I-a liniștit pe ai mei. Boala asta nu necesită măcar tratament, pentru că sistemul imunitar e suficient ca s-o elimine. Îi trebuie însă ceva timp să creeze anticorpii. Totuși doctorita a ținut să mă interneze. A invitat apoi doctori de prin toată țara și mă folosea ca pe material didactic la orele de biologie. Boala era dificil de recunoscut și în Facultatea de Medicină se preda prea puțin despre ea. Și n-ar fi fost nimic, dar se confunda ușor cu leucemia. Era iarnă și făceam planuri de evadare cu alți băieți mai mari. Maică-mea venea zilnic la spital, dar cum nu era lăsată înăuntru, venea sub fereastra salonului meu. Vorbeam cu ea de la etaj și gândeam cum aş putea să leg niște cearceafuri și pături și să fug. Până la urmă, când au trecut cele patru zile cât a vrut doctorița să mă țină în spital, am răcit. Când mi-au luat temperatura, aveam febră. Așa că nici pomeneală să mă lase acasă. Cum să pleci bolnav dintr-un spital. Am mai stat câteva zile și turbam de ciudă. Dar și când am ajuns acasă! Mă aștepta smântâna de bivoliță adusă de Cigu, un elev al maică-mii de prin părțile Bistriței. Băgai lingura în smântâna asta și stătea în ea ca în unt. Și multe alte bunătăți mă așteptau, dar nu le mai țin minte.

Acum vreo cinci ani, când munceam în București, stăteam la o bere cu un prieten de la un ziar, documentarist. Mi-a spus că și el a avut un văr cu boala ghearelor de pisică, l-au diagnosticat cu leucemie, l-au ras în cap și i-au făcut chimioterapie și l-au iradiat. Până la urmă, văzându-1 un doctor bătrân, a recunoscut boala și, punând diagnosticul corect, a doua zi copilul juca fotbal pe maidan. Citesc acum pe Internet dintr-un articol: „Boala zgârieturii de pisică nu mai reprezintă o raritate în patologia copilului (cel puțin 16 cazuri în ultimii 2-3 ani în două secții clinice de copii)”. Dacă 16 cazuri în 2-3 ani în două secții clinice înseamnă că boala nu mai e o raritate, vă dați seama cât de puține cazuri erau în vremea copilăriei mele.

Cam pe când Mieunica avea un an, nu mai știu cine, l-a adus acasă pe Leuțu. Poate mătușă-mea Mărinica, contabilă la Electromontaj, poate vară-mea Corina, mai mare cu șase ani ca mine. Leuțu era un pui de cățel dolofan și ager, fără astâmpăr și toată lumea se îndrăgostea de el...

Dar mi-a venit un gând. Știu că faptele povestite de mine aici nu au nimic ieșit din comun. Cred că mai toți oamenii au amintiri asemănătoare celor scrise aici. În asta sper că și stă valoarea lor. Citind ce scriu eu, fiecare își va aduce aminte de el însuși. La altă vârstă, în alt timp. Își va aminti de copilărie, despre cum erau părinții, frații, surorile și bunicii atunci, demult. Într-un fel, e o recuperare a timpului

duș și cine nu simte plăcere să adune în gând și în sine, în clipe de tihnă, ceva din viața-i trecută?

Leuțu și Mieunica mâncau din același castron. Nu puteam să nu-i privesc când beau lapte, pentru că mă amuza teribil. Mieunica lipăia cu limbuța ei aidoma unei bine-crescute prințese. Fără grabă, elegant, cu finețe. Leuțu însă era un hulpav. Limba lui, uriașă față de-a Mieunicăi, parcă era morișcă, așa o învărtea în laptele din blid. Și atât de antrenat era, că nu putea să stea în loc. Da ocol farfuriei. Când ajungea la Mieunica, o lovea cu fundul lui rotund. Mieunica se dădea mai încolo, Leuțu iar o ajungea. Mă miram că Mieunica nu se revolta niciodată, deși ar fi putut să-i sângereze botul prostului de cățel. Parcă își dădea seama cât este de naiv lătrătorul cel dolofan.

Așa era de frumos, așa blană lucioasă și umflată ca un balon avea, așa era de zglobiu și fără griji, încât toți oamenii ce-l vedeau, trecând pe lângă gardul casei mele, mă întrebau dacă nu le dau lor cățelul.

– la puneți-vă pofta-n cui! le spuneam și luam, protector, pe Leuțu, în brațe. Dar cum ștregarul nu avea astâmpăr, făcea el ce făcea și se strecura afară din curte. Ba când venea mașina de gunoi, ba când intra vreo vecină să schimbe rețete de zacuscă și dulceață cu bunica, ba când venea vreun prieten la mine să ne zbenguim prin copaci. Într-o zi, o zbughește el afară și se apucă să latre la niște soldați care treceau pe-acolo. Unul dintre soldați se oprește, se întoarce și-l lovește pe Leuțu sub bărbie cu bocancul. Ce-a mai chelălăit sărmanul. Iar eu mi-am făcut planuri să-l răzbun îndată ce voi crește. L-am dojenit, l-am mângâiat, i-a trecut. N-a trecut mult însă și ia câinele de unde nu-i. Mi l-a furat cineva. Îl bănuiesc de astă faptă pe nea Mircea, poștașul. El mi-l ceruse pe Leuțu de mai multe ori. Nu știam unde stă nea Mircea și nu m-am putut duce să pândesc orățăniile și animalele din curtea lui, să văd de n-o fi Leuțu acolo și să-l iau acasă. Așa că, pierdut a fost pentru totdeauna.

Dacă tot povestesc de animale, să spun și de găina mea. Cumpărase mica (mama) de la Piața Mare un boboc de găină. Un ghemotoc de pui galben de care era lipit un mic cioc, doi ochișori rotunzi și curioși și două lăbuțe portocalii cu rășchitoare și gheare fine ca penița unui condei. L-am crescut și nu se supăra că, deși nefiind rață sau găscă, eu căutam să-l învăț să înoate într-o băltoacă pe care anume o făceam lângă cișmea. Din boboc a crescut un pui gri-tărcat, cam așa cum era Gopo gri-tigrat. Mă adoptase puiul de găină cu totul și toată lumea știa că e al meu. Era chiar mai mult al meu decât Gopo, fiindcă pisoiul mai stătea să-l mângâie și alții. Felicia, cum i-am spus puiului de găină, nu se juca decât cu mine. Pesemne că, luat în posesie de boboc, mă considera mama lui. Nu mică mi-a fost mirarea când, după câteva luni, am găsit în cuibarul Feliciei un ou însângerat. Și într-atât o consideram de vrednică, încât spuneam la toată lumea că face două ouă, ba chiar trei, pe zi. Se făcu găină și mândru mai călca prin ogradă! Ca un înțelept sfătos, că de-ar fi avut în jur alte galine, ar fi fost un Socrate, preschimbându-mi ograda în Academie. Ce mai, nu era mai prejos ca omul lui Platon, cocoșul. Domnea peste curte, de parcă ar fi fost cuibul ei. Cu poalele înfoiate, proteja toată suflarea din gospodărie... Și chiar nu mai avea mult până să fie cloșcă, când ai mei mă ademenesc să merg în excursie la Sărata, unde predaseră la școala comunei după mutarea în Bacău și mai aveau încă prieteni acolo. Mergem la Sărata, ne întrecem cu fluieratu-n degete, cu aruncatul pietrei dincolo de munți, iar când revenim acasă, o găsesc pe Felicia fiartă în oala de supă, înconjurată de morcovi și găluște. Cu ce sughițuri am mai plâns! Cu ce ură am adus acuzații! Și cum mi s-au amestecat lacrimile cu supa și ce-mi mai curgeau mucii și mi-i trăgeam, forcotind! Da, din câte îmi amintesc, am făcut acest act de canibalism. Am mâncat din Felicia. Mai târziu, am citit în celebra carte a lui Frazer, *The Golden Bough*, da, cred că aici am citit, dacă nu în altă parte, că „primitivii”, atunci când le murea o rudă

la care țineau foarte mult, spuneau: „aș vrea s-o mănânc, ca să nu ne despărțim niciodată!”. Dar cum eu nu aveam credința lor, am mănâcat-o pe Felicia așa cum mănânci o găină, fără să-i incorporez sufletul în sufletul meu! Dar amintirea ei a rămas, ca și dragostea de atunci, pentru că o iubire nu se uită niciodată. Și dacă nu însuși sufletul ei a rămas la mine, ceva din ea tot este acolo.

Cea mai reprobabilă faptă din viața ta? Nu este niciodată cea cu adevărat cea mai urâtă. Ci una resimțită așa. Eu nu mă împac nici astăzi cu abominabila mea faptă. Nu reușesc să mă iert. Crescusem ceva de pe vremea când l-am avut pe Gopo și nu mai țineam animale acasă după boala provocată de ghearele mâțelor. O pisică, să fi avut sub un an, trecea la două-trei zile prin curtea mea. O pisăiam, o ispiteam, îi îndrugam verzi și uscate, făceam bătători la buricele degetelor de cât mi le frecam ca s-o atrag – pace! Era tare sălbatică! Se oprea doar un pic un loc, privea cu neîncredere și cum încercam să mă apropiu de ea, fugea. Mă simțeam tare rănit că nu răspundea iubirii mele, când eu îi arătam așa afecțiune! În una din zile o văd, o chem, ea suie pe gard, de pe gard sare pe magazia vecinului și de pe magazie dă să-i intre în pod. De ciudă că fuge de mine, și probabil ca să-i arăt diferența dintre amicitie și ostilitate, ca să știe altădată și să vină la mine, mi-am scos papucul din picior și am aruncat după ea, zicând că așa o să fac ceva zgomot lovind în lemnul podului și-o să-i atrag atenția. Știam ce prost țintaș sunt și nici nu mi-a dat prin cap că aș putea s-o lovesc. Dar nu știu cum s-a făcut, că papucul meu a luat o traiectorie aiurea și-a lovit-o tocmai când era pe punctul să dispară și nu mai avea decât un picior afară. Deși mi-am dat seama că am lovit-o, am sperat că totuși n-a pățit nimic. Peste vreo două zile o văd iar și sărmana șchiopăta. Ce mi s-a mai strâns inima și nu pot uita nici acum. Întocmai așa îi rânim și pe oamenii iubiiți, sigur, fără să aruncăm cu papucul după ei, ci cu niște vorbe la fel de vătămătoare. Și-am mai învățat din asta că și a fi prea neîncredător în oameni, așa cum a fost pisica, atrage necazuri chiar și de la oamenii buni, care nu știu cum să ne ia, cum să se apropie de noi și fac pe dracu-n patru să ne atragă atenția, ajungând să ne rănească. Două învățăminte mici, dar foarte importante în viață.

Sălbăticiuni nu prea erau prin zona mea de joacă. Afară de broaște, gușteri și lilieci. Broaștele și gușterii erau pe pârâul Nigel, pe unde mergeam uneori la joacă, iar liliecii pe terenul viran și murdar din jurul fabricii de cărămidă... Nu mai știu cu care dintre prietenii mei am fost într-o zi la pârâu. Se poate să fi fost Nichifor, un băiat ce locuia în zona cazarmilor și despre care se spunea că și-a omorât fratele bângându-1 în sobă și a rămas puțin bolnav la cap din astă pricină. Mie Nichifor nu mi-a părut niciodată bolnav la cap, dimpotrivă, era inteligent, parcă un pic mai matur în gândire decât noi ceilalți de vârsta lui și întotdeauna bine intenționat. Într-o zi, ajungând cu el acasă, tocmai cumpărase bunică-mea cireșe. Mie nu-mi plăceau cireșele decât dacă le mâncam direct din pom. Dar Nichifor râvni la ele și îi spuse bunică-mii.

– Pot să iau și eu vreo două?

Și se apucă de înfulecat. Bunică-mea, glumind, îi spuse:

– Nichifore, ai zis că două!

Și Nichifor:

– Am zis vreo două!

Ne-am amuzat copios de vorbele astea și-au rămas antologice.

Umblând cu Nichifor pe Nigel, cum de broaște ne era silă, gândind că putem lua râie, fiind broaște râioase, așa că doar le speriam ca să vedem cum sar, aruncând cu pietre după ele: ce ne vine nouă... Nu știu cum se face, dar aveam o pungă la noi și ne apucăm să prindem gușteri și nu ne-am lăsat până n-am umplut punga. Viu colorați, mici și agili, ne atrăgeau tare mult. Când ni s-a făcut foame am pornit-o spre casă, la plăcintele bunică-mii. Când intrăm noi în curte, nu ne mai interesau

gușterii. Ce să facem cu ei, dacă tot îi căraserăm după noi. Am deșertat punga între florile din grădina bunică-mii și ne-am dus să mâncăm. Am uitat de gușteri, dar după vreo două zile o văd pe bunică-mea răvășită. Se duse să plivească florile și-a găsit locul colcăind de șopârle. După o vreme gușterii au dispărut din grădină. Am fost sigur că au găsit drumul înapoi spre Nigel și s-au întors în habitatul lor. Deși, acum, când scriu, nu mai sunt așa sigur. Fără apă, păziți de soare doar de umbra florilor, să nu li se fi întâmplat ceva rău. Însă de-ar fi fost să moară, aș fi găsit vreunul mort și n-am găsit. Sper că au scăpat, toți.

Când mergeam în zona unde locuia Nichifor, aveam alte distracții. O mare atracție erau duzii crescuți pe strada dintre gardurile cazărmilor. Duce albe, mâncam până pocneam, cu pumnul. Când eram pe-aproape de brutăria unității militare, ne lua nasul mirosul de pâine abia coaptă. Uneori soldatul de serviciu ne aducea o pâine și mâncam colturile fierbinți arzându-ne degetele și buzele. Mai în sus, unde era poligonul de trageri, se făceau, vara, când ploua mai mult, niște bălți. Nu țineam noi seama pe atunci că ar putea fi murdare și ne bălăceam în ele. Ca să pară că știu să înot, m-am apucat să merg cu mâinile pe fundul bălții și să dau din picioare. Făcând așa, am descoperit ce ușor e să plutești pe apă și în jumătate de oră știam deja să înot. Chiar și acum spun oricui că-l pot învăța să înoate în jumătate de ceas. Am metoda mea. Sunt sigur că absolut valabilă, deși n-am avut ocazia să învăț pe cineva să înoate până acum. Nu știu când, cum și unde a dispărut Nichifor într-o zi. Se prea poate ca, tatăl său fiind ofițer, altfel n-ar fi locuit el în apropierea cazărmii, să fi fost transferat în alt oraș, la altă unitate militară.

Analize, sânge

Când am avut boala ghearelor de pisică, am fost la un laborator de analize medicale. La analize se ia sânge. Nu-mi era mie teamă de înțepătură, mă juleam eu mai vârtos de unul singur. Stăteam în sala de așteptare, cu o grămadă de oameni și tot neastâmpărat eram, cum mă știam. Vine o asistentă, mă înțeapă în deget și stoarce câteva picături roșii. Nici n-am băgat de seamă. Dar trebuia să mai așteptăm acolo nu știu ce. Și dintr-un cabinet iese o asistentă cu un stativ cu eprubete pline de sânge. Nici asta nu m-a impresionat în gândirea mea diurnă. Dar m-a impresionat undeva în adânc, unde nu aveam acces cu gândul și cu hotărârea mea. M-am îngălbenit.

– I s-a făcut copilului rău, spuneau oamenii.

De atunci știu că, oricât ai fi de curajos, de lipsit de griji, undeva în străfundurile omului mai există o lume, ce nu dă seama de ce crede, știe și poate omul. O lume ce trăiește din ea însăși. Fără să fim conștienți, ea își trimite spre noi emoțiile și sentimentele, altele decât cele ale conștiinței și judecății noastre de zi cu zi.

Prietenii mei de cursă lungă au fost, cum am mai spus, Titi și Dănuț. Îmi amintesc că într-o zi eram cu Titi pe terenul din preajma fabricii de cărămizi. S-a înserat și au apărut liliecii. Cred că era prima dată când vedeam lilieci. Titi și-a pus repede mâinile pe cap și mi-a spus să fac la fel. Tatăl său îl sfătuisese așa. Altfel exista riscul ca vreun liliac să ți se încălcească în păr. Mai târziu, când eram deja om mare și eu, am citit undeva despre lilieci. Liliecii se deplasează utilizând ecoul ultrasunetelor emise de-un organ al lor (știu că nu e prea științifică explicația mea, dar în principiu e corectă). Ei percep semnalul reflectat de țeasta noastră, nu de podoaba capilară, și dacă trec razant pe lângă țeastă, ți se pot agăța în păr. Probabilitatea e mică, dar asta nu cred să mângâie pe cineva. Am pornit cu Titi spre casă având palmele încleștate pe creștet.

Titi a trecut într-o zi printr-o cumpănă. Alta decât cea cu fruntea lovită de apă, urmată de punctii. S-a urcat pe gardul dispensarului ca să culeagă flori de tei, a căzut cu brațul pe un leț al gardului secționându-și mușchiul brațului. Tăietura

aceea urâtă i-a rămas pe viață. Titi a avut mai multe cumpene ca noi, ceilalți copii. Și acum, „bătrân”, mi-a povestit Dănuț că are o mare cumpănă în viață. Poate o s-o povestesc mai târziu, atât cât știu din ea.

Mă jucam cu Dănuț în parc, unde se aflau câteva scrâncioburi (noi le spuneam *scrâncioabe* – și sună mai bine așa!). Două legene, în care eu obișnuiam să mă dau vitejește peste cap, stând în ele în picioare, cu labelle băgate sub spătar și cu mâinile strânse pe suporturi. O balanță. Un alt scrânciob, nici nu știu cum se numea, era lung ca un tren și mergea de-a lungul înainte și înapoi, urcând și coborând. Și cam atât. Scrâncioabele erau într-un colț al parcului. Nu stăteam acolo prea des... Mă jucam, așadar, cu Dănuț, în balanță. Nu știu cum s-a făcut, dar lui Dănuț i-a venit balanța în cap și se pare că eu eram vinovat, deși nu a existat vreo intenție să-l lovesc, că doar eram buni prieteni. S-a dus acasă, nu mai știu dacă plângând. Când plec și eu din parc, cum drumul era pe lângă casa lui, văd că se înșirase de-a latul străzii tot familionul lui, tatăl, mama, Dănuț, iar Titi era și el cu ei. Dar prinde nederul, dacă poți. Am trecut în viteză pe lângă ei, făcând fente când încercau să mă apuce. Oricum, mă știam nevinovat, însă nu știam să tratez problema, să discut cu părinții lui Dănuț și să mă disculp. Am fost surprins, doar, că vroiau să mă prindă. Cum tatăl lui Dănuț era un om cu capul pe umeri, probabil vroia să mă prindă ca să mă certe un pic și poate să mă ducă de-o ureche la taică-meu... În fine, am trecut de ei. Peste vreo două zile, eram pe stradă și îl văd pe Titi în fața casei lui, la numărul 3. Casa lui Dănuț era la numărul 7, iar a mea la 13. Mă bucur că-1 văd pe Titi și mă duc la el. Salut, salut și ce face Titi, îmi trănțește cu-o piatră ținută în mână, una în cap, apoi fuge în curte. Am fost cam dezamăgit de Titi, așa că n-am zis nimic, m-am dus în treaba mea. Titi cred că și-a dat seama. Când ne-am întâlnit iar, mi-a spus că-i pare rău, și-a împărțit bomboanele cu mine și am devenit apoi ca un fel de frați de cruce.

Titi a avut multe cumpene, dar tot el era norocosul între noi. Mergeam pe stradă și el una două, se apleca și zicea:

– Am găsit trei lei!

Eu mă uitam tot pe sus, iar pe sus nu se găsește mai nimic, știu acum asta. El privea în jos, la pământul pe care călca.

Tatăl lui Titi era cfr-ist, lucra la un depozit. Făcuse o casă frumoasă, creștea un porc în fiecare an și adusese un pui de câine lup, Rex, care-a trăit legat lângă cușca lui, în curtea din spate. S-a făcut un câine mare și frumos, dar nu ne lăsau să ne jucăm cu el, ca să fie bun paznic. Când intram în casă, Titi îi ordona lui Rex să intre în cușcă și se așeza apoi cu spatele în dreptul intrării, acoperind-o.

Pentru porc, Titi cumpăra pâine neagră, dar uneori mergea la tatăl său la depozit. Treceau pe acolo vagoanele cu sfeclă și Titi umplea câte două papornițe cu sfeclă roșie și le ducea acasă. Uneori îl însoțeam.

Odată am intrat cu Titi în curte la el la puțin timp după ce tăiaseră ai lui porcul. Tocmai îl pârlau și mirosea teribil. De bine sau rău, nu pot spune. Mai târziu, în livingul casei (îi spun așa, dar era ca un fel de hol imens la intrare, pe atunci încă având pământ pe jos, ca în bordeiele de la țară, mama lui Titi și câteva alte femei preparau porcul. Îmi amintesc vreo două oale imense unde puseseră grăsimea ca să facă untură și jumări. Am mâncat vreo două imense jumări sărate și le țin minte gustul și acum. Dacă e să compar carnea de azi cu cea de atunci, nu există grad de comparație. Carnea de porc din zilele noastre nu e cu adevărat carne de porc.

Nu mai știu prin ce clasă, să fi fost a șasea, a șaptea, am învățat la chimie că sulful amestecat cu potasiu produce un amestec instabil chimic și explodează. Nu mai știu de unde, de la vreo farmacie, totii colegii mei din cartier au făcut rost de chimicale. Aveau în buzunare o sticlă cu potasiu și alta cu sulf. Amestecam pe

piatra bordurii de la trotuare elementele, puneam o piatră peste amestec și loveam cu piciorul. Exploda pe dată. Nu ne păsa că e periculos și am avut noroc, în săptămânile noastre de furoare nimeni n-a pățit nimic. Într-o zi am aruncat o sticlură în care am amestecat mult sulf și potasiu în puțul turnului mic de apă (unde jucam mutilări). Era foarte adânc, dar am auzit explozia...

Cred că prima faptă reprobabilă din viața mea a fost următoarea. Aveam un coleg, Anghel, aflat pe primul loc la mâncat bătaie de la învățătoare. Doamna Adam, cum îi spuneam noi, avea un lemn de corn și ne bătea zdravăn la palmă. Ceva mai isteț ca Anghel, deși mai șturlubatic, reușeam să scap deseori de cafeală și eram abia pe locul doi la încasat. Durea, nu glumă. Dar să spun mai întâi câteva vorbe despre învățătoarea noastră. Unul dintre sfaturile ei, repetat deseori, a fost: foaie verde de dai n-ai, ia nu da să vezi cum ai! Am crezut multă vreme în înțelepciunea oamenilor vârstnici, cu atât mai mult a învățătorilor și profesorilor și luam de bun ce ne spunea. Învățătoarea noastră ne-a dus din clasa I A, până în clasa a IV-a A. La B, era învățător sotul ei, domnul Adam. Când am terminat clasele primare, trecând în clasa a V-a, fostele clase primare (au fost 3, era și o clasă C) s-au amestecat. S-a nimerit să stau în bancă cu Oprea Liviu, un elev de-al domnului Adam. Scria, spre deosebire de mine, extraordinar de frumos. Am văzut apoi, cu vremea, că la fel scriau și ceilalți foști elevi de la B. Iar până într-o optă, mi-am dat seama că noi, cei de la A, eram mult mai slab pregătiți decât cei de la B. Luam note mult mai mici. Abia mult mai târziu, după vârsta de treizeci de ani, mi-am dat seama cât de important e învățătorul în viața unui om și că noi, cei de la A, am avut un mare handicap. Deși pe atunci se spunea că învățătoarea noastră e o foarte bună meseriașă, nu era cătuși de puțin așa. Am pornit cu stângul în viață... Într-o pauză mă alerg cu Anghel prin clasă, lovim un ghiveci de flori, îl trântim și el se sparge. Vine învățătoarea, ne ia la refec, apoi ne dă afară din clasă și ne spune să mergem unde ne-or vedea ochii și să aducem un ghiveci nou. Plec eu cu Anghel și nu știu căruia dintre noi îi vine ideea, de-am mers la cimitir și-am furat unul. L-am spălat bine la cișmea și l-am dus la școală. Învățătoarea n-a spus nimic, aproape s-a făcut că nu ne vede. Copii fără minte fiind, sper că n-a căzut păcatul ăsta pe capul nostru... De atunci mă gândesc: ai grijă ce le spui copiilor, ai grijă ce le ceri copiilor... Ce e drept, fapta asta nu mi-a încărcat conștiința, așa cum s-a întâmplat cu biata pisică lovită.

Taică-meu făcea naveta. Era profesor și a fost mult timp director la școala din Rusciutea (îi spuneam de obicei Citea). Ca să ajungă mai ușor acolo, și-a cumpărat o motoretă. Motoreta Carpați! Peste câțiva ani a apărut și o motoretă mai nobilă, deși mai mică, Mobra. Recunoșteam sunetul motoretei lui taică-meu și, de cum îl auzeam, când se întorcea de la școală, mă înființam în poartă. Mă plimba, o tură, prin cartier. Aș fi mers ceasuri în șir, dar trebuia să mă mulțumesc cu puțin. Într-o vreme, am învățat să merg cu bicicleta. Doru, prietenul mai mare cu un an, care stătea pe celălalt șir de case de pe strada mea și în cealaltă direcție față de Dan și Titi, mi-a dat să țin într-o zi bicicleta tatălui său cu care se plimba și el din când în când, o bicicletă matusalemică și m-am urcat pe-o pedală, îmi făceam vânt și mă plimbam cu ea. După vreo zece minute am încălecat pe ea și am constatat că știu să merg. Așa drag am prins de mersul pe bicicletă, că mergeam apoi la Doru și închiriam vehiculul. Contra sumei de un leu, mă plimbam cam până în dreptul casei lui Titi și înapoi, adică vreo sută de metri dus, o sută întors. Într-o zi m-am dus spre bulevard și când să cotesc pe asfalt, am văzut un camion ce venea în viteză. Am sărit, nu mai știu cum și m-am oprit, dar am făcut opt roata din față. Doru a văzut și-a venit fugața, supărat nevoie, că-l ia taică-său la bătaie. Eu am apucat roata și-am îndreptat-o. A fost mulțumit. Nici nu se cunoștea. Dar adio închiriat de atunci. Iar părinții nu vroiau să-mi cumpere bicicletă, ca să nu mă accidentez

cumva... Așa după niște ani, după ce taică-meu și-a cumpărat motoreta și cu vremea a părăsit-o în magazie, îmi vine ideea într-o zi s-o scot pe stradă și să încerc să mă plimb. Avea un pic de benzină în rezervor, dar de pornit de la pedală nu pornea. Așa că mi-am pus prietenii să mă împingă, când am luat avânt am băgat-o în viteză și-am pornit. Nu știam să merg decât în maximă viteză, dar făceam asta și de teamă că dacă nu ambalez, se oprește motorul. Noroc că n-au trecut mașini pe-acolo, că altfel aș fi sfârșit sub roțile vreuneia. Nu prindea ea cine știe ce viteză, dar era periculoasă, oricum, plăcerea mea. Am trecut în trombă pe lângă casa lui Dănuț, pe lângă casa lui Titi, apoi am cotit pe strada următoare și cum nu știam cum să mă opresc, am intrat în parc și-am început să urc un dâmb de pământ rămas acolo după niște excavații. Până să ajung sus, motoreta s-a oprit și, sigur, am izbit-o de pământ, de-a rămas cam șuie. N-am mai reușit s-o pornesc și-am dus-o de coarne acasă. Dar mi-a rămas drag de mijloacele mecanice de locomoție. De cele rudimentare, nu de autoturisme care merg ceas... Din pricina acestui drag mai apar când și când prin romanele mele ba o locomotivă sau o corabie, cum au fost locomotiva și vetera cu trei catarge, șase vele dreptunghiulare, stocă, trincă, rândunică, iar la pupa având sculptat bustul zeiței Dochia, și cu ancoră ștregară turnată de potcovarul satului – ale lui Ștefan din *Cărțile vieții*. Dar și carul zburător al lui Petre din *Vestitorul*: „Petre se așează în față, apucă oiștile și le înălță, carul saltă și pornește încetinel, se îndepărtează de noi pe coama dealului, țărani se țin uimiți și înfricoșați de laturile albe din fagi tineri cojiți, Petre trage și mai mult oiștea lângă el, carul se ridică, o trombă roșcat-aurie de pospai lunar îl învăluie, parcă frunze de toamnă sfărâmate mărunț au fost învărtejite de vânt, carul e deasupra dealului, se clatină ca o corabie, lent, Petre chiuie. Țărani rîd, Ghiocel e atent la muzica stelelor, nu aude glasurile, dar aude cerul, tainicul lui foșnet, câte un astru rotund și alb ca argintul, învăluit de pulberi, sună ca un triunflu, Galaxiile se rotesc, vocile lor sunt murmure, apoi voci ale unui cor, Petre chiuie, carul se lasă în jos, coboară, atinge cu o roată malul râului, nu îl mai vedem între dealuri, țărani scot un geamăt uimit, dar carul se înălță iar, plutește, tremură, lumina Lunii parcă l-ar purta, râul are în valuri sclipiri ascuțite, prundul și bolovanii se văd prin limpezimea lui, carul coboară iar, atinge buza apei și iar se ridică, se pierde în zare, săltând când și când de un deal, de o piatră, de o muchie de stâncă, de un pește ieșit între diamantele apei, să-l vadă, de o rază de Lună.

Straniu, dar adevărat. Îmi amintesc, de parcă ar fi fost vis.

Aș putea acum să mă apuc să analizez dacă, așa cum dragostea pentru Muri am proiectat-o în vremea copilăriei, poate din pricina inocenței poetului ce din pricina asta nu putea fi așezat în inima mea decât acolo unde se afla vârsta inocenței, la fel am proiectat, la o vârstă anume, pe sfinți și Arhangheli în copilăria mea. S-au mi-am proiectat copilăria, rămasă în inimă, în mine însumi, la o vârstă când aveam nevoie de ea? Nu știu, nici nu mă interesează. Uneori analizele nu-și au rostul. Și trebuie să luăm viața ca pe-un fapt.

Există o întrebare, când e pusă, se adaugă: e o întrebare clișeu. „De ce scrii, dom'le?”. Am căutat de-a lungul vremii să-i dau diverse răspunsuri. Acum, poate mă voi apropia mai mult de adevăr... Născut în 1960 (și iată-mă cu cățel și purcel ajuns la 50 de ani – nu comentez), n-avea nici un sens să scrii. De ce să scrii trăind într-o țară aflată sub dictatură, fără șansa de a publica vreodată decât, cel mult, făcând concesii. Dar eu, măre, ce făceam? Stăteam și scriam noaptea, pe ascuns. Să nu aflu nici măcar părinții cu ce mă ocup eu. Scrisul era o activitate cu totul solitară. Întru totul secretă. Poate că alții să-și fi dorit să publice, eu nu. Nu vroiam nici măcar să se aflu că scriu. Cred că simțeam eu ceva: că scrisul e un viciu... Abia începusem liceul și-mi pierdeam nopțile scriind: pe ascuns! Deci nu

m-am apucat de scris din dorința de notorietate, din pofta de celebritate. Și totuși... o anumită celebritate mi-aș fi dorit. Cred că mă doream (vorba unui pitoresc bețiv și Don Juan din Sinaia): Jean Marais, Jean Valjean și Tarzan în junglă. Adică, mă doream personaj literar. (Jean Marais ar părea că face excepție, dar ce-i actorul dacă nu un... personaj?). Dacă nimeni nu te immortalizează astfel, (încât să te ajute să trăiești atâtea vieți câte personaje există în cărți – deși asta nu ar fi fost de ajuns: n-aș fi vrut eu să fiu *orice* personaj literar), n-ai decât s-o faci singur. Dacă te țin puterile. Altfel spus, dacă dorința ți-e destul de mare. Și iată-mă scriind... Eu sunt... toate personajele mele. Cum, dincolo de dramatismul existenței ca dat și de sentimentul germinației universale (prin care crezi în existența Ființei) dublat (ca să se bată cap în cap) de sentimentul neantului, am simțul ridicolului pretenției omenești că am fi buricul lumii și simțul relativității existenței, nu se putea să nu-mi folosesc disponibilitățile ironice și să mă autoironizez în unele dintre personajele mele. Dar cum a fi ironic, auto-ironic sau sarcastic ține de anumite disponibilități – le ai sau nu – și de temperament – te îndeamnă sau nu –, până când ele să iasă în manifestare, am făcut o „teorie” cu mult mai serioasă, așa cum îi stă bine unui tânăr și i-am spus (nu se poate fără nume pompos): „condiția purușiană a scriitorului”, asta însemnând că, aidoma lui Purusha, scriitorul se rupe în bucățele în personajele sale – ca să dea naștere „universului”, „lumii”. (Pe atunci nici nu-mi dădeam seama ce înseamnă Geneza: o naștere de materie, fără de care nu e posibilă manifestarea – ceva absolutamente absurd, ținând seama că vine de la făptura divină, care e Ființa și posedă o înaltă spiritualitate. De ce i-ar trebui materie și manifestare? Ideea lui Hegel ce spune că Ființa a făcut asta pentru a se cunoaște pe sine, nu mi se pare cătuși de puțin mulțumitoare. E ca și când m-aș înțepa cu un ac infectat în pulpa piciorului, ca să-mi fac o bubă plină de puroi și să spun că asta m-ar ajuta să mă cunosc mai bine!... În fine, așa cum a făcut Purusha, sfârtecat ca să nască „lumea”, spuneam că face și scriitorul. De când am început să scriu, n-am încetat să mă proiectez în personajele mele. Bine, bine, cum se face atunci că în romanul *Cu ou și cu oțet*, de-o pildă, apar personaje ca Gore Hârbea, Mărtărescu, Vlexandru Alad, Rebran, Pupan etc. Simplu de răspuns. De ce n-aș fi și aceste personaje ce vin din viața reală și sunt ușor de recunoscut pentru contemporanii mei? Te proiectezi de fapt nu în personaje, ci în oameni, pentru că personajul ce este, la urma urmei, dacă nu un om a cărui viață ai vrea s-o trăiești? Mi-a fost „foame” să trăiesc mai multe vieți decât viața asta a mea, foarte previzibilă și banală. Sunt un aventurier, dar nu unul ce bate cu pasul pământul sau umblă pe corăbii prin marea cea pescosă, ci un aventurier în imaginație. Adică un leneș, dornic însă de incredibile și inombabile aventuri. Le săvârșesc din dormitorul meu, privind cu oarece bunăvoință indulgentă, la cei care bat cu piciorul pământul, în aventuri reale. La ce bun aventuri reale, să-ți julești glezna, să-ți belești palmele, să te bată ploaia, să te ardă soarele, să transpiri, să îngheți, să gâfâi – ce aventură o fi asta? Când ai la îndemână aventura 100%, inventată și trăită la modul pur, în spirit și imaginație, scriind! Iată personajele literare. Proiecții ale poftelor și dorințelor noastre în lumi imaginare! Cine-aș fi eu fără ele? Un oarecare domn Dan Perșa, probabil destul de respectabil, geofizician, cu casă și mașină, nevastă și doi copii, adică un ins aidoma altor milioane de oameni. Sau aș fi Dan Perșa scriitorul, cel privit chiorăș de vecini, locuind cu chirie, divorțat, fără mașină, sărac, dar iubit de femei – adică un ins aidoma altor mii de oameni. Dar scriind, sunt, deși rămas în pielea mea, avatarul a miliarde de oameni cu biografii incredibile sau banale, cu vieți aventuroase sau spiritualizate: fiind, adică, toți oamenii la un loc. Ca să ies din banalitatea cotidiană, iată de ce scriu!

CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

Doamna Heraldă

După dispariția bruscă a soțului ei, electrician, doamna Heraldă Constantinescu ajunsese la convingerea că becurile sunt niște obiecte dăunătoare. Afectează în primul rând ochii, că-i împung și-i fac să lăcrimeze într-un mod nenatural. Mai apoi descoperise că stânenesc și celelalte organe. Păi dacă stai mai mult timp într-o cameră în care se află un bec aprins începi să tușești ori să strănuți. Ori să te doară burta. Să ai crampe, așa, din senin. Ca să nu mai vorbim de faptul că reumatismul se întetește. Pe cât de bine îi face soarele, pe atât de rău becul electric, această invenție malefică. Și dinții suferă, se înțelege. Dacă-i atinge lumina becului, degeaba îi tot freci cu pastă, că tot se cariază.

Drept urmare a acestor convingeri, doamna Heraldă își reamenajase casa în mod ingenios. Pusese oglinzi și oglinjoare peste tot. În locul becului din baie, agățase de firul ce atârna din tavan o oglindă de bărbierit. Bătuse în pereți o serie de cuie și, după cum cădea soarele ori luna, cu ajutorul unei sfori fixate la un cap de sârma de care atârna oglinda, iar la celălalt cap de unul din cuiele din pereți, conducea lumina naturală acolo unde voia ea. În cameră pusese oglinzi mari, rabatabile, în fiecare colț, așa că avea soare berechet.

Mica ei garsonieră de la etajul opt (făcuse schimb cu apartamentul de două camere al dezertorului Constantinescu și rămăsese și cu câteva mii de Euro) era scăldată în lumina naturală toată ziua, iar noaptea era bântuită de duhurile împătrite ale lunii.

Miraculoasele ei instalații făcuseră înconjurul cartierului. Mulți râvneau să le vadă, însă doamna Heraldă nu le arăta decât unor vechi prietene: n-avea de gând să devină predicator. Dacă oamenii sunt proști lasă-i în prostia lor, că p'ormă ți-i faci dușmani.

Prietenele erau așa de încântate de tot ce vedeau în garsoniera solară a Heraldăi, încât ar fi vrut să-și schimbe și ele modul de viață. Partea proastă este că erau măritate, nu văduve ca doamna Heraldă. Iar soții lor se dovediră a fi mari iubitori de becuri, lucru care se observa întotdeauna la plata luminii electrice.

Pe Heraldă toate astea n-o deranjau. Altul era oful ei: iluminatul stradal și cel al magazinelor. Astea îi dădeau de furcă seara când își făcea plimbarea fără care nu putea să doarmă. Își alesese ea, nu-i vorbă, un traseu ce includea doar străduțe lăturalnice, întunecate și fără magazine, numai că, municipalitatea îi făcea mereu surprize neplăcute continuând să tot agațe becuri ici și colo în locurile cele mai neașteptate. E drept că și ea avea un buzunar cu pietre ce le veneau de hac tuturor acestor mici obiecte malefice, însă asta nu se mai cheama plimbare, ci operație de pedepsire. În plus, riscul să fie prinsă și declarată element asocial îi tulbura seninătatea și multă vreme se foia în așternut și doar lumina celor patru luni circulându-i pe față și pe trup mai reușea s-o îmbuneze și s-o facă să adoarmă.

Acuma, ca să fim drepți, problema becurilor de pe stradă nu era chiar cea mai deranjantă, căci lumina lor era atât de chioară încât dacă treceai pe celălalt trotuar puteai orbecăi liniștit până acasă fără să te temi că-ți periclitez nici ochii, nici stomacul, nici oasele, nici dinții.

Însă lumina țipătoare și agresivă a vitrinelor era aceea care-o înnebunea pe doamna Heralda Constantinescu. De spaima ei trebuia să bată calea-ntoarsă zuruindu-și neputincioasă pietrele din buzunare. Gherete cu tot felul de nimicuri țineau aprinse luminile toată noaptea: o tâmpenie mai mare nici că se văzuse. Și țâșnind de după sticle de băuturi care de care mai colorate, de după batoanele de ciocolată ori pungi sclipitoare de alune, nuga, pufuleți și alte brizbrizuri de-astea, lumina becurilor era și mai sfidătoare, și mai cancerigenă.

Și de la lumina unei vitrine i s-a tras.

Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Doamna Heralda dormea și visa un vis ciudat. Se făcea că cineva, un om pe care l-ar fi cunoscut din tinerețe dar al cărui nume nu și-l aducea aminte, vine la ea și-i spune: știi că pe strada Plopului, lângă casa moașei, s-a deschis o tutungerie ce ține lumina aprinsă și noaptea. Ferește-te de strada Plopului: lumina e puternică și bate în toate direcțiile ca un far.

Doamna Heralda s-a trezit buimăcită. Era noapte fără pic de lună. În camera ei oglinzile șomau. Strada Plopului. Casa cu etaj dărăpănat. Asistenta pensionară, șleampătă și vorbăreață. Moașa, cum îi zicea toată lumea. Da, o cunoștea. Cunoștea și casa, o cunoștea și pe moașă. Dar n-avea habar de nici o tutungerie. Și doar trecuse pe acolo acum câteva zile. Ciudat vis!

Adormind din nou, doamna Heralda nu mai avu nici un vis până dimineată. Însă a doua zi, în lumina celor patru sori ai oglinzilor sale plus a celui autentic ce intra de-a dreptul pe fereastră, se puse pe cugetat. Ce-o fi cu visul ăsta? O tutungerie luminoasă ca un far? Pe strada Plopului?

Va trebui să se ducă acolo și să vadă.

Zis și făcut. Iat-o pe doamna Heralda pe strada Plopului. Stă în fața gheretei cu ușă cu geamuri ce dă direct în stradă. Deasupra ușii o firmă proaspăt vopsită, cu litere negre pe fond alb, scrie: **TUTUNGERIE**. Pe ușă se bălângăne o inscripție: **ÎNCHIS**. Între firmă și partea de sus a ușii se află un bec uriaș protejat de-o cușcă zăbreliță. Bineînțeles, becul e stins. Dacă ar fi aprins într-o astfel de zi noroasă lumina lui uriașă ar lovi-o pe femeie drept în cap. Acum își dă seama câtă dreptate avusese visul. Avertismentul era foarte serios. Prietenul acela din tinerețe a cărui voce îi stăruie și acum în minte, dar al cărui chip și-al cărui nume nu reușește să și le amintească...

În fine, faptele contează. Tutungeria există. Moașa habar n-are cine poate fi patronul. A văzut câteva zile la rând un tinerel care meșterea la chițimia asta a nimănu. Nu l-a întrebat nimic că i-a fost teamă să nu-i răspundă **Ce te bagi?** cum fac tinerii din ziua de azi. Heralda a întrebat-o dacă luminează puternic noaptea. Ce să lumineze? a zis moașa. Stăpânindu-și furia, Heralda i-a arătat becul. A! s-a mirat moașa, nici nu-l văzusem până acum. Apoi, după o pauză, a dat din cap: Nu, nu arde niciodată, nici ziua, nici noaptea. Tinerelul a agățat plăcuța cu **ÎNCHIS** și de câteva zile nu s-a mai arătat.

Doamna Heralda Constantinescu stă pe pat în camera ei de la etajul opt și se gândește. Becul tutungeriei e uriaș. E protejat de-o cușcă din bare de fier. Nu poate fi spart cu pietre. Poate doar cu un băț lung. Ha-ha... O amuză ideea să facă un fel de hoțoaică, precum în copilărie. În loc să fure cu ea caise ori mere, va sparge becul. Potrivește ușurel becul printre barele de fier și băț! îi dă un scurt avânt înainte, suficient ca să perforeze clopotul de sticlă. Aerul năvălește

Înlăuntru și sfârr, stinge filamentul ăla îngrozitor ca și cum, umezindu-ți degetele mare și arătător, ai înăbuși flacăra unei lumânări.

Doamna Heraldă se plimbă ziua și noaptea pe strada Plopului. Tutungeria rămâne părăsită. Plăcuța pe partea cu **INCHIS**, becul e tot timpul stins. Pe stradă e o beznă plăcută, străpunsă doar de scăpărările lunii și de halourile norilor.

Și totuși, noapte de noapte, visul îi revine. Identic. Vocea prietenului nevăzut o avertizează mereu. Lumina becului e nimicitoare.

Se plimbă disperată pe strada Plopului. N-a construit încă hoțoaica. Îi e teamă ca becul să nu se aprindă brusc, să n-o ia prin surprindere. Nu îndrăznește să-i spună de aceste frământări decât doamnei Finiga, prietena ei cea mai bună. E singura care știe că nu e văduvă, că măgarul de Constantinescu a părăsit-o, n-a murit. Doar ea o înțelege. Îi dă un sfat înțelept: să ia cu ea o praștie. Cu praștia poți să ochești la țanc.

Noapte cu lună. Doamna Heraldă își face obișnuita plimbare pe strada Plopului. Vântul slab care adie îi flutură poalele rochiei lungi și asta-i dă o senzație plăcută de plutire. În fața tutungeriei goale, vântul se întetește. Cu carcasa cu tot, becul se clatină. Cel puțin așa vede doamna Heraldă. Zvâcc în dreapta lunii, zvâcc în stânga lunii. Becul e stins ori e aprins? E lumina lunii ori a becului? Ori a amândurora?

În această nesiguranță a gândului, mișcările fizice i-o iau înainte. Doamna Heraldă scoate automat praștia din sân. Pune în ea o piatră. Întinde zgârciul. Potrivește crăcana. Ochește. Zbanggg! Becul atâta vreme pândit crapă. Inima doamnei Heraldă, atâta vreme-ncercată, plesnește și ea. Femeia se moleșește, nu apucă să strige, iat-o întinsă pe caldarâm.

În zori, băiatul care vine la tutungerie, o găsește acolo, în fața ușii. Anunță poliția, salvarea. Îi spune polițistului: Tocmai veneam să scot firma tutungeriei, să demontez instalația de iluminat. Văd că golani au spart becul, da' nu-i nimic că era ars, îl pusesem de formă, ca să vadă șefu' cum arată. Da' șefu nici n-a mai trecut. Mi-a zis să mut tutungeria pe altă stradă. Uite – flutură înspre polițist o hârtie – a închiriat alt spațiu pe strada Garoafelor.

Polițistul repetă îngândurat : Muți tutungeria de pe strada Plopului pe strada... Garoafelor... Băiatul spune: Chiar așa! Polițistul dă din cap și ridică din umeri. Buzele lui murmură ca pentru sine: Țigările din plop se mută la garoafe... Se plimbă tacticos în jurul moartei. Se uită din când în când la băiat. Ridică iar din umeri.

Băiatul îl roagă să-l ajute. Știți, n-am mai luat scara. Polițistul acceptă, tot n-are ce face până nu vine Salvarea. Iată-l pe tinerel urcat cu genunchii pe umerii polițistului. Demontează cușca becului, apoi firma. Pune cușca într-o plasă de plastic, ia firma la subsuoară, mulțumește încă o dată polițistului. În timp ce se îndepărtează zorind spre bulevard, primele raze ale soarelui fac din firma tutungeriei o oglindă ambulantă ce aruncă lumini intermitente pe toată strada.

Purtate de vânt pe caldarâm, câteva din cioburile becului spart scot un țuiit strident. Ajung lângă fața doamnei Heraldă Constantinescu, falsă văduvă de electrician, și, învârtejite de-un curent brusc, îi produc câteva tăieturi superficiale care se umplu de-un sânge vâscos, negru, ce nu izbucnește în afară.

Moașa a ieșit din casă și se agită împrejurul moartei.

- N-o atinge, îi spune polițistul.
- Cum o s-o ating? Eu sunt moașă și știu...
- Știi la nou-născuți, nu la morți! I-o întoarce polițistul și strivește cu bocancul cele câteva așchii din becul spart care, printr-un capriciu al vântului, continuau să se rotească, între gâtul și bărbia doamnei Heraldă, iute-iute ca un spârnel și să scoată un hârșcâit de-ți țuiiau urechile.

Pișcotarii

- **C**e părere aveți, domnilor, după o așa *minunăție*? Pur și simplu, eu m-am simțit umilit! izbucni glasul plin de revoltă, apăsând, cum îi era obiceiul, pe finalul ultimelor cuvinte, de undeva din dreapta șoferului, întorcându-se pe jumătate spre pasagerii din spate ai automobilului.

Până atunci, după vreo jumătate de oră, mașina, odată ieșită din aglomerația urbană, torcea liniștit, înghițind kilometru după kilometru, iar cei câțiva inși purtau în ei o tăcere ca după o înmormântare, așteptând, cu un fel de vinovăție, să treacă mai repede timpul, fiecare cu capetele plecate și cu gândurile sale, cu frunțile posomorâte. Întrebarea colegului lor Laur Bănescu îi obligă parcă să-și scuture capetele, de parcă ar fi fost treziți dintr-un vis urât.

- Mai degrabă trebuia să ți se izbească în tâmplă cuvântul *mizerie!* se arătă și mai supărat Iulian Dobreanu.

- Mie mi se tot învârteau creierii în jurul altui cuvânt: *aroganță*, interveni și Sorin Dumbravă, continuându-l și mai aprins. Din punctul meu de vedere, meritam lecția pe care am primit-o de la „prietenu” nostru. Eu v-am avertizat și în alte ocazii că tipul este omul interesului personal. Acum v-ați convins cu cine aveți de-a face? Ca să vezi pe cine încălzești la sân! N-ar fi fost mai cuminte să nu fi muncit eu ca un zezec – cred că așa m-a socotit – la ditamai cronică a penultimei sale cărți, „Apă verde?”. Credul cum sunt, mi-am zis „Hai, domnule, să-mi calc pe conștiință, să-l ajutăm să iasă în lume, e de-al nostru!”. Și-acum să ne ignore în halul acesta?

- De-al nostru, de-al nostru, îi luă vorba de pe buze Raul Grigorescu, dar o așa *ipocrizie*, numai un om lipsit de caracter era în stare să se comporte, așa cum a procedat el.

- Eu aș insista însă pe *mișelie*, se auzi și glasul tăcutului Nicușor Pietreanu, de undeva din spate, gândindu-mă la celebra propoziție a lui Nenea Iancu, dacă vă mai amintiți bine aluzia lui Trahanache către Tipătescu: *Până unde poate merge mișelia omului!*

Tonul discuțiilor, odată dat, făcu să intre în rezonanță și Tiberiu Nimișgeanu, care urmărise cu un fel de compătimire felul cum se înfierbântaseră ceilalți.

- Drept să vă spun, o luă el pe departe, precaut ca întotdeauna, nevrând parcă să supere pe cineva, eu aș nuanța puțin, acordându-i circumstanțe atenuante, parcă *mișelie* e mai mult o metaforă. Un mișel eu îl percep ca pe un laș, ori el n-a fost deloc laș, pur și simplu, ori din aroganță, ori din precipitare sau emoție, a omis să ne prezinte și pe noi, cum se procedează cu invitații la o lansare de carte. Trebuie să facem acum, din asta, un capăt de țară?

– Adică, veniți voi, proștilor, de la o sută de kilometri, uite, eu vă fac plecăciuni și vă plictisesc seară de seară cu telefoanele, acum așezați-vă ușor pe scaune, fără să deranjați marii invitați, și stați cuminți, pe post de spectatori, adică de manechine! Am lansat cartea, vă mulțumesc – dar nici asta n-a rostit-o, măcar din politețe! – vă doresc drum bun, tovarăși, și spor la muncă, exact ca pe timpuri, hai? Îl durea gura dacă ne prezenta? I-a fost oare rușine cu noi? se arată destul de aprins și Iulian Dobreanu.

– Ca să dezamorsăm discuția ce a început să se încingă, eu vă propun să facem un scurt popas, aici la prima parcare, știu eu o pensiune unde se poate bea un pahar de vin bun, de Crâmpoșia, și dezbatem problema în toate încheieturile ei, fac eu cinste în locul autorului. Șoferul este băiat bun, o să ne aștepte lângă o cafea. Ce ziceți? îi tentă Laur Bănescu.

De fapt, cei câțiva ocupanți ai voluminosului automobil aveau toate motivele să fie necăjiți. Fuseseră invitați la o lansare de carte a colegului lor de redacție, Mihai Stăneală, dar, odată ajunși, s-au trezit a fi doar niște simpli spectatori, aduși să completeze locurile, ca pe vremuri, să fie scaunele ocupate, precum țărani de pe linia grajdului. Simțiseră în el comportamentul unuia căruia i-ar fi fost rușine cu așa prieteni, buni doar la nevoie, să umple sala.

– Ehei, vedeți? Așa iese la iveală aroganța omului, descoperi Codruț Șerbănescu, întorcându-se cu tot corpul spre ei de pe scaun, căci, până atunci, se abținuse de la vreun comentariu.

– Și dacă vă agitați aici, acum, mai schimbați ceva din firea omului? se întoarse spre ei cu mișcări studiate, Paul Nisporeanu, urmărindu-le reacțiile pe rând. Eu rămân fidel vorbeii acesteia mari pe care am auzit-o odată de la Domnul Mișu, matematicianul-filozof de la noi din școală: „*Ia-l pe om așa cum e, nu cum vrei tu să fie.*” Putem noi să-l mai schimbăm?

În momentul acela, parcă ar fi vrut să le dea timp de reflecție, acesta admira în zare, cu paharul ridicat în dreptul privirilor, cleștarul vinului, ducându-l apoi ușurel sub rădăcina nasului și, după o mică pauză, alunecându-l spre buze, atrăgând, prin gesturi studiate, privirile celorlalți. Era clar că el încerca astfel să mai atenueze din frustrările celorlalți. Îl îndepărtă în zare, învârtindu-l ușor între degetele sale lungi, parcă de pianist, de parcă ar fi dorit ca ultimele raze ale soarelui, furișate printre ramurile salciei plângătoare sub care se așezaseră la o masă rotundă, din lemn masiv, să-i binecuvânteze fiecare înghițitură, astfel ca tot corpul să ia parte la această mică sărbătoare personală. După o lungă pauză, timp în care îi privea pe ceilalți cu un fel de blândețe amestecată cu sfătoșenie, abandonă ideea de mai înainte, meditănd despre calitățile vinului:

– Vinul bun are menirea să mulțumească toate simțurile omului: îi admiri culoarea – mulțumești privirea; îi adulmeci parfumul – mulțumești mirosul; îl plimbi pe cerul gurii să-i pătrunzi aroma – mulțumești gustul; îl ciocnești cu vecinul să-ți mulțumești și auzul, de-abia după tot ritualul trebuie savurat, nu băut; și pipăitul este antrenat, uite cum răsucim paharul. Și cu femeia este la fel, numai că inversăm simțurile...

– Aici depinde de tine, cu care simț începi. Finalitatea-i aceeași, îi luă vorba din gură Dumbravă, sorbind cu un fel de eleganță și rafinament de degustător.

– Revenind la prietenul nostru, reluă Nisporeanu profitând de întreruperea lui Dumbravă, pentru mine tot prieten rămâne, cu toată această comportare de azi, pe care nu i-am înțeles-o, am observat și eu, împreună cu voi, că omul nostru și-a cam schimbat atitudinea de la un timp încoace, chiar față de mine, și m-am întrebat îngrijorat de nu cumva l-a schimbat capitala: altă lume, alți prieteni, alt mediu cultural.

– Vezi-ți de treabă, degeaba încerci tu să-i iei apărarea, să-l mai vopsești puțin, îți spun eu tranșant: a început să-i curgă sângele ăla de vechi activist în el. Să facem apel la memorie și să ne amintim scenele din primele pagini ale romanului „Apă verde”, unde face o aluzie destul de străvezie la felul cum un vice l-a săpat pe șeful lui de la Cultură, pe vremuri, până i-a luat locul.

– Dragii mei, se bătu peste frunte cu un plescăit al palmei care-i sperie pe ceilalți, intervenind Nae Teodoriu, să vedeți ce carierist iese din el! Gândiți-vă doar la evoluția personajului principal al romanului lansat astăzi. Parcă este clonat după biografia sa. Mai întâi, profesoraș la liceu, dă din coate răzbit și se trezește la Cultură, făcând politica partidului. Asta i-a fost ca o trambulină, căci își dorea să ajungă director de școală, și a și ajuns, de nu știau profesorii, săracii, cum să mai scape de el. Și-au dat seama că, de fapt, el nu lua nicio decizie până nu o întreba pe nevastă-sa, un fel de Vidră modernă. Pe urmă, nu vă mai spun de referirile destul de străvezii asupra unora dintre noi. Mie mi-ar fi rușine. Cum, domnule, să-ți recrutezi personajele dintre confracții cu care ieri te-ai întâlnit la o cafea, să-i înnegrești, să-i arate lumea pe stradă: „Uite, ăla din roman!”. Hai?

– Omului nostru-i trebuie apreciate calitățile: are totuși un doctorat, s-a ridicat prin munca lui, a ajuns director prin meritale sale, a obținut o catedră la Școala cea Mare prin concurs, recunosc Nimigeanu. Pe urmă, trăind în buricul târgului celui mare, are altă viziune, alte relații, probabil că ne vede altfel, probabil și pe el. Omul se schimbă, lumea se schimbă, societatea se schimbă. Să vă dau doar exemplul acesta. Câți tineri mai citesc o carte pe suport de hârtie? Câți folosesc tabletele? Că se citește puțin, asta-i altă poveste...

– Lasă-mă, domnule, în pace, cu teoria! Prietenia-i prietenie, omul nostru și-a pierdut puțin câte puțin din busolă, adică din caracter. La început, n-a fost așa. Mi-aduc aminte cât de mult se implica în evoluția noastră ca scriitori, el era deja cunoscut, noi, niște iluștri anonimi, păru înfuriat Teodoriu.

– Ai dreptate aici, ăsta n-are caracter, întări Sorin Dumbravă. Să vă argumentez imediat. Acum vreo săptămână, pe la zece noaptea, mă pomenesc cu un telefon. De la cine credeți? De la amicul nostru, Dumnezeu știe de unde a procurat numărul meu! Verifică mai întâi dacă eu sunt persoana căutată de el, cu o flatare exagerată: „Sunteți domnul prozator, eseist și critic literar Sorin Dumbravă?”. „Da”, răspund eu măgulit și mirat deopotrivă. Apoi cu o voce gravă, dar cam nesigură, ca a omului care nu știe cum să te ia ca să-ți ceară ceva, începe, cam precipitat, să-și prezinte cartea. „Bine, bine, îl întrerup eu, și ce-i cu asta?”. „M-ar interesa dacă marea editură la care am scos-o o fi difuzat-o și în orașul dumneavoastră.” „Bine, trec mâine pe la librărie și vă comunic”, îi răspund. Și ce credeți, domnilor, de următoarea propunere? Să o cumpăr, dacă se poate, să o mai fac cunoscută și altor colegi, s-o citesc, astfel încât la această lansare de azi s-o prezint și eu. Ei, ce ziceți de asta. Cum să numim șmecheria asta?

– L-aș chema în ajutor pe Maestrul amintit mai adineauri: „Curat măgărie!” se răscolii din nou Iulian Dobreanu.

– Asta-i prostie, domnilor! izbucni Laur care până atunci avusese grijă să mai completeze paharele cu demisecul de Crâmpoșia. Adică, du-te tu, Sorin Dumbravă, cumpără cartea, citește-o cu minuțiozitate, fișează-o, deplasează-te o sută de kilometri, nu mă interesează cum, adică scoate bani din buzunar, laudă-mi cartea, altfel n-ai ce face la o lansare, și pleacă, așa cum ai venit, cu mâna în buzunare, fără măcar să-ți mulțumesc. Cum credeți că vine asta?

– Cred că poate *un soi de zgârcenie amestecată cu infatuare* s-ar potrivi mai bine, asta pentru că și eu am pățit-o cu fi-su! interveni Raul Grigorescu destul de pornit. Cum am intrat pe ușa librăriei unde se producea evenimentul nostru,

cine credeți că mă aștepta la intrare? Chiar fi-su, student la facultatea pe care și-a dorit-o, adică vrea să iasă și el filozof cu diplomă... Tac-su era ocupat cu aranjatul scaunelor, n-avea timp și ochi și pentru noi...

– Am impresia că în momentul acela i-a cam părut rău că ne-a invitat, se simțea în gesturile lui un fel de jenă, parcă ne recunoștea cu greu.

– Lasă-mă, te rog, să continui. Fi-su, strângându-mi apoi mâna, ostentativ, doar cu trei degete, îmi aruncă: „Vă mai amintiți, domnule profesor, că, atunci când m-ați examinat la bacalaureat, m-ați comparat cu Gheorghe Pruteanu?”. „Și ce crezi, am făcut chiar rău, mai ai mult de frecat coatele pe bănci până ajungi la înălțimea lui. Gândește-te numai la câte cărți a scris, era, Dumnezeu să-l odihnească! doctor în Filologie, universitar!”. Să vedeți cum a fost la examen. Trage omul nostru biletul, în prealabil, taică-su, mare sculă de director, vine la mine șușotind, chipurile, nu ca să-i dau notă maximă, ci doar ca să se convingă el dacă merită să dea admitere la o așa facultate pretențioasă. A început băiatul să vorbească, și vorbește, vorbește, nu se mai oprește, n-aveam voie, după lege, să-l întrerup, dar timpul era pentru orice candidat limitat la un sfert de oră. El se tot învârtea în jurul cozii, fără să ajungă să esențializeze. Îmi venise atunci în minte studiul ăla magistral al lui Maiorescu. „Ăsta ar fi bun de înregistrat ca exemplu perfect în categoria limbuților.” Și atunci n-am mai răbdat și i-am aruncat chestia cu Pruteanu. Acum de ce-ați rămas voi fără replică? Ori vi se pare neverosimilă întâmplarea?

– Ba da, scurt! interveni cu lapidaritatea-i bine cunoscută Dobreanu: Cum e turcul și pistolul! Am fost mult timp aproape de ei și având prilejul să-i cunosc mai bine pe amândoi în numeroase împrejurări, mi-am dat seama. Și-l croiește și pe ăsta micu după tiparul său. Măine-poimăine îl vei descoperi pe un post de universitar infatuat și arogant, lătrând de la catedră întocmai *a la Pruteanu*... L-am prevenit, dar n-am avut pe cine...

– Lasă-l în mă-sa de papițoi ! Mai bine spuneți-mi, ce impresie v-a făcut *marea lansare de astăzi*?

– Eu mi-am dorit să ajung la această lansare cu toată sinceritatea de care sunt în stare, doar mă cunoașteți bine. M-am gândit să-i facem o surpriză și o onoare colegului nostru, proaspăt bucureștean, le explica, acum împăciuitor, Laur Bănescu, juristul. Am ditamai mașina la dispoziție, șofer, încăpem toți, m-am gândit să aibă și omul conjudețeni, mai ales că, după câte am înțeles, a plictisit pe mulți cu telefoanele, dar mulți l-au și refuzat. Pe urmă, noi nu suntem niște Neicanimeni, nu-l facem de rușine. Mi s-a părut că, în final, ne regăsim în fabula aia cu boul și vițelul...

– Oho, eu m-am făcut luntre și punte, am cumpărat cartea, am citit-o ca să pot, totuși, să intervin, ori ne ducem acolo să ne aflăm în treabă? recunosc Tiberiu Vișan, urmărind mirarea de pe chipurile celorlalți.

– Și eu am cumpărat-o, o groază de bani, mi-a fost rușine de rușinea lui, dă-l în mă-sa, prietenia contează! Acum geaba-mi pare rău, faptu-i consumat! mărturisii cu o voce vinovată și cu privirea ațintită în pahar Nicușor Pietreanu.

– Eu am avut inspirația de am consultat, în prealabil, și alte publicații cu câteva prezentări, dar nu prea mi s-au părut favorabile, și chiar scoase din mapă o revistă. Ia uitați ce scrie aici, negru pe alb, se alătură opiniilor tăcutul Mirel Drăgoescu: „Sofisticat și duios, romanul «Valuri pe Dâmbovița» ar fi putut fi luat drept o capodoperă a genului, dacă apărea la începutul anilor '90. Astăzi, un roman VINTAGE, cu un aer de vechi, cu idei cunoscute, reasamblate în realități la fel de familiare; respectabil, fără îndoială, dar care satisface doar gusturile cititorului nostalgic după textualismul de altădată.”

– Adică pentru cine scrie tipul ăsta? Pentru trecut? Înviază cumva el morții textualiști? rosti aceste întrebări, una după alta, Raul Grigorescu, spre a anihila orice comentariu din partea celorlalți.

Atunci, se ridică victorios, ca și cum ar pune pe masă cheia discuției, Iulian Dobreanu:

– L-a făcut praf doar cu un singur cuvânt, domnilor! Cine-mi traduce mie acum, corect cuvântul *vintage*?

O clipă, ochii tuturor rămăseseră suspendați pe figura învingătoare a acestuia, care părea a fi spus: „Ce ziceți? Ce v-am spus eu?”.

Apoi, cu un aer victorios, lăsând mult timp răspunsul suspendat, rosti: ÎN-VE-CHIT! Iată la ce lansare ne-a adunat prietenul nostru, care de azi încolo, numai prieten nu ne mai este! Hai noroc cu Crâmpoșia! Permanentul său complex de superioritate de pe când era mare activist, de care n-are să mai scape. Păcat că i l-a inoculat și lui fi-su, să-i ducă tradiția mai departe, conchise el, ridicând paharul și îndemnându-i și pe ceilalți să ciocnească. Grupul nostru are cale lungă de făcut, spre rădăcini, și la propriu, și la figurat. Lăsați-l în drumul lui...

De fapt, ajunși, după încercări numeroase de parcare a ditamai automobilul în fața locului cu pricina – librăria faimoasă de pe Bulevardul Central al capitalei, unde numai lumea bună a literelor, după anunțul de la intrare, avea acces –, fură surprinși de absența spectatorilor. În sală, la ora fixată, doar două-trei persoane, cu chipuri îngrijorate, aruncând priviri fugare spre ușa din față. Bănuiau că este soția sa, fiul, încă o femeie pe care-o identifică drept o angajată a instituției, agitându-se în jurul unei măsuțe unde aranja câteva farfurii cu pișcoturi, băuturi răcoritoare, câteva sticle cu vin, cu apă minerală și apă plată, cu dopurile scoase doar pe jumătate, apoi câteva doze de bere, cu și fără alcool, farfurioare cu prăjiturile, felii de cozonac pufos, banane, struguri și piersici care ornau masa, pahare de unică folosință, iar mai pe colț, un termos ce lăsa să se adulmece o cafea aburindă...

Nou-veniții de departe avură parte de niște pupături cam pe vârful obrazilor dinspre amfritroană, asortate cu câteva zâmbete fugare, dar cu priviri îngrijorate spre intrare. Nici conjuțeții nu se simțeau în apele lor, stânjeniți de aspectul pustiu al sălii aproape goale. Pe de altă parte, manifestau un sentiment de mândrie ascunsă, nu numai că au fost punctuali, ci și că sunt niște persoane importante la o asemenea lansare, dar care salvau onoarea prietenului lor. Oare să fie doar ei singurii spectatori? Sentimente contradictorii: rușine sau orgoliu satisfăcut? Așa mare surpriză le făcuse colegul lor? Între timp, apărură și cealaltă mașină cu conjuțeții, de unde coborâră, puțini cam obosiți și doritori să-și dezmoștească oasele după atâta drum, cei plecați tocmai din centrul Câmpiei.

La un moment dat, privirile celor deja prezenți se îndreptară spre ușa de la intrare, unde o mică forfotă se instalase, cineva, nimeni altul decât autorul, făcând temenele cu explozii de fericire pentru cei nou intrați, care, aruncând priviri superioare, unele mirate, altele arogante chiar plictisite, se instalară la masa din față, acoperită cu o față de masă roșie, de parcă și-ar fi urmat un scenariu dinainte stabilit. În mijlocul prezidiului, exact ca pe vremuri, fericitul autor, în picioare, urmărea o cât de ușoară gestică a invitaților din dreapta și din stânga lui, dar, în același timp supraveghea satisfăcut sala cu puținii invitați din provincie, ca și cum ar fi vrut să le transmită cu un fel de condescendență: „Ei, ce mai ziceți acum?”.

– Domnilor, avem deosebita onoare de a avea în mijlocul nostru mari maestri, recunoscuți critici literari și mari personalități culturale ale capitalei!

Câteva aplauze răsunară doar în partea dreaptă a sălii, acolo unde se așezase conștiincios grupul de conjuțeții, care își făceau discret semne în-

trebătoare din umeri, în sensul că ei încă nu aflaseră nici de numele lor „ilustre”, nici de izbânzile literare ale confracților din capitală, chiar dacă citeau regulat revistele literare centrale.

– Are cuvântul marele critic literar Sorin Lavrescu, de o mare onestitate, anunță cu un glas satisfăcut, triumfător și convingător Mihai Stăneală, aruncând o privire superioară asupra săliței, încă pe jumătate goală.

Din capătul mesei, se ridică, având o morgă de om preocupat, luat parcă cu forța de la preocupările sale, maestrul. Contrar așteptărilor, după o lungă incursiune în biografia autorului, cu o privire fugară asupra celorlalte producții literare ale acestuia, după ce prezentă lapidar tema, făcând referire asupra fiecărui capitol al romanului „Valuri pe Dâmbovița”, conchise:

– Domnilor, eu prefer pe filozof în locul autorului de roman. Cartea nu-i nici măcar un roman adevărat. Pare că-i ficțiune. O ficțiune de-a-ndoaselea. Ce-i aia să pui fiul, ajuns bătrân, să se întoarcă înapoi în timp, în zilele bunicului? Curat artificio. Nici măcar nu miroase a optzecism!

O tăcere cât un uriaș semn de întrebare se lăsă stânenitoare asupra prezidiului și a sălii care amușise. „Așa ceva nu se face la o lansare, nici măcar dacă ești cel mai mare dușman care a scris cea mai proastă carte!” se manifestă revoltat, în sinea lui, Laur Bănescu. „Ce l-a apucat pe zezecul ăsta, domnule? „De ce l-o mai fi invitat?”. „Aici lansările nu se fac ca la noi, domnule!” îi replică în șoaptă Dobreanu lui Dumbravă. Se zice așa: „Cât îmi dai să-ți citesc cartea și să vorbesc favorabil? Dacă scriu, este alt preț!”. Aici nu se merge pe prietenii și sincerități, ca la revista noastră!”.

Ochii, acum speriați ai autorului, se odihniară asupra sălii care, în timpul prezentării, devenise, pe nesimțite, aproape plină. Pe ușa laterală, se strecurau, discret, intrând, pe vârfuri, în șir indian, ca și cum nu ar fi vrut să deranjeze, inși corect îmbrăcați, costume, cravate, mulți cu câte un Diplomat purtat cu un fel de eleganță, făcând impresia că toți au coborât dintr-un microbuz întârziat. Faptul o derută oarecum și pe amfitrioană, dar o rază de bucurie îi străluci în priviri când observă că sala era aproape plină, cuminte și interesată. „Ce surprize îți pot face oamenii cultivați, care miros doar de pe un afiș lansarea unei cărți de excepție! Probabil au văzut-o expusă în vitrina librăriei, este de vreo câteva zile, presupuse ea, citindu-i-se în priviri o discretă bucurie.” Nu-și putea explica prezența atâtor inși, femei și bărbați, foarte așezați, cu toată ființa lor ancorată la discurs. „Se vede cât de colo că au experiența și exercițiul unor astfel de manifestări!” observă totuși mirată, dar cu satisfacție.

După foarte scurta, dar necesara mișcare provocată de sosirea lor inopinată, sala se concentra să urmărească acum, cu și mai mare interes, discursul doamnei de la prezidiu, colegă cu autorul la Școala cea Mare, o replică polemică, parcă pregătită, pe multe pagini, la discursul antecesorului. „Întărită-i drace! – asta face sarea și piperul unei lansări”, pare că-și spuneau din priviri conjudețenii. „O carte se naște și trăiește din polemici”, șopti Tiberiu lui Raul, al cărui chip arăta o mare doză de scepticism: „Vezi-ți de treabă, ăștia s-au înțeles! O carte lăudată de toată lumea n-are nicio șansă! Polemica o scoate în față!”.

– Domnilor, am urmărit cu mare atenție intervenția distinsului nostru critic literar, dar am convingerea că dumnealui ori nu a citit cartea, ori este răutăcios, sau poate a citit-o superficial. S-o luăm de la capăt: „Valuri pe Dâmbovița” – dumneavoastră vă dați seama ce bogăție metaforică ascunde acest titlu? O întreagă societate prezentă și viitoare, dar încremenită în propria-i neputință. O băjbăială perpetuă a unor inși încătușați în propriile mizerii morale și intelectuale!

Ridicându-și, din când în când, parcă să poată respira, fața înroșită de efortul unor lecturi plictisitoare, uneori încurcând paginile și pierzând șirul, în

spatele imenșilor ochelari, femeia – acum se vedea de departe că avea alura unei fete bătrâne – își continua discursul, în ciuda faptului că mulți din sală se tot uitau unul la altul, de parcă ar fi vrut să-și spună: „Asta nu mai termină odată, domnule? Uite ce bunătați ne mai așteaptă!”. Sorin, care plecase de la ore fără să mai treacă pe acasă pentru a-și lua măcar un sandwich, ceva, – dar soția îl avertizase – trăgea cu ochiul la o bucată de cozonac, ceva mai spre colțul de masă apropiat lui. În același timp, o mână de lângă măsuta se întinse binișor și făcu să dispară tot cozonacul în geanta Diplomat care se închise automat, în timp ce ochii stăpânului fixau cu mare interes disputa din față, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat alături. Doamna se înnodase din nou în hârtiile ei, căutând peste ochelarii cu multe dioptrii o altă pagină, dar în spatele săliței, o altă mână, de data aceasta de femeie, înșfăcă într-o clipită două doze de bere pe care le plasă unui ins cu o geantă voluminoasă.

După un timp, disputa dintre prezentatorii de la prezidiu devenise și mai aprinsă, datorită intervenției celui de-al treilea invitat de marcă. Se ridică, parcă deșirându-se, în picioare, avea cam optzeci de ani, dar arăta ca de șaizeci:

– Mărturisesc că am fost luat de la treburi foarte importante, la vârsta mea trebuie să mă grăbesc, așa că voi fi scurt. Nu am avut timp să citesc cartea, dar îmi permit să fac doar câteva considerații asupra autorului și a prodigioasei sale activități literare, cunoscută nu numai în spațiul limitat al provinciei, dar acum, prin generozitatea acestei prestigioase edituri, va căpăta, cu certitudine, o credibilitate și mai mare, poate, dacă va fi receptată la justa ei valoare, mai precis, dacă va intra pe mâna unui critic de autoritate, una națională...

În prima parte a intervenției își luase ca punct de reper un punct fix, undeva în tavanul sălii, unde tronau doi îngerași pictați, lăsând impresia că se învârtesc unul în jurul altuia, observând, cu mirare crescândă, ca pentru sine, „Domnule, nici aștia n-au puță.” Uită de pictură și acum, furat de o nouă idee ce tocmai începuse să i se toarcă în minte și să se desfacă în propoziții de care și el se mira de unde i se rostogolesc pe buze, își rotea privirile satisfăcute asupra sălii, urmărind ecoul modulărilor sale. La un moment dat, se opri, stană, ca electrocutat, în timp ce în sală se făcu o tăcere destul de lungă, căci încremenirea lui persista, arătând cu mâna întinsă spre masa cu pișcoturi, de unde un bărbat între două vârste răsturnă într-o clipită tava cu prăjituri într-o sacoșă, apoi, cu aerul cel mai firesc din lume urmărea atent, cu brațele încrucișate, cu o mină foarte curioasă mișcarea prezidiului. Ochii aprigi ai lui Mihai Stăneală descoperi și el mișcările foarte discrete din spatele sălii. Din când în când, cineva punea pe furiș, cocoșat, printre scaunele spectatorilor, apropiindu-se de măsuta, spre stupefacția celui de la tribună, al cărui discurs ieși din poticnire, spre ușurarea tuturor, dar mai ales a amfitrionului.

Distinsul cărturar rostea frază după frază, ascultându-se singur, cu privirile rămânând agățate într-un tavan absent, în timp ce ochii celor din prezidiu, holbați, rămăseseră încremeniți asupra celor câtorva inși cu costume călcate, cu cămăși asortate, elegante chiar, cu ace la cravată și genți Diplomat. Chipurile conjudețenilor se îndreptară și ele, atrase de magnetul noului spectacol, ca la o comandă, spre locul cu pricina, unde, pe măsuta încărcată cu bunătați râvnite, rămăseseră numai o singură prăjiturică și, pe jos, urme discrete ale unor poteci furișe de fursecuri fărâmițate spre scaunele din apropiere, ale căror stăpâni urmăreau cuminiți, tot mai interesanta intervenție a celui cu privirea încă nedesprinsă din tavanul cu îngeri fără puțe...

Eroul

Cochințu stă în gura depozitului cu caietul în mână. Are două misiuni: să noteze numărul camioanelor și numărul sacilor pe care niște inși asudați îi descarcă și un motostivuitoare fugă cu ei în pântecul magaziei. Soarele se uită pieziș în caiet, făcând ca pasta pixului să pară spălăcită și îngrămădindu-i umbra mică pe ușa de metal. I-o lipește acolo ca pe un abțibild – un pitic caraghios mișcându-și încet capul de la stânga la dreapta. Când ultimul camion s-a golit, face câțiva pași în umbra nădușită a depozitului să se asigure că totul e în ordine, apoi, scuturându-se de făina, care i s-a cernut pe păr, pe cămașă, pe pantaloni, urcă scara de lemn spre biroul lui. Biroul e o hardurghie de scânduri, cu o masă scrijelată și pătată de vinul altor vremuri, și cu o canapea jerpelită, uitată acolo de cine știe când. Podeaua scârțâie la fiecare pas și adesea e traversată de șoareci a căror fugă mărunță sună în urechile lui ca tropotul unei herghelii de cai. Într-o vreme pripășise un motan negru și cu o pată albă pe frunte, care ori primea de la el destulă mâncare, ori încheiase un pact de neagresiune cu neamul șoricesc, fiindcă somnola mai tot timpul pe un registru așezat anume pe colțul mesei, fără să ia seama la neastâmpărul rapidelor ghemotoace cenușii. Când și când, Jack – îl crezuse un asasin în serie și de aceea îi dăduse numele celebrului Jack Spintecătorul – dispărea câte două-trei zile, atras de mieunatul parșiv al pisicilor. Până când n-a mai venit deloc: ori își găsisse bine capului prin altă parte, ori căzuse răpus de colții vreunui câine sau spintecat de vreun ins alergic la pisici. Oricum, Cochințu a învățat de la el că, în asemenea situații cel mai cuminte e să te resemnezi, să te împaci cu destinul. În afară de încăperea în care se veștejește el în fiecare zi, mai sunt alte două, atât cât să acopere depozitul: una mai mare, în care patronul a îngrămădit tot felul de fierătării – resturi ale camioanelor hodorogite, baterii uzate, scaune rupte și statuia de piatră broboțată a unui fost primar demolată odată cu vechea primărie, și alta mai mică, vecină cu biroul lui, în care o chirăie unii pe Veta, singura femeie care se luptă cu sacii, cot la cot cu bărbații. Atunci lasă pixul jos, inima începe să-i bată din ce în ce mai tare, părând că se cațără pe pereții trupului și în mintea lui, înfierbântată poate și de acoperișul de tablă încinsă prind contur două imagini, care îi tulbură și acum tinerețea târzie. Una – el în costum alb, ieșind pe poarta castelului într-o trăsură aurită, alături de o femeie superbă, căreia imaginația nu s-a încumetat să-i deslușească chipul, ci a desenat-o vag, adumbrită de ceața visului; alta – el, tot în costum alb, la braț cu aceeași femeie, pășind maiestuos pe

malul mării – jos, cântecul apei și valurile înspumate, și deasupra pescărușii și cerul. Doar chirăitul Vetei îi mai amintește de visul ăsta, îndepărtat până la destrămare. N-a mai rămas din el decât umbra, ca o aripă zdrențuită, care mai flutură când și când prin înfrântele închipuirii. În locul costumului alb, ninsoarea sarcastică a făinei ia locul acelei frumuseți pentru care s-ar fi bătut în duel cu toți conții și ducii din lume, Veta asta buzată și ciolănoasă, în locul castelului așezat în mijlocul unui ținut imens, cu livezi de măslini și portocali, o garsonieră prăpădită la fereastra căreia, într-un plop cu frunză rară cântă în fiecare dimineață un guguștiuc.

I-ar fi plăcut să trăiască acum câteva secole, citise el în adolescență despre vremurile acelea și i se păruse că pe-atunci lumea era mai bună și mai blândă, caracterele viguroase și curate, idealurile ameitoare, dar de atins. I-ar fi plăcut să plece la vânătoare cu un alai de nobili și de câini, călare pe un cal roșcat și iute ca flacăra, să facă prăpăd în pășărețel din pădurile lui, ori în câte-o după amiază de vară, când soarele începe să se lase spre asfințit, să moțâie melancolic cu undița în mână în turnulețul înălțat printre trestiiile, care dau ocol unuia dintre multele sale iazuri. N-a avut noroc, însă. Cineva, mai în glumă, mai în serios, îi vorbise mai demult despre o teorie trăsniță, în care nu credea, dar îl învinețise, totuși, de remușcări. Așa cum Mântuitorul, zicea acela, și-a ales El *vasul*, adică pântecul Fecioarei Maria, tot așa copiii își aleg părinții din care să se nască. Ei există cu mult înainte de întrupare, colindă spațiul ca niște păsări călătoare, dacă am avea simțurile mult mai ascuțite decât sunt le-am auzi gănguritul, care seamănă probabil cu susurul cocorilor, și când socotesc că a sosit clipa prielnică fac alegerea aceea și devin muritori. Cochințu se considera rezultatul a două erori fatale: greșise și timpul și părinții. Dacă ar fi citit el cărțile alea când se învârtea în orbire pe sus, acum n-ar mai tânji după o altă viață. Greșise o dată, ratase epoca aceea a castelelor ca niște fortărețe, a perucilor parfumate, a frânghiilor de mătase pe care urcau cavalerii în iatacul domnițelor, dar părinții? Ori fusese un naiv fără pereche, un duios ca o balegă, ori rotirea aceea bezmetică prin cele nouă ceruri îl amețise și, ca să scape, se rostogolise în primul vas, care-i ieșise în cale. În fond, un bob de fasole, pe care îl înghite din greșeală împărăteasa și rămâne grea. Împărăteasa, care îl înghițise pe el era o țărăncuță zăpăcită, care uita unde puneia lucrurile și de aceea toată ziua căuta câte ceva de care avea mare trebuință și peste care trecea de câteva ori cu privirea fără să-l vadă. *Împăratul* era un slăbănog îngust în umeri, cu ochii apropiați și nasul cârmit într-o parte, care umbla de dimineață până seara cu ciocanu-n mână și cu cuiele-n gură, dar ce repara azi se strica mâine, așa încât o lua mereu de la capăt. Erau, într-adevăr, blajini, dar, copil prost, nu se mai gândise la nimic altceva. A înțeles mai târziu că blajinătatea nu deschide nici porți, nici uși, nici ferestre, că nu te poți bizui pe ea pentru a izbândi în viață și că mai degrabă se întoarce împotriva, fiindcă îi îndeamnă pe cei din jur la umilire și sadism. Blajinul nu contrazice, nu se revoltă, ci tace, înghite, se resemnează și zâmbește blând, cu ochii umezi. Parcă îți mulțumește când îi arzi câte o scatoalcă după ceafă. Blândețea asta îi făcea să nu știe ce e curajul și îi ferea pesemne de suferințe, fiindcă sub carapacea ei nu-i încercau nici invidia, nici ispitele, dar nici visul nu putea să se înalțe. Probabil, își zicea Cochințu, pe la începuturile lumii ei ar fi fost niște îngeri. Nici ei, se consola el, nu știuseră să aleagă.

Dar, asta însemna că, dacă se născuse așa, răbdător și împăcat, tot neamul ăsta cochințesc așa avea să și moară? Să nu lase nici măcar o zgă-

rietură, o zgaibă pe fața veacurilor pe care se prăpădesc de-a surda, neștiuți, neînsemnați, ca niște găze, care nu lasă nici o urmă în țărână și care nu pot apleca nici măcar un fir de iarbă? Dar, dacă ei nu s-au priceput să aleagă – în loc să se rotească în cerurile alea ca niște vulturi, ei au bâzâit acolo ca niște muște oarbe – nu e vinovat și Dumnezeu? Pentru că, i-a tot văzut așa, ar fi putut să se îndure de ei să le mai dea o șansă: să-i ducă în înalțuri și să-i pună să aleagă din nou. Acum n-ar mai greși, acum el, cel puțin, ar avea castelul acela, care-i nălucește prin visuri. Dacă Dumnezeu o fi având însă, alt plan? Dacă și-o fi spus: Eu v-am făcut o dată, dacă nu vă convine cum ați ieșit, dacă vreți să fiți altfel, căutați pe unul dintre voi mai de ispravă și descurcați-vă? Dacă eu voi fi fiind cel care ar trebui să schimbe destinul acestor Cochiniți? Dar, cum, Doamne, cum aș putea s-o fac?

Astfel de gânduri îl frământau în cămăruța lui de la ultimul etaj, în care și noaptea era cald. Ținea fereastra deschisă și auzea bâzâitul nervos al fânțarilor și plesnetul chitinoaselor, care încercau să se strecoare prin ochiurile plasei. Înțelegea seninătatea celor de dinaintea lui: nu simțeau povara crucii pe care o purtau. Și de ce să le tulbure el liniștea, pacea atâtor secole în care nu râvniseră la altceva? De ce tocmai el? Îl înspăimânta misia asta. Era ca și cum el însuși ar fi înghițit, nu se știe când, nu se știe cum, un bob de fasole din care răsărise un fir de revoltă galben, prăpădit, care când părea că se ofilește ca secătuit de secetă, când se înălța, agățându-se cu gheara cârceilor de tot ce nălucea. Citise – o, Doamne, tremura de câte ori își amintea scena. Luase câteva cărți în hardurghia lui de la depozit, terminase de transcris în registru numărătoarea sacilor și se apucase să citească mărturisirile unui *asasin economic*, unul dintre slujbașii unor importante societăți multinaționale, când a apărut patronul. Venea rar, adus de cine știe ce întâmplare. Și-a înfipt, din ușă, ochii în el: Ce faci, mă? Tu crezi că aici e bibliotecă? Crezi că d-ai te plătesc io, ca să citești? Îi smulsese cartea și o aruncase: ai dracu, ceva ca lumea nu puteți să faceți! Pe mine arde cămașa și voi stați cu ochii în bazonii. Dacă te mai prind, te dau afară! Se răsucise și ieșise nervos. Cochinițu rămăsese în picioare, alb ca făina, încercase să zică ceva, dar nu scosese decât o bolboroseală și continuase să tremure și după plecarea patronului. Nu înțelegea, cu atât mai mult cu cât însuși dom'patron era inginer, absolvise o facultate particulară și acum se înscrisese la Drept. Era, adică, un studios.

Așadar, citise despre un individ, care luase în răzvrătirea lui mulțimea, luptase în munți, cucerise niște orașe și, în cele din urmă fusese trădat de cei pe care voia să-i salveze. Asta i s-a părut culmea: să te ucidă propria cauză. Să te vândă cei cărora li te-ai dăruit cu totul. Dar, nu așa se întâmplase și cu...? Și nu îndrăznise să-și ducă gândul mai departe. Dar, se întreba surescitat, cum trebuie să fii ca să poți electriza mulțimea? Să o faci să te urmeze? Probabil, o făptură hipnotică, ale cărei cuvinte, mai luminoase ca fulgerul, mai puternice ca tunetul, se vor fi legând într-o magie, într-un cântec vrăjit. Să pari ca venind dintr-o altă lume, cu tăria unui erou-civilizator pe care îl așteptau cu ardoare, pentru că așa le spuneau profeții, stabiliseră și o zi anume când va veni, și el va apărea din învârtjirea cerurilor sau din involburarea mării și nu va trebui decât să le facă semn – într-acolo mergem! – și ei îl vor urma încrezători, strivind sub greutatea pașilor tiparele care îi țineau în umilință. Îl tulbura până la lacrimi un astfel de tablou.

Uneori, când era cu caietul în gura depozitului nu-i dădea pace un gând: ce-ar fi să-l dau dracului de caiet, să mă cațăr pe stiva asta de saci și să le țin ăstora un discurs? Țștia să rămână mai întâi cu gura căscată, apoi să înceapă

să se lumineze, să se entuziasmeze, eu să cobor, să le arăt cu degetul spre oraș – într-acolo mergem! și ei să se înșiruie hotărâți în spatele meu. Și imediat îl cuprindea îndoiala. N-ar începe ăștia să rădă cu gura până la urechi? Cum să-i entuziasmez eu pe Trancă, pe Șușlete, pe Târlie, pe Bolnavu, pe Pașcalete, pe Sterlici, pe Capdefier? Și dacă aș izbuti, unde mă duc eu cu niște speriați? Ce să strivească ăștia sub pași, ce să dărâme, cu cine să se ia de piept? Probabil că, de cum ar intra în oraș, li s-ar risipi toată bruma de curaj, s-ar vedea repede înconjurați de jandarmi – niște zurbagii! – înghesuți și cotonogiți și, de frică, ar fugi ca potârnicile care încotro. Se uită la ei. Descărcaseră deja două camioane și venise, ca pe bandă, al treilea. Pașcalete, oftând, se lăsase pe o ladă de scânduri și își aprinsese o țigară. Bă, lasă-l dracului de tutun, țipase Târlie, că vine ăla și ne beștelește pe toți, nu-l știi? Ne dă dracului afară și rămânem pă drumuri. Săriseră și ăilalți. Pașcalete strivise țigara și se ridicase. Cu ăștia Cochințule? Cu ceata asta de amărâți vrei tu să spargi tiparele, să schimbi destinul alor tăi?

Termină, urcă în birou, transcrie frumos în registru, se gândi să transforme sacii ăia în bani, dar renunță, nu era treaba lui, și scoase cartea cu eroul acela, care nu venise nici pe ape, nici din ceruri. Ajunsese într-un sat și țărani îi păreau să-i fie alături.

A doua zi, în pauza de la prânz, se duse în piață. Avea nevoie de niște ceapă, de păstârnac și de morcovi. Ca de obicei, trecu mai întâi printre mesele lungi de ciment. Era lume multă, parcă mai multă ca altădată. Nu e ăsta un semn? se întrebă cutremurat, cu ochii înfipti într-un mănunchi de leuștean. N-or fi fost trimiși dinadins? N-o fi asta ziua despre care vorbesc profeții? Nu sunt eu...? Își trecu mâinile peste cămașă, pe pantaloni să vadă dacă nu s-a întâmplat ceva. Nu era nimic, nici pe-afară, nici pe dinăuntru, deși s-ar fi convenit să fie, o înțepătură în tâmple, ca un cui, un junghi în coaste sau măcar un acces de tuse. Poate că, pe măsură ce se apropia deja va începe să fie înconjurat de o aură luminoasă și încet-încet, înainte de a începe să vorbească, va deveni un stâlp de foc. Parcă se făcea din ce în ce mai cald, parcă prindeau să vălvorească niște flăcări lăuntrice. Ar fi vrut să vadă transformarea, avea nevoie de o oglindă, dar buticurile care înconjurau piața n-aveau așa ceva, poate vreo cucoană, în poșetă, vreo oglinjoară rotundă în care își pensează ele sprâncenele și își admiră buzele țuguiate. Ar fi fost bun și geamul unei vitrine, fiindcă chiar dacă e umbros și nu și-ar fi deslușit chipul, și-ar fi văzut ochii arzând ca o torță sau, în cel mai rău caz, ca beculețul unei brichete chinezești. Dar, nu putea să plece, în lipsa lui mulțimea s-ar fi risipit și, când s-ar întoarce n-ar mai găsi decât niște precupețe moțând în fața sticlelor de zeamă de varză. Simți că urcă în el un val de căldură, un mușuroi de furnici îi forfotea în palme și pe tălpi, o coroană fierbinte părea să-i încingă tâmplele și ochii îi ardeau. Era limpede, se apropia clipa. Umblă grăbit printre mese și găsi una goală. Se uită de jur-împrejur, oamenii își vedeau de treburile lor, mai aranjând cartofii, mai stropind mărarul cu o sticlă de plastic, unii fumau și vorbeau despre vreme – e bună ploaia, dar să nu vină potopul, alții întrebau cu glas mieros: cu ce să vă servesc, doamnă? Se cățără pe masă, se crăcăna în mijlocul ei, cu picioarele pe un ziar uitat acolo, și un guguștiuc speriat îi fâlfâi pe deasupra capului, mai-mai să-l atingă. Poate și ăsta era un semn. Acum trebuia să strige ceva să le atragă atenția și să înceapă apoi să vorbească. Nu strigă, fiindcă nu știa ce să le spună. Erau prea multe lucruri, nu se gândise să le pună în ordine, nu era sigur dacă trebuia să le povestească mai întâi despre cel care trăgea cu pușca prin munți și prin orașe, sau despre eroul

care venise pe mare și-i învăța pe oameni să are și să semene, să deosebească binele de rău, și mai ales nu era deloc sigur că ei îl vor asculta, că își vor părăsi pătrunjelul și păstărnacii și se vor aduna în jurul lui. Și dacă ar veni, încotro le-ar face el semn cu degetul? Deschise gura și rămase așa, de parcă i se încăleștaseră fălcile. Aștepta transformarea aceea, aura luminoasă, stâlpul de foc. Câțiva înălțară capetele. Se uitau nedumeriți la el. Ia uite, bă, hohoti unul, nu e de-ajuns nebunul ăla, care umblă toată ziua p-aici, ne mai pricopsirăm cu unul. Zi, mă, dacă tot te-ai urcat acolo! strigă cineva. Lăsați omu-n pace, zise o femeie, credeți că de bine s-a suit pe masa aia? Dați-l, mă, jos, săracu, nu vedeți c-a luat-o razna? Cum dracu să n-o ia razna în ziua de azi? S-a umplut balamucul, asta e. Nici nu mai încap acolo! Chemați, mă, ori poliția, ori salvarea, să-l ia dracu și să-l ducă ori acasă, ori la spital. Cine știe ce năzbâtie face? Dă-te, mă, jos! azvârli unul cu un morcov. Imediat începură să zboare spre el ridichi, cartofi, ardei, roșii. Potoliți-vă, mă, ce dracu! Sunteți mai nebuni ca el. Cochințu coborî încet. Avea lacrimi în ochi. Ratase și probabil că ai lui n-aveau să i-o ierte. Se strecură printre mese și urmărit de bombăneala oamenilor, ieși din piață.

La depozit era liniște. Pașcaletele fuma pe lada de lemne și în jurul lui, din cauza particulelor de făină, care se roteau în soare ca fantomele unor bacili, lumina părea mai intensă. Semăna cu o aură? Urcă la birou și scoase cărțile. Eroul își îndeplinise pesemne misiunea și era pe țărmul mării. Nu-l bătuse nimeni cu pietre și nu-l răstignise nimeni. În spatele lui mulțimea fremăta. El a făcut semn cu mâna, s-a urcat într-o corabie sau în ceva ce părea a fi o corabie și a dispărut în ceața, care plutea deasupra apelor. Oamenii au pornit spre casele lor, convinși că spiritul lui a rămas cu ei și că, în momentele de cumpănă, el se va întoarce negreșit și-i va izbăvi. Nu mai erau singuri. Celălalt era într-o încăpere goală, cu pământ pe jos. Îi luaseră arma. Stătea rezemat de perete, istovit, năucit de întrebările cărora nu le găsea răspuns, înfrânt de absurd, de cei pe care credea că-i izbăvește. Ușa s-a deschis și au năvălit soldații. Unul a dat să-i smulgă părul, altul l-a scuipat, altul i-a înfipt un picior în coaste. Apoi l-au împușcat. Au tras de mai multe ori, pentru că el se ridicase și se încăpățâna să rămână în picioare. S-a prăbușit, un ghemotoc însângerat.

Cochințu a închis cartea și a rămas cu capul în palme. Pe podeaua de scânduri alergau, numai ei știau încotro, doi șoareci. Și, de dincolo, din compartimentul vecin a izbucnit gălgâitul vesel al Vetei.

17 martie 2015

MIRCEA LUNGU

Trenul de marfă

Nimeni nu împușcase trenul de marfă.
Doar eu mă fotografiasem
pe scara ultimului vagon din lemn
cu vopseaua topită...
– Uite! în spatele tău pare a fi o umbră,
mi-ai strigat sau mi s-a părut cumva
după mișcarea buzelor...
– O fi venit de dincolo de copaci
un înger, am strigat,
Cred însă că strigătul meu
a fost strivit de robustețea boghiurilor –
Și cu cât priveam vobletele vagoanelor
aplecat în afară cu brațul întins,
ca și cum aș fi prefirat
printre degete universul imaginar
de la inventarea mașinilor cu abur încoace,
cu atât mai mult simțeam
că trebuie să-i fac loc trenului în viața mea,
cu fumul ca o aripă neagră ieșind
din burta de oțel a locomotivei
îndreptându-și șalele – ca-ntr-o naștere –
după fiecare trecere de macaz
și curbă gata să mă piardă,
Aerul scăpat din liftul vânturilor
îmi spărgea obrazul
– era o senzație pe care o trăiești
doar atunci când secunde se izbesc
de carnea crudă a apei
sau când regreti că nu poți zbura
cel puțin cu viteza luminii
direct din acceleratorul de particule
pe care s-ar putea să-l găsești,
triumfal mărșăluind,
pe un monument plictisit
prins într-o capsulă imperială...
Chiuaiam cu aceeași inocență cu care mă făleam

că am scăpat de copilărie
– multă vreme s-a spus pe la colțuri
că era un gest semnificativ
al singurătății într-un timp
când autoritatea îți interzicea
să vorbești despre singurătate
pe motiv c-ai putea găsi – trăind-o –
semnele unui miracol cosmic...
Mă hrăneam cu personalitatea aceluia tren
care transporta încărcătura genetică a lumii,
voiam să am călcătura lui tivind străzile,
șuieratul flegmatic al locomotivei
de trezit vecinii,
să pufăi în public
și să fug, să fug
de Marele Fisc...
Esența lui era tocmai acea locomotivă
cu embleme caligrafice, rafinate,
îmbrăcată în cercuri și alămuri lucitoare
atrăgând orizonturi
Și brațul meu flutura, flutura
salutându-mă prin timp
Și povestea curgea zglobie
prin triaje și hălți,
fochistul băga cărbuni – nu înainte
să-și scoată pe lopată oul și pâinea prăjite-n focar —
iar mecanicul, da... mecanicul,
folosind toate șiretlicurile posibile
se apleca asupra cailor putere
c-o atitudine bărbătească,
dându-le abur în nas
atât cât să creadă că pot tropăi fără hamuri
spre sălbăticia
imprimată de Dumnezeu în memoria lor
și la intervale egale mai lustruia,
ca și cum ar fi vorbit cu propriile-i gânduri,
lemnul roșcat ca pe-o pleoapă
a orologiului din cabină în oglinda căruia,
la un moment dat,
– când despre trenul de marfă
doar hărțile retipărite de tine
mai puteau depune mărturie
și tu încă îți mai lipeai urechea
de foița argintie a șinei,
pe drumuri atemporale –
chipurile noastre, egal,
într-un fel de vârtej
s-au întâlnit...

OLIMPIU VLADIMIROV

În fața ancorelor

Nu mi-am dorit nicicând catargul
care își pierde numele-n furtună
sau într-un visător ocean de spumă
când năluciri și vechi candori se-adună

Ce-i luna fărâmițată peste mare,
ce-s stelele năuce-n amintire,
cu zbateri pentr-un pumn de strălucire
lângă un țărm pierdut, fantasmă în
visare?

Între umbre și lumini, destinul
e dincolo de nori, de zbor, de valuri;
Însingurarea-n deznădejde nu mai
doare

În fața ancorelor care trag spre-adânc
seninul.

Madrigal

Vestind plutirea dincolo de zări,
pe care mal să-mi caut casa?
Privirea-mi te dezbracă și îți fură
un pandantiv de ancore-n miniatură

În vecele înfiorate se îngroapă stele
și dorm furtuni nebănuite;
Sunt apărat de-mpărăția unei lacrimi
și parcă-aș fi stăpân peste o lume

Se decupează-n cețuri ispitele din
stânci
între atâtea ape și-nserări pierdute;

Rămâi ca într-un madrigal să-ți
culci
iubirea singuratecă-n cuvinte.

Încerc mereu

Mereu încerc să vă spun
unde pun piatra, dacă o pun
lângă pâine sau inima mea
pierdută în noapte, bolnavă și
grea

Oricum, nu pot s-o arunc
în public; e-un gest temerar;
Pot lovi un bătrân sau un prunc
sub zodii de fapt funerar

Mereu încerc să vă spun
că n-am de aruncat nici o piatră;
Metafore nu mai compun
când viața din piatră mă iartă.

Treceri

Drumu-i ales. Zarurile sunt
aruncate,
dar steaua cea bună încă-i
departe.
Blestemele-și rod neputința în
unghii,
anotimpuri se-nfruntă cu patimi
viclene

Mirese pierdute trec zilele toate;

Cine aruncă semințe, trezește
izvoare...
Efortul își vinde puterile-n parte,
să țină cadența pasului pus în
lumină

Nu-i liniște-n suflet
când steaua cea bună-i departe;
Un ghem de-ntrebări ne desparte
și timpul așterne jaloane la
treceri.

Cântec

Un țarm fără stăpân și fără nume
te soarbe spre bizara mare veche
când cerul rupe-o vrajă de
mireasă
sărbătorind povestea visului în
seară

Și-n depărtări se despletesc viori,
iar gesturile risipite în oglinzi
înaltă taina unei clipe din iubiri
peste valurile care te-mpresoară.

Evocare

Bat tot mai des la porțile gri
ale castelului gri, pe un deal gri;
Mă vede și m-aude oricine,
gurile rele spun că sunt bine

Trec poartă după poartă. Griul
se-ntunecă. Miopia se joacă cu
mine?

Nu am răspunsuri convingătoare,
căci pete negre există și-n soare

În haine gri, cu sufletul tot gri,
evoc doar Cimitirul Vesel din Săpânța;
Peste zările coroanelor de flori
Iluziile dor și dau fiori

Melancolii

Ce miracol trezește liniștea
peste poemul care îmbujorează
floarea de colț
cu iubiri târzii și timide!

Unghiul cocorilor împinge cerul
sfidând albastrul îndoielii unei
primăveri,
când cerșesc în ochii tăi nimicuri
îngerii fugiți apoi spre nicăieri

Țipătul cuțitului se pierde în răni
sub valul clipelor îndoliate;
Lângă descumpăniri au loc doar
amăgiri,
precum ecoul ce se-ntoarce din uimiri

Respirații de vânt adulmecă
cenușa raiului amorțită sub meri;
Margini dintr-un zâmbet ascuns în
lumină
leagănă ispite visătoare-n tăceri.

ION M. RUSE

Ariciul de mare (epigrame)

Declarație de dragoste

Ești dulce și parfumul tău
Mi-arată cât ai fi de „rea”
Te voi iubi pe viață! Zău!
Zicea privind la acadea.

Doctor șpăgar

Chirurgul, cine-i nu contează,
Finuț ca el, găsești mai rar;
Abia de simți, când operează
Și-ți scoate tot... din buzunar.

Rugă la Dumnezeu

Mă iartă, nu Te supăra,
Că am să strig din toți plămâni:
Ce mare e grădina Ta,
De încăpem și noi, români!

Rețeta succesului

Să m-ascultați, sunt om umblat:
Ar fi zis șeful de la ligă –
În fotbal, de n-o pui de-un blat,
Precis o pui... de „mămăligă”!

Învățământ proverbial

Profesorii sunt slabi – pe bune –
Elevii sunt admiși, cu stolul,
Și despre ei, proverbul spune:
La fel ca turcu’-i și pistolul.

Soluție

Făcând o amplă analiză,
Specialiști din România
Susțin că vom scăpa de criză,
Când vom impozita... prostia.

Model politic dâmbovițean

Doctrina democratică o cere:
Așa susțin mulțimi de analiști –
Să alterneze veșnic la putere
Aceiași „tineri”... nomenclaturiști.

Oportunistul

În viață n-are timp de halte;
S-a folosit de scurtături
Și a urcat pe culmi înalte,
În urma unor săpături.

Spre Europa

Dorind să fim în rândul lumii –
Cu ochii țintă spre apus –
Precis ne vor blama postumii
C-am mers adesea-n sens opus.

Epitaful unui epigramist

Aici e un epigramist
Plecat spre alte universuri;
Ce-a vrut să scrie, dar e trist,
C-a reușit... doar patru versuri.

Testamentul epigramistului

Să-mi închinați mai multe rânduri;
Să faceți la amici demersuri,
Să nu mă bage-n patru
scânduri...

Ci mai degrabă-n... patru versuri!

Nedumerire

Cu pile-ajunse „mare” scriitoare...
Și rog să lămurească D.N.A.-ul:
La opera-i lipsită de valoare,
De ce i se percepe... T.V.A.-ul?

Amintire de la mare

Voi sta la plajă, mă gândeam,
O vară – cât ar fi de lungă
Dar, m-am părilit prea rău și am...
Arsuri de gradul trei... la pungă.

Ospitalitate

Pe litoral, la Techirghiol,
Aleșii noștri-s invitați,
C-avem suficient nămol,
Să-i împroșcăm... pe deputați.

Unuia cu mintea „odihnită”

Vă scriu profund îndurerat,
Povestea lui, în patru rânduri:
Sărmanul s-a accidentat,
Atunci când a căzut... pe gânduri.

Pseudomodestie

În lumea asta minunată,
Nimic și tot e-ntâmplător,
Cu siguranță, însă, iată,
Un lucru cert: chiar am umor!

Pescărească

În Deltă vei găsi, de vrei,
Maeștrii-n prinsul somnului:
Trăiesc la Mila două'ș-trei,
Mai mult din mila Domnului.

Nostalgie

Cu poza unui june-n față
Încerc regrete fără rost
Că-s viitoru-n astă viață,
Al tânărului care-am fost.

Boala de parlamentar

Alesul, mare cât dulapul:
E greu cu-alegătorii mei
Pe mulți, de griji, îi doare capul,
Pe mine, doar, în cot de ei!

Unui parlamentar

(fără nicio inițiativă legislativă)
Să știți că este de-nțeleș,
De ce-a ajuns parlamentar:
Dormea la școală foarte des,
Și-a învățat extrem de rar.

Declarație de avere

Credeți-mă că sunt sărac lipit
Și n-am în pungă nici bănuți de leac!
Sunt nevoiaș și-abia de îmi permit,
Să-l împrumut, arar, pe Țiriac.

Bârfe

Epigramiștii,-aud mereu –
Și cârcoteala-i cu temei –
Ajung în rândul lumii greu,
Fiind frecvent... de râsul ei.

Alexandru Paraschiv - Meditație sculptură în piatră

Alexandru Paraschiv - Maternitate I, II sculpturi în piatră

Alexandru Paraschiv - Cuplu I *sculptură în piatră*

Alexandru Paraschiv - Cuplu II *sculptură în piatră*

Alexandru Paraschiv - Repaus I *sculptură în piatră*

Alexandru Paraschiv - Repaus II *sculptură în piatră*

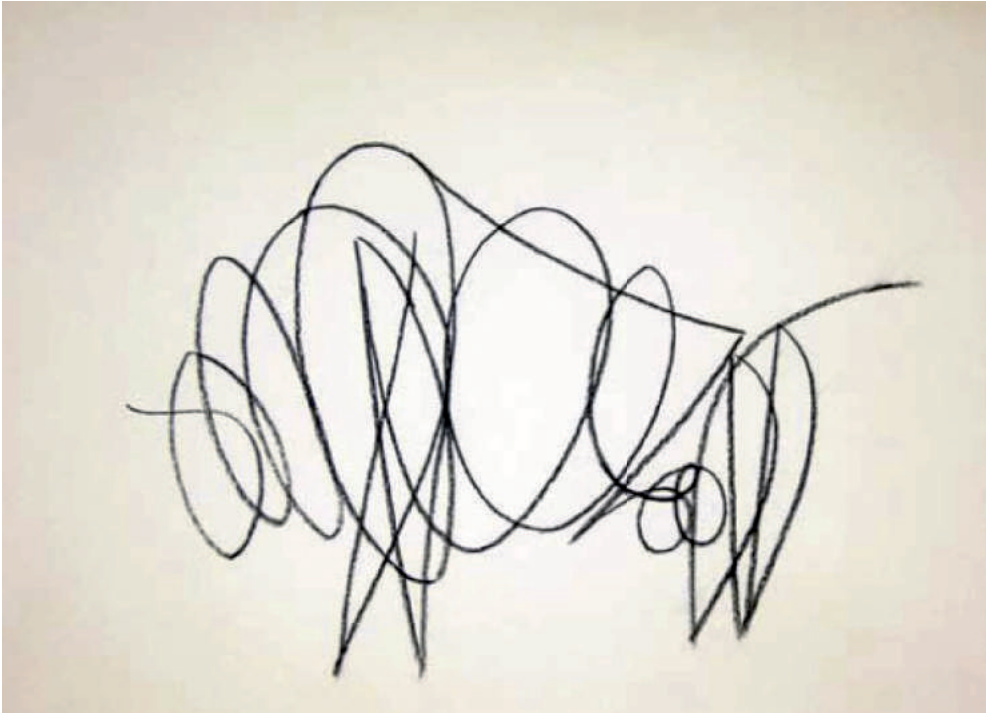

Alexandru Paraschiv - Cap de taur sculptură în marmură

Alexandru Paraschiv - Torsuri sculpturi în marmură

Alexandru Paraschiv - Taur desen

Alexandru Paraschiv - Muzicanți pictură

Alexandru Paraschiv

Născut la 9 iunie 1957, în Călărași, absolvent al Academiei de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, București, în 1983. A primit Bursa de studii „Dimitrie Paciurea”, 1986-1988. A trăit în Franța, 1992-2014. În prezent este stabilit la Călărași, având atelierul amenajat în cadrul „Domeniilor Ostrov”.

Premii:

- Premiul I – Concursul internațional Monaco;
- „Palme D’Art” – Festivalul de Artă Contemporană – Cannes;
- Premiul de excelență – Concursul internațional de sculptură Kitakyushu, Japonia.

Lucrări în colecții private: Franța, Anglia, SUA, Canada, Japonia.

Expoziții personale:

- 1992-2005 – Paris;
- 2005-2010 – sudul Franței.

Saloane:

- 1992 – Issy-les-Moulineaux;
- 1996 – Nagano, Japonia;
- 1997 – Antibes, Franța;
- 1999-2003 – Salon d’Automne – Paris;
- 2002 – Port Frejus.

Simpozioane:

- 1996 – Kitakyushu, Japonia;
- 1997 – Fujimikogen, Japonia;
- 2007 – Niigata, Japonia.

Opinii critice:

„Sculptura semnifică pentru Alexandru Paraschiv o modalitate de a face să simți sufletul materiei.

Desenul și culoarea sunt instrumente care fixează starea de spirit ce îi vor servi apoi la construirea operelor sale. Figuri serene vorbesc de o viață ancestrală care respiră bucuria vieții. El face din operele sale un micro-univers protector în care se refugiază căutând, înaintea de toate, echilibrul, pacea și puritatea. Neoliticul sud-dunărean, laboratorul Montmartre parizian și cultura Soarelui răsare au fost pentru Alexandru Paraschiv surse inalterabile, care nu-l mai pot clinti de pe drumul sinuos și dur al lumii în care trăiește”. (**Antonie de Perier**, *Reperes*).

„Am făcut cunoștință cu Alexandru Paraschiv la Grasse și am fost profund mișcați de ce am descoperit în atelierul său. Desene, schițe în argilă, sculptură în piatră, marmură, bronz, fier, o bogăție de forme, linii și culori. Fiecare din operele sale este o sinteză între rădăcinile sale latine, cultura sa artistică și lumea pe care a descoperit-o în afara granițelor țării sale. Suntem bucuroși și mândri de a poseda în colecția noastră multe din operele sale, le admirăm zilnic, și le oferim privirii tururilor prietenilor noștri”. (**Diana et Philippe Gougenheim**)

„Alexandru Paraschiv trăiește în propria sa lume, este ceea ce simțim mângâind cu ochii sau cu mâinile metalul, piatra sau lemnul sculpturilor sale. «Lucrările mele sunt destinate pentru a fi atinse»” (A.P.)

În atelierul său, totul invită la atingere, pentru că numai așa sentimentele lui vor trece prin inima privitorului. Artă este religia lui Alexandru Paraschiv, bazată pe dragoste și armonie, fără de care pentru el viața nu poate fi concepută. Interesul lui pentru o viață simplă și armonioasă, a lucrului bine făcut, puritatea formelor, este viața lui, pe care o simțim în toate operele pe care ni le arată sau ni le oferă”. (**Sir Michael Lockett**, *Moments in the life of an Artist*).

„Lucrările sale, în material definitiv, reflectă modul de a gândi al artistului preistoric, Alexandru Paraschiv pornind de la o premiză cu care nu putem fi decât de acord. Dacă magia preistorică duce cu gândul la ceea ce era dincolo de forme, la Alexandru Paraschiv dincolo de formă este zeița. Forma, sculptura este o sumă de renunțări la tot ceea ce ține de decorativ, pentru ca ideea să se exprime plastic, pentru ca mesajul unei opere să poată pătrunde în cel care o privește”. (Dr. **Doina Păuleanu**, directorul Muzeului de Artă Constanța)

„Alexandru Paraschiv este un fericit, în arta de a cunoaște trecerea haosului către concret. El a avut șansa să fie inițiatorul căruia i s-a dat harul transpunerii în formă a semnelor de început de lume. Alexandru nu este un arheolog, nu a descoperit nicio statueta gumelnițeană pe care să o copieze. El pur și simplu, așa simte torsul feminin, așa simte ideea de cuplu, așa simte în linie forța taurului. Așa percepe cu mintea și cu sufletul începutul”. (Dr. **Dan Basarab Nanu**, directorul Muzeului de Artă Vizuală din Galați).

„Alex Paraschiv nu copiază arta preistorică, ci trece prin filtrul său de artist elementele sale, pe care le cunoaște atât de bine. În momentele importante din neolitic, găsim de multe ori ciocane din piatră, sau sceptre, simboluri ale puterii. Din două astfel de ciocane, Alexandru a realizat un cuplu, personificând, astfel, simbolul. Doar marii artiști pot potența canoane și le pot aduce în lumea noastră.” (Dr. **Marian Neagu**, directorul Muzeului Dunării de Jos, Călărași)

ANTÓNIO M. FERRO

LUCIAN BLAGA „la curțile dorului”

Deși a locuit în Portugalia doar aproximativ un an (1938-1939) în postura de diplomat, Lucian Blaga, mare poet român și filosof original al spațiului său cultural, figură singulară în peisajul intelectualității românești, a captat subtil, în așa-numitul „ciclu portughez” al poeziei sale, ceva din sufletul lusitan, din relația sa intimă cu spațiul fizic și uman în care spiritualitatea aceasta s-a clădit. În același timp, el realizează (din punct de vedere liric) o aproximație a celor două sensibilități, folosindu-se de un eu poetic a cărui relație de identitate cu poetul Blaga este de nedisimulat.

Această fuziune obținută prin intermediul poemului (între cele două spații culturale) constituie un document original și un reper în diversitatea și multiplicitatea întâlnirilor lusoromâne de-a lungul timpului. Mihai Zamfir rezumă astfel strânsa legătură pe care o are Portugalia cu o parte din opera poetică a autorului volumului *Mirabila sămânță*:

„Cu puțin timp înaintea începerii celui de-al doilea război mondial, Lucian Blaga era ambasador al României la Lisabona; ilustrul poet și filosof nu s-a limitat în timpul șederii sale în Portugalia la obligațiile administrative și a realizat o fructuoasă ambasadă culturală română. Imortalizat în metafora care dă titlul volumului blagian de versuri poate cel mai izbit, *La curțile dorului*, pământul portughez îi inspiră lui Blaga poezii care sunt de prima mână. Era pentru prima oară când nu doar peisajul, ci și atât de specifică spiritualitate portugheză își făceau apariția în literele române.”¹

Ne putem referi la un ciclu *portughez*, *lusitan* sau *iberic* la Lucian Blaga, pentru că toate aceste sintagme subliniate sunt folosite – izolat, dar explicit – în unele versuri din anumite poeme, dar nu există expresia „Ciclu portughez” – aceasta nu a fost utilizată de către Blaga. Din acest ciclu fac parte poeme incluse în *La curțile dorului* (culegere publicată în 1938), probabil scrise parțial în Portugalia, și altele mai târzii ce atestă persistența amintirilor (profunde, marcante) din perioada sa de reprezentant diplomat al României în Portugalia.

Blaga și-a exercitat funcția de ambasador între martie 1938 și aprilie 1939. Poemele din „ciclu” vor fi fost terminate până în a doua jumătate a anului, căci volumul *La curțile dorului* datează exact din anul venirii sale în Portugalia. O parte din acestea se inspiră din realitatea portugheză și

în ele se exprimă emoții, trăiri, stări de spirit legate de locuri, peisaje și obiceiuri lusitane ușor de recunoscut și chiar enunțate explicit uneori (în titluri, de pildă).

Printre poemele „ciclului portughez” se numără, conform lui George Gană în prefața la ediția bilingvă (româno-portugheză) a volumului *Mirabila sămânță*: „(...) ultimele 6 poezii (dintre cele 25 din „La curțile dorului”): „Estorii”, „Alean”, „Boare atlantică”, „Vânzătorul de greieri”, „Unicornul și oceanul”, „Coasta soarelui”. Pot fi adăugate cel puțin două poeme din aceeași culegere, scrise în Portugalia: „Destin” și „La curțile dorului” – ultima dând și titlul volumului. (...) impresii portugheze și spaniole constituie și substanța altor poeme, ulterioare, ale lui Blaga, între care se cuvin amintite „Aràbida”, „Don Quijote”, „Soare iberic”, „Măgărușul” (una dintre ultimele poezii ale lui Blaga, scrisă în 1960).”²

Este rezonabil să ne întrebăm ce anume a întâlnit Blaga în Portugalia care să-i fi suscitât empatia ce se desprinde din lectura poemelor sale „portugheze” – și prin acestea înțelegem poemele ale căror titluri trimit direct la locuri portugheze („Estorii”, „Coasta soarelui”, „Arràbida”), altele în care referiri la aceste locuri se regăsesc în poem („Soare iberic”), altele în care sunt înregistrate obiceiuri și tradiții („Vânzătorul de greieri”, „Măgărușul”), precum și altele care, în fine, evidențiază elemente specifice – deși nu exclusive – ale peisajului lusitan, precum morile de vânt, palmierii sau *a nora* (fântână cu mecanisme, *n.tr.*).

Poate că poetul-diplomat, de-a lungul timpului, își făcuse o imagine mitică despre o Portugalia văzută de la București – dacă a avut posibilitatea de a o cunoaște –, ceea ce ar explica, după M. Zamfir, interesul român pentru „țara latină cea mai depărtată” (Iorga), descrisă astfel:

„De la cealaltă extremitate a teritoriului numit România, adică la granița opusă a Imperiului Roman, din România, Portugalia e văzută într-o manieră stranie: există pentru români o Portugalia aproape imaginară, dar infinit mai prezentă în conștiințele lor decât Portugalia reală. Din cauza distanței geografice, dar mai ales din cauza mitului cultural care o înconjoară, Portugalia, în mod ideal, ne apare cu imaginea unui teritoriu mirific, a unei țări de vis. (...) În țara noastră, până astăzi, imaginea Portugaliei rămâne într-un stadiu aproape mitologic. (...) Ce este Portugalia? Un fel de Românie ce a trăit în condiții istorice și geografice mai favorabile. Acestea sunt informații elementare care, pentru români, modelează restul informațiilor primite – fie ele reale sau pe jumătate inventate. Și, în fond, acesta este adevărul? În ceea ce privește Portugalia, românii au reținut doar esențialul.” (Mihai Zamfir, *ibidem*)

Empatia și o anumită rezonanță care transpar în lectura acestor poeme bligiene – a nu se face, totuși, abstracție de afirmarea constantă a diferenței, a distanței și a paralelismului cultural, explicite sau doar latente – rezultă, în interpretarea noastră, din căutarea și (cumva) regăsirea de către poet a acelei Portugalii imaginare și mitice de care vorbea M. Zamfir.

Blaga a întâlnit în Portugalia, în această întâlnire scurtă și fulgurantă, o lumină diferită: luminozitatea portugheză, cu toată încărcătura complexă pe care o conține termenul de „lumină” și cu dimensiunea simbolică pe care poetul i-o atribuie. A nu se uita că acest cuvânt apare chiar în titlul primului său volum, *Poemele luminii* (1919). A întâlnit până și apa ca lucru fizic – în formele sale de mare sau ocean –, apa în jocul său cu lumina, apa unde lumina se reflectă, dar și – mai ales – apa-simbol. Și-a regăsit dulcele „dor” [*saudade*]. Într-o conversație cu Vorabșievici, Blaga se va confesa la Lisabona: „Simt

că-mi lipsește a-mi fi dor de cineva”. A întâlnit, în fine, un peisaj fizic și uman încărcat de mărci ale exotului, de fântâni, mori de vânt, palmieri și vânzători de greieri. Prin urmare, temele majore ale poemelor „lusitane” sunt dorul (în „Alean”), lumina și focul (în „Soare iberic” și „Ce aude unicornul”), apa și cerul albastru („Măgărușul”), peisajul (fizic și uman): realități, locuri, obiceiuri și tradiții portugheze: oceanul (în „Boare atlantică”, „Unicornul și oceanul”), „Soarele iberic”, „moara de vânt”, Arrábida, Estoril, „Coasta soarelui”, „Vânzătorul de greieri”, „Măgărușul”.

În poemul „Coasta soarelui” (tradiționala denumire a regiunii alcătuite din Estoril, Cascais și Guincho, din coasta stâncoasă și plajele de nisip auriu ce se extind în nord, până în fața lanțului muntos Sintra), Blaga realizează un fel de portret fizic al Portugaliei, plecând de la evocarea peisajului, din care evidențiază vegetația („frunză verde”), apa („Ape cântă, largele”), aerul („Pașărea din iniște”), focul („Ard în lume orele”) și exotismul „morilor” (prezente în mai multe dintre poemele ciclului). În același timp, prin referirile la „chiparoși”, la „sarcofage” și la „catarge”, pare a schița un portret istorico-psiologic al Țării, unde ecoul morții („inimi – dusele”) și al aventurii maritime, cu urmele sale de tristețe, doliu și dor, par să răsunе. Jocul subtil, interacțiunea strânsă dintre cele patru elemente așază poemul în planul reflecției despre însăși substanța Țării, așa cum, de altfel, o făcuse Pessoa în versurile celebrei „Mare portugheză” (din volumul *Mesaj*, publicat cu patru ani înaintea șederii lui Blaga în Portugalia) – dar, firește, poetul portughez reliefa elementul acvatic („Mare portugheză”, „lacrimile Portugaliei”, „câte mame-au plâns”), fără însă a omite elementul pământ („capul Bojador”) sau aerul („cerul tot”), chiar dacă prezente aproape în treacăt în acest cunoscut poem.

Nu foarte departe de Lisabona, la doi pași de Setúbal (locul de origine al poetului Bocage, bard preromantic foarte popular), se ridică în fața mării azurii, ce se pierde în depărtare, muntele Arrábida. Acestui loc superb și inegalabil – anterior celebrat în versuri de către romanticul A. Herculano – i-a dedicat Blaga unul dintre poemele ciclului „Corăbii cu cenușă”, al cărui titlu este chiar „Arábida”, și care, cel puțin prin această impunere tipografică, trebuie inclus în mod legitim în „ciclul portughez”.

Este vorba de unul dintre acele locuri fără pereche, a căror priveliște încântă și impresionează definitiv, indelibil. Această încântare este înregistrată în poem și este notată puternica impresie provocată oricui și-ar mișca privirea peste pământul acoperit de vegetație, peste marea și cerul zugrăvite în albastru, mai ales dacă nu ar rămâne la simpla *privire* și, mai mult decât atât, ar pretinde să *vadă*. În Arrábida, natura pare să asume, dincolo de obiectivitatea și concretețea sa imediată, o dimensiune suprasensibilă care apelează la reflecția despre semnificația simbolică și profundă a naturii, despre propria viață și sensul timpului. În versurile din poemul cu același titlu, Blaga identifică imediat spațiul Arrábidei: este lângă mare („de-a pururi un vânt dinspre mare”) și, intermediată de o bogată gamă de referințe concrete, de varii tușe impresioniste, ni se prezintă muntele tăindu-se în azurul cerului, îmbăiat în lumină, ca născut „din goluri albastre”. Muntele, ținutul este invocat de trei ori în primele trei strofe ale poemului, ca și cum ar fi o persoană, repetându-i-se numele la începutul fiecăreia dintre aceste strofe – prin procesul acesta de personificare anaforică, el se umanizează și devine ceva viu. Structura interogativă a celei de-a doua strofe accentuează și mai mult procesul acesta de personificare. În final, poetul ne conduce – cum procedează adeseori în poeziile sale – în planul meditației filosofice, fără a putea fi clasificată în

vreun fel poezia sa ca „filosofică”, și asta pentru că Blaga, ca poet, este un liric la modul radical. Poemul se încheie cu o sintetică meditație pe marginea timpului, înțeles ca rama unui peisaj în care munte/pământ, mare/apă, cer/aer și lumină/foc sunt figuranții unui joc interminabil sau a unui dans care vine și se reîntoarce în permanență și în care muntele joacă rolul principal: de primadonă și – simultan – de spectator activ.

În „Soare iberic”, Blaga evocă țara sa natală, desemnată aici prin sinecdocă („Vlahia”), și schițează în același timp un autoportret: se definește ca un om al pădurii, căruia îi place crângul („Om de pădure sunt și-mi place frunza”); identifică „locul” poemului, introducând o informație din spațiul portughez („În pădurea de pini/de la Estoril”) și, prin dialectica uscat/umed, foc/apă, stabilește o paralelă între România sa îndepărtată și Portugalia, desemnată și ea sinecdotic prin Estoril, confesând plin de dor că, pentru ca „să-mi învelească inima bolnavă/mi-ar trebui de-aiurea dezmiardare./mult înrourata slavă,/a Vlahiei deasă, largă./reavănă dumbravă”.

Într-un alt poem din ciclu, intitulat „Alean”, apar două referiri la Portugalia, una directă și laterală („De ceasuri, de zile veghez/Pe-un galben liman portughez.”), cealaltă laterală („Doinind aș privi șapte ani/spre cerul cu miei luzitani”). În această poezie, dorul (*a saudade*) este evocat în titlu („Alean”) și în verbul „doinind”, adică a cânta cu lacrimi. Din întâmplare, este dorul altceva decât acesta: un cântec plâns, un zâmbet trist, o veselă tristețe, chiar și când lacrimile nu răsar din ochi, doar pentru că pot curge din inimă?

Fie el cavaler medieval sau bard, *alter ego* al poetului, eul poetic ne transmite că „veghează” pe o „galbenă” faleză portugheză, „cu zalele-alătura” și, cu o eventuală aluzie biblică (Iacob așteptând-o pe Rahela, îndrăgostit, timp de șapte ani), își mărturisește fascinația pentru pământul lusitan sub forma unei priviri condiționale: „aș privi”, dacă... nu ar fi fost deranjat de „neliniștea morii de vânt”, de... nu l-ar răpi idealul, infinitul („De nu aș pieri, supt de-un astru/văzut-nevăzut, în albastru”).

Pe scurt, poemul ar fi o expresie împlinită a egocentrismului romantic (prezent – și încă din belșug! – la Blaga), dată fiind proeminența și omniprezența lui „eu” în poeziile bliagene (în general), inclusiv în acesta (în particular). De asemenea, se configurează – cum se întâmplă frecvent la Blaga – poetul-filosof, printr-o anumită interacțiune a elementelor primordiale, lăsând a presupune că autorul a fost un cititor atent și un cunoscător în profunzime a presocraticilor greci și a teoriilor legate de acel *arché* (sursa, principiul) din *phusis* (natură). (Un poem, care – de altfel – nu aparține „ciclului”, poartă titlul „Heraclit lângă lac”.) Este actualizată permanent ca punct de plecare comparația dintre spațiul natal al poetului și Portugaliei, având prezente peisajul și pitorescul ei. În fine, este abordată tematica unui anumit fel de sentiment care este luat drept specific, sub denumiri diferite, de către cele două sensibilități naționale (cea lusitană și cea românească): *a saudade*, respectiv „dorul” sau „aleanul”.

„Măgărușul” este o vizită într-un spațiu cu dor, revizitat mult mai târziu, dar în memorie – poemul, făcând parte din *Mirabila sămânță*, se pare că a fost scris în 1960, cu un an înaintea morții poetului. Spațiul evocat (narrativ la început: „Văzui cândva prin munți iberici”...) este total diferit de cel natal. Locul este arid, stâncos, torid, precum cel din poemul – să-i spunem – autobiografic „Soare iberic”. Spre deosebire de România, pământ cu ape din belșug, pictat în verdele pădurilor, aici, printre „munții iberici”, un măgăruș se învârte în jurul unei fântâni, trudind „orb” în căutarea unui strop de apă care să curmeze se-

tea plantelor („agave, nalbă, oleandri și mușcată”). Din acest fel de dialectică între foc și apă rezultă o viziune a spațiului iberic exprimată succint astfel: „Aci pământul n-a fost niciodată mumă”. Spre deosebire de Valahia sa?

Faptul că poemul datează din 1960 atestă persistența în memorie a unei anumite viziuni a Portugaliei și rezistența în fața uitării a unor vremuri fericite, deși cu lacrimi (din cazul dorului de țara natală). În jocul elementelor – pământ, foc, apă – care poate fi închipuit citind poemul „Măgărușul”, ar fi de subliniat tema dorului sub două ipostaze contrarii: cea a dorului „prezent” [*saudade-agera*] de un loc (și timp?) foarte diferit de cel de baștină (dorul față de Portugalia și de perioada petrecută acolo), respectiv cea a dorului de-atunci [*saudade-então*], din momentele trăite în „munții iberici”, în absența apelor și vegetației românești (într-adevăr, un loc în care pământul să fi fost „mumă”), în contrast cu „infernul” portughez, cu al său măgăruș însetat cerșind apă la fântână. Două straturi ale memoriei par astfel să se suprapună unul peste altul în poem, corespunzând celor două „straturi cu dor”, celor două experiențe ale dorului, fixate, concentrate, oarecum imobilizate în prezentul poemului.

În acest fel este evocată în „Măgărușul”, cu dor, Portugalia de-atunci, când poetul a trăit o perioadă fericită a vieții sale „la curțile dorului”. În același timp, contrastant, este resimțit dorul trecut pentru țara sa umedă și împădurită („Valahia-oază”), atât de diferită de o Portugalia deșertică, arzătoare, care, totuși, persistă în memoria poetului, chiar și la scurtă vreme înainte de dispariția sa.

Această întâlnire „la curțile dorului” (între dorul român și *a saudade* portugheză) – având ca fundal frecvent (dacă nu în permanență) peisajul lusitan (uscat, arzător, real, obiectiv), aflat într-o relație dialectică (dar fără sinteză) constantă cu România umedă, vegetală, dar absentă, un element al memoriei în timpul scrierii, cum deja am discutat în cazul poemului „Soare iberic” – am îndrăznit s-o numesc o întâlnire „cu dor” (sau o întâlnire „a dorului”) [*saudoso ou de saudades*].

Traducere de
FLORIN IONESCU

---

1. ZAMFIR, Mihai (1973), *Limba română în Portugalia*, Tribuna României, an II, nr. 24, 1 noiembrie, p. 3.

2. GANĂ, George (1981), „Prefață” în Lucian Blaga, *Mirabila sămânță – A Milagrosa semente*, ediție bilingvă româno-portugheză, Editura Minerva, București, p. 33.

ANGELO MITCHIEVICI

Obsedantul deceniu, marea dezbatere și criza sacrificială (I)

Marea dezbatere – în căutarea comunismului cu față umană

Anii '60 sunt cei care generează Marea Dezbatere în literatură, discuția în jurul evenimentelor traumatice care au schimbat radical societatea românească în anii '50: naționalizarea, colectivizarea, arestările masive, cu alte cuvinte, teroarea sistematică dirijată de forurile superioare ale statului totalitar împotriva populației. Trauma consumată în decursul obsedantului deceniu avea nevoie de o explicație, chiar dacă la nivelul discursului oficial această dezbatere este redusă la un minim necesar ca noul lider, Nicolae Ceaușescu, să-și construiască o altă legitimitate politică. Hrușciiov procedase la fel la al XX-lea congres al PCUS din 25 februarie 1956 cu celebrul raport *Despre cultul personalității și consecințele sale*, găsind un singur vinovat pentru toate „excesele” stalinismului, pe Stalin. La fel, Nicolae Ceaușescu la Plenara Comitetului Central din 22-25 aprilie 1968 îl decreta vinovat pe Gheorghe Gheorghiu-Dej pentru „excesele” obsedantului deceniu, deportările masive, coloniile penitenciare, colectivizarea forțată etc., iar reabilitarea lui Lucrețiu Pătrășcanu și altor lideri comuniști sacrificați de fostul lider comunist, Ștefan Foriș prin alții executat în stil mafirot cu o rangă de Pantiușa Bodnarenko, constituia centrul unei operațiuni de minimalizare și mistificare a intervenției violente a statului împotriva societății. Principalul țap ispășitor dispăruse, alți câțiva, precum fostul ministru de interne, Alexandru Drăghici, plătesc modest nota de plată genocidară. Mai mult chiar, o serie de comuniști din ilegalitate sunt reabilitați, pionierii ideologici sacrificați oportun pe altarul revoluției.

Reabilitarea victimelor lui Gheorghe Gheorghiu-Dej ține tot de mica familie comunistă, tot tovarăși, nu se spune nimic despre sistemul concentraționar și victimele non-comuniste. Prin urmare, acest joc de-a hoții și vardiștii cu aparențele unui *mind game* nu vizează prinderea criminalilor și deferirea acestora justiției, ci aparent aflarea Adevărului, explicația necesară în vederea depășirii traumei. Dacă mici adevăruri particulare pot fi enunțate, care prin parțialitatea lor creează o fragmentare perpetuă, o căutare fără obiect, Adevărul nu doar că nu poate fi spus, dar nu are ce căuta în arealul totalitar. Romanele anilor 60 relevă această tensiune irezolvabilă, ele posedă o dimensiune asimptotică de a fi mereu mai aproape de adevăr fără a-și atinge niciodată ținta.

Dumitru Radu Popescu începe ciclul F cu romanul intitulat *F* în 1969, urmat în 1973 de *Cei doi din dreptul Țebeii și Vânătoarea regală*, apoi *O bere pentru*

calul meu în 1974, *Împăratul norilor* în 1976 și încheiat cu *Ploile de dincolo de vreme* tot în 1976. Toate aceste romane compuse modular din nuvele au ca liant o serie de teme comune. În centrul acestor romane se află un grup de personaje-cheie, un procuror, Tică Dunărințu, care investighează dispariția tatălui său și a unui misterios comunist numit Calagherovici și un versatil profesor de țară cu nume biblic, Moise, către care conduc multe dintre firele anchetei întreprinse de procuror fără ca vinovăția sa să reiasă într-un fel.

Procurorul Tică Dunărințu afirmă tranșant interesul său în aflarea unui adevăr care transcende relevanța punitivă a cazului. Vinovatul nu mai poate fi prins sau, în orice caz, pedepsit, astfel încât ancheta procurorului devine irelevantă în plan penal, însă esențială în plan moral-psihologic și, nu în cele din urmă, filozofic. „Propriu-zis nu mă interesează crima, ci mecanismul ei”¹ declară procurorul la un moment dat. De fapt, procurorul instituie o discriminare cel puțin interesantă: el este interesat de *modus operandi* al crimei, nu și de crimă ca atare. Marii detectivi de la Sherlock Holmes la Hercule Poirot sau chiar Sam Spade sunt frigizi etic și sentimental, crima ca spectacol al pasiunilor umane nu-i interesează, în schimb, crima ca joc al minții, da. Ei sunt eroi ai lucidității, de aici și statutul lor de eterni celibatari, anahoretismul lor discret și disprețuitor. Descifrarea șaradei este forma lor rarefiată de erotism. Ce fel de detectiv este Tică Dunărințu? Fraza de mai sus desenează o genealogie sherlockholmiană, introducând personajul în clubul restrâns al marilor jucători de șah ai criminologiei. Însă lucrurile nu rămân așa și Tică Dunărințu pare să dezvăluie un alt mobil, unul etic, care camuflează posibila vendetta. Posibilitatea vendetei este și ea nesigură și ea ține nu doar de descoperirea criminalului aflat încă în viață, cât de imposibilitatea de a-l pedepsi.

Majoritatea criticilor sunt de acord că procurorul Tică Dunărințu se află în căutarea Adevărului, nu a unui criminal, de aceea parcursul detectivistic al romanului oferă, de fapt, cadrul pentru MAREA DEZBATERE. Pentru ca adevărul să servească generațiilor viitoare ca acestea să nu mai repete „erorile” trecutului, *nota bene*, este vorba de erori politice. Este singura reparație care se poate face, întrucât, ceea ce și autorul cărții și personajul său, întruchiparea demersului justițiar știu, criminalul nu poate fi pedepsit, el este, cu adevărat, Partidul Comunist Român. Ce sens are căutarea unui adevăr care nu poate fi spus? Pentru că adevărurile parțiale, destul de incommode sunt comunicate.

Obiectul anchetei nu îl constituie o crimă anume, ci Crima, ceea ce s-a petrecut în obsedantul deceniu când o serie de tovarăși și-au lichidat tovarășii în numele acelorași idei cu care au preluat puterea. Atenție, este vorba mai puțin de ceea ce s-a întâmplat cu societatea civilă. Ceea ce apare ca inexplicabil și scandalos ca și în tragedie sunt crimele în interiorul familiei, în cazul de față al familiei ideologice, familia comunistă. Ce include acest Adevăr pe care procurorul îl desemnează eufemistic ca „mecanism al crimei”? Totul: „viața și moartea, țara, conștiința”². „Eu vreau să înțeleg lumea și rosturile ei, să văd ce s-a întâmplat cu învățătorul Dunărințu în acel timp ce se schimba, ca și experiența lui să-mi fie de folos, căci nu e bine și așa putea spune chiar că e rău când viața tatălui nu-i folosește aproape deloc fiului – și fiul învățătorului Dunărințu sunt eu.”³ Fiul își caută tatăl, generația fiilor încearcă să înțeleagă ce s-a petrecut cu generația taților, ce s-a petrecut în mica familie comunistă când aceasta a preluat puterea. Să nu uităm că în calitate de procuror, Tică Dunărințu are la dispoziție toate mijloacele necesare pentru a afla ce s-a întâmplat cu tatăl său. În mod normal, dispariția sa ar fi fost înregistrată cumva, la o dată anume, ar fi existat martori care să-l fi văzut în proximitatea dispariției, martori pe care procurorul îi putea interoga, ar fi existat rezultatele unei anchete anterioare, ca

și o sumă de indicii care să orienteze investigația. Nu există în această anchetă un fapt esențial, audierea principalilor suspecti: Moise, Gălătioan etc. Depoziția unor martori secundari, un copil, o elevă de internat, cu mult după ce evenimentele s-au consumat și punând în joc precaritatea unor subiectivități aduce în scenă dramatizări ale istoriei propriu-zise. În fapt, MAREA DEZBATERE se insinuează demersului criminalistic, arheologia forenzică este substituită de discursul filozofico-moral. Pentru Tică Dunărințu nu este doar un mind game, cât o problemă de teodicee. Fascinația răului și a fratricidului ideologic edifică adevărata problematică a căutării „adevărului”. Eșecul tovărășiei dintre Cain și Abel înlăuntrul aceleiași „biserici” constituie provocarea pentru efortul de cunoaștere al procurorului. Perspectiva copilului în pragul adolescenței (Nicanor) și a nubilei constituie orizontul inocenței pierdute a comuniștilor începutului de drum. În acest sens, este revelator eseul lui Sorin Alexandrescu despre examenul inocenței pe care comuniștii trebuie să-l treacă concomitent cu pierderea inocenței în *Moartea lui Ipu*, romanul lui Titus Popovici.⁴ Inițial, discuția dintre procuror și o fată îndreaptă investigația către elucidarea dispariției/uciderii profesorului de istorie Haralamb până când procurorul revelează adevăratul scop al anchetei: ce s-a petrecut cu tatăl său a cărui dispariție nu a fost explicată. Dispariția sau asasinarea tatălui echivalează cu o interogație mai gravă: ce s-a petrecut în obsedantul deceniu atât de îngrozitor încât o serie de buni comuniști au dispărut, uciși, în închisoare, „peste hotare” sau metaforic vorbind în burta unui cal, înghițiți de istorie?

În lumea rurală în care ne proiectează Dumitru Radu Popescu nimic nu mai este sigur, lizibil, cert. Câmpuleț sau Braniște sunt niște sate de câmpie, cu o umanitate convulsionată care doar aparent mai are o legătură cu țărâna interbelică, „o lume pe dos” cum o va numi Nicolae Manolescu. Nu-i recunoaștem pe țărânii din Câmpia Dunării ai lui Marin Preda pentru a nu vorbi de blajinii țărani moldoveni ai lui Teodoreanu și nici măcar pe cei rebranieni erotizați de voluptatea unirii cu pământul. Ceva s-a schimbat în această societate țărănească în care domnesc suspiciunea și frica, în care fondul religios al comunității a fost alterat, un preot nu mai cunună, oamenii se tem să-și manifeste credința, ritualul de înmormântare fiind parodiat grosolan, împins spre un grotesc filtrat de simțurile tulburi și stupoarea unui copil febricitat care străbate satul pe picioare. Să revenim la procurorul Dunărințu care își caută tatăl și prin el adevărul unei epoci: „Eu vreau să aflu adevărul: căci e un alt adevăr care zice că cei care nu învață din experiența trecutului pot ajunge acolo încît să trebuiască să repete această experiență și noi nu trebuie să mai repetăm această experiență, înțelegi? Dar de nu înțelegem trecutul nici nu o să putem învăța din experiența lui și eu, de nu descopăr și nu înțeleg drumul tatălui meu, n-am cum să învăț adevărul și nu altceva din acest drum.”⁵ Nicio clipă procurorul nu a redus investigația sa, aflarea criminalului, la un simplu demers criminalistic. Crima se află în miezul deceniului care a trecut, nu doar o crimă, ci mai multe, nu doar un singur om, ci un sistem. Profilul criminalului pe care orice detectiv îl schițează devine aici profilul unei epoci.

În mai puțin de două pagini, acest narator dramatizat, Tică Dunărințu, dezvăluie resortul intim al romanului și al fiecărei părți care-l compune. Demersul procurorului nu este unul justițiar, nu intenționează să facă dreptate unor victime, sau acest fapt a devenit unul secundar, dacă nu chiar caduc, ci Istoriei și implicit idealului împărtășit de acești comuniști ai începutului de drum sacrificați pe altarul lui. Faptul că acest criminal posedă o versatilitate uluitoare și mai ales faptul că se ascunde în propria sa moarte devine esențial. Criminalul este parte

din lumea pe care el a creat-o, criminalul este tot un comunist, de aici provine ambiguitatea irezolvabilă, agonică a aflării adevărului. Există o încercare de a disocia cauza nobilă a comunismului de o parte dintre cei care aderă la ea și comit crime în numele acestei idei. Pentru comunistul adevărat, angajamentul ideologic se lasă descifrat în termenii credinței. Există falși comuniști aflați în rândurile comuniștilor „fără de pată și prihană”, comuniști care au trădat cauza. Ei reprezintă o metastază, o „excreșcență”, o patologie a revoluției care prin propriul metabolism o elimină, termenul mult mai tare, „a lichida”, evocă foarte bine procesul real al mentalității de baricadă a comunismului de război. Contrar onomasticii, Moise reprezintă tipul acestui fals profet, „excreșcența”, cancerul revoluției. „(...) că nu înseamnă că eu cred că aceste murdării înseamnă altceva decât niște murdării ale unora ca Moise – și eu nu confund pe Moise cu o revoluție, el nu definește o lume și o revoluție, el e doar o *excreșcență* (s.n.) a unui proces complex care a fost revoluția. Moise n-a avut nici un Dumnezeu, nici o credință, dacă vrei, decât credința în burta lui și în ce-i mai jos omului de propria sa burtă și n-a urmărit decât interesul acestui Dumnezeu al său personal (îți place formularea?) Dar revoluția a înlăturat lucruri mult mai grave și ai văzut că o excreșcență ca Moise a fost lichidată chiar de revoluție.”⁶ Realizând profilul unui comunist pervertit, a unei mutații periculoase a revoluției, procurorul relevă mistificarea esențială care blochează drumul către adevărul pe care-l caută, asumându-și cele mai mari riscuri, inclusiv pe acela de a dispărea definitiv „în burta unui cal”, metafora pe care o folosește naratorul pentru istorie, un cal canibal, psihopomp, un cal al apocalipsei. În anii '60, anii revizionismului marxist, noua generație de scriitori români printre care și D.R. Popescu par să mai acorde o șansă iluziei, de aici și Marea Dezbateri, nevoia de a găsi răspunsuri, de a retesta ipoteza comunistă prin intermediul „comunismului cu față umană” recuperat pe baza premiselor sale ideologice. De aceea, perspectiva asupra obsedantului deceniu insistă pe caracterul accidental al ororii.

Numai că, Moise nu reprezintă accidentul procesului complex numit revoluție, Moise este rezultatul acestui proces, el este omul nou. Ca și Gălățion sau Decu, el este lipsit de orice scrupul, mai aproape de primul este un fin manipulator, înțelegând și instrumentând abil sistemul. Adevărul pe care Tică Dunărințu nu-l poate rosti cu voce tare și nu-l poate accepta este că revoluția comunistă naște monștri, printre ei și cei care i-au făcut tatăl să „dispară”. Revoluția și-a devorat părinții, monștrii i-au supraviețuit.

Orizontul ni se pare întotdeauna mai departe decât zenitul, una dintre povestirile-capitol care alcătuiesc romanul *Vânătoarea regală* este poate cea mai profund obsesivă. Crima se află peste tot fie și ca simplă proiecție, ca posibilitate, iar ubicuitatea ei devine esențială pentru climatul anilor '50. Fantasmele erotice complică aparent trama narativă, există un plus de instinctualitate într-o lume scoasă din țâțâni, în care o serie de interdicții au fost ridicate, printre care și aceea de „a nu ucide”. Bulversarea acestor limite generează regresia la animalitate, posibilitatea unui viol, nimfomania, castrarea armăsarului Irod, voyeurismul, constituie un dezechilibru libidinal. *Nota bene*, multe dintre evenimente, precum uciderea pisicii și dizolvarea ei în vin sunt ușor de psihanalizat. O față fabrică scenarii polițiste însoțită de un procuror, explorând împreună într-un bizar joc de-a v-ați ascunselea incinta pustie a unei școli și pivnițele ei, joc periculos și excitant de obscurități și amenințări voalate. Criminalul sau criminalii, dar și victima sunt convocați la această întâlnire de presupusa miză a unei reglări de conturi cu trecutul. Apariția lor, criminal și victimă, este posibilă numai întrucât legătura pe care crima a stabilit-o este una fondatoare

și presupune existența acelorași complicități care i-a adus pe procuror și pe fată în acest loc obscur.

De remarcat că strategiile prin care autorul își obscurizează textul, mecanism generativ pe care Nicolae Manolescu îl va transfera în planul receptării ca „o anumită *incertitudine a lecturii*” nu țin numai de cât de aparentul defazaj între planuri, cel *realist* și cel *simbolic*, ca formă de reflectare a acestuia, suprapunerea lor la lectură fiind forma de convergență care permite accesul la semnificație. Nicolae Manolescu sugerează că o lectură coerentă se obține ținând seama de „analogia structurală” dintre real și opera ca formă de punere în ficțiune, în abis a acestuia, – paralelism pe care nu-l socotește totuși obligatoriu, dar îl consideră funcțional pentru romanele lui D.R. Popescu – astfel că unei lumi a satului dezechilibrate, descentrate de inginerii sociale radicale i-ar corespunde astfel „o formă proprie”, „capabilă de a surprinde atât brutala năruire a vechilor valori cât și dezordinea socială și morală caracteristică instaurării celor noi”⁷:

1. În primul rând, cultivând misterul pe care-l întreține o dispariție, în cazul de față una triplă a profesorului Haralamb, a administratorului Patriciu Ion și a învățătorului Horia Dunărințu.

2. În al doilea rând, prin afirmațiile intenționat contradictorii sau care deschid voit piste false. Iată o astfel de afirmație, unde fiecare amănunt adăugat îl contrazice pe cel anterior și contribuie la opacizarea textului. „Deci în toată această imensă clădire – sau în acest castel boieresc, cum era la început – ne aflăm doar noi doi: și eu zic că și Patriciu care se ascunde nu știu unde. Sau bănuiesc unde se ascunde, ori e ascuns. (...) Clădirea a fost cercetată pas cu pas de miliție și nu s-a aflat absolut nimic dubios, nici măcar un fir de păr, cum se spune, legat de dispariția lui Patriciu. N-o să-l întâlnim pe Patriciu mort, n-ai nicio teamă. Am mai avea o șansă să-l întâlnim viu. Asta ar fi de fapt șansa lui.”⁸ Peste câteva pagini, procurorul face o afirmație tranșantă, contrazicându-se fără reținere, după ce dă impresia că creditează scenariul propus de fosta elevă de la internat:

„(...) Ca să te răzbuni pe moartea lui Haralamb i-ai făcut de petrecanie...

– Și m-ai adus aici ca să-ți arăt unde l-am ascuns.

– Nu chiar, fiindcă știu aproape precis unde se află Patriciu.”⁹

Fata îi propune procurorului un scenariu al uciderii lui Patriciu de care amândoi sunt conștienți că nu poate fi reliabil din moment ce proiectează crima în trecut, dispariția lui Patriciu fiind de dată recentă. Un scenariu real ar expune-o pericolului de a fi arestată. Acest mic scenariu borgesian de grădină a potecilor ce se bifurcă atrage atenția asupra jocului procurorului. Adevărul nu se află în lumina faptelor, a probelor, a mărturiilor, ci în jocul dialectic pe care-l propune. Jocul de-a șoarecele cu pisica între procuror și un presupus asasin ar avea sens dacă miza ar fi descoperirea celui care l-a ucis pe Haralamb. Însă nu Haralamb este miza, și nici Horia Dunărințu, ci „mecanismul crimei”, sintagmă care ascunde de fapt motivațiile ideologice ale unei crime care privește microsocietatea familiei comuniste. În cazul lui Dunărințu, crima a avut loc în cadrul familiei ideologice, de aceea este gravă, incomprehensibilă, chiar dacă prescriptibilă.

Mai există un element definitoriu al „spiritualității” comuniste, și anume caracterul de subterană al întregului demers detectivistic cu aer de gothic și *noir*. Referințele estetice nu sunt aici relevante, reflexul mentalitar condiționat de existența de catacombă din lunga perioadă de ilegalitate a P.C.d.R. a generat comportamente asociale puternice și o puternică doză de resentiment refulat de membrii partidului care au petrecut ani buni în închisoare, printre care și Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu. Vladimir Tismăneanu

remarca faptul că „partidul a fost zdruncinat de un fracționism distrugător, de o suspiciune patologică și de o necruțătoare luptă pentru putere.”¹⁰, comuniștii trăind permanent cu ceea ce politologul numește un *complex al calului troian*, al dușmanului din interior mai perfid decât cel declarat: „(...) puține partide au fost chinuite atât de tragic de resentimente personale și denunțuri reciproce ca P.C.R.”¹¹ Felul de a comunica pieziș, aluziv, vag-amenințător al comuniștilor de *souche*, precum Gălățioan sau Moise constituie o marcă a sectei mesianice și a existenței de subterană a mișcării ieșită din ilegalitate. Mesajele obscure, tăcerile semnificative, frazele lăsate suspendate, jumătățile de cuvinte, accentele etc. cer o decodare pe care o face un narator avizat, postat în chip de traducător pentru un cititor presupus naiv. În fond, metalimbajul politic al discursurilor activiștilor de talie mare precum Gălățioan sau a comuniștilor unși cu toate alifiile precum Moise este purtătorul unei violențe virtuale. Moise care știe să decodeze un mesaj politic intră în grațiile lui Gălățioan, pe când Dănilă devine indezirabil pentru că este opac la mesajul subliminal.

Jacques Derrida descoperea mizanscena hamletiană a apariției comunismului spectru. Ambiguitatea spectrului constă în aceea că este acel „ceva”, „nici suflet, nici corp, și una și cealaltă”, „o încorporare paradoxală, devenirea-corp, o anumită formă fenomenală și carnală a spiritului”¹² Există un reziduu hamletian ocultat și în dramatizarea pe care ne-o oferă D.R. Popescu și care răspunde la întrebarea: Cum poate fi convocată umbra tatălui? Fiul forțează o comunicare cu tatăl dispărut? Caracterul mediumic al acestei comunicări este prezent în romane chiar dacă într-o formă voalată. Există o serie de mediatori printre tovarășii săi dispăruți și ei: Calagherovici, Haralamb. Există însă un mediator paradoxal care poate vorbi în locul tatălui, deși nu în numele lui: criminalul? Dar, așa cum putem observa, atât victimele, cât și „călăii” au o natură spectrală în dramatizările pe care ni le propune autorul. Răspunsul ar trebui să vină de la instanța prin excelență oraculară, de asemenea spectrală: comunismul. În jurul acestui spectru regal se adună toate celelalte spectre. Jocul dintre dispariție și apariție ține de ambiguitatea spectrului, de asemenea jocul dintre presupunerile deja mort – încă în viață, delimitate de o graniță fragilă, relevă calitatea spectrală a celor invocați, criminali și victime. Toate aceste prezențe ascunse care urmăresc din invizibil pe cei vizibili și concreți creează în dramatizările lui D.R. Popescu ceea ce Derrida numește un *efect de vizieră*. Fantomele îi urmăresc pe cei vii dintr-o proximitate tulburătoare, însă nu trebuie să uităm că ele au fost convocate prin discurs, că această investigație în doi le recheamă. D.R. Popescu reușește astfel o dramatizare a dimensiunii spectrale a doctrinei ca formă de spiritualitate care-i bântuie pe toți acești comuniști. Există, într-adevăr, un întreg câmp spectral al prozei lui D.R. Popescu din acest ciclu romanesc, un cal canibal, o femeie-nălucă, coșmaruri cu kinocefali, iar într-un alt modul al romanului prozatorul popularizează o legendă urbană cu o femeie strigoi, elemente care au fost alocate facil unei viziuni simbolico-mitologice. Încercarea de încarnare a utopiei comuniste eșuează mereu în spectrul ei ideologic așa cum remarcă și Boris Groys în *Post-scriptumul comunist*: „Căci spectrul comunismului nu s-a întrupat niciodată cu adevărat, a fost și a rămas un spectru fără carne – el bântuie doar: realitatea comunismului nu are profunzime, nu are decît o suprafață pur medială.”¹³ Într-adevăr, toți acești martiri ideologici care nu încetează să bântuie conștiința procurorului și lumea romanului au, în comun, obsesia devenirii ideii comuniste, a încorporării ei, a dobândirii unui trup, „societatea comunistă multilateral dezvoltată”. Ori acest trup poartă mărcile unei sintaxe monstruoase, kinocefalii cetățeni ai Câmpulețului, ciorchinele canin agățat de trupul doctorului Dănilă, Calul Irod înghițind oameni etc. Fantasmele

constituie tot atâtea prezențe spectrale înrudite cu marele spectru sau chiar generate de acestea. Într-adevăr lumea pe care comunismul o modifică prin ingineriile sale sociale genocidare este o lume bântuită de spectrele violente ale lui Marx. Umbra tatălui nu va veni la întâlnirea cu fiul, dar în absența ei oroarea plutește spectral.

Prin comparație cu romanul lui Camus, *Ciuma*, unde tema este clar decupată, este vorba despre ciuma din Oran, *Vânătoarea regală*, romanul lui D.R. Popescu nu prezintă o maladie clar identificată sau, în orice caz, una care să justifice o criză generalizată.

A doua tematizare a ceea ce ține de esența sistemului politic o găsim în *Două sute de ardei*, parte din ciclul *F*. Rescrierea istoriei într-o cheie eroică pentru protagoniștii ei mai puțini proeminenți face parte dintre scenariile alternative ale Partidului Comunist. În rolurile principale sunt distribuiți cei care se află la conducerea Partidului, indezirabilii se evaporă din această istorie, memoria este și ea o măsură negociabilă ca și trecutul revoluționar. D.R. Popescu apelează la un fapt anecdotic care poate oricând exploda într-o generalizare periculoasă.

O astfel de reajustare a unui moment revoluționar, implicarea câtorva comuniști în organizarea grevei de la Baia Trie, aduce în scenă noi personaje, pe Gălătioan și obnubilează altele, precum Calagherovici, tovarășul devenit incomod. „Ăștia vor să-și schimbe biografiile, asta e; i-a venit ideea asta lui Gălătioan ca să fie mai interesant și-a prins-o din zbor și Moise și ei vor s-arată c-au avut în trecut și în război un rol pe care puțini îl cunoșteau, dar el era important și plin de pericole și eroic și în orice caz ei nu pot acum să fie mai jos decât ce-au fost atunci și meritele lor de-atunci sînt cel puțin tot atât de mari ca și locurile pe care le ocupă acum. Așa că Gălătioan dacă-și schimbă biografia n-o poate numai pe-a lui modifica în acte și în viață, o modifică și pe-a nevastei lui Calistrat, mai ales că a ei e foarte ușor de modificat din moment ce bărbatul ei cu adevărat a fost un comunist ce-a stat în închisori și-a organizat greve și lupte ale minerilor.”¹⁴ Rescrierea istoriei presupune mai mult decât rescrierea propriei biografii, modificarea întregului tablou istoric devine necesară, ficțiunea politică prevalează în fața oricărei facticități. Dosarul de cadre stabilește parcursul individului, el devine pupitrul de la care acești ingineri proiectanți de destine, activiștii, controlează evoluția tovarășilor. „(...) prostia e că ei schimbându-se vor să schimbe și pe alții, cine-au fost alții și cine sînt alții acum, vor să modifice lumea după dosarul pe care și-l fac ei (...)”¹⁵ Prozatorul este familiarizat cu „politica de cadre” și implicit cu canibalismul revoluționar din interiorul sectei ideologice a apartcikilor. Lupta pentru putere din cadrul diferitelor facțiuni din interiorul Partidului, dar mai ales psihologia de prădători a membrilor lui se lasă ghicită în dialogurile fulgurante dintre protagoniștii istoriei comuniste. Relația de putere este singura care definește aceste solidarități conjuncturale. Martorul unei discuții cu o identitate difuză performează un exercițiu de luciditate periculos diagnosticând corect tipul de relații dintre tovarăși: „Eu cred că Dunărințu aici a greșit: nu c-a băgat de seamă ce se petrecea cu prietenul nostru Moise, ci că i-a și spus asta: aici a greșit, că i-a spus, și spunîndu-i a dat dovadă că n-a înțeles c-a greșit judecînd un lucru pe jumătate: judecînd numai după ce începuse să devină Moise și nu și pînă unde avea să ajungă.”¹⁶ „Greșeala” lui Dunărințu nu constă în a observa metamorfoza tovarășului său într-un reductibil carnasier politic, ci în jumătățile de măsură: subestimarea potențialului punitiv al acestei metamorfoze, ceea ce ar fi însemnat gândirea pînă la capăt acolo unde se află produsul finit: 1. omul nou comunist; 2. spunerea adevărului în acest context, oricare ar fi acest adevăr, fapt echivalent cu o deconspirare a

propriei poziții strategice într-un nemilos joc de putere. În cartea sa de memorii concentraționare, *Actor în procesul Pătrășcanu*, Belu Zilber realizează un portret de o economie caustică al „revoluționarului de profesie”, un portret care urmărește dinamica unei metamorfoze terifiante, vizând psihismul abisal și o remodelare totală a caracterului. „Cel care în viața lui nu avusese nici o profesiune căpăta una, iar cel care avusese o profesiune o uita pe a lui și se «califica la locul de muncă». Cunoștea un număr de rețete ideologice, regulile conspirativității, știa cum se organizează o celulă, cum se controlează activitatea altora, cum se primesc și cum se dau ordine, cum se lichidează un concurent sau un opozant, comportarea față de superiori și inferiori, ce trebuie să vorbească și ce nu. Avea oameni în subordine, dispunea de viața altora. Astfel, devenea un profesionist al puterii și se degrada pe măsură ce o exercita. Chiar dacă înainte de a intra în partid fusese unul dintr-aceia în care clocotea revolta împotriva nedreptății și mizeriei, poate și dragostea de oameni, profesiunea de activist îi atrofia, cu vremea, simțul moral, semenii deveneau obiecte. Se schimba ceva fundamental în calitatea lor umană. Sufletul [li] se acoperea cu un strat gros de insensibilitate față de oameni, idei, sentimente. Deveneau sumbri, tăcuți, fără scrupule, necruțători. Rîsul devenea surîs ipocrit, umorul sarcasm, critica bațjocură. Călugări dominicani pregătiți să trimită în cer popoare, ca să le salveze sufletul, gata uneori să fie ei înșiși eroi pentru această izbăvire. Aceștia erau revoluționarii de profesie.”¹⁷ Îi putem recunoaște pe Gălătioan sau Moise în această formă secularizată partinic de demonism dostoevskian, o formă de pervertire care sugerează o metanoia. Pentru D.R. Popescu, miza demonstrației sale era antiteza pe care comunistul de omenie, autentic o făcea acestui tipar socotit marginal, un epifenomen al prefacerilor revoluționare. Comuniștii „autentici” adoptă strategia perdantă a discursului filozofic pe marginea utopiei pe care o vor realizată, pe când comuniștii pervertiți, falsificați sunt cu toții precum în portretul robot al lui Belu Zilber versați în practica politică. Cum a fost posibilă o astfel de segregare între foștii oameni de acțiune, cei din linia întâi și acești oportuniști abili? Întrebarea îl mistuia pe Panait Istrati și ea revine obsesiv în relatarea sa de călătorie în Uniunea Sovietică, *Spovedanie pentru învinși*¹⁸. Istrati făcea deosebirea între revoluționarii care se angajează de partea cauzei sub semnul afectului și cei care ajung la ea prin teorie. Învinșii istratieni sunt din același aluat cu „idealștii” Calagherovici, Horia Dunărințu, profesorul Haralamb care au văzut *idei*, în timp ce noii activiști au descoperit *mijloace*. D.R. Popescu ca și Istrati îi deculpabilizează de mecanismul monstruos pe care l-au creat și căruia i-au căzut victime. Scandalul canibalizării corpului de elită al partidului era greu de digerat atât pentru intelectualul occidental, cât și pentru cel est-european. Peter Sloterdijk observă marele divorț, marea scindare pe care practica revoluționară o creează între ea și ideea de revoluție, între o etică a indignării având suportul în idealismul luptei cu inechitatea și practica terorii revoluționare. „Suspendarea politică a moralei” sau cum o numește Georg Lukács „a doua etică” devine suportul unui terorism de stat, terorismul revoluționar căruia îi cad victime, de la un punct încolo chiar dintre tovarășii care au inițiat procedura. „Postulând teroarea în masă care rețetă de succes pentru constituirea statului revoluționar, leninismul a spulberat legătura însuflețită dintre indignare și idealism, legătură care fusese până în 1917 privilegiul stângii în materie de politică a utopiei.”¹⁹ Cu romanul lui D.R. Popescu ne aflăm în acest moment-cheie care provoacă stupoare spectatorului neavizat, care nu știe cum să „judece” o speță nemaintâlnită, și care nu înțelege ce anume a cauzat pierderea inocenței și apariția crimei în mijlocul familiei comuniste, trecerea de la *etica indignării* la

etica exterminării. Răspunsul se află foarte aproape, dar Procurorul nu îl poate spune cu voce tare și se teme chiar să-l gândească.

În contextul anilor '70, inocentarea unei facțiuni a elitei comuniste, discriminarea care asigura perenitatea sămburelui de adevăr revoluționar, dublată de asceza sacrificiului era în acord cu delimitarea lui Nicolae Ceaușescu de acel grup de fideli ai lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, o delimitare care nu viza câtuși de puțin practicile staliniste, cât o re poziționare strategică în câmpul de forțe politice și mai ales nevoia unor țapi ispășitori care să explice violența extremă a activiștilor în raport cu societatea pe parcursul obsedantului deceniu. Ceea ce trebuie să meargă mai departe este ideea, puterea credinței conferă măsura elevației, nobleții acestei idei.

Ceea ce sugerează prozatorul cu referire la comportamentul revoluționarului de profesie este un fapt confirmat în numeroase împrejurări. Camuflarea intențiilor, alianțele conjuncturale bazate pe resentimentul comun în fața oricărei forme de elevație de la cea intelectuală la cea morală și lovitura dată prin surprindere constituie elemente definitorii ale configurării unui manual al „bunului” tovarăș. Greșeala lui Dunărințu, așa cum putem deduce din text este aceea de a nu fi acționat primul, eliminându-și potențialul adversar înainte ca acesta să aibă inițiativa. Nimic mai periculos ca adevărul în această asociație conspiraționistă cu suspiciunea devenită reflex de supraviețuire. De altfel, cum lesne se poate constata, toți cei care au ales să spună adevărul, comuniștii pur sânge, sunt niște perdanți. Supraviețuitorii unei crâncene lupte pentru putere care se ghicește în fundal, liderii care le-au luat locul, atribuindu-și meritele lor, nu sunt niciodată direcți, apelând mereu la un dublu limbaj, la aluzie și sugestie într-un climat de suspiciune amplificată de o teroare difuză. În fapt, supraestimatul limbaj esopic la D.R. Popescu și alții, limbaj care face parte din legenda care însoțește această generație a prozatorilor șazeciști își precizează limitele. Prozatorul se exprimă destul de direct și fără concursul metaforelor și parabolilor care opacizează textul, adesea inutil, sugerând alibiul unei transcendențe. Opacitatea nu apare pentru a disimula neapărat un mesaj subversiv, ea reprezintă atmosfera toxică în care evoluează personajele, un amestec de frică, suspiciune, resentiment, dorință de putere, mizerabilism etc. așa cum putem observa și la Monciu Suddinski sau, mai târziu, la Herta Müller care sesizează, amândoi, cum realitatea se deformează aproape expresionist. Toate aceste deformări devin expresiile unei alienări profunde pe care locuitorul acestei lumi o trăiește intens și pe care o reproiectează fantasmal. Ceea ce reprezintă o caracteristică a prozei anilor '60 despre obsedantul deceniu o constituie primatul reflecției asupra existenței și implicit a faptului istoric în căutarea unui orizont de coerență. Majoritatea personajelor încă mai „filozofează”, au loc discuții serioase despre condiția umană, despre idealurile revoluționare, ratate sau pe cale de a se împlini cu o nouă generație angajată, cu puseuri utopice, cu reflecții etice, cu căderi în goluri metafizice, cu apelul la simboluri, cu un anumit tip de vizionarism apocaliptic. Binele și răul urcă pe scenă într-o ipostază care depășește schematismul rizibil-grotesc al realismului socialist. Filme precum *Puterea și adevărul* al lui Manole Marcus după scenariul lui Titus Popovici, film apărut în 1971, pun concluziile unei epoci și deschid o alta. Complexitatea problemei se regăsește în intensitatea cu care este căutată soluția, un reflex al Marii Dezbateri fiind recuperabil chiar din eseul care prefațează *Tratament fabulatoriu* (1986), romanul unui optzecist pursânge, Mircea Nedelciu.

Două decenii mai târziu toate acestea vor deveni deriziune la Ioan Groșan, parodicul și kitsch-ul depopulând universul comunist de orice reziduu de ideal, de orice grandoare și de orice pretenție hegemonică. Personaje ca Moise sunt

abisale prin răul pe care-l încorporează, ei sunt profeții malefici ai lumii noi, amoralii, fini manipulatori, stăpâni ai fricii, capabili de „orice”. Prozatorii șazeciști forjează reprezentarea obsedantului deceniu în acești termeni „tari” la confiniile cu tragedia. Cea mai mare dintre toate este scindarea micii familii comuniste, canibalizarea ei, aici se oprește și explicația pe care o oferă acest roman. Doar în aparență ciclul *F* descrie eșecul utopiei revoluționare, eșec conținut în intervalul obsedantului deceniu, pentru că în mod abil lasă deschis finalul poveștii revoluționare deja diferită de clasică *succes story* comunistă din anii '50.

Crima virtuală conține însă o intensitate care alimentează suspansul și propune un mobil interesant, legat de emascuarea armăsarului Irod, emascuare conectată la cea a supunerii în plan social a „chiaburului” Vasile de către noua ordine comunistă reprezentată de „vărul” său Decu. Forțele noii orânduiri operează în zona simbolică a castrării și a înregimentării silite. Martorul inocent al acestei mutilări este fosta elevă de liceu, imaginarul adolescentin înțevede o revanșă fantasmală a calului emasculat reîntors într-o formă monstruoasă, apocaliptică pentru a devora umanitatea. Dacă o alăturăm pe domnișoara Firulescu acestui bestiar castrator, remarcăm felul în care aria simbolică a castrării s-a încărcat cu valențe politice într-un context totalitar unde jocurile de putere înfloresc vertiginos și crud.

Violența intră în sat nu cu turbarea, ea este doar o manifestare a crizei sacrificiale, ci cu comunismul și reformele sale radicale. Atacul concertat împotriva societății țărănești tradiționale a vizat fundamentele acestei societăți: proprietatea asupra pământului, esențială în definirea comunității și a relațiilor între membrii săi și creștinism ortodoxia, fundamentul religios al societății, forma sa de spiritualitate. René Girard relevă, la rândul său, gravitatea destrucției religioase: „Cînd religiosul se descompune, nu securitatea fizică este singura sau imediat amenințată, ci ordinea culturală însăși.”²⁰ Despre colectivizare scriitorul nu pomenește mai nimic, subiectul nefiind tabu atât timp cât este abordat *politically correct*, adică prin intermediul realismului socialist. Prozatorul îl abordează oblic prin intermediul unui episod colateral privitor la rezolvarea în cheie ideologică a unui litigiu aparent minor. Un sătean își dorește armăsarul care se află în proprietatea altui sătean și pentru că acesta din urmă îl refuză, uzează de funcția pe care o are pentru a-l sili să renunțe la animal. Tot ceea ce face săteanul este caracterizat acum în cheie politică ca o atitudine reacționară. Plimbarea în șaretă cu un armăsar este socotită drept lux burghez, fapt care generează trimiterea proprietarului în categoria chiaburilor și confiscarea pământului pe care familia sa îl deține. O glumă banală citită în cheie ideologică se transformă într-un act contrarevoluționar, de sfidare a autorității, având drept consecință condamnarea imprudentului ei autor. Episodul este relevant pentru calamitatea pe care a reprezentat-o colectivizarea ca de structurare a societății tradiționale țărănești. Pe de altă parte, el rescrie, într-o altă cheie ideologică, formula consacrată de Hannah Arendt: *banalitatea răului*. Pe urmele lui Ian Kott, Nicolae Manolescu găsește aici mecanismul prin care istoria este transcrisă din regimul tragediei în cel al farsei tragice, istoria ca farsă fiind de fapt tema centrală a ciclului romanesc așezat sub semnul literei F, prin urmare un F de la farsă. Numai că aici nu este vorba de o simplă optică cum sugerează criticul, de un efect de perspectivă, „depinde cum privești” și nici de istoria, în ansamblul ei, pentru că există un context istoric, iar acesta este cel al comunismului în România – farsa istorică în care joacă toate aceste personaje. Eliminarea criteriului moral poate fi valabil pentru lumea romanului, și confortabil el coincide cu autonomia esteticului, adică eliminarea oricărei ingerințe de ordin

extraestetic, însă ambiguitatea pe care o întreține criticul este aceea că eticul și esteticul nefiind miscibile, orice judecată etică se cere suspendată. Faptul aduce un avantaj, lumea romanului nu ar trebui judecată cu alte criterii decât cele estetice, în niciun caz cu cele politice. Pe de altă parte, orice judecată etică extra muros, rămâne și ea suspendată. Ori fabula pe care ne-o propune prozatorul vizează tocmai societatea comunistă și esența ei ideologică și are implicații etice. Moralismul nu are căuta în interiorul operei, însă morala este o parte a ei, parte din concluzia configurată de procesul lecturii. Ori aici se află și limitele lecturii așa cum putea ea fi făcută în ultimul deceniu de comunism, adică o limitare la procedee, structuri și concluzii exclusiv estetice.

---

1. D.R. Popescu, *Vânătoarea regală*, Editura Eminescu, București, 1973, p.270.

2. Ibidem, p.302.

3. Ibidem, p.302.

4. Sorin Alexandrescu, *Privind înapoi modernitatea*, Editura Univers, București, 1999.

5. D.R. Popescu, *Op.cit.*, p.303.

6. Idem.

7. Nicolae Manolescu, „Oameni și câini” în *Arca lui Noe*, Editura 100+1 Gramar, București, 1999, p.640,641.

8. D.R. Popescu, *Op.cit.*, p.270.

9. Ibidem, p.276.

10. Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*, traducere de Cristina Petrescu și Dragoș Petrescu, postfață de Mircea Mihăieș, Editura Polirom, Iași, 2005, p.88.

11. Ibidem, p.97.

12. Jacques Derrida, *Spectrele lui Marx. Starea datoriei, travaliul doliului și noua internațională*, traducere de Bogdan Ghiu și Mihaela Cosma, prefață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Polirom, Iași, 1999.

13. Boris Groys, *Post-scriptumul comunist*, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, Idea Design & Print Editură, Cluj, 2009, p.64.

14. Ibidem, p.325,326.

15. Ibidem, p.326.

16. Idem.

17. Belu Zilber, *Actor în procesul Pătrășcanu*, Ediție îngrijită de G. Brătescu, Humanitas, București, 1997, p.27.

18. A se vedea Angelo Mitchievici, „Panait Istrati – revoluționarul rătăcitor” în *Umbrele paradisului. Scriitori români și francezi în Uniunea Sovietică*, Humanitas, București, 2011, p.170-191.

19. Peter Sloterdijk, *Mânie și timp. Eseu politico-psihologic*, traducere din limba germană și note de Andrei Anastasescu, Editura Art, București, 2014, p.200.

20. René Girard, *Violența și sacralul*, traducere de Mona Antohi, Editura Nemira, București, 1995, p.57.

OLIMPIA VARGA

Ștefan Augustin Doinaș

Ștefan Augustin Doinaș s-a impus și s-a diferențiat în peisajul nostru literar printr-o *formulă poetică de o rară finețe și precizie, complexă și armonioasă în același timp, și toată desfășurarea aceasta de euritmii și simboluri, de clarități și profunzimi, de străluciri și mistere îmblânzite ni l-a fixat într-o imagine hotărâtoare.*¹

Poet de excepție, prin orizontul său cultural și prin disponibilitățile lui lirice, cu o poezie, care nu ne înfățișează fazele dramatice ale procesului ei de constituire: *Ștefan Augustin Doinaș apare de la început ca un poet format și evoluția nu poate să însemne, în cazul lui, stăpânirea progresivă a unei metode. Tehnica de a versifica nu a fost pentru el o dificultate. Primul poem este tot așa de bine scris ca și ultimul și, cu mici excepții, nici starea de spirit nu s-a schimbat prea mult. Nu-i un poet, al crizei și, dacă a cunoscut rupturi, tragedii interioare, le-a dat, traducându-le în poem, o coerență și un echilibru care înlătură ideea de convulsie, dominantă în poezia modernă.*²

Mișcarea de înnoire, începută de poeții din generația lui, el o traduce doar într-un spirit de continuitate a tradiției. Astfel, *Doinaș se apropie de Al. Philippide și G. Călinescu, adversari ai spontaneității rebele, iar prin neoclasicismul spiritualizat al versului, de Ion Pillat.*³

De la Vladimir Streinu, văzând în poet un neoclasic, care evoluează printre moderni, *asumându-și de la ei rafinamentul expresiei, dar stăruind să fie neabătut, omul cu compasul, poet al exactității interne a lumii*⁴, până la Al. Căprariu, care îl integrează unei tipologiei romantice, critica a operat numeroase încadrări (clasicism, parnasianism, realism), a stabilit relații interesante cu poeții din diferite epoci, toate probând, prin multiplicitatea și parțiala lor îndreptățire, complexitatea, unicitatea și implicit originalitatea creației lui Doinaș.

Maestrul indiscutabil al începuturilor poetului este Tudor Arghezi, densitatea versului arghezian fiind un ideal al poeziei lui Doinaș.

Putem spune că de la Arghezi a desprins poetul sentimentul formei poetice, refuzul pletoricului și informului, dar, odată cu formarea unor mijloace de expresie proprii, ecourile argheziene se vor resimți din ce în ce mai rar.

În poeziile publicate în perioada 1942-1944 influența blagiană, filtrată foarte personal, a imprimat versului legănare molatecă, în care cuvintele se cheamă unele pe altele: *Zadarnic dau ceața ușoară-ntr-o parte:/ arborii s-apleacă deasupra cu crengile lor/ și rămânem singuri în întuneric/ ca o profundă revărsare de ape./ La început a fost țărnul meu, țărnul tău,/ iar între noi IUBIREA.* (Poem)⁵.

Prin Blaga, Doinaș va descoperi un întreg univers artistic, va simți sufletul rilkean în comuniune cu sufletul lumii, se va apropia de înțelegerea rafinat-estetică a civilizațiilor crepusculare, va fi cucerit de îngroșarea expresivă și expresionistă a conturelor văzute ale lumii, împinse la limita lor extactică, unde își revelează relațiile cu cosmicul și absolutul.⁶

Unii critici consideră că modelul ideal al lui Doinaș a fost Eminescu (din perioada sonetelor și *Luceafărului*), acel Eminescu *patetic-abstract, apropiat de Hölderlin*, al cărui glas țâșnit din străfundurile subiectivității, rămas parcă din alt tărâm, exprimă suferința și bucuria ca manifestări existențiale, definitorii pentru însăși condiția umană.⁷

Doinaș a năzuit și năzuiește în continuare, prin ceea ce este mai autentic în lirica sa să descopere esența adevăratului clasicism pe calea arătată de cei doi romantici.⁸

Un rol în formarea poetului român l-a jucat și influența poeziei lui Paul Valéry, care declara că orice clasicism presupune un romantism anterior. Pentru Doinaș libertatea interioară a artistului nu se exprimă prin *abandonarea în voia tumultului interior, a fluxului oniric, ci prin tendința de a impune o limită solară expansiunii nestăvilite a nopții*.⁹

Criticii Cornel Regman și Aurel Martin au remarcat un anume platonism al poeziei doinașiene. *Poet de excepție, prin orizontul său cultural și prin disponibilitățile lui lirice. Comparabil cu Ion Pillat și cu Al. Philippide. Homo aestheticus, ca și aceștia*.¹⁰, Doinaș trebuie înțeles mai mult în sensul unei atitudini spirituale decât al adeziunii la un corp de idei filosofice.

Doinaș este platonician prin Valéry, iar poezia sa amintește inscripția de pe frontispiciul Academiei lui Platon: *Nu intră aici cine nu este geometru*.

Pornind de la postulatul unei ordini raționale a lumii, Doinaș va considera că numai înălțată în limitele ei ideale, adică în limitele raționalității, gândirea se poate desfășura în deplină libertate. Starea specifică poeziei este veghea lucidă a geometrului, însetat de proporție și echilibru, orientat spre *cucerirea metodică a lumii sale interioare: aici sau în adâncuri, pe fruntea mea, o rază – ținând în echilibru tenebrele – veghează. (Echilibru)*.¹¹

Sensibilitatea trecută prin filtrul raționalității își înscrie plăsmuirile în ... *prea statornice tipare*, păstrând fidelă imaginea frumuseții și a nemuririi lucrurilor trecătoare ale lumii. Doinaș atribuie poetului funcția descoperirii acestor tipare incoruptibile și revelarea, prin intermediul lor, a chipului etern și tainic al lumii *cel fără de ruină și mișcare*.

De-a lungul itinerariului său liric, Doinaș își situează multe din poemele sale, în umbra ideii platoniciene: *Am zgâriat aseară pe nisip/ formula unei alte ordini, care/ conține-al lucrurilor tainic chip,/ cel fără de ruină și mișcare. (Omul cu compasul)*.¹²

Poetul, trezindu-se din seninul dogmei sale, își vede imaginara lume pierdută: *Din formule de-aseară n-a rămas/ întreagă și curată vai! nici una./* pentru ca în final să se reîntoarcă mai energic la aceeași idee originară: *Atunci, lovind cu vârful în nisip,/ aceleași semne vor luci în soare,/ păstrând în forma lor eternul chip/ al lucrurilor lumii trecătoare. (Omul cu compasul)*.¹³

Deci, poetul este un restaurator al esențelor, descoperitorul ființei, sub învelișurile pieritoare ale existenței. *Omul cu compasul* se constituie ca o metaforă a desăvârșirii, visul formelor eterne, și nu întâmplător a dat titlul volumului apărut în 1966.

Scriind poezie, poetul se întreabă de fiecare dată ce este poezia, mai ales pentru sine, acum după ce totul pare a fi fost spus și marile surse epuizate, poetul având sentimentul neputinței, a limitelor: *Din colbul sunetelor moarte, –*

cum/ mai poate să se scoale marea Frază?/ Oracolul e mut și scui pă scrum. (Oracol mut).¹⁴

Poezia de maturitate a lui Doinaș, în procesul constituirii sale, urmărindu-se pe sine, a fost definită chiar de poet.

*Poezia nu poate fi altceva decât suprema expresie a condiției umane: grandoare și mizerie, deci conștiința lucidă a șanselor și a limitelor noastre. Ce este fiorul poetic dacă nu cutremurul ființei la una din granițele sale?*¹⁵

Din meditația lirică doinașiană se va naște o poezie reflexivă crescută pe un fond de largă cultură. Cele mai multe din poeziile sale ascund o idee la care meditează poetul, sau chiar o învățătură, putându-se afirma că, de fapt, într-un anumit sens, Doinaș a scris întotdeauna numai *parabole lirice*.

BIBLIOGRAFIE

- Cortuș, Ovidiu, 1983, *Meditații critice*, București, Editura Minerva.
- Doinaș, Ștefan Augustin, 1966, *Omul cu compasul*, București, Editura Pentru Literatură.
- Doinaș, Ștefan Augustin, 1970, *Lampa lui Diogene*, București, Editura Eminescu.
- Doinaș, Ștefan Augustin, 1972, *Versuri*, București, Editura Eminescu.
- Doinaș, Ștefan Augustin, 1980, *Lectura poeziei*, București, Editura Cartea Românească.
- Doinaș, Ștefan Augustin, 1989, *Lectura poeziei*, București, Editura Cartea Românească.
- Simion, Eugen, 1978, *Scriitori români de azi*, București, Editura Cartea Românească.
- Streinu, Vladimir, 1974, *Pagini de critică literară 3*, București, Editura Minerva.

-
1. Vladimir Streinu, 1974, *Pagini de critică literară 3*, București, Editura Minerva, p. 163.
  2. Eugen Simion, 1978, *Scriitori români de azi*, vol. I, (ediția a doua revăzută și completată), București, Editura Cartea Românească, p. 141.
  3. *Ibidem*.
  4. Ovidiu Cotruș, 1983, *Meditații critice*, (ediție îngrijită și Introducere de Ștefan Augustin Doinaș), București, Editura Minerva, p. 207.
  5. Ștefan Augustin Doinaș, 1972, *Versuri*, București, Editura Eminescu, p. 15.
  6. Ovidiu Cotruș, *op. cit.*, p. 209.
  7. *Ibidem*.
  8. *Ibidem*.
  9. *Ibidem*, p. 211.
  10. Aurel Martin, 1978, *Alfabet poetic*, (în prefața la volum), București, Editura Minerva, p. 6.
  11. Ștefan Augustin Doinaș, 1972, *Versuri*, București, Editura Eminescu, p. 128.
  12. *Idem*, 1966, *Omul cu compasul*, București, Editura Pentru Literatură, p. 20.
  13. *Ibidem*.
  14. *Idem*, 1972, *Versuri*, București, Editura Eminescu, p. 330.
  15. *Idem*, 1970, *Lampa lui Diogene*, București, Editura Eminescu, p. 123.

ANASTASIA DUMITRU

Salcia – un lagăr al morții

„Aici au fost îngropați fără cruce, fără nume, fără preot și fără lumânare martirii anticomuniști exterminați în lagărul Salcia de către totalitarismul comunist. Patria nu-i va uita niciodată.”¹

Alexandru Mihalcea, în masivul volum *Salcia – un lagăr al morții*, face procesul comunismului, judecând „pseudoprocesul” „lotului Salcia” a coloanei penitenciare, numărând 35 de membri: 9 ofițeri, 7 subofițeri, 5 milițieni de escortă și 14 brigadieri deținuți, acuzați de „fapte de omor”. Profesorul și ziaristul constantinean, autor al volumelor despre anii detenției: *Jurnal de ocnă* (Ed. Albatros, 1994) și *Uranus-Gherla, via Salcia* (Ed. Ex Ponto, 2004), cel care a fost condamnat pentru „uneltire împotriva ordinii sociale”, în perioada 1959-1963, reconstituie, pe baza documentelor, întregul scenariu al morții. Din mottoul cărții aflăm opinia deținutului Ștefan Weiss, care, în depoziția din Procesul Lotului Salcia, asociază caznele de la Auschwitz, cu cele de la Salcia, deținutul fiind în ambele lagăre de exterminare, creații criminale utopice ale unor dictatori.

Așa cum au procedat mulți deținuți politici, după căderea regimului totalitar, și Alexandru Mihalcea și în calitate de corespondent al ziarului „România Liberă” a început să caute adevărul despre regimul criminal. Autorul, dornic de dreptate, a pornit să înregistreze mărturia unor foști colegi, condamnați politic, i-a căutat pe cei care au cunoscut ororile de la Aiud, Canal, Periprava și Balta Brăilei. În munca de cercetare a ororilor din închisorile și lagărele din România, autorul a fost ajutat de Petre Zărnescu, de Cicerone Ionițoiu, Constantin Ionașcu, Mirel Stănescu. Aurel Sergiu Marinescu, Nicu Ioniță, de foștii colegi de la Salcia și Stoieniști, lagăre din Baltă: Florin Pavlovici, Ion Radu, Florin Alexandru Stănescu, Ion Varlam, Apostol Manta, Emil Mihăilescu, de cei care i-au facilitat accesul autorului la CNSAS în vederea studierii voluminosului fond „Salcia”. Autorul utilizează o vastă biografie pentru a afla datele exacte și a le face publice. Cititorul volumului *Salcia – un lagăr al morții* înțelege de ce comunismul a însemnat declanșarea terorii, așa cum a fost gândită de Lenin și Stalin care au instituit „Imperiul Răului”.

Alexandru Mihalcea aduce argumente, prin acte și mărturii, pentru a demonstra că Stalin a aplicat programul criminal în țările din Uniunea Sovietică și în cele „date lui pe tavă” în Estul Europei, surprinzător fiind faptul că liderii occidentali au știut ce se va întâmpla în teritoriile lăsate pe mâna bolșevicilor. Autorul cărții este convins că în „monstruosul cinism” au fost implicați înalți demnitari din Occident și de la Casa Albă, nu numai cei de la Kremlin, amintind de cărțile lui Nicolae Băciu, *Yalta și crucificarea României* (Ed. Europa, Roma, 1983). Și în conferința *Totalitarismul în oglindă*, ținută la Curtea Brâncoveneas-

că, în mai 2015, Alexandru Mihalcea a vorbit despre consecințele semnării pactului germano-sovietic de la 23 august 1939, care a antrenat popoarele lumii în cel de-al Doilea Război Mondial, dar și de al doilea pact, calificat drept „tratat de prietenie”, ratificat la 28 septembrie 1939, trecut sub tăcere, ignorat de istorie.

Autorul își începe demersul prezentând decretul nr. 221/30 august 1948, care a dus la înființarea Securității Poporului, a cărei conducere superioară era alcătuită în totalitate „din agenți ai serviciilor de securitate sovietice”, supervizați, la rândul lor „de consilieri ai Ministerului sovietic al Securității Statului” (citând *România sub regimul comunist*, cf. Dennis Deletant, Fundația Academia Civică, București, 2006). Așa s-a ajuns la copierea practicilor staliniste în materie de justiție, legislație și detenție, care au dus la apariția unui sistem penitenciar de dimensiuni monstruoase. Harta *Sistemului concentraționar din România*, publicată de Romulus Rusan în volumul *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționate (1945-1989)* (Ed. Fundației Academia Civică, 2007) înregistrează un număr de 141 de locuri de detenție (penitenciare, lagăre de muncă forțată, centre de deportare, localuri de anchetă, azile psihiatrice cu caracter politic) cărora li se adaugă – atâtea câte au putut fi identificate – locuri de execuție și gropi comune. Numărul cel mai mare de locuri de deportare și de lagăre de muncă forțată se află în sud-estul țării, într-un perimetru care cuprinde estul Bărăganului, Insula Mare a Brăilei, centrul platoului dobrogean, pe linia Cernavodă-Constanța (traseul canalului), brațul de nord al Dunării, Chilia, cu temuta Peripravă. Alexandru Mihalcea precizează că în categoria „Dușmanilor” putea fi oricine: țăranii săraci care nu-și mai puteau preda cotele obligatorii, chiaburii (elita satelor), aduși deliberat în situația de a nu putea recolta cât li se cerea, bănățenii din apropierea frontierei cu Tito, deportații care părăseau locul unde li se fixa domiciliul obligatoriu, ofițerii Armatei Regale, studenții, preoții, membrii partidelor istorice. Scriitorul precizează modul de recoltare al „bandiților”: „tov. Hosu dădea telefon tov. Tehari”, pentru a face rost de mână de lucru, amintind de înființarea în 1952 a coloniilor de muncă de la Salcia (Chilia, Tâtaru, Periprava) și de asemănarea dintre cele două șantiere de exterminare: Canalul Dunăre – Marea Neagră cu Belomorkanal. În subcapitolul „Completul special volant în acțiune” sunt descrise practicile brutale de colectivizare avându-i ca protagoniști pe unii slujitori semianalfabeți care luau hotărârea de a-i judeca pe țăranii opozanți. Cu privire la stabilirea numărului de victime, nu sunt date cifrele exacte, fiind citate mai multe surse credibile, dar niciuna oficială pentru că sistemul torționar nu avea interesul de a ține evidența clară a deținuților ori a celor care au fost omorâți din cauza bătăilor, „deținuții erau bătuți în așa hal încât pierdeau carnea de pe ei.” Cei care spuneau „la pușcărie cu tine, c-așa vreau eu!” mințind și torturând precum Baci, Borcea, Brânzaru Emil, Bulz, Burghișan, Behan, Tănase, Aranici, Androne, Albon Augustin, Chirion, Condurache etc. sunt doar o parte din lista rușinii care îi cuprinde pe cei care au dat dovadă de cruzime. Aflăm că brigadierul era „brațul de nădejde al administrației morții”, iar așa-zisul medic punea diagnostice false pentru a nu denunța bestialitatea milițienilor, care în timp ce-i băteau pe deținuți le cântau «veșnică pomenire!» Din declarațiile col. Ion Baci reiese că problema sanitară era „asigurată”, dar, în realitate, susține A. Mihalcea, „la Coloniile de pe Canal nu am avut decât un singur medic care era în imposibilitate de a asigura serviciul sanitar la toate Coloniile. Un medic la câteva zeci de mii de deținuți!”.² Aflăm că, în 1952, bolile frecvente de acolo erau aceleași ca la toate închisorile comuniste: gripă infecțioasă, diaree din cauza apei (enterocolite), hepatite epidemice icterigene, erizipel, TBC, congestii

pulmonare din cauza răcelii, foarte mulți erau slăbiți și extenuați de oboseală, gripe pulmonare, reumatisme articulare și poliarticulare. Cele mai groaznice condiții de detenție s-au constatat la Canalul Dunăre – Marea Neagră și lagărele de muncă dobrogene din cauza condițiilor naturale nefavorabile, a cazării neigienice, a alimentației insuficiente, a normelor grele de muncă fizică, a brutalității șefilor de echipe. Atât de crunte erau condițiile, încât unii condamnați așteptau ultima soluție – moartea. Sinuciderea doctorului Ion Simionescu, brutalizat, terorizat, invitat să-și pună capăt zilelor prin refugiarea la gardul de sârmă ghimpată și împușcat de către santinelă a determinat o revoltă a deținuților de la Peninsula. Ca urmare a acestor tulburări colective, au fost strămutați tortionarii de la Pitești.

Pentru a da autenticitate faptelor, a metodelor huliganice de constrângere a deținuților (bătăile, schingiuirile, băgarea deținuților la carceră pe timp de iarnă numai în cămăși și izmene, scoaterea deținuților pe digul în construcție pe timp de iarnă de asemenea dezbrăcați, obligarea deținuților de a intra pe vreme rece în apă până la brâu, la tăiat de papură și stuf, lovirea deținuților cu ciomagul, de pe cal și alungarea lor, scoaterea deținuților vara în pielea goală ca să-i muște țânțarii, forțarea prin bătaie a deținuților bolnavi de a ieși la muncă), autorul volumului precizează mai multe dovezi ale martorilor. Cităm numai câteva fragmente din cartea *lagărului morții*, care nu mai pot fi comentate, întrucât suferința este dincolo de cuvinte: „Am văzut cadavre de deținuți aduse de la Bândoiu și Strâmba, aruncate în curte sau ținute în căruțe câte două-trei zile, cu nasurile și urechile mâncate de șobolani. (...) Brigadierul Grigoraș l-a bătut pe deținutul Sotir Georgescu și l-a pus pe o targa în care bățuse piroane de fier. Când l-au adus la infirmerie, mort, corpul lui Georgescu era în întregime perforat. (...) Am văzut un deținut adus de la Bândoiu la Salcia, fără nas și urechi. Mi s-a spus că a fost introdus în carceră de către locot. Popa chiar mort, pe considerentul că, atât cât a trăit, nu a fost în carceră. (...) Am găsit în carceră patru deținuți băgați (iarna) de slt. Cârlița: doi în picioare, doi cu capul în jos. Toți aveau fiare la picioare. Bărlădeanu a fost introdus cu capul în jos. L-au scos afară și după două ore a murit. (...) Brigadierul Petre Constantinescu găsisse o metodă sigură de identificare a cadavrelor: scria pe o scândurică bine ascuțită numele mortului și i-o bătea cu ciocanul în cap. Adânc, să nu se piardă”.

Cu scopul de a transmite opiniei publice, în special celei occidentale, că faptele abominabile nu rămân nepedepsite, a apărut pseudoprocesul „Iotului Salcia”, însă Ministrul de Interne, prin Alexandru Drăghici, a avut grijă de aparatul tortionar și astfel a semnat, în februarie 1954, Ordinul nr. 07168, prin care intervenea pe lângă „unii tovarăși din conducerea de partid și de stat” pentru a obține clemență. Pe baza Adresei nr. 0147232/ 5 iunie 1957 a fost emis Decretul de grațiere nr. 403/ 22 august 1957, când cei implicați în cazurile de abuzuri au fost reîncadrați în MAI. În 1959, printr-un alt decret, aceștia au fost răsplătiți pentru comportamentul lor cu acordarea vechimii neîntrerupte în MAI pe toată durata detenției, cu o primă echivalentă cu salariul pe 3 luni și cu o lună de concediu la casele de odihnă ale MAI „pentru refacerea stării fizice”. Iată un scenariu abominabil: „Iotul Salcia”, acuzat de „fapte de omor”, a fost recompensat de superiori. Fostul deținut politic, A. Mihailescu, condamnă public atrocitățile și crimele comunistilor, îndemnându-ne la neuitare în vederea stabilirii adevărului și justiției sociale. Toate actele de teroare au fost justificate de către oficialitățile statului, încadrându-le la „un caz izolat, provocat de «huligani» aflați în serviciul Ministerului de Interne”. Pornind de la acest argument, instituțiile democrației democrat-proletare i-au scăpat de pedepse pe tortionari. Din capitoul „De la pușcărie la casa de odihnă” aflăm ceea ce am văzut și în presa

postdecembristă: chiar dacă unii torționari au primit pedeapsa cu munca silnică pe viață sau de 25 de ani de muncă silnică, barbarii au fost mai apoi răsplătiți cu acordare de bonusuri și de reparații. Această „mixtură de tip comunist”, „cârdășie dintre aparatul de represiune” este descrisă și în cartea Doinei Jela, *Drumul Damascului*, pe care o citează autorul.

Dacă în primele 269 de pagini, autorul volumului face o investigație și adună documentele și mărturiile despre înființarea coloniei de muncă, despre perioadele diferite de muncă forțată în lagărul Salcia, dar și despre scenariul mincinos al „lotului Salcia”, în partea a doua, în cele 338 de pagini, Alexandru Mihalcea completează propria-i muncă de documentare cu *Anexe*, fragmente de mărturii și de documente din arhivele CNSAS. Toate amintesc faptele dureroase despre continuitatea răului într-un topos sacru, care, din binecuvântat de Dumnezeu prin frumusețea și unicitatea lui, a devenit un spațiu al morții, un ținut al vântului și al coșmarului, după cum scrie Ana Blandiana, în fragmentul intitulat *Proiecte din trecut*. Alte secvențe memorialistice inedite aparțin unor supraviețuitori de la Salcia: Bucur Brașoveanu, Petre Neagu – membri ai Asociației Foștilor Deținuți Politici Constanța; Iancu Saul este inclus cu fragmente din volumul *Manual pentru victime*; Ion Ioanid este citat cu fragmente din *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, fiind amintite „instrumentele chirurgicale făcute la potcovărie”. Aurel Sergiu Marinescu este inclus cu fragmentul din *Prizonier în propria țară*, Doru Novacovici (secvențe din volumul *În România după gratii*); Ion Pală se confesează *Din Veria și livezile Olimpului, pe meleagurile dobrogene*; Florin Constantin Pavlovici ne amintește de *Tortura pe înțelesul tuturor*; D. Phillip scrie despre moartea lentă în „ostrovul sângelui”, fragment din volumul *Din țara lui Cain – Memoria Golgotei personale*. Emil Căpraru și Miltiade Ionescu scriu despre „dreptul de a muri” și despre „neguțătorii de orori”. Mai sunt inserate și fragmente de Florin Alexandru Stănescu despre „închisorile plutitoare” și Virgiliu Toma despre „mărturii acuzatoare privind regimul de exterminare în lagărul de la Salcia”. Constantin Trifan precizează cum a făcut chirurgie cu un cuțit de cizmărie, fragment din volumul *Lumină în întuneric*. Alexandru Mihalcea, nu numai în calitate de ziarist, ci și de scriitor autodiegetic inserează în cartea-document și secvențe confesive pentru a descrie „iadul din baltă”, conținând câteva fragmente din *Uranus-Gherla via Salcia* și din revista „Memoria”, efortul autorului demonstrează tenacitatea cu care luptă pentru a împiedica astfel de fapte abominabile, de a stopa continuitatea răului.

Volumul lui Alexandru Mihalcea este atât o pledoarie pentru dreptate și memorie, cât și un îndemn la profunza cugetare asupra sensului vieții și al morții. Titlul cărții *Salcia – un lagăr al morții* este unul simbolic. Pornind de la semnificațiile salciei, constatăm că, pentru ortodocși, ea are o conotație religioasă. Este știut că salcia este folosită de Florii, ca semn al bucuriei întâmpinării Domnului, ca numai la câteva zile același Iisus să fie vândut, condamnat și răstignit, în Vinerea Patimilor, cea mai neagră zi a creștinilor. Nu se putea explica Marea Taină a Învierii Mântuitorului din următoarea duminică, de Paști, decât prin iadul morții, prin calvarul suferit de Fiul Domnului. Aplicând lecția Golgotei la realitățile românești ale secolului trecut, iadul prin care au trecut cei din închisorile comuniste înseamnă un profund proces al metamorfozei oamenilor. În limba latină, denumirea de salcie (*salix*) înseamnă *sare*. Jertfele, inclusiv cele de la Salcia, sunt pietrele (*piatra* – Sf. Petru) și *sarea* care constituie temelia sacrificiului amintit în Biblie. Jertfele sunt necesare pentru întărirea omului în credință, pentru trecerea la o nouă etapă, așa cum au fost necesare în primele secole ale mileniului I, când au fost atâția martiri și mucenici pentru Hristos. Asocierea salciei cu „împărăția morții” nu este întâmplătoare, în mitologie fiind

plantă a ținutului întunecat, sălciile bălții împrejmuesc făptura infernului ceea ce ne amintește de salcia de la porțile Infernului din *Odiseea*. O concepție similară, a speranțelor pierdute, o găsim exprimată în *Psalmul 136*, în care este descrisă disperarea evreilor aflați în robia babilonică: „La râul Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion. În sălcii, în mijlocul lor, am atârnat harpele noastre.” (1-2). Salcia este un simbol al neputinței, al disperării și al resemnării, al înrobirii neamurilor de către Cezarii pieritori, așa cum s-a întâmplat și cu înlănțuirea românilor de către *fiara roșie*, dar și al biruinței tainice, al desăvârșirii în lumea spirituală a noului pământ. Salcia își păstrează dualismul ei simbolic: moarte – viață și în celălalt volum *Uranus-Gherla via Salcia* al lui Alexandru Mihalcea. Mucenicia celor care „au fost îngropați fără cruce, fără nume, fără preot și fără lumânare”, a martirilor anticomuniști exterminați în lagărul Salcia de către totalitarismul comunist a însemnat jertfa necesară în vederea regenerării creștinismului, iar supraviețuirea celor aflați în lagărul morții a fost un semn al triumfului adevărului și al binelui, al noilor seminețe care vor daui. Confesiunile sunt noii muguri ai sălciei, ai ramurilor înmugurite – simbol al vieții celei noi, a vieții biruitoare asupra morții. În gândirea primară creștină simbolismul salciei este întâlnit în scrierile Pastorului Hermas, care își povestește una din viziunile sale: „Pastorul mi-a arătat o salcie mare care era aidoma unui acoperiș, iar la umbra acestei sălcii au venit toți oamenii care au fost chemați în numele Domnului”. Tuturor celor veniți la umbra salciei, Arhanghelul Mihail le dă câte o ramură de salcie, să le amintească de o nouă viață. Pornind de la Hermas, autorii creștini au descris rădăcinile mereu proaspete ale Salciei, asemănându-le cu sufletele sfinte și credincioase, care, după cum spune Isaia, aruncă mlădițe ca sălciile de pe malurile pâraielor. Eusebiu prezenta salcia ca fiind un simbol autentic creștin: „Căci salcia este un simbol al bogăției acelui izvor de apă spirituală ce izvorăște în Biserica Logosului”.

Alexandru Mihalcea a reușit să prezinte simbolismul dublu al salciei: de plantă neroditoare (mă refer la nevrednicia spirituală a celor care au fost sub semnul lui Iuda, al vânzătorilor și al torționarilor, care au fost unealtă a morții, agenți ai fiarei, cârmuitori ai *lagărului morții*), dar și de simbol al regenerării (al celor chemați la moarte, spre viața veșnică). Salcia este tărâmul metamorfozei: al trecerii, prin moarte, spre viața eternă, de aceea Salcia devine copacul binecuvântat. „Patria nu-i va uita niciodată” – pare o inscripție perimată, golită de sens, parcă moștenită din secolul trecut... Cui îi pasă de martiri, de memorie sau de neam într-o epocă amnezică, a vitezei și a globalizării...? Totuși, aceste adevăruri sunt cele care ne dau identitatea, care ne fac să dănuim. Puțini sunt cercetătorii preocupați de dreapta cunoaștere, de căutare a adevărului, iar autorul masivului volum *Salcia – un lagăr al morții* face parte dintre aceștia care se luptă cu puterile răului, cunoscându-și menirea de a disocia negrul de alb în epoca griului.

---

1. Inscripția de pe crucea din Salcia, în vol. *Salcia – un lagăr al morții*, Editura Ex Ponto, 2009, p. 269.
2. *Idem*, p. 64.

PAVEL CHIHAIA - *Un armăsar mai puțin. Nuvele inedite.*
Colecția Restituiri. Ex Ponto, Constanța, 2015, 100 pag.

DAN OTTIGER DUMITRESCU
(Fribourg, Elveția)

- În *Canarul*, autorul își delectează cititorii prin măiestria cu care-i conduce pe meleagurile învecinate lacului Siut-Ghiol, într-o familie de tătari unde cei mai în vârstă consideră o inadmisibilă profanare faptul de «*a nesocoti sfântul glas al dreptei credințe*» (p. 8). Aceasta fiind replica la o idee emisă de un tânăr membru al familiei (Kalila): «*Neamul nostru este aproape stins pe aceste meleaguri și din Constanța pleacă mereu vapoare cu emigranți. Peste câteva zeci de ani nu se știe câți vor rămâne și câți vor respecta dreapta credință (...).*»

În plină perioadă de ploii neîntrerupte, generatoare de mari inundații – «*De câteva săptămâni, păstrau legăturile cu satul doar pe lac, (și) stepa devenise o mlaștină primejdioasă în care te puteai împotmoli la fiecare pas (...)*» (p. 15), starea sănătății unui inginer (Horga), ce lucra pe acele meleaguri devenise critică. Ceea ce impunea prezența unui medic, de altfel contactat – fără știrea lui Horga – de unul din membrii familiei de tătari.

Și, prin stuful des, apare o barcă în care se găsea, nu doctorul, ci fiica acestuia, studentă la medicină, dispusă să acorde îngrijirile necesare inginerului, pe cât de original, pe atât de sensibil la farmecul discret al juvenilei sale interlocutoare.

Sub bagheta magică a lui Pavel Chihăia, analiza psihologică a celor două persoane izolate, departe de lume, într-o atmosferă de lumină cernită, lasă să se întrevadă o serie de afinități, poate nebănuite. Prezența unui canar păstrat de inginer într-o colivie agățată de tavan devine un subiect de replici interesante privind încercarea de a revigora «*zburătoarea*» tremurândă, aflată într-un stadiu avansat de hipotermie, de a-i curăța ghearele pline de noroi. În acea atmosferă, inginerul «*chiar în clipa aceea își dăduse seama că o iubește. (...) Niciunul nu bănuise influența unuia asupra altuia. Pentru prima dată, Tana (studenta, n.n.) simți o bucurie și un început de iubire statornică.*» (p. 49).

Stingerea din viața a canarului ajuns la capătul epuizării este urmată de o scenă care nu lasă loc vreunui echivoc: «*– Vei pleca mâine? o întrebă el. – Da. Vom pleca împreună! șopti Tana cu autoritate.*»

Un armăsar mai puțin este o nuvelă scrisă în plină epocă a «comunismului biruitor», iar unele elemente ce caracterizau criminalul regim apar decelabile în textul lui Pavel Chihaia.

Doi medici tineri ai sanatoriului T.B.C. din Babadag primesc invitația de a vizita o fermă zootehnică din regiunea Mangaliei. Cel care se află la originea invitației este domnul Testea, «agent veterinar» a cărui soție era pacienta unuia dintre cei doi medici. Dar, de când părăsise sanatoriul, doamna Testea nu a mai revenit pentru control, comportament reprob de cei doi medici, din discuția cărora reieșind, de asemenea, că respectiva doamnă nu a primit niciodată vizita soțului ei la sanatoriu.

Talentul scriitoricesc al lui Pavel Chihaia este ilustrat cu pregnanță prin maniera în care el reușește să creioneze portretul amintitului «agent veterinar». Chiar pe peronul gării unde își primea oaspeții, activistul Testea devoalează cu o emfază nedisimulată nivelul incalificabil al pregătirii sale profesionale:

«– Pacienții mei nu știu mare lucru... sunt conduși de instincte și alunecă orbește dintr-o stare în alta. Am un rol oarecum mai greu ca al dumneavoastră: trebuie să readuc în serviciul societății elemente anarhice, adesea rebele... cum o să vă convingeți, din nefericire, de îndată. Gândiți-vă că nu am ca adversar ignoranța, superstiția, reaua voință... ci instinctul reproducerii sau foamea sau furia... Dar să nu întârziem, domnilor!

În spatele gării îi aștepta un drocar vechi, cu banchetele plesnite, la care era înhămat un armăsar puternic și tânăr.» (p. 63).

De asemenea, Pavel Chihaia depistează la «agentul veterinar» un impresionant bagaj de ineptii referitoare la comportamentul armăsarului și de deducții antropomorfe. Astfel, în ciuda insistențelor activistului Testea, «armăsarul înhămat la docar nu mișcă. Era un pur sânge, cu pieptul mușchiulos, picioarele delicate, fermecătoare și gâtul lung, ca de lebădă. (...) Agentul veterinar se întoarse spre oaspeți:

– Vedeți cine îmi sunt pacienții? Știe bine că în orice moment îl pot face să îngenuncheze, totuși încearcă să-mi reziste ... din prostie, domnilor, nu pot s-o numesc altfel. Și-a pus în cap să mă contrazică și este victima propriei sale stupidități...

Domnul Testea lăasă hățurile descurajat.

– O să mă întrebați de unde-i vine instinctul acesta... să asculte de sine și să mă sfideze. De fapt, eu reprezint autoritatea, cred că vă dați seama, sunt stăpânul lui și animalele își recunosc stăpânul fără îndoială. (...) Vă dați seama că nu pot tolera... Ceea ce vedeți dovedește o emancipare periculoasă... cred că sunteți de acord... (...)

– Vedeți cum se poartă cu mine (...). Ține să-mi arate că face ce vrea... ceea ce este de neconceput ... din cale afară de periculos. Și nu este pentru prima oară... nu primește nici un fel de îndrumare, de orientare a însușirilor lui...» (pp. 64-66).

În fața oaspeților săi, «agentul veterinar» administrează o lecție tovarășească falnicului armăsar, biciuindu-l fără milă «peste bot, peste ochi (...) Nu, domnul Testea nu glumea, nu înțelegea să lase nepedepsită o încercare de indisciplină atât de ofensatoare.

– Vedeți, asta este doctoria mea de bază (...). Ea mă ajută să îmblânez ființele astea și să le fac folositoare. (...)

– Trebuie să-și facă datoria în orice împrejurare, și, în primul rând, față de colectivul unde a fost repartizat. (...). Nu mi-a fost trimes pentru alergări de curse sau acrobații de circ – care de altfel au dispărut în timpurile noas-

tre – dar pentru muncă... să tragă cu nădejde, și mai ales, fără fantezie...» (pp. 67-68).

Relatând întâlnirea în casa soților Testea a celor doi medici cu doamna, autorul insistă asupra faptului că «agentul veterinar» a recunoscut că a fost cel ce a împiedicat-o pe soția sa să se ducă la sanatoriu pentru control, susținând că ea «Nu are voie să fie bolnavă.»

În cele din urmă, medicii invitați de activistul Testea au fost nevoiți să asiste la pedepsirea exemplară a armăsarului – castrarea lui de către vajnicul «agent veterinar».

«De câte ori animalul sufla, domnul Testea icnea și el, ca un ecou înfigându-și degetele în scrotul negru, și începând aceeași rotire cu înveșunare. (...) Prea ți-ai făcut de cap, bombănea domnul Testea trăgând aerul în piept și opintindu-se. A venit vremea să ne cumințim... așa să-ți iei adio de la sărituri besmetice... de la capricii și de la cavalcade... (...) Agentul veterinar trecu ața de mai multe ori la rădăcina scrotului și întrerupse orice circulație. Apoi făcu două incizii și aruncă testiculele în nisip. (...). Apoi și-a fixat oaspeții cu o privire în care se citea triumful:

– Un armăsar mai puțin, pususe el și scui pă.» (pp. 81, 85).

Această nuvelă a lui Pavel Chihaia pune incontestabil în evidență una dintre nenumăratele aberații proprii sistemului comunist: promovarea elementelor cu «origine sănătoasă» în funcții și posturi pentru care nu aveau nici pe departe pregătirea profesională necesară. De fapt, prin incultura sa «agentul veterinar», dominat în permanență de sentimente de-a dreptul stupide față de un... armăsar, a comis un act de sabotaj privând «zootehnia socialistă» de aportul real, caracteristic unor astfel de armăsari, selecționați în primul rând pentru calitățile lor genetice de excepție.

În *Nouă și cinci*, Pavel Chihaia descrie cu multă sensibilitate ultimele zile de viață ale unui bătrân bolnav, alături de soția sa – bătrânică și ea – care încerca, cu slabele ei puteri, să-i mai ridice moralul.

Aici este sugestiv stilul ales de autor pentru a reda cu fidelitate starea gravă în care se găsea bătrânul, victima unei boli declarate cu numai trei luni în urmă:

«Culoarea picioarelor din vânăt deveniseră albicioase, se dezumflau și degetul apăsât lăsa o urmă ca în peștele stricat. (...) Coșul pieptului se ghicea sub pielea întinsă ca pe hoitul unui cal, pânțele se zbârcise într-o pungă murdară de pete, oasele șoldurilor împungeau în afară și acolo se făcuse numai o rană: trebuia să-i presare tot timpul pudră de talc.» (pp. 86-87).

Un fiu adoptat, un boem autor de poezii, încă de mic copil părăsește casa tocmai în acele momente: «Unde e Toni? Unde e Toni?» întrebă bătrânul muribund. «Nu trebuia să plece, frate, i-am spus să nu plece. Sunt bolnav, nu vreți să mă credeți. (...). De ce a plecat? scânci bătrânul din nou, chinându-se. Doar de aceea l-am înfiat, să am pe cineva aproape când sunt bolnav.» (p. 91).

Cu intermitențe, amintirile defilau în mintea muribundului, conștient că sfârșitul vieții se apropie cu pași mari. Un frizer turc l-a bărbierit: «(...) Acum... bărbierit arăta și mai slab, pielea obrazilor îi atârna într-o parte». Doctorul chemat la căpătâiul bătrânului era vădit preocupat de starea bolnavului, care i se adresează: «– Doctore, mi se pare că o să ne despărțim.»

Noua carte a lui Pavel Chihaia are darul să stârnească admirația cititorului sensibil la vibrațiile generate de mai mulți factori: capacitatea sa remarcabilă de a sesiza, de a înmagazina aspecte aparent anodine ale vieții și de a le relata în mod captivant datorită incontestabilului său talent de narator.

Pe de altă parte, Pavel Chihaia are imensa șansă de a conserva, cu o tenacitate exemplară, dorința de a scrie la o vârstă când alți intelectuali de seamă au abandonat (sau au fost obligați să abandoneze) o activitate creatoare pentru care sănătatea neuronilor este indispensabilă.

O mențiune aparte se cuvine a fi rezervată domnului Ovidiu Dunăreanu, redactorul cărții, pentru publicarea lucrării lui Pavel Chihaia într-o colecție cu titlu evocator. „Restituiri”.

NASTASIA SAVIN

- Diferite imagini și mituri sunt ridicate la rang de arhetipuri sufletești în cele trei nuvele reunite în volumul *Un armăsar mai puțin*, de Pavel Chihaia, apărut la Editura Ex Ponto, Constanța, 2015.

Pavel Chihaia se dovedește a fi un bun cunoscător al sufletului omenesc, reliefând atât slăbiciunile, duritatea personajelor, cât și virtuțile acestora. Subiectul fiecărei nuvele este tratat de autor într-un stil simplu și curgător, pe înțelesul tuturor. Temele abordate – iubirea, viața, banalul... – sunt arhicunoscute, dar modul în care sunt relatate cuceresc lectorul apropiindu-l nu doar de text, ci și de mediul din care acestea au prins viață pentru că nici „în aceste nuvele uitate și regăsite după atâția ani, Pavel Chihaia nu se dezmente în a ni se înfățișa ca un prozator excelent. Atmosfera densă, tensionată, culoarea meleagurilor dobrogene din apropierea marilor ape, cunoașterea subtilă a firii omenești, amplitudinea fluxului epic, stilul fluent, adecvat- regăsite și în romanul *Blocada* (1947) – sunt doar câteva dintre semnele distinctive prin care tânărul autor se fixează în proza românească drept o voce sigură, de viitor.” (Ovidiu Dunăreanu).

Micile povești, personajele modeste se dezvoltă prin acumulări de aparențe, banalități care fie capătă accepții grave, fie le pierde devenind o simplă desfășurare evenimentială. În cele trei nuvele, *Canarul*, *Un armăsar mai puțin* și *Nouă și cinci*, scriitorul refuză senzaționalul și propune o lume coerentă și organică în care fiecare personaj își are propria istorie.

Pavel Chihaia subliniază misterul lucrurilor cu adevărat simple din existența banală, dar fascinantă a individului grefându-le pe un miez luxuriant, țesut din elemente de natură ce par a descinde direct din legendă: *Dorea ca Nuri să fie activ, deși în zilele care deveniseră reci, acestuia îi plăcea să urmărească asfințitul în apele gălbui, în timp ce stăpânul se afla închis în magazia uriașă și fuma. Toată treaba era să pregătească cele două prânzuri, domnul Horganu nu mânca niciodată între mese. Restul timpului îl petrecea cum îl tăia capul și prefera să contemple îngenunchiat apele pline de mâl, reamintindu-și lucruri trecute sau urzind întâmplări*

ciudate, cu mare odihnă și mulțumire sufletească. Acum ploile începuseră din nou și vântul purta din stepă mirosul de loess și de jilăveală. Stropii de ploaie băteau neconținut scândurile pontonului, iar în cenușii monoton, trecerea spre noapte se petrecea pe nesimțite. (Canarul).

În *Canarul* se înfățișează viața personajelor în nuanțe cenușii, în dureroasa ei goliciune, după cutume bine împământenite, dar și povestea de iubire care înalță ființa umană. Aceasta, iubirea, reprezintă atât cunoaștere de sine, cât și deschidere către tainele universului. Iubirea tainică a personajelor, Tana și Horga, capătă semnificația unui simbol: povestea lor petrecută în spațiul dobrogean pare a fi dictată chiar de către Destin: *Iubirea îl transformase și îi împrumutase sentimente pe care nu le cunoscuse: mila, mulțumirea morală, modestia. (...) Niciunul nu bănuise influența unuia asupra altuia. Tana simți o bucurie și un început de iubire statornică. (Canarul).*

Întâmplările mărunte cresc din nimic, firul narativ amplificându-se prin acumulări de aparențe, banalități așa cum se întâmplă și în povestirea ce dă titlul volumului: *Un armăsar mai puțin*. În acest text este surprinsă asocierea vegetalului cu umanul, acțiune care are drept scop domolirea angoaselor Timpului. Pavel Chihaiia sondează adâncimile sufletului omenesc: *-Suprema fericire este eliberarea de tot ce ne domină și ne îngrijorează aici pe pământ. Mă bucur că nu trebuie să răspund șefilor mei și să îmi justific existența. Sunt încântat că cel puțin în clipa aceasta îmi aparțin mie însumi. Că am dreptul să ignor conținutul experiențelor infiltrate în mine, cu și fără voia mea, și că pot să pot să caut urmele, pentru a le reînoda, ale trăirilor mele din copilărie...*

– *Îți faci iluzii, replică Teofil, lăsând cartea de-o parte. Purțăm cu noi această superstiție a justificării pământești a existenței noastre zilnice. De altfel, indiferent de principiile tale, oamenii te vor găsi mereu și te vor înjuga la diferite idealuri, chiar dacă îți sunt străine. O clipă de libertate este numai o iluzie, ca pentru o pasăre un zbor zadarnic până la capătul unei sfori. De fapt, ai întotdeauna intuiția slăbiciunii tale și revii, mai cumișit de fiecare dată, la punctul de unde ai plecat.*

– *Este firesc, murmură Andrei. Când ai retragerea tăiată, atunci înaintarea devine primejdioasă... La hotarul dintre necesitate și ideal rămâi adesea în cumpănă...*

Acest instinct de conservare și panica de necunoscut sunt armele celor care încercuiesc cunoașterea. Moartea este gonită de pretutindeni și ascunsă ochilor celor muritori așa cum Buda era ferit de cei în comă. Dar asta nu rezolvă problema... (Un armăsar mai puțin).

Textul este un amestec de gingășie și cruzime, de lirism și nostalgie fiind construit pe o alternanță de lumini și umbre, pe o pendulare între derizoriu și abscons, între identitate și alteritate. Secvențele se caracterizează printr-un dinamism estompat, tăcerea primind o valoare materială. Efectele auditive și vizuale produc o puternică senzație artistică; pe acest fundal libertatea este asociată morții: *Armăsarul nu mai icnea. Ochii lui negri și sălbateci deveniseră două rețele de vinișoare inflamate din care se prelingea un lichid gălbui. Trupul inert încerca doar mișcări vagi, umbra unei revolte nimicite. Coama dispăruse aproape sub stratul de nisip și nările umede îi erau și ele mânjite de pulberea cenușie. Andrei simți cum inima armăsarului își rărise bătaia, se îngreunase ca limba obosită a unui clopot. (...) Ochii lui în care se ogindiseră câmpurile verzi fugind într-o rotire lentă, pământurile roșcate, sterpe, sau plaja cu liniile ei țepene urcând spre cer, deveniseră două borte reci de întuneric. (Un armăsar mai puțin).* Limitată la incidența estetică, macrostructura descriptivă apare la o

primă lectură ca un rod al fanteziei creatoare a unui artist ce pune în scenă o viziune personală asupra existenței. Secvența descriptivă corespunde căutării unei lumi sălbatice și necivilizate, puțin cunoscute și, deci, misterioase, dar, în același timp, familiară.

Textul este construit pe motivul arhetipal al călătoriei, dar care nu presupune un traseu gnoseologic din care individul iese îmbogățit spiritual, ci un traseu în care își pierde identitatea.

Conștiința este rezultatul tuturor evenimentelor trăite, care, pe nevăzute, au produs dezintegrarea individului, ființa umană nu mai este preocupată de cum să trăiască, ci de identitatea ei: *De câteva zile, nu mai suferea. (...) Se dezumflase, dar tot bolnav rămânea. Coșul pieptului se ghicea sub pielea întinsă ca pe hoitul unui cal, pântecul se zbârcise într-o pungă murdară de pete, oasele șoldurilor împungeau în afară și acolo se făcuse numai o rană: trebuia să-i presare tot timpul pudră de talc. (Nouă și cinci).*

În nuvela *Nouă și cinci* se remarcă o perspectivă insolită asupra realității aflată în permanentă dinamică și dialectică: *La nouă era încă toamnă târzie. La nouă și cinci minute răceala se topi, cerul se limpezi și soarele mângâie din pereții umezi, cu tencuiala căzută. Lemnul ferestrelor parcă s-a mai înnegrit de zăpezi: geamurile și-au pierdut strălucirea, dar din depărtare se ivesc șiruri lungi de dropii. De sub scoarța neagră a salcâmului au început să răsară sfioșii muguri și găzele iuți de primăvară. (Nouă și cinci).*

Textele lui Pavel Chihaiia conțin idei care trăiesc într-un spațiu al poeziei: *Simte o liniște deplină după frământarea plecării, o muzică puternică și înălțătoare îl duce tot mai sus pe aripile ei nesfârșite. Lumea aceea îi pare atât de străină.*

Pământul apare în curând ca un măr înnegrit de ploi, micșorându-se, pierzându-se printre stele. Soarele mai trimite încă o lumină gălbuie, care se stinge cu încetul. Se întoarce spre Silvestru. Ar vrea să-l întrebe. Bătrânul plecase pe altă cale, se irosise în întuneric, în noapte.

Undeva cântă un cor de copii. Glasurile se înalță murmurând spre cer, se împrăștie dincolo de pământuri și ape. Stele vor începe încetul cu încetul să pălească și prin stepa tăcerii unde vântul nu suflă turbat și nu-ți biciuiește obrăjii bătrânul rătăci împăcat. (Nouă și cinci).

Ceea ce surprinde în nuvelele lui Pavel Chihaiia este atât existența nestânjenită a vieții și a morții, cât și a spațiului căutării și descoperirii sinelui și, indirect, al redescoperirii lumii înconjurătoare, dar și procesul de comprehensiune a valorilor sinelui și a lumii presupus de coincidența dintre subiectul și obiectul scriiturii.

IULIAN DĂMĂCUȘ

Manierism și pitoresc în literatura sudului românesc (II)

2// ADA KALEH – PERSONAJ SIMBOL al trilogiei lui
Ilie Sălceanu, *Ada Kaleh, roman de dragoste* (Dacia, Cluj, 2008),
Gelin, mireasa din Ada Kaleh (Dacia, Cluj, 2010) și
Apocalipsa după Mahomed (Eikon, 2014)

Carta I, *În așteptarea Regelui*, (*Gelin, mireasa din Ada Kaleh*) aduce în economia romanului mai ales „lămuririle” privind viața lui Mischin Baba, protectorul lui Ali Kadri, dar și pagini de istorie precum cele privind situația uneori înfloritoare alteori precară a Insulei și a locuitorilor săi, în contextul schimbărilor din regiune, între care se remarcă vizita lui Carol al II-lea al României în insulă, eveniment prevestit de un fiu de rege, prinț de Bukhara, singurul – în opinia insularilor – care putea s-o facă... Chiar dacă „Nota” de la pag. 3 precizează că „Romanele nu s-au născut unul din altul și, deci, fiecare are propria lui existență”, ele se leagă prin intriga erotică, prin clarificarea unor situații, mai ales datorită credibilității unor „martori” pe care-i cunoaștem din volumul precedent. Se realizează astfel o continuare a șirului de povestiri din *Ada Kaleh*, pe care autorul are doar grija să le ordoneze în conformitate cu planul cărții. Informațiile din *Jurnalul* lui Daniel Laitin se îmbină cu paginile romanului de ficțiune *Marya Copta*, al lui Laurențiu D., un scriitor care a stat un timp în Insulă, precum și cu spusele unor martori oculari precum Zechir sau Mustafa Bego. Insula este însă prezentă în viața tuturor celor care gravitează în jurul ei: comercianți, cafegii, muncitori, pescari, femei, soldați, străini veniți aici, vrăjitori, preoți, prieteni, dușmani... Istoria lui Mischin Baba este aceea a mirelui princiar care a călătorit peste mări, țări și fluvii... pentru a-și găsi, aici, mireasa, s-o ocrotească chiar și după ce moartea-i va despărți, ca un adevărat Baba pentru toți. Poate că doar Sefidin a mai iubit atât de mult Insula încât a „nemurit-o” în cele trei cărți... Între ficțiune și realitate se află pitorescul descrierii Insulei, ca o zestre a ei, fecioară, femeie... Culorile nu abundă, ele se lasă mai degrabă ghicite; vedem totuși „smochini cu fructe roșii” (A.K., 14), „masa alburie sau roșietică” a sugiucului, (A.K., 15). În orașel, ca în Vidin „ogrăzile sunt ascunse curioșilor” (A.K., 92), iar în interior „Odăile au paturi vechi de lemn împodobit cu creștături răsucite, pături de lână, claie, una peste alta, blănuri de oaie

cu părul scurt, des, mătăsos” (A.K., 93). Patina vremii accentuează aerul de legendă, de trecut, al întâmplărilor reînviată de povestitori: potopurile Dunării, luptele cu Turcii, „toate vechi, toate trăite de fapt nu de el/ei, ci de strămoși”. (A.K., 93). Iată imagini din Insulă, condensate într-o înșiruire (cu referire la D. Laitin, A.K., 150): Sâmbovina, nucii, dudul arab, smochinii, minaretul moscheii, urmele lui Regep aga sau ale marelui sluger Theodor Vladimirescu, ziareth-gahul, mormântul lui Mischin Baba, rostogolirile neobrăzate, furtunoase ale Coșavei...” Descrierea interioarelor din exemplul următor – „drumul” până la ușa guvernatorului este parcurs în 11 „etape” ilustrate cu descrieri succinte dar sugestive ale acestora: „Șaban i-a deschis o ușă”/ „treptele se cățărau una peste alta”/ „pașii cădeau într-o verandă”. (...) „Cei doi pereți de sticlă ai verandei sclipeau peste capetele lor. Flăcările candelor jucau în marginea desenelor, pe sticla geamurilor copaci cu turban, gheare verzi de bestie” (A.K., 155). (Mișcarea luminii colorate, flăcările – care se pot oricând stinge –, turbane în vârful unor copaci?/ copaci cu coroane ca niste turbane – amenințate de „gheare verzi de bestie”)/ apoi alte trepte „numai din scândură, goale pe dedesubt”/ „până în pragul unei uși înalte”/ un alt coridor „le-a răsărit în față, întunecat”/ „Două uși închise, una în dreapta, alta în stânga, de lemn zdravene”/ o altă „ușă închisă” în dreapta/ „în față o ușă le-a tăiat calea”/ „încăperea se întindea” (A.K., 156/ și în fine... „Guvernatorul este dincolo” (A.K., 157). Drumul se parcurge rapid pentru a sugera graba de a răspunde la o chemare/convocare, dar fiecare etapă are câteva repere bine alese care-i dau o oarecare identitate în labirintul kafkian al clădirii; (labirintul un element al manierismului). E și o altă față a „povestirii în ramă” a parcursului pe care cititorul/receptorul poveștii trebuie s-o urmeze până la finalul ei.

Descrierea odăii în care este primit popa la sosirea sa intempestivă în Insulă chiar în timpul Bairamului, rivalizează cu interioarele din *Fuga lui Șefki*. În acest „musafir odasî”, „cu tavanul verde împodobit cu flori aurite” se află „perne moi, covorașe, un divan moale” iar pe masă „șerbet de trandafiri, smochine, miere, cafeaua încă aburind, sugiuc și baclavale” etc... (A.K., 163). Pitorescul este completat/renforțat și prin **lexicul** specific din care cităm câteva exemple: djin, șeitan, ceam, ramazan, bairam, gelin, imam, ezan, mekteb, ana, tekke etc... În Marya Copta, Insula are „chiparoși înalți ca niște stâlpi rezemând cerul, cu cetatea purpurie, aprinzându-se ca un foc în bătaia soarelui” iar „Ezerzia, strada cea mare cu *mirosurile* ei copleșitoare de cafea prăjită, lapte fiert, de zahăr ars și tutun sau duhan, cum zic localnicii.” (*Gelin*, 33). Urmează apoi „bazarul cu mormane de suveniruri” după cum remarcă Laurențiu D., precum și faptul deosebit într-adevăr că intrase „într-o lume diferită de a noastră” pe care nu o bănuia la câteva bătaii de vâslă de țărnam românesc. (*Gelin*, p.35). Este un loc „în care se petrec lucruri ciudate” și unde „timpul o ia razna, se umflă ca o bășică, iar zilele și orele sunt altele acolo decât pe țărnam, un an petrecut acolo face cât doi în altă parte.” (*Gelin*, 44). Observația următoare mă face să mă gândesc la spațiul mitic al Metopolisului: „Insula este un atelier unde olarul în locul argilei a frământat rase și neamuri, a amestecat turci, albanezi, bosnieci, macedoneni, vlahi bulgari, irakieni, iranieni, kurzi și au ieșit la lumina soarelui din cuptorul lui, adalâii.” (*Gelin*, 31).

Cetatea ascunde hrube adânci, misterioase, imamul le explică turiștilor o inscripție (ca în Vidin...), istoria insulei de la Herodot la Sultanul Mahmud, ultimul cuceritor al insulei sub „steagul hărăzit de Allah” (*Gelin*, 94). Nu putea lipsi desigur cafeaua: „Eu, Deli Papaz, am văzut cu uimire ce înseamnă o cafea și cu cât dichis este făcută”, cel care o prepară fiind parcă un „șaman din alte timpuri” (*Gelin*, 94). Importantă, pentru că la o cafea, povestirile lui Mustafa

Bego se întind într-un timp nemăsurat, ca vârsta lui: ilustratele de dinaintea Primului Război Mondial, întâmplări cu pescari, povești din povești... (*Gelin*, pp. 88-89). Pentru Deli Papaz ca și pentru Mischin Baba, aici la mormântul sfântului este „centrul Insulei, dar este și centrul lumii” (*Geli*, 73) și toți acești „chemați”, în frunte cu prințul de Bukhara au simțit acest lucru și s-au supus atracției sale deși nu știau la ce drum pornesc și care va fi capătul lui, dacă va fi unul... Insula este o încercare de rezistență necesară în demersul pentru cunoașterea de sine. „O obsesie a sfârșitului înfiorează conduita personajelor” constată Ștefan Vlăduțescu în art. *Ilie Sălceanu: Orientul nostru din Occident*, postat în „Revista de recenzii”, 22 dec., 2012. La o scară mai puțin filosofică, la întrebarea lui Zechir „de ce tocmai Insula Ada Kaleh era aleasă de fugari” (*Gelin*, 10) „ca un liman” (*Gelin*, 107), tot el dă răspunsul, adică experiențele anterioare, vremile de cumpănă prin care adalâii au trecut, văzându-și adesea sfârșitul: „Noi trăim cu acest sfârșit de sânge, ceilalți, fugarii trebuie să ajungă până aici fugind, să-l înțealeagă”. (*Gelin*, 108), pentru că Insula nu este doar un refugiu, „aici te dumirești ce e cu tine”. (*Gelin*, 109). Chiar dacă Insula a rezonat la realitatea istorică a vremurilor, ea s-a dovedit a fi un mediu aparte. Ca orice insulă... Dispariția ei „fizică” ne îndeamnă la întrebarea dacă azi, în era globalizării, insulele vor mai trăi, vor mai apărea altele noi?

„Istoria este cea mai frumoasă poveste” spune un istoric¹, așa cum o găsim în paginile celor trei volume, care ne amintesc de romanele *Umbra slugerului Theodor*, 1988, și de *Cămașa morții* (Ed. Dacia, 1999), despre care Ion Roșioru în „Resurecția romanului istoric” scrie că este „unul dintre cele mai bune romane istorice care s-au scris (...) în vremea din urmă”, în care istoria este propusă „ca temă fascinantă, de meditație, umanizându-i discursul până la limitele plauzibilității”.

Un episod aparte, în volumul II al trilogiei, îl constituie nunta lui Ali Kadri cu Zehra, după ce Mehmed (și el îndrăgostit de Meriem) o omoară pe aceasta dintr-un sentiment fratern pentru Ali, dar îndeplinind – repetăm – și dorința Insulei pentru liniștirea guvernatorului, conducătorul administrativ, puterea adevărată și necontestată deasupra tuturor fiind Insula..., locuitorii ei, chiar și cei mai importanți nefiind decât „fantoșele insulei” (*Gelin*, pp.168-169), precum nici scrisul lui Laurențiu D. (de fapt, autorul trilogiei) „nu este un act de voință, ci se întâmplă tot la comanda ei” (*Gelin*, p.169), despre care el este chemat să vorbească/scrie. Laurențiu D. reflectează asupra puterii fluviului căruia îi este datorată „o parte din vraja insulei” (G., 168); în acest context opoziția dintre insulă și apa din care emerge, este în favoarea Insulei... (V. Ciomoș, *Înspațiere...* (*Insula*, p.163). La fel Gönul cu care scriitorul plecase din Ada Kaleh „pricepea că este legată pe vecie cu un fir de insulă” (G., 169), lucru pe care-l înțelege și Marya Copta care nu se născuse-n Insulă. Toți erau „servii” acesteia și doar ei îi înțelegeau muzica nocturnă (G., 171), așa cum îi înțelegeau menirea de a-i ocroti, de a-i ține uniți. Este de fapt atitudinea unui/ oricărui/ spațiu redus, oarecum limitat (pământ-apă), a unei comunități mici care, inevitabil, se află în opoziție cu spațiul extins, marea masă...

Dorința Maryei, țiitoarea lui Ali, ar fi fost să devină „o gelen, o mireasă adevărată”, lucru de care se bucură până la urmă Zehra, fiica unui bogătaș din insulă. În recenzia sa intitulată *O mie și una de nopți la Ada Kaleh*, în revista „Argeș” (VIII, nr. 9 (315), 2008), Dumitru Aug. Doman consideră că asemănarea primului roman al lui I. Sălceanu cu poveștile Sheherezadei constă în „misoginismul moștenit de veacuri, al unora din seniorii ostrovului” și crede că „sfârșitul apropiat al insulei” nu este străin de „dorința de emancipare” a femeii. E interesantă în acest punct, observația lui Ștefan Vlăduțescu în *Ilie Sălceanu*:

Oriental nostru din Occident, în „Revista de recenzii”, posted 22 dec. 2012, și anume că „În acest spațiu bine securizat cultural și etnic, în rândul femeilor funcționează un adevărat «ideal de gelin», un ideal de mireasă. Cel mai important orizont din viața socială a femeii din insulă îl constituie momentul în care se vede mireasă”. Spațiul acestor evenimente nu mai era chiar așa de bine securizat/izolat, mai ales în perioada derulării povestirilor/ romanelor, iar dintre fetele care împlineau doisprezece ani, vârsta măritişului, doar Zehra... făcuse școala în Istanbul...

Întrebările despre puterea spirituală a Insulei continuă, chiar dacă în esență sunt aceleași: atracția magnetică a acestui spațiu, puterea, dominația ei asupra gândurilor și faptelor celor de acolo, născuți sau veniți în Insulă, sunt formulate diferit de tineri și de bătrâni, de bărbați sau de femei... astfel că și răspunsurile sunt diverse și multe, și ca rezultat al strategiei scriitorului care implică în acțiune un număr mare de personaje/povestitori, comentatori...

Insula – simbol al unei comunități, al unei lumi care se îndreaptă spre sfârșit/dispariție, revine ca un *leitmotiv* pe parcursul ultimelor două volume...

Iată cum îi explică Șezay lui Zechir formarea/întruchiparea unui sentiment de dragoste: „E ca și Coșava, ca trâmbele de spumă din ape mai degrabă ridicate din Coșava. Coșava face *un fus* din pulberea de pe ape, din spuma lor, fusul fură și petale de trandafiri, smulge fire de iarbă, fire de firuță proaspete, și le trece până în celălalt capăt al insulei.” (G., 198). În fața puterilor Insulei, bătrânul Zechir care poate face și desface vrăji, se vede silit să renunțe... Protagonistii întâmplărilor se întreabă mereu dacă sunt supuși „unei puteri ce nu putea fi dibuită, (și) cu atât mai puțin stăvilită” (G., 208), dar acționează ca și cum ar fi siguri de aceasta. Așa trebuie, poate, explicată și plecarea lui Ali înainte de potopirea cu ape, a Insulei, ca un semnal că viața lui din ultima vreme prevestea finalul unui drum al muritorilor de rând din Ada Kaleh, care „i-a hrănit trupul și sufletul”, iar când ea va pieri, vor pieri și ei „dintr-o dată neputincioși și goi ca morții din morminte.” (G., 221). Și Safidin, citind Jurnalul lui Laitin, face deosebirea dintre oamenii de rând din Insulă și cei șapte sfinți ai ei, pentru care sfârșitul – prevăzut/stabilit, nu a fost dureros. Așadar cei mai mulți „insulari” erau și ei oameni ca toți oamenii dar care credeau – prin sfinții săi, prin zidurile trainice, prin clima și poziția ei, prin farmecul său – că Insula era anume creată pentru ei, că tot ceea ce ea hotăra era bine, drept pentru care revolta lor (atunci când simțeau o revoltă) nu mergea mai departe de semnul unei întrebări la care erau conștienți că nu trebuie să caute un răspuns, că viața lor în acel spațiu era un *dat* care trebuia să se-implinească... deci, de preferat voltairianul „cultivons notre jardin”... Toate viețile „povestite” în cele două romane sunt pasionale și pasionante, toate pot prevesti ca și în cazul lui Ali Kadri, sfârșitul... În acest context, neașteptata nuntă a lui Ali lasă adalâilor și cititorului un dram de speranță că prin această nouă familie, povestea Insulei va continua. Chipul necunoscut al miresei se întruchipează din ceața Dunării, „golicuinea trupului ei, părul ei desfăcut îmbrăcându-i umerii și coborând spre fesele ei tari, tinerești.” (G., 239). „Fata avea un nas drept (...) tăiat de un artist desăvârșit, mai bun decât unul de la Istanbul sau de la Vidin” (...) „Bărbia nu era una oarecare. Nu se încheia scurt, se îndoia ușor, asunzând cu greu o gropiță”, iar „Părul ei cădea peste umeri în valuri, era ca ierburile proaspete dimineața căzând la poalele cetății”. (G., 262). Un portret inspirat (care ni-l amintește pe cel al „miresei” fără mire, Umurli), care face parte dintr-un amplu poem de dragoste „un poem în proză” alcătuit din „Fraze alunecoase, șerpești, lucrate în semitonuri, în umbra amurgului când granițele dintre aici și dincolo se subțiază” (Irina Petraș, *Ilie Sălceanu*, în *Literatura română contemporană*. O

panoramă, p. 806, Ed. Ideea Europeană, București, 2008). Interesante pentru „zestrea” fetei/Insulei nu sunt doar frumusețea lor, dar și obiceiurile pitorești (menite parcă a prelungi povestea), belșugul, diversitatea mâncărilor orientale, ambientul „Casa era înprospătată cu parfumuri, în cupe așezate în cele patru colțuri ardeau plante plăcut mirositoare, aduse fie de la Istanbul, fie cumpărate de la Vidin”. (G., 243). Nunta îi aduce mai aproape de cititor pe protagoniștii paginilor anterioare care-l fac „să creadă” că ei există, dar după ceremonialul împlinit, ei se depărtează, rămânând împreună doar mirii să se bucure, ea de împlinirea visului de a fi „gelin”, iar *mirele* de „prima și ultima clipă adevărată din viața lui”, deoarece „Fără nunta de acum, el nu ar fi fost un bărbat în carne și oase.” (G., 248)

La nivel diegetic relația dintre cei trei tineri (din ultima generație a comunității) Mahmud, Sefidin și Nesrin continuă firul narativ, dar intriga principală nu are continuitate, slăbește în intensitate după moartea lui Meriem. Din punct de vedere discursiv (planul dianoietic), scriitorul se folosește de elementele literaturii profetice și de urmările acesteia, printre care apocalipsa e cea mai cunoscută. Singurul care putea prezice, în cazul Insulei, Mischin Baba, nu o face, el lasă însă un testament, care nu se știe unde se află, deși toată lumea știe că există. (*Apocalipsa*, p.43). Adesea *profeția* conține și șansa unei salvări, dar întrucât pentru Ada Kaleh aceasta nu mai există, Mischin Baba nu a mai prezis... Povestitorii/comentatorii, unii cunoscuți/consacrați (precum Deli Papaz), alții mai noi ca șeful de șantier Burucă, încearcă, în ultimele zile ale Insulei, să deslușească cine a blestemat Insula și să înțeleagă motivul spiritual care i-a determinat sfârșitul. Este vorba de blesteme, de păcate... Ar putea fi blestemul neamțului omorât de ultimul apărător al Insulei în anul Hegirei 1112 sau în 1738 când în fața eșafodului colonelul Kehremberg (după ce a capitulat) „a blestemat și a invocat urgia și a trimis-o peste cetate și peste insulă”, de păcatele unor personaje cunoscute în cărțile trilogiei... Dar Deli Papaz crede că „Adevărul nu-l vom ști niciodată” (*Apocalipsa*, 80). Urmările (presupuse) ale testamentului asigură și ele un liant între aceste cărți.

„Insula Ada Kaleh se topește văzând cu ochii. Cetatea de pe creasta ei se micșorează de la o oră la alta”. Astfel începe al treilea roman al trilogiei, *Apocalipsa după Mahomed* (Ed. Eikon, Cluj, 2014, p. 27). Insula devine treptat o amintire. Povestea pe care Gönul i-o spune fetei sale, Define, „era îmbogățită cu faptele de vitejie ale apărătorilor unei cetăți ce nu putea fi cucerită în ruptul capului de niciuna din armatele lumii” (*AP.*, 29). Speranța lor și a fiecărui povestitor este aceea de a face amintirea veșnică. Cu acel sentiment de *genitrix* femeile se simt datoare de „a concepe alți adalâi cu sângele și duhul insulei” (*AP.*, 85). Așa cum subliniam în moto, *femeia* este cea care *simte* sfârșitul Insulei... Laurențiu D., retras în Greben, relatează, într-un tablou, unul din aceste momente în care autorul „face dovada unor resurse descriptive și lirice remarcabile” (Alexandru Zotta, Prefață la *Apocalipsa după Mahomed*, 2014, p.21): „slăbește vuietul cataractei» a șoptit ea”, „«cresc apele!» a spus din nou, în șoaptă, Gönul, de astă dată, în vocea ei erau urme de panică”, „«Ada Kalehul se îneacă!» a îngăimat ea și era în glasul ei băiguiala omului năucit” (*Apocalipsa*, 33). Prin trecerea în revistă a istoriei zbuciumate a Insulei și Cetății, Deli Papaz și nu doar el, încearcă să argumenteze că sfârșitul acestora se datorează și urii străinilor: „E veche ura.” (*AP.*, 33), „Turbau creștinii!” (*AP.*, 39). Argumente în acest sens găsește autorul și într-o monografie a Insulei scrisă de un preot, Muhmet Ali. Prin specificul ei, istoria Insulei enumeră momente de glorie și de declin, iubire și ură, viață și moarte; și în istoria insulelor sacrificiul este deci, necesar: pentru

câștigarea /păstrarea stăpânirii asupra unui spațiu „Un pământ îți aparține de drept când ai semănat de-a lungul și de-a latul său oasele strămoșilor. Iar cel ce îl calcă își merită moartea”. (AP., pp. 54-55). Neobositul Deli Papaz (a cărui istorie este repovestită și în acest volum ca pentru a sublinia credibilitatea lui de povestitor) este deosebit de afectat de sfârșitul Insulei (explicația se află și în această istorie) și reușește, ca narator, cele mai sugestive descrieri ale locului, considerând, de exemplu, că ambele nume ale insulei, Carolina sau Ada erau „la fel de potrivite cu ea, cu sensibilitățile și dorințele ei, după cum o vedeai așa leneșă, lascivă, întinsă la soare. Ea, ca orice femeie, s-a oferit și grenadierilor și ienicerilor. A cunoscut patimile iubirii și cu spahii plini de putere, dar și cu generalii austrieci pomădați (...)”. – Asta-i o curvă! am zis, apoi am vrut să-mi cer scuze...” dar textul continua: „Ei nu i se poate reproșa nimic. Eu am bănuț-o întotdeauna de curvișag, că e o femeie ce-și dă poalele peste cap fără să clipească, gata întotdeauna să primească manglealâcul primului venit”. (AP., 61). Urmând paginile cărții dintre care mai multe reiau întâmplări povestite în volumele precedente (despre Deli Papaz, Ischin Baba, etc.) vom constata dispariția treptată a Insulei, situație/destin pentru care autorul caută explicații nu în interesele economice și politice externe care au determinat acest final, ci în cele spirituale ale apocalipsei, – păcatele de care se fac vinovați Insula și locuitorii săi. O retrospectivă a istoriei zbuciumate și schimbătoare a acestui spațiu prezintă câteva aspecte ce nu țin de evoluția istorică a zonei, ci mai degrabă de puterea unui sfânt (în Insulă au viețuit șapte oameni pe care insularii i-au considerat sfinți care au contribuit la prosperitatea sau supraviețuirea ei) sau de un gest cu implicații existențiale cum ar fi însămânțarea cu viață a spațiului, semn al unui nou început, o garanție a continuității...

Povestea tinerei Nesrin, logodnica lui Mahmud, rezumă și destinul Insulei – prin actul erotic înfăptuit din dragoste cu Sefidin, ea se încadrează în starea de normalitate a Insulei așa cum am cunoscut-o în primele două cărți, dar sinuciderea fetei în urma violului comis de Ibrahim, moartea deci, e urmarea unor *trădări* – Sefidin era prietenul cel mai apropiat al lui Mahmud, fiul adoptiv al lui Hasan Ibrahim... Întâmplarea va avea un dublu final tragic prin uciderea lui Ibrahim de către Mahmud, cea mai crudă răzbunare din Insulă, când „un echilibru se va rupe și prima picătură de sânge ce va curge se va transforma într-un șuvoi ce va îneca mai târziu întreaga insulă cu cetatea ei cu tot!”. (AP., 245.) Totul a fost posibil datorită nu dorinței de răzbunare ci unei forțe, „acel cineva sau ceva, nevăzut și neștiut” (AP., 241), spune Sefidin, care crede că „peste insulă a fost aruncat, de undeva de sus, din cer, ceva malefic” (AP., 207).

Pe cât de impresionant este momentul întâlnirii la mormântul lui Mischin Baba (p.171), pe atât de revoltătoare este scena violului (pp. 213-214), – momente în care Ilie Sălceanu face încă o dată dovada talentului său în redarea celor mai diverse momente din viața personajelor, adaptându-și fraza la sensibilitatea/ duritatea momentului la simpatia/ antipatia/ revolta față de faptele prezentate.

Trebuie remarcată semnificația actului sexual care, în alt context, în opinia seraschierului Ghenci Ali, alături de sacrificiile înaintașilor/apărătorilor, pe ale căror oase s-a clădit istoria, trece dincolo de aspectul fizic, el însemnând o dată cu asigurarea perpetuării speței umane, continuarea (aici) a puterii otomane, drept care, pe fondul sărbătoririi victoriei recuceririi Insulei de la austrieci, el, comandantul își iubește soțiile din harem în clădirea comendurii construită cândva de baronul Castner (AP., p.93), pentru că „în clipa când bărbăția lui se va deșerta și va împrășca cu mii de semințe rodul ei, atunci el va fecunda și insula.”, amintindu-și strigățul ienicerilor victorioși „Hepinizi beceririm” (AP., 96),

și hotărând „Yeni bir yerleşim kurarız!” (AP., 119). Revenind de la moarte spre viață, autorul intercalează pagini interesante despre construirea Cetății Carolina (tot nume de femeie...) (AP., pp. 68-69-70). Printre povestirile pe care le reînvie, apare ca un laitmotiv imaginea tot mai dezolantă a Insulei: „Mormanele acelea de cărămizi, pietre, grinzi, cozile de lopeți frânte, butucii ciopârțiți, sticlele sparte, ferestrele fără geamuri, ușile crăpate...” (AP., 81), semn că cei care demolau cetatea „o făceau cu ură” (AP., 82), sau „Moscheea era ultimul bastion al insulei” (AP., 83), iar chiparoșii care trebuiau să perpetueze Insula peste milenii „până la sfârșitul lumii, până la Apocalisa după Mahomed.” (AP., 101), nu vor fi nici ei cruțați... Alte imagini: „Insula era jupuită (..)” (AP., 174), Ea care putea fi și „un brigand” (după opinia lui Sefidin, gândindu-se la crima făptuită de Mahmud... pp.138-139) care ucide „cu sânge rece”, acum ea, Insula „intra în putrefacție” (AP., p.175), fiind condamnată „să o sfârșească între malurile Dunării, dar fără o piatră de mormânt la căpătâi, cum se cuvine morților” (AP., 203), a ajuns „un mort așezat pe catafalc, ce urma să fie prăvălit în adâncuri” (AP., 235)... Ea care părea „o *caravelă*” (AP., 140) plutind semeață în apele fluviului, acum este purtată spre insula Șimian de *navele* devenite „care funebre”... (AP., 231). Să fim de acord cu concluzia lui Deli Papaz? (AP., p.150): „Sexul și moartea, moartea și sexul erau cele două coordonate pe care a trăit bucata de pământ dintre ape, cu moartea și sexul și-a început viața, cu sexul și moartea avea să o sfârșească.” Acesta / așa să-i fie sfârșitul? Dacă ne gândim la insula ca proiecție a alterității feminine (Dolores Toma, Ludovic al XIV-lea... în *Insula*, p.177), poate trebuie să acceptăm *finalul* ca pe un adevăr, unul universal, indiferent de „rolul” pe care cineva l-a interpretat vieți de-a rândul...

Fără a ne fi propus o mai temeinică analiză a realizării artistice a romanelor, aspect pe care l-am argumentat pe parcurs, voi insista asupra unui element pe care-l consider un paradox în contextul tragic al ultimei cărți – umorul. Alături de *personificări* reușite – *doi muncitori* Gorneacul și Coșava (cele două vânturi din zonă, n.n.) „lucrează în două schimburi, după un program fix, nu se calcă în picioare niciodată, fiecare își așteaptă rândul, nu se îmbulzesc”, găsim portrete, peisaje... Să ne amintim de tabloul tragi-comic al colonelului Kehremberg pe care-l „dureau degetele și unghiile de prea mult scărpinat” în cazemata din cetate, când „întreaga armată se scărpină, cei 1030 de soldați rămași în viață, se scărpină până la sânge, ca și cei 22 de ofițeri și 533 de soldați internați în spitalul de pe insulă”. (AP., 46). Schimbarea situației din insulă, prozatorul o caută nu în politică, ci în altă parte: „Acum șaptesprezece ani, la locul unde e moscheea noastră se ridica o mănăstire de maici. Să fi păcătuit cu soldații vreuna din surioare? Dacă e așa, a fost o lovitură grea pentru Dumnezeu, spre hazul lui Allah, mai glumeț decât credem noi.” (AP., 47). Iată cum reacționa baronul Casttner la vederea geamiei: „micul minaret îi înțepa ochii, îi provoca colici, mâncărimi, dureri lombare, sciatică, îi amorțea tălpile, îi ataca bășica udului (...).” (AP., 66). „Excitantă” e prezentarea planului arhitectural al cetății: „un patruleter stelar, îngrădind un alt patruleter stelar. Dar patruleterele nu erau fieștecum, laturile lor erau arcuri de cerc îndoite înăuntru”. Baronul Casttner a fost doborât de un priapism și i-a trebuit o lună să priceapă de ce: „planul cetății întruchipa o vulvă, iar zidurile erau petalele din jurul ei.” (AP., pp.68-69). O femeie ce îndemna la asalt!... Burucă, demolatorul-șef... al șantierului, omul care studia cartea lui Daniel Laitin, are dreptate când spune vorbind despre Ischin Baba și despre soarta mormântului său: „Insula Ada Kaleh a avut un caracter predestinat. În insulă au venit, pe rând, șapte sfinți, ceea ce nu e de ici-colo, nu are parte nicio insulă de un asemenea noroc, iar aici, este puțin spus noroc. *Este altceva, cu totul altceva.*” (AP., 229.)

Concluzii

Din punct de vedere estetic proza contemporană românească având originile în secolul al XIX-lea, se caracterizează prin structura sa epico-lirică, prin cultivarea arabescului lingvistic, cu un descriptivism opulent – (M.Muthu, *Balcanismul...* p.325) – ilustrat prin „frază onctuoasă, mătăsoasă” desenată într-un „arabesc epic” alcătuit din document și ficțiune, trăsături ce caracterizează și trilogia lui Ilie Sălceanu, prin *Jurnalul* lui D.Laitin și romanul *Marya Copta*, scris de Laurențiu D./ M.Muthu, *Romanul insulei* (Tribuna, nr.227/ 2012).

Consider că (și) romanele lui Ilie Sălceanu constituie exemple stabile/solide în literatura românească actuală care păstrează elemente estetice ale balcanismului românesc, alături de operele menționate în cap. „Ecouri contemporane” din *Balcanismul literar românesc* (vol. I, Proza), precum romanele lui Eugen Barbu: *Groapa*, *Săptămâna nebunilor*, Fănuș Neagu, *Pierdut în Balcania*, Zaharia Stancu, *Jocul cu moartea*, Ștefan Bănulescu, *Cartea Milionarului*, Modest Morariu, *Întoarcerea lui Ulise*, etc... – toate reflectând trecutul nu foarte îndepărtat „viu resimțit” (M.Muthu, *Balcanismul*, p.231), exprimat desigur prin *povestire*, în care se găsește mult *imaginar*. (M. Muthu, *Balcanismul...*, 231), proza aceasta caracterizându-se prin stări excesive, sentimentalism, umor, poezie, pitoresc... „Acțiunea” se desfășoară în spațiul danubian de la intrarea fluviului în țară, până la Mare. În condițiile în care *personajul* își pierde din însemnătate, proiecțiile dezvolte sunt: romantice, simbolice sau parabolice; Insula fiind un SIMBOL al rezistenței spațiului/comunității la „întemperiile” geo-politice, dar poate fi vorba și de o proiecție **mitologizantă** – mitul Insulei (fericirii-lor) care însă, la fel cu Lucu Sillion din *Lunatecii*, 1965, de Ion Vinea, are un „final fără glorie”. (M. Muthu, *Balcanismul...*, 233). Și Ada Kaleh face parte din acel „cosmopolis” cu amalgamul de neamuri adunate aici de peste tot, ca-ntr-un loc ce oferă protecție și prosperitate, dar care primește lovitura de grație din partea... civilizației moderne. Insula este sacrificată, iar entitatea ei nu poate fi strămutată o dată cu zidurile cetății sau cu oasele și pietrele din cimitir... Cât despre imaginar, să amintim doar că în Insulă se perindă șapte sfinți, meniți să-i îndrume și protejeze locuitorii... Dintre ei, Mischin Baba simțindu-se predestinat acestui scop nobil renunță la coroană în țara lui și pornește în căutarea Insulei. Misterul, bizarul, enigmaticul (cf. lui E.R.Curtius și G.R. Hocke) înconjoară viața/prezența acestora relatată, *povestită* (deci *cât* de adevărată?...) de-a lungul serilor, anilor... Prin „prezența” lor Insula aflată *între* ape, *între* îndoite țărmuri, între Orient și Occident, la „mijloc de Rău și Bun” (I. Barbu, Isarlâk) capătă valoarea unei „axis mundi”... În același context al elementelor definitorii ale *manierismului*, „labirintul” este cetatea, de fapt întreaga insulă... Labirintul ingineresc al construcției se amplifică prin acela al evenimentelor, destinelor, al căror traseu/drum pare nesfârșit, dar nu unul drept... Povestitorii pot fi considerați „oglinzi” ale evenimentelor trăite, imaginate... căci până la urmă fiecare „oglinză” e o altă imagine a aceleiași realități, completându-se reciproc... Lucru normal în cărțile lui I.Sălceanu care „excelează nu doar în structurarea perfectă a romanului” (...) el fiind „un impresionant povestitor”, pentru că „Este vădită plăcerea lui de a povesti (...) necesară, deoarece „pentru a descrie o lume precum cea din Ada Kaleh de odinioară, e nevoie de o istorisire pe măsură.” (Dumitru A. Doman, în rev. „Argeș”, VIII, nr. (315/ 2008).

Dacă ne gândim la acei oameni *veniți* în Insulă (cunoaștem câțiva, unii acceptați precum preotul, alții respinși – Meriem (o femeie, să fie întâmplător?...), am putea spune că indiferent din ce motive au venit (pentru a găsi un refugiu, din dorința de a se delimita de ceva, de a se separa/despărți de cineva sau, cu

un înțeles mai subtil nu îndeajuns, ori deloc exprimat – acela de-a trăi într-un loc în care timpul poate fi dat înapoi, un spațiu al poveștilor de Orient, al unei vieți care înafara Insulei nu era posibilă, al unei nostalgii simțite dar nu îndeajuns conturate pentru un spațiu/timp dorit dintr-un motiv/resort interior sau poate, semnul prăbușirii iminente a celui timp (real sau imaginar). Aici omului îi sunt permise „tot felul de vieți experimentale” (L.Boia, *Insula*, pp. 23-24), care trăiește îl ajută să se cunoască mai bine, să se descopere. Pentru unii *iona*, șederea înăuntrul chitului în astfel de condiții este egală cu pericolul pierderii personalității deci, pentru salvarea ei aceștia aleg să se reîntoarcă acolo de unde-au venit (ex. I. Jaliș), în timp ce alții se identifică în timp cu locul de adopție, alături de care luptă (cum este cazul cu Ada Kaleh) pentru o cauză dinainte pierdută... într-o luptă (ultima!) inegală cu forțele/interesele de pe continent. Gândindu-ne la experiența profetului Iona, ne întrebăm cum și-a continuat viața după dispariția Insulei, Deli Papaz... A rămas *un turcit*? S-a reîntors la creștinism? Ce ar fi ales să propovăduiască... și cui? Cei din Ada Kaleh au constituit „turma” în care el s-a integrat pe deplin și pentru care a luptat?... iar acest „non loc” a fost doar o *plantă de ricin* fără însemnătate în raport cu pădurea de pe continent? Că Insula a fost abandonată și de Allah și de Dumnezeu în favoarea binelui/profitului celor (mai) mulți?

Poate că sfârșitul Insulei nu trebuie pus pe seama unui blestem ci trebuie considerat ca unul „pământean/pământesc” al ei și parafrazând „din apă/ape te-ai născut, în ape te vei întoarce...”, urmând ciclul vieții: naștere prin „completarea” scheletului (stânca) cu mușchi – pământul (aluviunile aduse de fluviu din amonte), fluviul ca element masculin contribuind astfel la facerea acestui spațiu care astfel devine fertil, dătător de viață, la rândul lui... Așteptam „comportamentul” Insulei-femeie în momentele ei ultime... și constatăm că prin această „dispariție”, ea redevine (aproape) naturală, păstrând unele „răni” ale trecerii pe-acolo a omului, a civilizației... Fluviul îi va obloji rănilile, oamenii, acei Iona mai de demult sau mai recentți au fost trimiși în lume și nu se pot considera „pedepsiți” decât dacă în timpul șederii lor pe Insulă n-au învățat nimic... Fiecare va avea o „zestre”, amintirile, care împletite cu ale Insulei vor crește în valoare o dată cu trecerea timpului, precum vinul... Se pot formula întrebări/nedumeriri: au meritat să trăiască acolo?, de ce nu au acceptat să se mute în Șimian? Așteptau o garanție pentru o viață la fel ca în Ada Kaleh? Ali Kadri i-a părăsit, ei și-au părăsit morții... Spațiul binecuvântat de harul sfinților proprii, pământul născut din ape dispărea, cum orice altă ființă, lăsând în urmă poveștile care se regenerează de-a lungul anilor...

*Considerăm că fiecare autor de literatură, muzică, pictură, etc. își adresează mai întâi lor înșiși mesajul creației respective, pentru a avea certitudinea că s-au exprimat pe deplin, că au formulat un mesaj în concordanță cu idealul, sensibilitatea și talentul lor, înainte de a-l transmite altora. Astfel acesta (mesajul) vine ca un semnal din exterior, ca o-ntrebare/provocare pentru cel care-l citește/aude/vede, autorul devenind în același timp *emițător* dar și receptor. Pentru a se exprima, el are nevoie de un cadru creat/re-creat unde să-și plaseze acțiunea, personajele purtătoare ale ideilor, sentimentelor, valorilor sau nonvalorilor autorului, en somme, o lume a sa, care poate fi o imitație a lumii reale (*Ada Kaleh*), care dacă interesează *receptorul*, înseamnă că opera este o reușită, că autorul este un adevărat „demiurg”... Citind trilogia, având mereu nostalgia poveștilor de orient, m-aș fi dorit călător alături de Deli Papas, Iustin Jaliș, Daniel Laitin, Dogan ori Sefidin..., dar aceștia au fost bărbați în toată puterea cuvântului, fără hibe... Unii dintre ei n-au rezistat până la capăt...

Să fi fost Insula așa cum o descrie/intuiește prozatorul (multiplicat în personajele romanelor), ori a fost creată după chipul și asemănarea lui, astfel că o avem în față frumoasă, plină de vitalitate, isteată, în fine *femeia* – fecioară, mamă, soție, amantă, calități pe care insularii le apreciază fiecare în felul său și în funcție de împrejurări... Scriitorul se dovedește a fi nu doar fluviul care-o înalță din adâncuri, dar și părintele care-o-nzestreață cu toate darurile, e și peșitorul care-o iscodește pentru viitorul soț, dar și tânărul care scoate hangerul pentru a-și apăra dragostea, este soțul care își regăsește alături de ea, mereu și mereu, bărbăția, curajul, rostul în viață. Pentru alții, ea este alternativa, tentația, o altă lume, schimbarea. Realizarea unui astfel de portret complex, ține de arta scrierii, de măiestria folosirii cuvântului. Uneori avalanșa verbală e copleșitoare nu doar prin amploare, dar și prin bogăția de sensuri, simboluri, prin forță și culoare. Ai senzația că-ți trebuie un răgaz pentru a putea „asimila” senzația de bine, de bucurie, pentru a putea continua drumul lecturii. Cu excepția re-amintirii prea ample ale unor biografii, și ultimul roman păstrează densitatea celor precedente.

Tot așa și cartea, nu doar o lectură captivantă prin șirul infinit de povești/istorii imaginate cu har și povestite cu meșteșug, dar o pagină de neocolit de cei pentru care balcanismul românesc reprezintă nu doar un spațiu de cercetat ci și o lume, o *insulă* în care ar fi interesant să trăiești...

2015, Gherla

BIBLIOGRAFIE:

- Sălceanu Ilie, *Ada Kaleh, roman de dragoste*, Ed. Dacia, Cluj, 2008.
Sălceanu Ilie, *Gelin, mireasa din Ada Kaleh*, Ed. Dacia, Cluj, 2010.
Sălceanu Ilie, *Apocalipsa după Mahomed*, Ed. Eikon, Cluj, 2014.
Petraș Irina, *Literatura română contemporană. O panoramă*, Ed. Ideea Europeană, București, 2008.
Boia Lucian, Anca Oroveanu, Simona Corlan-Ioan, *Insula, Despre izolare și limite în spațiul imaginar*, Colegiul Noua Europă, București, 1999.
Gala Galaction, *Nuvele. Povestiri*, Ed. Minerva, București, 1986.
Rasputin Valentin, *Despărțirea de Matiora*, Ed. Minerva, București, 1980.
Roșioru Ion, *Resurecția romanului istoric*, în rev. *Luceafărul*.
Doman Dumitru A., în rev. *Argeș*, VIII, nr. 9 (315, 2008).
Evseev Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Ed. Amacord, Timișoara, 2001.
Vlăduțescu Ștefan, *Ilie Sălceanu: Orientul nostru în Occident*, în „Revista de recenzii”, 22 dec. 2012.
*n.b. am scris – *Insula* – când e vorba de Ada Kaleh și *insula* – cu înțeles general sau citat-

-
1. A. Cioroianu, *Cea mai frumoasă poveste*, Ed. Curtea Veche, 2010.

GABRIEL RUSU

Constanța, gramatica memorării

– Întâmplări și personaje –

13 (PERSONAJ)

SORIN ROȘCA. După ce îți scriu numele, fac o pauză. Îmi caut cuvintele. Asta înseamnă că nu pot să decupez cu precizie personajul în amintire. Sigur că-l știu, îl văd, îl recunosc, ori de câte ori îmi proiectez memorările în cinematograful personal, dar conturul lui fluctuează. De fapt, nu pot să-l identific sub un semn existențial clar, așa cum am putut (sau doar mi-am închipuit că am putut?!) cu alți scriitori constănțeni, în această carte, până la această pagină. Și e ciudat că m-am împiedicat de imprecizie tocmai acum. La urma urmei: 1) facem parte din aceeași generație biologică; 2) cu oarece marjă de opțiuni estetice, din aceeași promoție literară; 3) oricum, pentru câțiva ani frumoși pentru mine, din aceeași adunare de oameni care credeau că la un țarm de mare merită să faci negoț mai ales cu ficțiuni. Atunci? Caut fotografiile în arhivă.

Când ne întâlneam, și înainte de a pleca din Constanța, și după (la scurte întoarceri ale mele sau la târguri de carte bucureștene), îmi zâmbea larg, spunea un „Hei”, se balansa ușor de pe un picior pe altul, marinărește parcă, și nu îmi întindea direct, în față, mâna dreaptă, ci o aducea într-un arc de cerc înspre stânga, ca un soi de bătaie voinicească de aripă de pescăruș. Era precum schița unei îmbrățișări prietenești. Neterminate – nici schița într-un tablou, nici îmbrățișarea într-o comunicare. Îmi dădea impresia că gestul șovăie și se oprește în pragul camaraderiei. Cu mine.

Cu Ovidiu, Ovidiu Dunăreanu, lucrurile stăteau altfel. Camaraderia era declarată răspicat. Era după tipicul vinului – veche, nobilă și bună. Îi aduseseră umăr la umăr literatura și pescuitul sau pescuitul și literatura, nu știu ordinea „biografică”, poate că fusese vorba de o simultaneitate de weltanschauung. Mai erau scriitori constănțeni cu mistica pescuitului. Spre un exemplu, Radu Șuiu, pe care l-ai cunoscut, cititorule. Spre un alt exemplu, Vasile Cojocar, Ică, pe care îl vei cunoaște în capitolul următor. Aceștia preferau solitudinea, fiecare complăcându-se în postura de „bătrân” singur în confruntarea cu marea, fluviul, ghiolul care adăpostea adversarul ce trebuia dus la ceaun. Ovidiu și Sorin făceau echipă.

Părea o etapă superioară în eufenia bărbatului universal. Se trecea de la „eu” la „noi”. Se alerga după pradă, se lupta, se cucereau teritorii împreună. Se năștea clanul, tribul, imperiul. Ovidiu și Sorin combăteau, conclucrau, conversau. Și apoi ne istoriseau povești pescărești. Dimineți începute puțin după miezul nopții, ceață, maluri nămoioase, frig, stufărișuri viclene, ploii diluviene, monștri ai apelor care se dădeau răpuși în finaluri desigur apoteotice. Sorin îi spunea lui Ovidiu „Manimazos”. Luase numele de pe o piatră votivă din zestrea arheologică a Tomisului ori din poemele mitologizante ale lui Ion Gheorghe. Manimazos fusese, era, este hegemon mitic asociat figurii Cavalerului Trac, întemeietor și salvator al comunității, erou neînvingător prin forța fizică. Chiar cred că i se potrivește lui Ovidiu – scriitor, pescar (citește: editor de literatură bună) și prieten la Pontul Euxin. Apelativul conținea prețuire admirativ-camaraderească. Și o nuanță, fundamentală (?!), de „mulțumesc, mi-ai fost de ajutor adevărat”. Îmi dau seama că nu știam și nu știu nimic despre Sorin „particularul”, cel (con)ținut în taină de Sorin „publicul”, adică despre Sorin singuraticul, îndrăgostitul, soțul, tatăl, prietenul, vecinul, slujbașul la împărăție. Bănuiesc că unul dintre ei a trecut prin niște vămi de existență cu ajutorul adevărat al lui Ovidiu. Și mie mi-a fost Ovidiu de ajutor adevărat. Din câte știu, și altora.

Cititorule, trage-mă de mână de pe tastele computerului! Încep să scriu despre Ovidiu în capitolul despre Sorin. Țasta e semn clar că eu mi-l amintesc pe Sorin, concetățeanul și contemporanul meu din Constanța de atunci, prin „filtrul” Ovidiu. Dar pe Sorin Roșca scriitorul mi-l amintesc fără intermediari. Din scris.

– Cărți de Identitate –

Poetul. Reporterul. Pe cine am citit mai întâi în paginile revistei *Tomis*? Sincer, nu-mi aduc aminte. Dar țin minte o anume identitate lingvistică a sintagmelor, propozițiilor, frazelor. Ușor muzicală, bogat colorată, intens metaforizantă. Poemul materializa o fantazie, reportajul sublima o materialitate adesea plecticoasă a realității acelor vremuri. Câteva rafale de cuvinte tipărite și recunoșteam semnatarul, fără a trage cu ochiul la semnătură. Autor: Sorin Roșca. Scrisul lui avea amprentă certă, asta însemna talent nativ cu caru’, adică textele ce aveau să vină puteau configura o identitate în literatură.

Când l-am întâlnit, debutase deja publicistic, sub recomandarea lui Virgil Teodorescu, și primise deja câteva premii pentru poezie. Deși nu avea o carte a lui, nume autorizate în branșă opinau despre lirica lui: „(...) atmosfera de frumoasă irealitate, instinctul poetic ce-l conduce spre mânuirea fericită a cuvântului, gradarea subtilă a tensiunilor” (Mirela Roznoveanu, *Tomis*, 1972); „Sorin Roșca scrie o poezie frumoasă, în sensul vechi, dar atât de adevărat și nedemodabil al cuvântului, instaurând de la primele cuvinte o atmosferă de basm și purtându-l apoi pe cititor printr-o lume feerică” (Alex. Ștefănescu, *Argeș*, 1978); „Sorin Roșca redescoperă amforele pontice și triremele scufundate acum 2000 de ani. Ora predilectă o aflăm undeva în cumpăna nopții, sub o lună eternă, când caii timpului trec dintr-o realitate în alta” (Eugen Barbu, *Luceafărul*, 1978); „Sorin Roșca este un poet al rafinementului, ducând uneori cizelarea versului până la a-i smulge acestuia aburul primordial” (Arthur Porumboiu, *Dobrogea nouă*, 1980). A debutat editorial în 1986 – cum nefericit se „purta” pe atunci, într-o formulă colectivă, la Editura Albatros, cu grupajul *Cu*

mine între patru ochi. Prima carte cu numele lui pe copertă, *Paznicul gerului*, și-a văzut-o în 1996.

Am scris despre ea atunci și, după cum știi că îmi place, cititorule, mă citez (fii atent, rogu-te, că e scrisă în contextul cultural al anilor 1990): „Istoria este permisivă din olimpiadă indiferență: eșecuri și izbânzii politice sunt consemnate laolaltă. Istoria unei literaturi naționale este selectivă din omenească subiectivitate: înregistrează doar izbânzii, chiar dacă unele dintre acestea ajung, în timp, să configureze zona de solidă identitate valorică mediană. În ambele cazuri, însă, pentru a te așeza la masa de ruletă a gloriei trebuie să exiști, adică să te exprimi public. Atât omul politic, cât și scriitorul sunt nevoiți, înainte de toate, să iasă la scena deschisă a contemporaneității. Pe la începutul anilor 1990, se părea că literatura este obligată să abandoneze rolul de instanță morală și socială, postura aceasta fiind adjudecată, cu acordul marelui public, de politică și gazetărie. Au apărut politicieni mai mult sau mai puțin pitorești, au apărut directori de ziare și de conștiințe mai mult sau mai puțin manipulați de interese oculte. Au mai apărut, oare, scriitori? Iar cei care scriau deja au continuat să scrie? Desigur – și astfel literatura și-a revenit din pumni, după câteva runde cu politica și gazetăria. Un debut întârziat, din varii motive, mai mult de un deceniu ar putea fi privit cu suspiciune, ca un gest de orgoliu tardiv sau ca un risc întru desincronizarea de ceea ce se scrie astăzi. Din fericire, în cazul lui Sorin Roșca suspiciunea se dovedește a fi neavenită. Cartea lui de poeme, *Paznicul gerului*, are o remarcabilă unitate stilistică și o accentuată individualitate lirică. Sorin Roșca este un fantast care își divinizează visele și, pentru a le păstra, le dă trup din carnea cuvintelor. La el, întotdeauna realitatea este întoarsă pe dos cu ajutorul metaforei. Și astfel nu ne mirăm când aflăm că «Prin turnuri străvezii, năpădite de alge,/ delfini îngândurați/ meșteresc pe la roțile timpului» (*târziu, în șoaptă*). Cromatica este intensă și fastuoasă, tărâmul este fabulos. Poetul descrie, în sensul înalt al cuvântului. Are și gustul punerii în scenă, al teatralizării actelor umane fundamentale (vezi *balada marinarului întors pentru totdeauna*). Elemente dintr-o scenografie marină afluesc într-un basm. Există în versurile lui Sorin Roșca o apetență pentru rostirea protocolară, în genul truverilor de altădată. Versul are o muzicalitate dulce și tristă, imaginea o construcție elaborată cu minuție. Poetul este prin excelență un senzorial care mângâie pielea de măgar a lumii și, prin atingere, o transformă într-o țesătură miraculoasă. De cele mai multe ori privește în afară și se înfioară la trecerea ineluctabilă a timpului. Stilistic și tematic, Sorin Roșca clasicizează după ce s-a școlit în preajma modernilor”. Subscriu la opiniile acestea ale mele de acum aproape două decenii. Și adaug acum, spre o limpezire: strict în câmpul de bătaie al ideologiilor literare, clasicismul și modernismul, altfel inamice esteticește, sunt unite siamezic la încheietura finalității etice prin fascinația pentru definitiv, esențializare, definitiv.

După prima carte, au urmat altele. Nu în trombă inflaționistă, ci cumpănite ca pentru a semnală etape firești. Și opiniile critice au urmat: „În toate poeziile metaforele țâșnesc, mijloc de a circumscrie în imagini fragilitatea ființei și dorul ei de imponderabil și transparentță” (Dan Perșa, *Tomis*, 1996); „(...) un vizionar subtil al unor realități supuse unui cer înstelat sau nu” (Baruțu T. Arghezi, *Tomis*, 1997); „Sorin Roșca are grijă să ne recâștigate încrederea, injectând în versuri o doză mică – homeopatică – de ironie” (Alex. Ștefănescu, *România literară*, 1997); „Demersul liric principal asumat de Sorin Roșca (...) e unul de remonetizare a discursului prin întoarcerea sa programatic-intuitivă la izvoarele emoției netrucate și ale frumuseții și purității ontologice din ce în

ce mai desconsiderate, dacă nu de-a dreptul strivite sub tăvălugul civilizației tehnologice alienant-uniformizatoare” (Ion Roșioru, *Convorbiri literare*, 2000); „Sorin Roșca se lasă dominat de metaforă cu înțelepciunea celui care înțelege forța ascunsă a cuvântului poetic; vorba, «glonțul perfid», se strecoară veșnic în suflet, transformând creatorul, fără voia lui, în armă” (Corina Apostoleanu, *Tomis*, 2000); „Realul coexistă cu oniricul, efemerul cu veșnicia, angoasele se ascund sub întrebări retorice și definiții axiomatice” (Petru Scutelnicu, *Ateneu*, 2001). Tuturor acestor evaluări exegetice le adaug părerea mea.

Citesc din *Cetățeanul nimeni*, o antologie de autor apărută în colecția Opera Omnia, la Editura Tipo Moldova, în 2012. O antologie care nu se prea sinchisește de cronologie și bibliografie. Asta-mi place, e ca și cum am în față o carte-premieră (oare orice antologie este în fapt scriitoricesc, prin remodelarea volumelor anterioare, o carte-premieră?!). Am certitudinea că nu m-am înșelat, Sorin Roșca este, arhetipal poetic vorbind, un fantast. Doar că a simțit nevoia și a învățat să-și construiască mai multe măști pentru arhetipul poetic de fantast.

Îl regăsesc pe tânărul fantast al începuturilor, care exultă senzorial, sentimental și senzual într-o lume îmbibată cu vitalitate: „Medellina ară-n zori cerul/ cu pleoapa-i de înger-brăzdar,/ pe înaltul cu rotunjime de față/ răni azurii deschide/ și-n ele/ printre smochini toarce sudul/ ferecat sub pridvoare de abur,/ inocența de mireasă a iernii/ se destramă în scame/ din care vin cuvintele înserării/ și cea dintâi mirare a mea/ naște înțfia clipă a veacului;// înțfia mirare/ chiar umbra-ți șerpească,/ sălbatica bucurie a trupului tău/ încolțindu-mă,/ cum răsuflarea lupului tânăr/ stăpînind cîmpia” (*întîia mirare, umbra-ți șerpească*). Apoi fantastul se maturizează, ia distanță de trăirea adamică, descoperă cunoașterea de sine, oglinda, simbolul. Destramă aparențele factice, spre buna înștiințare a semenilor săi. Procedează prometeic și este pedepsit cumva asemănător: „Poezia se droghează cu viața mea/ comprimată-n tablete/ ca niște oglinzi-colivie;/ n-are cum să scape cel ce am fost,/ eu sunt receptorul-pereche,/ însoțitorul cuvîntului prin Pustie;// ca orice minune/ poezia are carnea din șoaapte/ și oasele tari, de lumină;/ cînd o cuprind,/ e ca și cum aș întoarce îngerul/ în ultima noapte neatinsă de vină;/ poezia se hrănește cu vis de copil,/ sfîșie lacomă cerul din ape/ și amintirea mea princiară;// fără de veste-n răsuflarea ei/ voi pîlpîi curînd în cel ce-am fost/ cum trandafirul pe un geam de ceară” (*receptorul-pereche*). Vine și momentul când fantastul vede cum semenii săi îi abandonează hotărârea, credința, jertfa în pubela cu gesturi omenești derizorii. Stoicismul se strepezește, apare sarcasmul: „Pe-o gură de rai/ ca un vapor cu zbatuiri/ fugit dintr-un muzeu închis de-un veac/ pe-o apă strîmbă, clipocind eroic/ cînd își adună șansa/ printre urechi de ac,// pe-o gură de rai/ cu zile rușinate/ că țin în brațe-un soare/ cu mintea de copil/ străluminînd himere/ și fecundînd păcate/ prin crîșme, cînd se năruie tîptil,// pe-o gură fără zîmbet,/ în rai vopsit cu smocul,/ în țara mea cu zbatuiri și cromozomi șășii,/ călare pe-o speranță/ și neavînd ce face/ poetul moare-ntr-una/ și scrie poezii” (*poemul patriotic al neliniștitului Arthur, după ce și-a pus ochelarii*). Contemplația, acreditarea înțelepciunii la curtea omenescului meschin și funambulesc, este o opțiune. Fantastul își întoarce fața către metafizic: „Degetele sale învățaseră/ doar câteva semne/ risipite/ prin blana încă umedă/ a luminii.// Decît toate graiurile/ mai adânc/ îi era ochiul,/ aripa/ nerăbdătoare/ sub pielea-i strîmtă.// Nici n-ai fi zis/ că e carne asemenea/ rătăcindu-și clipele printre noi,/ ci adierea cuvântului/ pornit să vindece” (*petru*). Acum vîrstnic, fantastul înțelege că frumusețea viului este frumusețea ideii

care umple viul. Scriitura lui coboară din caruselul împodobirii cu volute baroce, se așează la umbra hieroglifei în floare: „liniște încît/ pașii furnicii gonesc/ somnul tigrului” (din ciclul *Colibri I, Ultimul război*). Fantastul flamboaiant a devenit fantastul laconic. Cum va fi mâine scrisul lui Sorin Roșca? El spune că „mâine e un câine de pripas,/ mâine latră-n neguri/ după vulpi de ceață,/ (...)/ mâine mârâie utopic”. Eu îi spun numai că mâine e o altă zi, un alt vers, o altă carte de poeme.

– Va urma –

Pe coperta cărții *Cetățeanul nimeni* mă privește, dintr-un medalion patinat cu intenție, Sorin. Nu mai are coama căluțului de foc de pe vremuri, pe când Nicolae Motoc scria despre el, frumos, cum numai Nea Nae scria când voia, că „În trunchiul lui fălos zace zidită, în genunchi, o salcie”. Acum este tuns potrivit, are capul ușor aplecat către umărul drept și zâmbește. Ne zâmbește. Zâmbetul lui se oprește în pragul camaraderiei. Dar poemele lui, cele care au fost și cele care vor fi, pășesc peste.

LIVIU COMȘIA

În căutarea inocenței pierdute

Este aproape o lege ca scriitorul român să înceapă prin a fi poet și să sfârșească prin a fi prozator. Și ajuns la capătul scrisului frumos, înainte să treacă pragul eternității, își adună poemele și prozele în antologii de parcă voiește a-și scrie testamentul literar. Discutabil rămâne dacă, într-adevăr, adună în aceste volume ceea ce este valoros sau cel mai valoros, pentru că, vorba lui Ibrăileanu, criticul dacă are putere, se poate salva devenind cititor, dar scriitorul sigur nu are această forță. Întotdeauna există riscul ca această „selecție” să urmeze calea sentimentelor, nu însă și a valorii estetice. Pot fi alese poeme sau proze care în sufletul autorului reactivează motivul, împrejurările scrierii lor și mai puțin valoarea lor. Încercarea de-a justifica altfel decât estetic actul scrisului naște monștri.

Nici **Marin Codreanu**, poet, prozator, jurnalist (n. 1937, satul Știrbeți, comuna Cucuieți, județul Teleorman) nu face excepție. A scris poezie, a scris proză, a făcut jurnalism, și-a scris memoriile, și-a întocmit antologii, una, în 2013, *Opere esențiale. Lirica*, alta, în 2015, *Opere esențiale. Epica*, ambele la Editura Tipo Moldova din Iași, în Colecția Opera Omnia. Numai că, urmând șirul de slove ale lui Marin Codreanu se ițesc două întrebări una din alta: De ce mereu poetul încearcă, discret, să rămână în umbră? De ce poetul este atât de neîndurător cu poemele sale?

Locuind în cântecul mierlei

Toți exegeții sunt convinși că poetul Marin Codreanu și-a impus exigența ca metodă de lucru atunci când vine vorba despre poezie. Atât de des este exersată această exigență încât nefericirea de-a scrie este copleșitoare. Mărturisește poetul: „de când am dobândit frica de scris/ mă declar un om liber dar nefericit./ de acum voi avea grijă să mă gândesc/ la tot ce-mi trece prin cap./ voi avea în sfârșit libertatea/ de a nu mă gândi la nimic./ așa că voi avea grijă de viața mea./ voi avea grijă de viața poemelor mele de-o viață:/ zi de zi le voi număra poem cu poem./ seară de seară le voi scutura de vremuri politice./ le voi bate cu zale de plumb/ până la ultima consecință: jupuirea de piele./ pentru când nu voi mai fi/ le voi închide într-un cântec de mierlă”. Ca mai apoi să scrie: „Dacă poezia e un dat de la Dumnezeu./ Atunci poetul e un simplu purtător de cuvânt”. („Antinomii”).

Și totuși ceva lipsește din această rotundă „iluzie”, care convertește cuvântul în poem. Nu știu ce l-a terorizat o viață pe poet, dar pot să presupun fiindcă Marin Codreanu face parte dintr-o generație care a schimbat în profunzime istoria literară a acelor vremuri. Este vorba despre neomodernismul generației lui Marius Robescu și Virgil Mazilescu. Notează Paul Dugneanu în textul său „Un poet al existenței” pus în fruntea antologiei lirice „Ninsoare de îngeri” – O sută de poeme alese din volumele „Gloria șoimilor” (1978), „Fuga din burg” (1983), „Alegoriile insomniei” (1995), „Zeul cu armă” (1997), „Ninge pe Via Dolorosa” (2001), „Ode în metru jalnic” (2003): „Ceea ce caracterizează poezia și poezia acestor autori este, înainte de orice, deschiderea spre ființă și ontos, și faptul că în pofida unor relații intertextuale de tip postmodern, discursul liric nu funcționează autotetic, ci își păstrează un ancoraj în existență”.

Așa fiind, existența omului și cea a poetului, mereu trează și mereu înăspriată de tragedia celui dintâi, se scurge în vers. „doamna doctor de neuro este un bun medium./ consultă pacienții și pe bază de bio./ despre doamna doctor de neuro pot să spun/ că îi pasă infinit mai mult decât/ unei lumi întregi de viața mea”. Și încă: „din motive de sănătate/ m-am lăsat de fumat./ cafeaua nu mă ispitește de fel./ de-acum vorba poetului:/ voi avea grijă de viața mea”. Astfel, poemele par până la urmă o prelegere despre viață așa cum a trăit-o Marin Codreanu, adică, pe scurt, o biografie lirică în care discret, tăcut, chinuit de îndoieli, personajul principal este sinele (poetul) mereu încercat de întrebări tulburătoare. Evenimentul existențial devine model și capătă formă lirică într-un scenariu întocmit în cel mai neînsemnat amănunt. De pildă, psalmii sunt, ca și la înaintașul său ilustru, o replică dată Creatorului, nu doar un imn: „Doamne!!! De la facerea lumii/ băntuie atâtea dezastre/ iar Tu din mare-mila-Ta/ săvârșești atâtea suflete din trup/ încât de ziua morților/ pe pământ și în cer se aud/ plângând statuile ecvestre”. Din acest motiv, obsesia sfârșitului capătă dimensiuni homerice: „când stau și nu mă gândesc/ la nimic aud în timpane/ moartea fiecărei clipe./ e înmărmuritor să auzi murind clipa”. Cu o îndemânare artistică remarcabilă, poetul Marin Codreanu împinge propriu-i sentiment, propriu-i gând spre o validare sigură prin introducerea în textul său a unor versuri celebre: „deși îți ghicesc intenția/ după frigul fiorului/ prezența ta aici mă lasă/ „nemuritor și rece”. Sau: „mi-am trăit viața/ și încă nu am scris un poem/ despre mare./ și asta pentru că nu am dorit/ (...) «să mor/ La marginea mării»”. Acolo unde, însă, i se pare că nu este „adecvat” momentului sau i se pare că a depășit o anume graniță, strecoară ironia printr-un joc „nevinovat” al cuvintelor: „...iar eu râsul familiei/ nu am făcut/ nici măcar o revoluție/ ca doctorul orleanu/ pentru mama mea naturală/ m-am născut mort./ magna cum pagubae”.

Ei bine, până aici mi se pare că l-am urmat pe poet prin ascunzișurile sale. Este doar o impresie fiindcă nu-mi dau pace câteva motive lirice care revin obsedant în diferite proporții și în cele mai diferite momente. Sunt acele motive consacrate de versul neoromantic care le-a reînregistrat sentimental și ideatic. Este vorba despre obsesia morții, a timpului care ne supune pe toți, imaginea nostalgică a părinților, idile petrecute în peisaje de vis, satul ca loc al nașterii și al purității, al viguroaselor visări: „Când vei pleca ziseși că-mi dai de veste!/ Că ai tăcut... întreb sfios din prag:/ Cum ai trecut în filă de poveste?/ Când ar fi fost mai lesne în toiag”. Și: „Firea-ai tu să fii de fată!/ Mi-ai șoptit, zâmbind, o dată/ Că sunt bun de tras pe roată”. Sau: „Mă pierdui încet prin arbori,/ Printre doi stejari de-o seamă...”. Sau, în sfârșit: „Satul mă cheamă

din părinți de departe/ Prin flaute vii ale grâului drept./ Mă biciuie-n suflet ca o limbă de șarpe/ Și simt că m-apasă o rană în piept”.

Cum se vede și cum bănuiesc multe din aceste motive vin din imaginarul românesc, uneori abia evocat, alteori conturat apăsător. Iată, argila, pământul care sub mâna îndemânică a olarului erupe într-un potop de lumină care trece în veșnicie: „De pretutindeni văzut/ Spoiind argilă în lumină/ Pe roată, singur, a căzut./ Argila se făcu lumină”. Sau în alt loc, în „Jurnal esențial”, poetul mărturisește: „Pentru că numărul 13 îmi poartă noroc, sunt aproape sigur că nu voi muri până în 2013”.

Acum avem toate înțelesurile ca să putem spune fără teamă că poetul Marin Codreanu se ascunde în spatele unui nesfârșit conflict cu sine însuși. Când a pornit în lume să descopere Adevărul, Calea și Viața, și-a pierdut puritatea dintâi așa cum a dobândit-o în satul acela din mijlocul universului său. Să răsfoim din nou „Jurnalul esențial” subintitulat „Cultivatorul de iluzii” pentru a ne îndrepta atenția asupra stării în care poezia își caută conturul adevărat. Tot în acest fel, ca o întâmplare oarecare, în 12 aprilie 2012 notează: „Astăzi, la facultate, am discutat despre cuvântul dor, unic și intraductibil în alte limbi. În sensul în care mă refer, dor înseamnă (conform DEX) dorință puternică de a revedea pe cineva, sau ceva drag... Ce nu scrie în DEX este faptul că acest diamant lingvistic poate fi socotit brandul limbii române și asta pentru că el este prezent atât în viață cât și în moarte. Să mă explic: celor vii li se face dor de morții lor, dar și celor duși din lume li se face dor de viii lor de pe pământ”. Par a fi fraze oarecare, care trec în cuvânt un gând ieșit brusc din anonim: metafizica gânditorului popular începe aici, în cuvântul dor, iar el, poetul Marin Codreanu, face parte integral din acest sistem de gândire. Pornit în lume, și-a pierdut inocența dorului în contact cu viața, este convins că o va redescoperi prin poezie. De aceea, poetul se mișcă atât de discret ca să nu trezească dorurile de cei morți și dorurile de cei vii pentru a nu le tulbura veșnicia. De aici încolo, poemele scrise și rescrise sunt testamentul unui poet scrijelite pe umbrele dorului inocenței veșnice care învinge, în sfârșit, „frica de scris”.

leșirea din poveste

În primul rând, când vine vorba despre proza lui Marin Codreanu nu întâmplător începem cu memorialistica. Este modul în care autorul își numește apartenența la o generație de veșnică pomenire în istoria literară. Este, în același timp, modul în care Marin Codreanu mărturisește că, în fond, a rămas structural un liric care a pornit în căutarea inocenței. Este vorba despre acei „minotauri”, cum le zice scriitorul în volumul „Unde au dispărut minotaurii” (evocări, însemnări, consemnări), care au scris istoria literară din vremea în care Marin Codreanu acumula primele experiențe lirice cu prețul inocenței sale. De aceea, relația lui cu ceilalți scriitori stă sub semnul magicului. De la evocarea lui Petre Țuțea, până la Florin Pucă sunt lucrate o seamă de portrete memorabile, brodate pe marginea unui sentiment, al unui gest, al unui cuvânt... Dacă Petre Țuțea este un Socrate, Nicolae Ciobanu are cultul prieteniei. Adevărul este că Marin Codreanu este un portretist atent la detalii care au puterea de-a oferi imaginea cea mai apropiată modelului. „Acest Nicolae Ciobanu era de o cumsăcădenie înnăscută și un coleg desăvârșit. Nu era un boem, dar nici nu se izola de semenii lui. Ca scriitor, nu era lipsit de talent, dimpotrivă, dar nici răsfățat de criticii literari, printre care, cu demnitate, se număra și

el". Virgil Mazilescu „era de înălțime puțin peste medie, bine proporționat, cu trup athletic, încovoiat puțin din cervicală. Culoarea pielii ciocolatie, păr castaniu spre blond, ochi de pește, mai vii, iscoditori. Fire, de regulă gânditoare, meditativă, uneori exuberantă...". Sau alteori schițând sinteze critice: „Prin poezia lui (Gheorghe Pituț – n.n.) pregnant individualizată, cu priză directă la publicul cititor, dublată de o personalitate excepțională, construită cu răbdare și migală de meșter medieval, în comparație cu congenerii săi șaptezeciști la fel de importanți, raporturile literare dintre Pituț și Nichita (cel din urmă socotit, pe drept cuvânt, și astăzi, vârful de lance al poezilor din ultimii cincizeci de ani) au fost mai mult decât exemplare, de colegialitate și chiar de prietenie”.

Ajungând aici este nimerit să reproducem părerea scriitorului din antologia critică „Centrul și marginea” care ne dezvăluie întreg mecanismul de înțelegere a valorii. Marin Codreanu nu are prejudecăți, nu face distincții exterioare actului de creație, domnia sa păstrând imaginea sacră a acestuia: „Există în gândirea unor scriitori mai mult sau mai puțin importanți idei fracturiste, prin care încearcă o sectorizare a literaturii române contemporane, după criterii valorice, trăitori și creatori în centrul și în marginea arealului cultural românesc: cei mai buni bat centrul, iar plevușca marginea. În ce mă privește, eu nu am organ de percepție pentru astfel de inepții idiotizante. Prefer mai degrabă să evoluez pe o traiectorie intermediară, pentru simplul fapt că cei din centru dețin monopolul «puterii» și nu neaparat al valorii, iar cei din margine, cu nimic mai prejos decât ceilalți, fac mult zgomot ca să fie auziți de cei de la centru. Centrul și marginea, în toate literaturile lumii, se condiționează reciproc. Altfel spus, criteriul valoric poate face din margine centru și invers”. Așa se face că scrie cu aceeași încântare și despre Traian T. Coșovei, ca și despre teleormănenii Florea Burtan, Theodor Râpan, Ștefan Vida Marinescu. Acolo unde găsește perla o cântărește, o admiră și ne-o dăruiește.

În sfârșit, ultimele proze din cuprins constituie acea veritabilă saga numită „O lume de poveste”, cu continuarea inedită „O lume de poveste (II) Mort printre vii”.

Ei bine, după ce urmezi ultimele rânduri ale romanului îți dai seama că impresiile și senzațiile provocate de text nu mai sunt adevărate. Rămâi uimit dacă nu chiar stingherit că atâtă amar de timp ai avut credința că locuiești (împreună cu autorul) într-o lume fabuloasă, veselă, plină de umor, ca, brusc, să descoperi tragedia acestei „lumi de poveste”. Și mai cu seamă să deslușești replica, discretă, la cel puțin două cărți ale lui Marin Preda, „Morometzii” și „Delirul”. Să ne apropiem de fiecare moment în parte pentru a înțelege cum s-a putut schimba percepția atât de violent.

Romanul își află personajele în același areal ca și celebrul scriitor. Ba mai mult, Marin Codreanu preia și imaginează evoluția cuplului Polina și Bircă sub numele de Didina și Petruț (deocamdată ne prefacem a nu simți ironia), dar în altă dimensiune temporală, adică atunci când timpul nu mai are răbdare cu oamenii. Întrebarea stăruitoare devine obsedantă: Oare Polina ar fi evoluat în felul Didinei? Căci acest personaj feminin are inteligență, fermitate, încăpățănare, credință, într-un cuvânt, stofă de lider și se manifestă ca atare. Dacă Bircă era talentat (în interpretarea cântecului), Petruț, la fel, în arta militară, devotat, patriot, bun organizator ș.a. Răspunsul: E posibil ca aceste patru personaje să fi fost la obârșie doar două tipice pentru zona câmpiei.

În al doilea rând, scriitorul Marin Codreanu recurge la o modalitate de tehnică narativă bine cunoscută în scrierile de la sfârșitul secolului al XIX-lea în care omniprezentul narator este extras din poveste, obiectivizându-se.

Romanul modern și apoi postmodern l-a reintrodus în text crescându-i rolul considerabil în elaborarea epicului și a tuturor angrenajelor care-l pun în mișcare. Detașarea de text a povestitorului în cazul „lumii de poveste” urmărește conservarea unor tradiții și obiceiuri ieșite din memoria generațiilor tinere, asimilarea unei istorii infernale în care omul capătă valoare prin jertfă și mai ales camuflarea omniprezentului autor care explică și completează narațiunea ca un observator imparțial. Autorul nu mai participă la propria-i poveste: „Este știut că într-un roman cel puțin interesant, relația dintre cititor și narator trebuie să fie cât mai absentă, scrie Marin Codreanu la un moment dat, lăsând cititorului plăcerea de a se lăsa captivat de propria-i imaginație, cu toate acestea, măcar pentru pitorescul peisajului narativ, îndrăznesc să intervin, în continuare, cu câteva explicații legate de vestimentația celor cinci pasageri și cu micuțul Tomiță șase, care urmau să ocupe câte un loc în luxosul autoturism”. Sau, în alt loc: „Iată, așadar, un tablou imaginar, care te duce dintr-o dată cu gândul la o pictură rustică de Nicolae Grigorescu, populată cu personaje dintre cele mai diverse ca vârstă, condiție socială și intelectuală”. Și, în alt loc: „În mod normal ar trebui să povestesc ce fac cei doi acolo înăuntru, însă n-o voi face, pentru că spuneam ceva mai la deal „că uneori în viață cuvintele nu au nici un fel de importanță”.

În al treilea rând, pentru a accentua impresia de obiectivitate (povestirea e, prin definiție, subiectivă), romancierul recurge la invocarea unor personaje istorice, într-un cadru real, existent. Ba mai mult, asemenea istoricului relatează întâmplările cu „răceală” ca apoi, în secunda următoare doctorul Noica, generalul Ion Antonescu, aviatorii Băzu Cantacuzino, Ion Agarici, Mihai Dragalina și chiar Regele Mihai intră în narațiune, se mișcă, vorbesc, simt, iubesc, urăsc, beau, mănâncă și, în final, autorul ne dă înfățișarea unei alte narațiuni care nu este identică niciodată cu cea petrecută în secvența de timp evocată. După ce părinții istoriei s-au străduit să despartă istoria (știință) de literatură (artă), romancierul Marin Codreanu reface această simbioză cu efecte literare fără a fi validate de istorie. Din ce cauză, am spus câteva rânduri mai înainte. Procedeu tehnic debutează însă târziu, abia în capitolul al IX-lea, după ce „lumea de poveste” s-a exprimat în toată splendoarea ei narativă. Dacă până acum timpul avea răbdare cu cei din Știrbeți, cu cei din Roșiorii de Vede, Scrioaștea, din acest moment timpul se comprimă strivind personajele. Romancierul, însă, continuă să rămână doar observator, propunându-ne scurte retrospective în universul familiei Mantu cu care se încheie o lume.

În sfârșit, această lume n-ar fi fost completă fără existența detestabililor moșieri. Aici este vorba despre „dinastia” Kisânilor (greci aduși de vântul Eteriei). Ei bine, dispariția fizică a boierilor din cauze neprecizate, ci doar sugerate (viață abuzivă) pare să schimbe relația cu țăranul câmpiei. Tinculina, soția româncă a boierului, se poartă în vremea unui conflict (numirea lui Petruț ca administrator al morii spre nemulțumirea memestilor) ca un veritabil diplomat democrat ceea ce pare (este) neverosimil. Conflictele dintre boieri și țărani n-au fost invenția comuniștilor, aceștia din urmă le-au folosit, le-au amplificat, exagerat, le-au dat dimensiuni mesianice. Ele însă au existat și nu văd cum un proprietar de moșie pune la cale un „interviu” democratic pentru a-și certifica propria voință! Cu siguranță, miza romancierului pornește din altă parte în folosul căreia a sacrificat adevărul istoric și, parțial, veridicitatea personajelor. Ca și Duiliu Zamfirescu, scriitorul Marin Codreanu ne atrage atenția asupra calității umane a vechilor aristocrați, în comparație cu ciocoi

noii ordini, care în România actuală provin – culmea! – din rândurile partidului comunist. Dacă citim așa, s-ar putea ca povestea să reziste!

Cu siguranță, romancierul Marin Codreanu e un stilist. Folosirea limbajului, a limbii latine vulgare, cum ironic comentează undeva autorul, are efecte spectaculoase. Eroi săi vorbesc în zicători și proverbe de un pitoresc extrem și ca semn al inteligenței native care, prin umor și ironie, face textul să explodeze pur și simplu. Din nefericire, adăugarea unor sintagme consacrate de literatura națională cultă în dialogurile personajelor dau impresia unei artificialități livrești. Cât ar fi fost de „școlită” Didina sau Mantu recursul lor la expresii de această factură nu par a avea uzura cotidianului: „– Măria «are șapte vieți în pieptu-i de aramă»...”; sau: „O, de, că nu-i făcurăm nimic. Ce îi căzu coroana?... Ei și dacă i-a căzut ce? Cine e el? Ce el e «Papa cu-a lui trei coroane puse una peste alta»?”.

Romanul care își trimite pe fronturile absurde ale războaielor personajele obligându-le să se schimbe, să-și stâlcească ființa are în literatura noastră un loc întemeiat de scriitori de primă mărime, de la Camil Petrescu la generația 60 din secolul trecut. Romanul domnului Marin Codreanu pe acest făgaș vine spre noi, atrăgându-ne atenția că „lumea de poveste” intră în agonie, că pericolul dispariției acestor luminoși păzitori ai tărâmurilor de vis este real. Instalarea comunismului de sorginte sovietică și executarea lui Petruț este începutul Apocalipsei pentru „lumea de poveste”. Iar noi nu putem opune decât memoria cuvântului scris! Adică memoria care păstrează veșnicia. Proza lui Marin Codreanu, în bună parte, depune mărturie fie despre personajul care a existat undeva aievea, fie despre cel care l-a creat cândva. Împreună adună mărturisirea unei lumi prin care a trecut scriitorul și pe care, astfel, ne-o lasă moștenire.

Marin Codreanu a locuit întotdeauna în „cântecul mierlei”. Și-a căutat cu îndârjire inocența, ca vază la trecerea în veșnicie. A trăit între cuvinte ca într-un posibil paradis. S-a chinuit să descopere cuvântul care spune adevărul despre sine și lumea prin care a trecut. A lăsat un semn al trecerii sale împlinindu-și datul. A rămas totuși un liric chiar dacă o viață întregă a ținut poetul sub teroarea autoexigenței.

YIGRU ZELTIL

Mașina de trăire

Gabi Eftimie – *nordul e o stare de spirit* (Charmides, 2015)

„**D**orința de a exprima sincer, dar retardat” (pe care o invocă un intertext din poemul de deschidere, „casetă cu viață dintr-un recif de corali”) este poate cea mai abilă definiție a aceluia impuls care a determinat ca o bună parte din poezia română a ultimilor ani (de la „douămiiști” deja consacrați ca Dan Soțiu până la cei mai tineri debutanți) să aibă un nou numitor comun. Această tendință „rece” (în raport cu temperaturile viscerale ale poeziei de acum doar 10-15 ani) are anumite teme (ca lumea tehnologizată și alienarea pe care o produce) și trăsături stilistice predilecte (uzul masiv al neologismelor, folosirea voită a unor clișee sau dereglarea sintaxei până la autism), dar nu poartă încă un nume mai potrivit decât „minimalism” (unii dintre protagoniști folosesc sintagma de „poezie conceptuală”, care se referă însă la un gen de experiment poetic și mai nou pentru spațiul românesc)...

S-a scris despre debutul **Gabrielei Eftimie**, „ochii roșii polaroid / acesta este un test” (Vinea, 2006), că ar inaugura această nouă direcție, astfel încât apariția neașteptată a celui de-al doilea volum ar fi trebuit să suscite un interes superlativ. În afară de premiul „Tânărul poet al anului 2014” și de puținele cronici pe site-urile/în revistele literare „centrale” (despre ea s-a scris mai mult în cele „alternative”), Gabi Eftimie nu se prea bucură actualmente de receptarea pe care o merita. A trecut însă aproape un deceniu de la prima carte, iar contextul actual este unul de tot mai vizibilă ostilitate între taberele din lumea literară... Nu ar fi o problemă – „nordul e o stare de spirit” are potențialul de a deveni o carte-cult.

Volumul pare să fie alcătuit dintr-un număr egal de poeme și de fotografii realizate sau găsite de autoare (așezate însă separat de textele pe care le însoțesc, în ultimele pagini ale cărții), dar într-unul dintre texte este inserată încă o fotografie, iar înșeși poemele par alcătuite din texte separate, legate arbitrar. Acestea nu constituie însă „colaje” sau „dicteuri” (deși asocierile dintre fotografii și titlurile poemelor corespunzătoare par să frizeze suprarealismul), ci „asamblaje” (vezi teoria francezilor Deleuze și Guattari) ale căror componente relaționează liber, fără principii impuse de organizare.

Oscilând între miezuri descriptive și narrative, cu o comutare aproape permanentă între persoane (eul poetic cedează adeseori locul persoanei a doua), discursul se deplasează pe diferite paliere, intră în relație cu texte de origini dintre cele mai diferite (versurile dintr-o piesă oarecare, o rețetă de

bucătărie sau... descrierea unui aparat militar de bruiaj), fără a le supune unor operațiuni fixe (ca în poezia conceptuală). Sursa acestei metode nu (mai) este necesar să o căutăm în zona literaturii experimentale: în întreaga sferă a culturii audiovizuale pot fi identificate „asamblaje”. În mod ironic, un astfel de volum de poezie ar putea părea „ermetic” literaților înclinați să blameze „impuritățile” și cochetarea cu artele vizuale, dar ar spune multe sensibilității unor cititori care poate nu sunt înclinați să citească poezie, dar sunt familiari cu muzica independentă a epocii post-MTV și cultura Internet-ului actual.

Poezia pe care o scrie Gabi Eftimie nu trebuie înțeleasă însă ca o reflexie mimetică a „spiritului epocii”. Aici sunt înregistrate stări care nu prea au fost codificate culturale încă – de exemplu, sentimentul omului hipermodern aflat în imposibilitatea de a mai îmbrățișa un mod de viață „ecologic”: „Trăiești fără curent o lună./ Experimentezi în detrimentul sentimentului autentic,/ experimentezi în detrimentul confortului/ Cu toate astea, comuniunea ta cu natura seamănă, cel mult, cu prezența/ unei camionete vechi, uitate pe veci în mijlocul unei pășuni/ mîncată de rugină și năpădită cu o nepăsare senină de urzicile din jur” („Orașul de Mesteacăn I”). Asumarea ipotetică de către cititor a unor astfel de scenarii se numără printre mijloacele frecvente utilizate pentru a conferi impact poetic în lipsa stilizării limbajului: „În momente ca astea, concentrează-te pe peretele subțire,/ la geamul și mai subțire care te desparte de furtuna de zăpadă de afară./ Gîndește-te că are doar cinci centimetri,/ că dacă n-ar exista, ai sta în mijlocul furtunii./ Gîndește-te la cît ți-ar fi de frig” („Bucuria Inimii”). Sună programatic în acest sens următoarele rînduri: „un sentiment de pustietate urmează a fi generat prin diferite/ tehnici, locații și efecte speciale la scară reală” („aur pe negru, diferite modele”).

Discursul poate părea plat, dar este foarte denivelat. Ca în primul volum, mai apar pe alocuri momente de vag „lirism”: „mi-au dat următoarea sarcină:/ să croșetez părul lung al istoriei,/ să ascult susurul vîntului printre copaci” („despre creatura pămîntului numită olm”), dar esențialul este în altă parte. Aceste puncte de fugă converg într-o poetică a explorării realității hipermoderne până la ultimele consecințe, în punctul în care literatura SF și cultura cyberpunk se materializează, iar conviețuirea omului cu mașina nu poate duce decât la înlocuire (*intenția ucigașă a mașinii*) sau la asimilare: „portul spre un univers mecanic corpului distorsionat încă din/ stadiul de embrion *jocul a fost transplăntat/* drogul în formă de embrion a fost transplăntat *mașina/ sufletului* a fost atașată la linia sinucigașilor /.../ mă încurc cu structuri recombinatorii elimin viața și capul meu/ învelișul care stoca și apăra înainte și creierul/ continuă să cînte să erodeze corpul se golește compulsiv/ elimină viața/ dar nu, nu, *fără fluide corporale/.../o mașină generatoare, supraîncărcată, urlând*” („tetsuo copilul de fier”).

Astfel se încheie *nordul e o stare de spirit*, poate una dintre puținele cărți din literatura română de azi care ar putea atinge un orizont de așteptare global și, în orice caz, mult mai mult decât o simplă carte de poezie (sau de fotografie, căci excelează și la acest capitol). Poezia actuală de calibru aruncă în derizoriu discuțiile ridicole despre ce „ar trebui” să fie poezia (și „ar trebui” înseamnă pentru mulți „ceea ce a fost”, deși n-ar mai putea fi fără a se repeta) și pune întrebările esențiale din miezul culturii, deși lipsa de compromisuri o face să pară periferică. Dar, dincolo de răul necesar reprezentat de teoretizările acestea sofisticate menite să evidențieze ceea ce este inovativ (deci greu de perceput sau de suportat la început), sper că este acum limpede de ce volumul acestea este un eveniment...

Apologia

Motto:

„Muritorule, întreabă-te ce iubești mai mult:
clipa de păcat, pentru bucuria trupului sau
gloria cumințeniei, pentru nemurirea sufletului?”

(Iancu Tănăsescu)

Apolo**g**ia lui **Iancu Tănăsescu** (Ed. Contrafort, Craiova, 2014) impresionează prin profunzimea gândirii și lirismul stilului. Elogiul este adresat divinității iar temele, abordate gnoseologic, invocă și evocă: Dumnezeu, geneza lumii, cauzalitatea și efectele, ființa umană, binele și răul, devenirea, întâmplarea, creația artistică, geniul, eroul, clipa și eternitatea, extincția. Vom analiza problemele, asupra cărora autorul meditează, sub forma maximelor și eseurilor de mică întindere, sintetizând viziunea asupra lumii elaborată de Iancu Tănăsescu.

Rațiunea confirmă că, întrucât lumea nu s-a putut naște singură din nimic, există un Creator. Dumnezeu a făcut materia anorganică, nevie, călăuzită de legile fizice și chimice și materia organică, insuflând viață materiei moarte. Demiurgul decide: „măsura armoniei ca unică formă pentru echilibrul Universului.” (pag. 130) Creatorul reprezintă prima cauză care se ramifică și induce consecințe întru menținerea echilibrului cosmic. Destinul reprezintă desfășurarea temporară a cauzalităților, pe când întâmplarea se strecoară printre ele fiind „aripa rebelă a destinului”. Libertatea este limitată la ceea ce este îngăduit. Pentru că Dumnezeu nu poate fi cunoscut nemijlocit, și-a trimis în lume Fiul recognoscibil: „Dumnezeu – fără chip și fără închipuirea noastră, Iisus – un singur chip în închipuirea noastră!” (pag. 122).

Pământul a fost conceput cu viață, omul fiind ființa cea mai evoluată. Maximele și eseurile dedicate acesteia constituie subiectul cel mai amplu în economia cărții, astfel încât *Apologia* continuă cartea anterioară a autorului, *Mitologia ființei*. Aceasta este concepută dual, compusă din trupul efemer supus pasiunilor cărnii și sufletul etern, rațional: „Cum te vei împărți, dacă trebuie să alegi între trupul care te-a îngenunchiat, cu pasiunile lui morbide și sufletul care te va îngenunchia cu pretenția lui de puritate?” (pag. 66) sau încă și mai clar: „Ființarea nu pare să impună reguli clare unui suflet intangibil, ceea ce înseamnă că, înzestrarea divinității se lasă supusă trupului, neveșnicia însuflețirii și veșnicia ființei coexistând. (...) Iată cum înzestrarea divină impune ca parte din ființă să fie în slujba ființării, iar parte să fie în slujba neființării.” (pag. 105).

Ca în ontologia lui Constantin Noica, ființa are un sine care ține de rațiune și o fire care ține de suflet. Ființa nu poate cunoaște absolutul: „Ființa născută cu puterea de a gândi și cu limitele de a nu înțelege totul își anulează propriile desăvârșiri prin rătăcirea spiritului în încercarea explicării temeiurilor existenței.” (pag. 152).

Ființa este supusă atât devenirii oarbe cât și devenirii întru desăvârșirea spirituală (*devenirea întru devenire și devenirea întru ființă*, în terminologia lui Noica). Iată *devenirea întru devenire*: „Să nu poți sătura golul privirii de adâncul cerului, să nu te lași mângâiat de muzica celestă, să nu poți folosi cuvântul învecinat cu neclintirea universului și să fii stăpânit de o veșnică plictiseală! Atunci ce a meritat un așa de mare efort nașterea ta, ființă a inutilității abisale?” (pag. 37-38). Și *devenirea întru ființă*: „Singura năzuință a ființei rămâne cunoașterea, singurul drum – speranța. Și toate aceste unicități printr-o multiplă devenire?” (pag. 23).

Ființă creată, omul a devenit și el creator de tehnică și artă: „Creatorul înobilează realitatea, ridicând-o la cel mai înalt nivel al înțelegerii, fără să o coboare la nivelul cel mai de jos. Armonia operei rămâne taina căreia ne închinăm...” (pag. 27). Adevărul eternizează creația: „Și chiar dacă lumea este schimbătoare, poetul păstrează contradicțiile adevărului în eterna vremelnicie a frumosului!” (pag. 33). Cuvântul omenesc are pretenția de a fi etern, preluând ceva din energia logosului divin.

Meditațiile asupra artei induc reflecții asupra geniului: „Geniile sunt limitele înțelepciunii. Nu se poate gândi lumea fără rațiunea lor, pentru că nu se poate ajunge dincolo de ea.” (pag. 679)

O altă temă supusă meditației autorului este cea morală. Distinge rău-bine urmează dualitatea trup-suflet a ființei umane: „Plăcerea care împiedică rațiunea să se strunească, duce la patimă și apoi la desfrâu.” (pag. 17). Dacă există Dumnezeu care induce binele, există și Diavolul, promotorul răului. Omul poate alege între cele două căi. Răul prezintă atracția fructului interzis: „Simțim o atracție nelămurită față de diabolic, în timp ce față de divin suntem în stare de prefăcătorie. Între a fi capabil de cel mai mare bine și de a fi incapabil de cel mai mic rău, iată omul!” (pag. 107-108). Și sensul existenței sale: „Viața nu este o noapte a oboselii, ci o zi a cunoașterii, omul împrăștiindu-se în fiecare clipă pentru a se regăsi ca un fluviu, în marea și eterna ultimă clipă pentru judecarea conștiinței.” (pag. 137). Idealul absolut al ființei umane ar consta în „refuzul tuturor ispitelor”. „Singurul univers al ființei este cel în care se crede asemănătoare divinității în ordonarea lucrurilor și a propriei nemuriri.” (pag. 159). Rugăciunea purifică ființa. Credința aduce mântuirea: „Cea mai importantă clipă a vieții este cea în care ai început să crezi!” (pag. 99).

Acum suntem pregătiți pentru extincția prin care sufletul se eliberează de trup: „Moartea îți pune, dar îți și ia de pe umeri toate grijile și necazurile lumii din care pleci.” (pag. 84).

Autorul emite păreri interesante despre mari creatori: Shakespeare, Cervantes, Dante, Dostoievski, Balzac, Eminescu, Brâncuși etc.

În această succintă prezentare a viziunii autorului asupra lumii, am inserat numeroase exemplificări pentru a putea realiza o scurtă analiză stilistică. Meditațiile sapiențiale ale lui Iancu Tănăsescu relevă un înalt apetit metafizic. Din ele se încheagă *Apologia* Creatorului care a făcut totul posibil. Problematika ființei scoate în evidență antinomiile structurale ale acesteia. În ființarea sa temporară, în carapacea trupului, sufletul pendulează între agonie și extaz. Dramatismul existenței este relevat printr-un limbaj adecvat, tumultos, expresionist. Talentul literar al autorului transformă comentarea noțiunilor abstracte în sintagme captivante. Multe din maximele elaborate de gânditorul Iancu Tănăsescu sunt memorabile.

Apologia semnată de Iancu Tănăsescu provoacă intelectul la meditație. Merită efortul să fie citită cu răbdare pentru că oferă numeroase delicii intelectuale.

Duminica păpădiei

Mihaela Meravei scrie o poezie neomodernă, esențializată, uzitând un stil lapidar, renunțând la pitorescul inutil. Cuvântul introductiv îl constituie poezia *Duminica păpădiei* care oferă și titlul volumului (Ed. Ex Ponto, 2015), structurat în trei capitole complementare, pe care îl comentăm în continuare. Poezia menționată constituie și profesiunea de credință a autoarei, poeta considerându-se un puf de păpădie, iar zborul acestuia simbolizând inspirația sărbătorească (în sensul duminicalului teoretizat de Constantin Noica): „Era o altfel de zi,/ (...)/ lumini mă înfășau și umbre-mi picurau/ aur în palme;// (...)// precum un puf de păpădie/ am sărutat cuvântul înaintea nașterii.” Sacralitatea inspirației se traduce în imagini solare aparținând regimului diurn (Gilbert Durand). În zborul liric propus, sufletul poetei se va cunoaște pe sine.

Dezamăgită de *Porția de viață* (capitolul 1) contemporană, care ni se oferă cu valorile umane răsturnate, poeta trăiește sentimentul alienării, transpus prin mișcări descendente ale liniilor de forță lirică: „totul se prăbușea în timp ce tălpile/ mă frigeau de atâtea intersecții,” (*Îmi vorbeai despre tăceri*). Existența, în lumea devenită mercantilă, tinde să-și piardă sensul: „Ore pierdute în cenușa cotidianului,/ când inima combină culori într-o tăcere înhămată/ la jugul lui azi,” (*Pași rătăciți pe caldarâm*), sau, încă și mai clar: „fără vreo miză e cursa vieții –” (*Fără vreun rest*). Imaginile se întunecă treptat, alunecând spre crepuscul sau chiar spre regimul nocturn.

Iubirea, credința și poezia convertește căderea în zbor: „Chiar dacă riști să-ți rupi coloana la aterizare,/ magica nebunie a zborului se naște odată cu noi.” (*Descătușare*).

Versurile inspirate transfigurează realitatea anostă: „dar când vine/ - și vine acel moment magic-/ totul se transformă, precum simți,/ în poezie.” (*Magic*)

Mihaela Meravei visează o dragoste înaltă care purifică sufletele: „dește-lenește pământul, întoarce-te/ în miezul luminii și desfă-ți brațele/ să se poată cuibări între ele/ nevoia de iubire.” (*În miezul luminii*).

Specificul acestui capitol îl constituie împletirea imaginilor cu arta poetică proprie, care e simbolizată de zbor și lumină: „Cuvintele din mâinile adunate căuș/ sunt lumină însetaților de fericire,/ cuminicătură celor flămânzi de poezie,” (*Lujerul de argint*). Se aude muzica sferelor și un fâlfâit de înger.

Capitolul următor, *Unde începe povestea*, relevă meandrele căutării de sine. Biografismul devine mai pronunțat: „Au trecut ani ca trenurile prin gara inimii mele./ Pe fiecare peron, la fiecare sosire și plecare,/ încă un poem își spulberă cuvintele, iar eu/ trag cu dinții de o valiză în care am doar un penel/ și-o pagină mai mereu solitară.” (*Sentinele la început de lumină*).

Arta poetică, pusă sub semnul zborului imaginației, se regăsește și în acest capitol ca un leitmotiv: „La început mă ridic pe vârfuri/ să-mi pot cuprinde întreaga viață/ cu privirea,// inspir câteva rugăciuni și/ scriu pe cerul de porțelan/ o poezie care mă va preschimba/ în pasăre.” (*Desprinderea*).

Credința îndreaptă poezia autoarei spre transcendent. Lirica tinde să devină de cunoaștere, o scară spre cer. Armonia universului, creat de divinitate, se convertește sonor: „Te-ai gândit vreodată cum/ își crește Dumnezeu îngerii?/ Din trupul său face firimituri -/ păsările își hrănesc fericirea/ din care se naște muzica.” (*Dumnezeu împărtășește păsări*).

Dacă Dumnezeu a creat din iubire, poeta îi urmează exemplul. Poeziile personificate se îndrăgostesc de oameni. Poeta visează o iubire totală, sacră. Acestea îi va fi dedicat al treilea capitol al cărții, *Aproape de al nouălea cer*, în care se relevă latura neoromantică a sufletului poetei.

Autoarea iubește necondiționat, tăria sentimentului conferindu-i puterea de a schimba lumea pentru persoana iubită. Ea se consideră un puf de pădăie gingașă în palma bărbatului. Astfel, iubirea readuce sentimentul sărbătoresc din poezia *Duminica pădăiei*, care deschide cartea. Interesant și original mi se pare faptul că poezia de dragoste a Mihaelei Meravei nu este senzuală ci puternic spiritualizată: „Uite așa voi rămâne/ cu capul sprijinit pe șoldul destinului,/ inspirând sufletul tău/ pentru a-mi simți mai adânc sufletul.” (*Timp după timp, până la ultimul*). Trăirile au puterea stihilor naturii: „tresar la fiecare undulație a vocii tale,/ ca un gheizer venit din adânc,/ uitând de mine în iubirea pentru tine.” Iubirea împlinește ființa sub semnul dumnezeirii: „instinctiv pornim spre al nouălea cer.” (*Zborul pescărușilor își face simțită prezența*). Iubirea se împletește cu poezia în zborul comun spre transcendent: „Nu respira, ar fi inutil/ odată ce eu inspir Poezie de două ori,/ nu este nevoie decât să îngenunchiezi în tine/ ca și cum ai îngenunchea în trupul meu sărutul și/ să spui Tatăl Nostru pentru amândoi.” (*Nu mișca, nu respira*). Viziunea platonice de contopire a îndrăgostiților într-o singură ființă dobândește valențe creștine.

Poeta constănțeană nu scapă ocazia de a se autoprezenta în mediul marin: „Dansând pe foșnet de val, îmi împletesc alge/ în părul arămiu, de glezne-mi agăț perle,/ construind castele de nisip,/ mă simt unica/ femeie a mării, (...)/ adun în cuvinte frumusețea ei,/ dăruindu-mă vouă sunt nevinovată.” (*Femeie a mării, pledez nevinovată*).

Poezia care închide cartea readuce imaginea pădăiei, închizând cercul: „visele, pe care în fiecare noapte le acopăr/ cu puf de pădăie” (*Nu-ți spun să iubești cum iubesc eu*).

Am folosit numeroase citate pentru a putea trage câteva concluzii tematice și stilistice.

Poezia Mihaelei Meravei, prin cultivarea idealurilor umane se opune postmodernismului demolator, practicat astăzi de numeroși autori. Simbolurile utilizate cu precădere sunt: puful de pădăie, zborul și lumina. Toate împreună creează atmosfera de puritate și înălțare specifice liricii autoarei. Stilul a dobândit valențe proprii constând în concentrarea expresivă care conferă adâncime imaginilor limpezi. Sintagmele, fără înflorituri, spun multe în cuvinte puține. Confesiunile lirice stau sub semnul autenticității. Limbajul este modern, mai mult alegoric în relevarea artei poetice și metaforic în transcrierea sentimentelor. Mișcările descendente, datorate cotidianului care agresează sufletul, sunt contrabalansate de ascendența zborului adus de iubire, credință și poezie. Aceste trei cuvinte caracterizează lirica Mihaelei Meravei.

Mesajul poeziei autoarei este înviorător, iubirea și credința dau sensul vieții.

Iubirea urcă muntele

Reținem din *Dicționarul de simboluri* (Ed. Artemis, Buc. 1995) întocmit de Jean Chevalier și Alain Gheerbant, că simbolistica generală a muntelui este legată de înălțare și de centru. Muntele, situat în centrul sufletului, reprezintă axa lumii prin care se poate comunica urcându-l, cu cerul. Interpretările menționate se regăsesc și în romanul de mare forță expresivă, semnat de **Diana Dobrița Bilea** – *Iubirea urcă muntele* (Ed. Ex Ponto, 2015). Autoarea spiritualizează urcarea muntelui, așezând-o sub semnul iubirii. Subiectul ține de domeniul imaginarului, chiar dacă e posibil ca unele aspecte ale întâmplărilor să fie reale. Fantasticul acesta, care decurge din viziunea unui univers magic (ai-doma romanelor sud-americeane) este structurat pe două niveluri, unul posibil (personajele până la un punct, spitalul, muntele) și unul ireal (fantomele, al doilea Mesia, dublura energetică a doctorului D), paliere care se împletesc. Timpul se scurge neliniar, fiind relatate evenimente care nu respectă cronologia (amănunțele iubirii dintre eroina principală Rita și doctorul D).

Sub impulsul dragostei adolescentine pentru doctorul D, Rita începe să urce muntele iubirii. Romanul constă într-o serie de probe inițiatice pe care trebuie să le treacă îndrăgostiții pentru împlinirea iubirii. Prima etapă o constituie puritatea sentimentului. Pe parcursul urcării muntelui, eroina prindea forțe consumând lumină: „Când mi se face sete, mă opresc să beau două-trei raze de soare.” Dar nu era încă destul de pregătită de ascensiune, întrucât nu-i mărturisise doctorului că îl iubește. De aceea se accidentează pe munte, rămânând cu picioarele paralizate, cu vederea mult slăbită și cu auzul atenuat. Internarea în spitalul de la poalele muntelui reprezintă altă probă inițiativă. Actanta trebuie să suporte claustrarea în salonul spitalului, imobilizarea în scaunul cu rotile, tăcerea și întunericul apoape totale. Sacrificiile sunt necesare întării sentimentului iubirii.

Dar boala adevărată este a sufletului, așa cum rezultă din întrebarea eroinei: „Ce dragoste mă va salva pe mine?” Desigur una mai puternică decât aceea pentru doctorul D. Aceasta va fi pentru noul Mesia, așa cum vom constata în final. Eroina dorește să mai încerce încă o dată urcarea muntelui iubirii, și o va ajuta credința dobândită în momentul în care, profesoară fiind de liceu, în timp ce se îndrepta spre școală vede o imensă scară vapoasă pe cer. Simbolul scării este similar cu al muntelui, reprezentând ascensiunea spre transcendent. Autoarea are o viziune panteistă a lumii, considerând că Dumnezeu se află pretutindeni.

Întâi, Rita se îndrăgostește de doctorul pitic și bărbos de la spitalul de la poalele muntelui, dar acesta, deși îi declară dragoste, sfârșește prin a se îndrăgosti de Maria, infirmiera. Cele două personaje nu erau pregătite pentru iubire, ceea ce le provoca disperarea. Doctorul nu este întrutotul sincer, afirmă că o duce pe Rita pe munte dar o plimbă cu căruciorul doar pe coridoarele spitalului. Fără curățenie sufletească nu se poate escala muntele iubirii.

Proba inițiativă supremă, pentru Rita, o reprezintă plimbarea cu Maria pe munte, infirmiera geloasă luându-și mâinile de pe cărucior, după ce îl îndreptase spre prăpastie. Căruciorul se oprește chiar la margine. Este proba supremă a dragostei sub amenințarea morții. Impresionată că Dumnezeu o protejează pe Rita, Maria i se destăinuie, de unde reiese că este ateie și că pe ea nu o iubește nimeni. Din aceste motive, încercarea ei de a urca muntele este sortită eșecului, infirmiera căzând în prăpastie și pierzându-și viața.

Doctorul pitic, având remușcări pentru că nu i-a mărturisit Mariei că o iubește, se autoflagează introducându-și picioarele desculțe în cărbuni aprinși.

După încheierea acestor probe inițiatice, trecem la nivelul cu totul fantastic al romanului, în care fantoma Mariei își face apariția în salon, stând de vorbă cu doctorul. Apare și dublura energetică a doctorului D (al cărui trup real se afla la masa de operație) care-i mărturisește Ritei că știa că ea îl iubește și că sentimentul este reciproc. Lucrurile se complică prin apariția unui nebun (poate numai aparent?) care se crede Mesia și vrea să fie răstignit pentru a mântui omenirea. Ne confruntăm acum cu apogeul iubirii sub două ipostaze: dragostea între parteneri, care la nivelul necondiționării poate învinge moartea (vezi fantomele) și dragostea creștinească pentru întreaga omenire. Finalul rămâne deschis, doctorul pitic moare în brațele fantomei Mariei, celelalte personaje dispar (pacientul doctorului D moare și el, simbolizând faptul că eroul nu a fost capabil de dragoste totală) și Rita rămâne singură. Un cutremur îi deschide ușa salonului. Dar Rita începe să plutească spre fereastră, o deschide, trece pervazul. O cărare o invită să urce muntele. Autoarea nu ne spune ce va urma dar se pare că ascensiunea se va produce.

Diana Dobrița Bîlea construiește ingenios, în romanul *Lubirea urcă muntele*, un fel de scenariu cinematografic, uzitând imagini semnificative, fără a deconspira sensurile simbolurilor. Momentele epice se desfășoară pe mai multe niveluri ale imaginarului. Evenimentele constituie un fel de parabole, iar romanul, în întregime devine o alegorie a drumului spre împlinirea iubirii vizând absolutul. Sunt inserate în text mai multe poezii care conferă liricitate cărții.

Stilul este confesiv, ermetic pe alocuri, cu atât mai incitant. Cititorii își vor putea imagina filmul captivant ce s-ar putea realiza după acest roman modern, psihologic, pe alocuri expresionist.

Destine în impas

George D. Piteș, membru al Societății Scriitorilor Târgovișteni, cât și al Uniunii Epigramaștilor din România, a publicat, la Fundația Culturală Antares, în 2014, volumul de povestiri *Destine în impas*. Scriitorul, originar din Cernavodă, are o activitate prolifică, fiind autorul mai multor cărți de poezie, proză, epigrame și traduceri din literatura polițistă. A debutat în anul 2003, cu un volum de sonete numit *Clipa mea dintre milenii*, la editura târgovișteană „Cetatea de Scaun”. În același an a publicat încă două titluri, la editura Macarie, din același oraș. Este vorba despre volumele: *Stele răstignite, versuri și Zâmbete amare*, epigrame. Și-a continuat activitatea literară, astfel încât, până în prezent are în portofoliu, o serie de cărți de versuri, proză, dar și traduceri.

Volumul de față aduce în fața cititorilor cincisprezece povestiri, diferite ca tematică și structură, multe dintre acestea fiind scrise, înainte de anul 1989. Este vorba de o proză de sorginte realistă, în care își găsesc ecou întâmplări care schimbă destine. Bun observator al evenimentelor, George Piteș înțelege să transforme epicul într-un mod convingător de a scrie. Accentul cade pe expunerea faptelor, din care cititorul poate extrage oricare „morală” i se pare importantă. De altfel, aceasta este și intenția autorului, recunoscută chiar prin câteva din titlurile povestirilor.

În „Lecția de morală”, elevii clasei a zecea de la Liceul Industrial nr. 1 Târgoviște, fac față cu greu torentului de indignări și nemulțumiri ale profesoarei de română, Verginica Pavelescu, hotărâtă mai mult ca oricând să nu își lase elevii fără cunoștințe de literatură. Aparent, „săpuneala” frecventă începe să își facă efectul, dar, într-o bună zi, un elev „pirpiriu, ochelarișt, cel mai hâtru din toată clasa” aruncă o replică atât de usturătoare, încât toată morala se transformă într-un morman de argumente fără rost. Petrică Mireasmă nu vrea să ajungă profesor, de exemplu, vrea să se ocupe mai degrabă de măturat și de recolte decât de școală, sub stricta supraveghere a celor de la Județeană de partid. Cuvintele băiatului destramă orice intenție de „ascultare” a elevilor. Notele de patru, pe care profesoara le citește, cu amenințare nu se mai fac auzite.

În „Ce este logica”, profesorul Marius Andronescu face o greșeală în trafic și este nevoit să se confrunte cu sergentul major care îl oprește și îl admonestează. Profesorul predă logică, și la aflarea acestui detaliu sergentul este gata să găsească circumstanțe atenuante, cu condiția să i se explice ce este logica, așa mai pe înțelesul tuturor. Explicațiile pe care le primește sunt atât de clare, încât la sfârșitul demonstrației, condusă cu umor de George Piteș,

sergentul este convins că este un om cult, pornind numai de la faptul că are în mașină o colivie cu păsări... deci îi place muzica. Profesorul este salvat.

Personajele sunt dintre cele mai diferite, din variate medii sociale, deși o preferință pentru zona economică, pe care autorul o cunoaște mai bine, există. Scriitorul utilizează o tehnică cinematografică, în care dialogurile pot fi aproape vizualizate. Sunt evocate momente de viață importante, în care destinul se răsucesce, într-un mod neașteptat, pentru cei care, odată porniți pe un drum, socoteau că el se va continua aproape neschimbat. Alte povestiri, pline de ironie și umor, pornesc de la vreo spusă cu iz popular, transformată în proză. George Piteș intenționează, astfel, să radiografieze un timp, al cărui specific s-a metamorfozat, în anii din urmă.

„Anul 2000” imaginează viața.

„Regăsire” și „Picătura de eternitate” sunt povestiri de dragoste, în care se înfruntă sentimente vechi și noi, într-un joc al întâmplărilor, controlat de destin. Personajele feminine sunt cele care filtrează prin gândul și simțirea lor, efectele timpului asupra propriilor vieți.

Coana Frosa din „Aastă seară” e un personaj tragi-comic, asemănător multora din orice timp, care cutreieră străzile, în căutarea unei surse de hrană ori de îmbrăcăminte. Fabulația născută în jurul destinului femeii poate că nu mai are demult vreo legătură cu realitatea. În fond, nimeni nu are curajul sau interesul să o întrebe ceva. O întâmplare cu un șofer mai neatent și o pisică neagră ce traversează în fugă strada și sfârșește sub roțile mașinii modifică total rutina zilnică a prezenței femeii în stradă. Coana Frosa recuperează animalul mort, cu gândul de a-i folosi carnea.

Trecătorii îngroziți simt că replicile femeii li se înfig în creier, ca niște fiare înroșite în foc, răsucite de o mână dușmănoasă. Este povestirea tragică din volum, care schimbă radical tonul optimist al celorlalte proze.

George Piteș trece de la un registru la altul, în ideea unui firesc al existenței de zi cu zi, în care alternanța dintre comic și tragic este în firea lucrurilor.

În cu totul altă lume se situează povestirea „Anul 2000”, unde scriitorul imaginează viața pe insula Inepcion, „centrul universului nostru”, undeva în Oceanul Pacific. Președintele Republicii Inepcion, domnul Bonachon de Capirote nu a coborât de multă vreme din copac, dar consideră că este cazul ca în țara lui să se instaleze „era casetofonelor portabile și a bombei nucleare”. Despre capitaliști și comuniști are impresii vagi, dar înțelege că cele două tabere sunt în opoziție. Oscilează continuu între roșii și albaștri și devine trimisul Spiritului Suprem pe Pământ. Primit cu onoruri în diferite țări, Capirote este conștient de bogăția țării sale și de poziția ei importantă în bătălia celor două tabere. Se apropie înfricoșătorul an 2000, când singurul neam binecuvântat va fi cel de pe insulă și asta, pentru că, în ciuda încercărilor de a se schimba ceva, insula rămăsese tot în epoca de piatră.

Proza fiind scrisă tot înainte de 1990, nu credem că sunt necesare explicații suplimentare ale aluziilor și intențiilor scriitoricești din text.

George Piteș încheie volumul cu o evocare a figurii paterne, în încercarea de a găsi răspunsuri la multele întrebări ale trecerii de la viață, spre cele eterne. Este, într-un fel anume, simbolul cercului vieții care se rostogolește sub semnul destinului.

Scriitorul a împlinit astfel ceea ce și-a dorit pentru acest volum – trecerea prin lumea cu întâmplările sale și cu înțelepciunea de a înțelege rostul lor.

Simplitatea risipirii. Antologie 2015. Ziua Mondială a Poeziei

Comunicarea, indiferent de forma ei, poate și trebuie să fie considerată un element cheie în determinarea, analiza, explicarea și redimensionarea fenomenelor sociale, etice, culturale și, chiar, morale, inclusiv în formarea mentalului social colectiv, fiind, de fapt, condiționată de contextul discursiv. Același lucru se întâmplă și cu *Simplitatea risipirii. Antologie 2015. Ziua Mondială a Poeziei*, apărută la Editura Ex Ponto, Constanța, sub atenta coordonare a Victoriei Milescu, a lui Marian Ilie și a lui Mircea Lungu, cel care, de altfel, semnează și introducerea intitulată, subtil, *Despre poezie*: „poezia nu este un CELĂLALT ai cărui pași, după ce a plecat și ți-ai lipit urechea de ușă, ai vrea să-i auzi cum se îndepărtează”¹.

Din această fină inițiere în paginile antologiei descoperim ideea că faptele de producere și reproducere a discursului liric sintetizează punctul de plecare în formularea sau în identificarea unei reprezentări a poeziei românești contemporane. Acest aspect reiese din selecția oferită de nume precum Florentina-Loredana Dalian, Marin Ifrim, George Mihalcea, Sorin Roșca, Ion Scarlat, Amelia Stănescu, Ioan Florin Stanciu sau Güner Akmolla.

În legătură cu faptul că orice schimb literar și, în special, cel poetic, este purtător de mize, avem în vedere enunțul conform căruia „Internetul nu este o invenție, o descoperire – ci o explicare a structurii interne, a țesăturii din spatele aparenței; nu este o realitate virtuală – ci realitatea însăși. Ah, diamantinul, briliantinul *Internet!* Oare el cum va fi vânând pe sine însuși? Dar acest buchet de flori alese din *Simplitatea risipirii* (asta înseamnă anthologie, sau florilegiu) – oare cum se vede pe sine însuși?”² (Nicolae Georgescu).

În măsura în care acesta reprezintă construirea în comun a unei realități, implică o anume tentativă de alienare a unuia de către celălalt și/ sau viceversa, adică o cvasitentativă de a impune o lume (im)posibilă care să-i asigure unuia sau celuilalt controlul asupra mizelor culturale, specifică timpului actual, poezia devenind mijlocul de producție culturală cel mai important în oricare sistem, și, mai ales, în societatea actuală. Poate, tocmai de aceea, primul text liric îi aparține lui L. Blaga, o traducere poetică, *Povestea drumului*, ce pare a scrie antologia, la fel cum mottoul preluat din opera lui Fernando Pessoa surprinde istoria unui ceea ce ar fi putut să fie și nu este: *N-am nici ambiții și nici dorințe/ A fi poet nu e pentru mine o ambiție./ E doar felul meu de a fi singur.*

Prezenta antologie a reușit transformarea limbajului poetic general într-unul particular: *regula selecției, regula constrângerii și regula ierarhiei cuvîn-*

telor. Stilul limbajului poetic variază în funcție de trăsăturile puterii cuvântului și în funcție de așteptările celui ce comunică despre angajamentul cuvântului ce va atinge efectul optim de manipulare. Astfel, discursul liric reflectă și exprimă intențiile discursive poetice, complexe și antrenante, urmărite de actuala generație de scriitori drept limitare a istoriei, a experienței lingvistice și culturale.

Având în vedere toate aceste elemente mai sus menționate, se poate considera că discursul liric al lucrării *Simplitatea risipirii. Antologie 2015. Ziua Mondială a Poeziei* funcționează pe baza unui contract de recomunicare, statornicit de instanța de enunțare și impus poeților printr-un proces comunicațional care simulează, în mare măsură, comunicarea socială. Ceea ce aduce la suprafață prezenta antologie este faptul că anumite stări își pierd semnificația de bază, sau, dimpotrivă, li se supralicitează sensul, i se deturnează semnificația, întrucât, în spațiul liricii îi face pe oameni să-și revalorizeze statutul de ființe autonome, de purtători ai unor valori universale.

În antologia studiată, modalitatea de pervertire a (i)logicii, cel mai des întâlnită, a fost aserțiunea formulată ca adevăr întru sine. Aserțiunile-cheie ale discursului liric se constituie în adevărate etichete sau embleme, menite a exprima ideea de grandios și credibilitate, creând o prăpastie de netrecut între discursurile lirice și realitatea cotidiană, devenind un amestec de iluzoriu, un produs hibrid, implicit, favorizând lectura printre rânduri, conturând un ansamblu de caracteristici ale discursului ce trimite la pluralitatea vocilor lirice, la multitudinea perspectivelor asupra realității imediate.

Acest tip de comunicare lirică pe care prezenta antologie îl promovează îmbracă faptele, prezentându-le ca fiind povești, anulând realitatea și întreține un vocabular codat pentru un cititor nevizat, constituindu-se în marcă definitorie a *Simplității risipirii. Antologie 2015. Ziua Mondială a Poeziei*. În ciuda faptului că este caracterizat prin stilul opac, fraze încărcate de stări și aserțiuni-cheie, antologia trebuie promovată și întreținută cu atenție ca fiind unul din simbolurile poeziei actuale deoarece puterea cuvintelor, cunoscută și controlată, generează un gând nou, reflectând o realitate plină de semnificație, aflată într-o „continuă atribuire a eului”³, societatea devenind un artefact, un produs finit, un refuz al aridității, iar poezia devine manifest, o revoltă împotriva vorbelor în vânt. Deci, poezia prezentei antologii este deschisă și ascunsă, impersonală și subiectivă, luptând contra intoxicării realității.

Simplitatea risipirii. Antologie 2015. Ziua Mondială a Poeziei oferă un discurs liric imediat, concret, real, dar intangibil. Antologia transmite vorbitorului/ emițătorului posibilitatea să își prezinte ideea centrală a liricii, dar și perspectiva de a o implementa într-o lume ideală pentru a oferi o ușoară receptare/ înțelegere a ideilor poetice prezentate, reușind totodată să faciliteze manipularea destinatarilor/ audienței prin propria autenticitate.

---

1. Victoria Milesescu, Marian Ilie, Mircea Lungu, *Simplitatea risipirii. Antologie 2015. Ziua Mondială a Poeziei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2015, pp. 3-4.

2. *Idem*, p. 115.

3. Eugen Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, Editura Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași, 1994, p. 22.

AUREL MACOVICIUC

Caragiale – o lume în sărbătoare (II)

/// **Ion:** Carnavalul răstoarnă valorile; gemenii și primul moment de glorie al biologiei; **Lache și Mache;** fratele din Siam; în „grădina împărătească” nu se poate „trăi ascuns”; **O zi solemnă:** Leonida Condeescu și pericolul radicalilor liberi; **Mizilul, port la Marea Neagră?** Intrarea în spațiul integrator al Europei

Ion este un text care derivă din structura basmului, dar evoluția conflictului și deznodământul conferă povestirii statut de parabolă.

Pe un zăduf de nămieț, la un **han**, Ion, un tânăr sărac, spune drumeților povestea lui. Mai avea o soră **geamănă** și pentru că frații se aflau într-un conflict ireconciliabil, părinții l-au alungat în lume ca să elimine disputa. Ion a rămas *neprocopsit*, iar sora *procopsită* a ajuns curtezană. În *grădina împărătească*, fata pune în scenă un spectacol muzical inedit. Dinaintea fețelor împărătești, a boierilor, a tagmelor și a prostimii, un măgar școlit execută *cu variațiuni* arii din *Carnavalul de Venezia*. Asistența aplaudă în delir, numai Ion face, după obiceiul lui, opoziție, fluierând din răsputeri. La cererea surorii este alungat dincolo de ziduri, beneficiind și de un adaos de *palme, ghionturi, picioare*. Oaspeții de la han ascultă cu interes moderat întâmplarea, dar nu dezaprobă, așa cum ar fi fost normal, spectacolul de operă. Tocmai în aceste circumstanțe, în fața hanului poposește o caleașcă plină de curteni, între ei și strălucitoarea soră *procopsită*. Ion o înfruntă și îi tachinează pe însoțitorii ei pentru deocheata lor pasiune de melomani. Cei de la han nu se asociază revoltei lui Ion, ba mai mult, înclină spre partea curtezanii și a măgarului tenor. Ion („cel dăruit de Dumnezeu”, în traducerea numelui) primește o nouă corecție: *au spart cu el toate borcanele și bardacele hanului*. Hangiul, stăpân la răscruce de drumuri și atoatecunoscător, ar fi trebuit să rămână aliatul și protectorul flăcăului. Omul însă acuză tărăboiul și paguba și îl expediază pe protejatul lui Dumnezeu tocmai „la dracul” cu tot cu prostiile lui.

Cititorii de basme sunt derutați de un asemenea deznodământ, dar acei lectori obișnuiți și cu alte chei de interpretare au obligația să pună faptele cap la cap, să decupeze din text simbolurile, să le combine și să dezlege „nodurile”. Iată un scurt inventar de simboluri semnalate deja:

1. ZĂDUF „arșiță, caniculă, zăpușeală”.

Factorul caloric este un reper esențial în înțelegerea „lumii lui Caragiale”, care vibrează dezacordat atunci când ajunge la cote „dropicale” ale căldurii. Dereglările sunt mai mult de ordin psihic și vizează intelectul și limbajul (cum

se întâmplă în *Căldură mare*). Aici, în narațiunea *Ion*, zăduful nu mai este un simplu stimul extern care dereglează comportamentul. Dacă acceptăm că avem în față o parabolă, atunci ar trebui să înțelegem că *zăduful*, ca o realitate străină, pătrunde în lume printr-o fantă perpendiculară exact în momentul răspântiei temporale de la (2.) NĂMIEZ (amiazăzi), atunci când se produce o soluție a identității colective, mai întâi între zidurile (3.) GRĂDINII împărătești, apoi în exterior, pe drumuri, la hanuri ș.a.m.d.

Motivul *căldurii* iese aici de sub incidența interpretării mitologice, simbolul având doar accepții pozitive: putere germinativă, ardoare interioară creativă și flacăra spirituală. Ea vine din surse necunoscute și se asociază și favorizează ceilalți factori care permanentizează o imagine răsturnată a lumii. La *Mircea Eliade*, mai târziu, căldura deschide breșe, apoi labirinturi spre lumea sacrului (vezi *La țigănci*). La *Caragiale*, sub presiunea calorică, *Carnavalul*, ca formă parodică a sărbătorii, rupe zăgazurile, devine o forță incontrollabilă, căreia i se mai opune doar *Ion*, o ultimă și debilă instanță a normalității. Parte în tandemul (4.) GEMENILOR, *Ion* nu poate face față oponentei sale, „procopsita”.

GEMENII, ca simbol mitologic, se referă la om ca ființă duală sau la ambivalența lumii. În unele societăți vechi, nașterea gemenilor trebuia evitată. Dacă veneau totuși pe lume, erau educați în spiritul armoniei și puteau deveni vraci, descântători, ghicitori sau practicanți ai ritualurilor atropaice. Prezența acestui simbol, la *Caragiale*, în ciuda aparențelor, este majoră și poate da uneori noi soluții de interpretare:

a) În textul de față *Ion* și sora nenumită se află într-o opoziție totală, niciodată reducibilă. Părinții nu se străduiesc să-i armonizeze, ci preferă să-i alunge. Ajung în straturi sociale diferite, care accentuează conflictul până la limita absurdului, chiar și în limitele carnavalului. Atunci când GEMENII devin metaforă, situația se schimbă și în spatele ei se poate ascunde o bună parte din lumea lui *Caragiale*. Cine urmărește îndelung acest spectacol uman și apoi face un exercițiu de evaluare va constata efortul imens al acestei mulțimi de a se ordona după principiul unității care se desparte și se adună conform legii gemenilor siamezi. Este un tablou șarjat care pare să surprindă primul moment de glorie al biologiei, când protozoarele se înmulțesc prin sciziparitate și aglomerează până la refuz spațiul vital.

Ca să simplificăm lucrurile, vom lua în calcul o singură ființă cu structură unicelulară, să-i spunem *Mitică*, și care se supune unei înmulțiri asexuate, rupându-și celula în două părți „gemene”, aproape egale. Astfel, *-ică* devine *-ache* și naște pe *Lache* și *Mache*; *-iță* naște pe *Ghiță* și *Niță*, *-oce* naște pe *Smotocea* și *Cotocea* ș.a.m.d. Sunt și gemeni care nu rimează: *Farfuridi* și *Brânzovenescu*, dar rezonează. Citez din *Lache și Maché – nuvelă*:

...mai aproape trăiesc, mai aproape dorm, decât chiar frații din Siam.

...*Lache și Maché nu sunt decât unul și același în două fețe, doime de o ființă...*

Viața lor seamănă (...) cu un sistem solar dublu, în care fiecare joacă rolul centrului, pe când celălalt i se rotește împrejur...

– când se ceartă apare pe cer o cometă cu coada zburliță, când se împacă se dovedește că nu a fost decât o cometă neserioasă.

Această lume trăiește încă momentele neclare de la începuturile existenței manifeste; perechile sunt legate ombilical și se presupun reciproc.

După episodul FACERII, gestionat de Dumnezeu, urmează sub bagheta lui *Caragiale* DESFACEREA. *Ion* cel „neprocopsit” și sora lui „procopsită” sunt capătul devenirii devorate de sărbătoare.

Există și gemeni care, dacă n-ar fi desenați caricatural, ar trebui să fie eroi de dramă.

Lache (din schița *La Paști*) își pune costumul și ghetetele noi pentru o petrecere în absolută libertate de 24 de ore. După noaptea și slujba de Înviere, se plimbă trist și constată că gheata din dreapta îl supără. Se întâlnește cu un amic „fără nume”, dar cu aceeași suferință a piciorului și cu ghetete la fel. Urmează 12 ore de mers la braț „ca doi frați din Siam”, cu schimb de ghetete și ciorapi, de plimbare cu trăsura și cu tramvaiul. La venirea serii, gemenii cu un singur nume se întorc la unicul lor părinte, care nu se putea numi decât Mitică (Georgescu). Aici sub tutela părintească află că soluția existențială pentru el este coabitarea, numai că acum toate se vor poziționa odată cu ghetetele ...viceversa.

Sărbătoarea Paștilor, înseamnă pentru Lache regăsirea fratelui siamez pierdut în supa și foșgăiala primordială a celenteratelor; pentru amândoi înseamnă REFACEREA unității și, după o nouă combinare a elementelor, va urma o altă „sciziparitate”, probabil mult mai dureroasă și din care vor ieși noi cupluri, unele apte să evadeze din mantaua lui Caragiale. Mă gândesc la Lică (Trubadurul), Stănică Rațiu, Pirgu și Urmatecu și de ce nu, *Pâlnia și Stamate*...

3. GRĂDINA împărătească propusă de Caragiale este prima scenă pe care impostura își exhibă întreaga postură hidoasă. Aici se regizează, sub îndrumarea nefastă a curtezanei fără nume, spectacolul în care numele unei opere muzicale (*Carnavalul de Venezia*) devine genericul spectacolului celui mai nociv imaginat de cineva. Este cea mai deschisă și mai expusă grădină din câte se cunosc. De aici farsa se externalizează și este impusă de emisarii împărătești peste tot: pe la hanuri, pe la răspântii, pe drumuri...

Toate culturile și toate mitologiile ne oferă imagini ale unor grădini încărcate de semnificații mistice sau metafizice (mă refer aici la grădinile descrise în textele din „Coran”, la grădinile persane, japoneze, la grădinile Romei...). Acolo intrau numai inițiații și novicii sau aspiranții la descifrarea tainelor ascunse. Există și o grădină a filosofilor, a cărei paternitate o atribuim lui Epicur și unde se regăseau liniștea, pacea, echilibrul și mulțumirea. Plăcerea supremă era binele generat de înțelepciune și de înțelegerea legilor sociale și naturale. Grădina lui Epicur îți impunea să ieși din viața publică, să abandonezi preocupările obștești (*negotium*) și să intri în sfera unui trai tihnit (*otium*). Maestrul grădinii a propus și un dicton al cărui mister îl dezlegau numai cei ce intrau: *Trăiește ascuns!*. De aici și seducția grădinii lui Epicur, ale cărei mesaje se regăsesc la Rabelais (*Fais ce que voudras!*), la Voltaire (*Il faut cultiver notre jardin*), la Anatole France (*Jardin d'Epicur*)...

În cultura română, mitul grădinii a pătruns sub auspicii nu prea favorabile, (excludem textele religioase!) și s-a strecurat între filele de început ale literaturii noastre, în ambianța clasicismului minor, infuzat de lirismul popular în variantă lăutărească. Ienăchiță Văcărescu vorbește în gura mare despre o grădină, fără ziduri, fără paznic:

*Într-o grădină,
Lâng-o tulpină
Zării o floare ca o lumină...*

Cel mai poetic perfect simplu (înainte de Eminescu), „zării”, nu lasă prea mult timp nici pentru contemplație, nici pentru revelație, dar pune temelie îndoielii:

S-o tai, se strică
S-o las, mi-e frică
Că vine altul și mi-o ridică.

Dilema este întemeietoare, la rândul ei, dar în filosofie (*dubito ergo cogito*), admitem că dacă se naște din poezie, poate sluji în continuare pe poeți, dar nici un iubitor de metafore nu poate admite alternanțe atât de dure: s-o tai.../s-o las.... Îi va trebui multă vreme poeziei până să se elibereze de acest handicap...

Blaga va fi nevoit să abolească și grădina și floarea și să pună la locul lor doar geometria *corolei de minuni*, pe care o deschide deopotrivă spre lumina din cer și cea interioară. Marin Preda, după ce trece cam „descoperit”, dar cu multă dezinvoltură, prin „obsedantul deceniu”, intrând în competiția estetică cu „realismul socialist”, crede că poate găsi liniștea grădinii (*Marele singuratic*), la margine de București și să „trăiască ascuns” pe lângă serele de la Mogoșoia. Aici însă, ascunse anterior, își găsiseră sălaș și crima, și boala, și moartea...

5. MĂGARUL, deși era ultima lor speranță, îi derutează complet pe cititorii de basme, mai ales pe școlarii mici. Aceștia așteaptă cu înfrigurare momentul metamorfozei, când din pielea patrupedului ar trebui să iasă un tânăr chipeș, eventual un prinț, blestemat cândva, pentru că a refuzat să se instruiască și să devină tenor. Cititorii ceva mai inițiați în literatura universală speră la apariția măgarului, că vor descoperi avatarul unui tânăr asemenea lui Lucius din *Măgarul de aur* al lui Apuleius, cel care s-a nevoit să accepte episodic ipostaza de măgar, ca urmare a cultivării plăcerilor carnale în brațele unei curtezane. După restituirea figurii omenești, tânărul se dedică zeiței Isis și contemplației mistice. Ca să ajungi la intimitatea cunoașterii divine, ai nevoie de multe încercări, dar înainte de toate, trebuie să te debarasezi de starea de măgar: senzualitate erotică, ignoranță, impostură...

Măgarul muzician al lui Caragiale și spectacolul din grădină amintesc de sărbătoarea nebunilor din Evul Mediu. Și acolo măgarul, un măgar real, desigur, primea onoruri, dar dincolo de alte presupuse simboluri, parodia era în sfera evidenței, la fel și răsturnarea valorilor. Intrarea măgarului în corul bisericesc, era o subminare a sacralului, dar una controlată. Sărbătoarea și provizoratul se încheiau și totul revenea la normal. Măgarul lui Caragiale, cântăreț școlit, se aureolează de propria lui glorie. El se transformă instantaneu în idol și, de pe soclul lui, guvernează prin emisari conștiința și mișcările mulțimii.

O zi solemnă

Legea oricărei sărbători spune că manifestările excesive, după revigorarea mecanismelor recreatoare, trebuie să cedeze locul ordinii și măsurii. Frenezia este înlocuită de muncă, iar paroxismul se comprimă până la cursul normal al vieții sociale. Când sărbătoarea iese din matcă, când „grădina împărătească” este deschisă și lasă carnavalul să evadeze și să invadeze răspântiile, hanurile, drumurile și mai apoi satele și orașele, așa cum vom vedea că se întâmplă în orașelul Mizil, starea de normalitate este greu de refăcut.

În chimie există o lege a radicalilor, a acelor grupări de atomi care, pe timpul unei reacții nu pot să devină liberi. Însă atunci când chimia este agrestată de diverse activități ostile (poluarea, de pildă), radicalii se eliberează și devin nocivi.

Există în lumea lui Caragiale o mulțime de asemenea elemente contribuabile la apariția stării de haos după ce distrug formele și normele. În fruntea listei se află însuși „pedagogul de școală nouă” care conferențiază cu mult

succes despre „metoda ghe a prăda grămakica”, iar „onoratul aughitoriu” preia ad litteram formula și provoacă un abuz aproape incestuos asupra comunicării. Astfel, fondul acestei lumi nu mai încapă în formele existente pe care le ruinează...

Dacă „pedagogul”, generatorul de haos la nivelul limbajului, este un rinocer blând al ideii de educație, Leonida Condeescu este și el un radical (un rinocer) eliberat din „grădina împărătească” și stabilizat în calitate de edil tocmai la Mizil, pe care el îl pronunță cu emfază mariuschicoștroganiană *Midzil*, cu o consoană atât de sonoră *dz*, extrasă din fondul pasiv al fonologiei limbii noastre literare, pentru că ecoul ei trebuie să ajungă în Europa.

Demersul lui, intens și de durată, se bazează pe trei platforme: școala, politica administrativă și penetrarea canalelor europene. Școlar fiind, Leonida nu înțelege de ce urbea lui natală nu poate fi capitala niciunui dintre județele limitrofe, Buzău, Prahova, Călărași. Dacă școala și slujitorii ei sunt obtuzi, tânărul își adună energiile pentru propășirea orașului, intră în lupta politică și îi convinge pe concetățeni să-l aleagă primar. Lupta lui pe tărâm administrativ are în vedere câteva obiective, pe cât de „inedite”, pe atât de mărețe: orașul să devină reședință de județ, eventual unul nou înființat, să mute aici Episcopia Buzăului, Regimentul 32, Facultatea de Medicină din Iași, înființarea unui liceu clasic și a unui teatru național. Pentru că a primit numai răspunsuri negative, tenacele primar cere audiență la rege. Acesta este impresionat și trimite cererile la guvern. Președintele Consiliului de miniștri nu ia în derâdere absurditățile petentului, dimpotrivă, surâde cu bunăvoință:

– *Sire, primarul Mizilului este un tânăr foarte meritos, însă are... nu un cusur, ci un exces de calitate; ține să facă, cu orice preț (...) din urbea sa măcar un port la mare.*

Înțelegem de aici că șeful guvernului îi apreciază perseverența, iar, dacă nu dă curs cererilor, e de înțeles că astfel blochează un posibil concurent politic.

Urmează o schimbare de strategie, bătălia se externalizează și se întrevede, în premieră, calea europeană odată cu înființarea trenului expres București-Berlin-via Breslau. Trenul nu are, impardonabilă omisiune, oprire la Mizil. Un an de luptă eroică se încheie cu un mare succes chiar de 1 Mai, *zi de redeșteptare, ziua florilor, ziua triumfului primăverii*, triumful unei mari idei: expresul oprește pentru un minut la Mizil ca să urce trei călători, coborători la Buzău. În aceeași zi, primarul din Breslau primește o telegramă de la colegul din Mizil și de la cei zece mii de locuitori cuprinși de un *enthousiasme comble*. Ceea ce nu a fost posibil încă în plan intern, se va petrece în spațiul integrator al Europei, ca o anticipare a vremurilor viitoare: Maire Burgermeister confirmă: *Breslau touche profondement sentiments. Midzil*. Acesta este un prim certificat pentru preaplinul de calitate al unui nou Leonida și al unui alt Termopile.

Un radical liber odată evadat dintr-o formulă precară a chimiei are toată lumea în față.

Oare până „unde merge acest primar, care nu obosește niciodată? Deocamdată până la București...

Peste numai 10 zile, la 10 Mai, de ziua regelui, un alt tânăr, d-l Goe, descinde triumfal în aceeași capitală. Este un viitor radical (rinocer) cu mult mai liber, educat la aceeași „școală nouă” și cu o protecție de trei ori maternă...

IV. Boborul: sărbătoarea deghezată în hainele istoriei; Republica și „frugala gustare” din grădină; Mama și Reacțiunea reinstituie „statu quo ante”; Boborul – analiză fonologică.

De multe ori Caragiale face trimitere în opera lui de ficțiune la unele evenimente istorice sau politice. În această schiță publicată în „Epoca”, în numărul din 21 noiembrie, 1896, se face referire la un eveniment petrecut cu un sfert de veac în urmă. „Republica de la Ploiești”, proclamată și „sugrumată în aceeași zi”, 8 august 1870.

Chiar din incipitul narațiunii se vorbește despre *istorie*, se insistă asupra noțiunii de *istorie* și se pomenește ceva mai departe, chiar despre *analele* istoriei, dar cititorul va descoperi că evenimentul vizat ascunde cu nedisimulată ironie o altă realitate circumscrisă celei mai spectaculoase și mai semnificative teme caragialiene: *sărbătoarea*.

Cititorul este invitat să marșeze pe ideea de istorie și chiar să-i descopere instituțiile care o certifică. Astfel, primul organ instituțional este „cronicarul”, în persoana unui foarte tânăr, de numai 17 ani, „republican” „revoluționar”. Acesta are și calitatea de subcomisar, numit în această funcție de însuși „Prezidentul Republicii” și trăiește fervent o parte a evenimentelor, memorează momentele semnificative, completează din surse nenumite informațiile care îi lipsesc și va redacta la timpul potrivit „*analele*” REPUBLICII/ REVOLUȚIEI/ SĂRBĂTORII din 8 august 1870. Aici vor fi înregistrate, după o selecție riguroasă, acele întâmplări din viața POPORULUI/ BOBORULUI, angrenat într-o mișcare socială care va produce o breșă în plasa destul de fragilă a monarhiei și va instaura cea mai modernă și mai democratică formă de guvernământ *republica*. E drept că istoriograful omite să ne relateze cel mai important element și anume mecanismul electoral care să garanteze legitimitatea *republicii* și a Prezidentului său. Rolul cronicarului, potrivit normelor naratologice (mărturisesc faptul că îmi displace analiza modernă a narației, mai cu seamă dacă devine un scop în sine, dar o folosesc atunci când îmi oferă unghiuri noi de interpretare și un surplus de lumini în conturarea unui personaj, de exemplu), prin relația lui cu autorul și cu discursul, este acela al unui narator homodiegetic, pentru că el consemnează la persoana I o *istorie* (o parodie a istoriei), provenită dintr-o experiență personală (...*voi să vorbesc despre Republica... (...) și sunt autorizat a o face – eu am fost cetățean al acelei republici*). În calitate de martor, dar și de actant secundar, își asumă între altele și sarcina de a introduce în scenă ceilalți actori, Prezidentul (fără nume), *polițaiul* Stan Popescu, „poporul” (*boborul*), „mama” și „Reacțiunea”, dar nu înainte de a apela la un artificiu, preluat din arsenalul tropilor, *analepsa*, prin care tulbură ordinea temporală. Astfel el vorbește mai întâi de momentul când a fost numit subcomisar, în dimineața de 8 august, apoi se întoarce la evenimentele de început ale *conspirației* din seara de 7 august. Cu această ocazie îl cunoaștem pe Stan Popescu, care devine conducătorul militar al Revoluției. Prin el, Ploieștiul realizează conexiunea cu Europa, întrucât are o bogată activitate revoluționară exterioară și este:

...volintir în Italia (...), unul dintre cei 1000 ai lui Giusepe Garibaldi..., volintir într-o revoluție polonă; ...pasionat al poporului... și... vrășmaș jurat al tiranilor...; pasionat și mereu câștigător al jocurilor inocente din salonul otelui Moldova...; mereu atent la canalele ascunse, așteaptă vești (...de unde? istoria nu ne poate spune...).

În ciuda epuizantelor partide bahice numite *la chilometru*, își deschide canalele interioare și captează semnalul: trei lovituri de tocsin (clopot) îi scoate pe conspiratori *pe câmpul de onoare* al acțiunii: *oborul*. După aproape două zile trăite la intensitate „revoluționară” maximă, vrednicul polițai (*miles gloriosus*) este anihilat de perfida *reacțiune*. Gloria lui se stinge, dar cu o ultimă

picătură de energie își omagiază (blamează?) concetățenii, aruncând în eter, cu o seninătate de proporții cosmice, cuvântul devenit sacru: BOBORUL (un comentariu fonologic va fi necesar ceva mai încolo!).

Cronicarul *republicii* își desăvârșește opera, notează minuțios și gradat evenimentele, fără a uita nicio clipă convenția la care s-a angajat, totul este *istorie*, chiar și atunci când evidențele și locurile unde se manifestă mulțimea evidențiază iminența *sărbătorii*. Intrăm în cadență cu cronicarul și notăm: *...pe la unu trecute, după miezul nopții (...)* se aud *trei lovituri în geam (...)*. Tosi-nul sunase. De ce la ora unu și nu douăsprezece? Se știe că evenimentele exterioare istoriei (sărbătorile, de pildă) se raportează la Marele Timp și ar fi normal să se folosească răscrucile timpului (...cum ar fi miezul nopții). Cum aici este vorba de travestiuri și de parodie, adică se lucrează pe ascuns, i se arată cronicarului un ceasornic dereglat. Să urmărim mersul întâmplărilor:

La ora unu *toți pornesc tăcuți (...)* pe gangul *otelului* și apucă spre **obor** (s.n.)

La 2 și jum. (...) telegraful e în mâna republicanilor.

La 4, ușile temniței (...) se deschid pentru câțiva republicani închiși.

La 5 armata locală *face act de supunere în mâinile Prezidentului*.

La 5 și jum. poliția republicană este organizată, *poporul (...)* e înarmat...

La 6, în Piața Unirii *lângă statuia Libertății (...)*, Prezidentul, urcat pe un scaun de tocat cârnați, citește actul solemn al întemeierii Republicii.

La 7 se consemnează apogeul *...se desfundă în toate răspântiile boloboace* (s.n.).

La 8 *...o parte din popor, cu polițaiul și un taraf de lăutari mergem în grădina Lipănescului* (s.n.).

De aici încolo orele nu se mai consemnează, par să fie devorate chiar de patronul lor Kronos. Republica dă semne de sufocare, în timp ce **sărbătorea**, în splendida ei manifestare orgiacă, devine un flux insuportabil pentru viitorul buget.

– Canalele odată deschise nu se mai închid:

– grătarele sfârâie și emană miros fierbinte și gros „*ca niște antice altare pe care se ard ofrande...*”.

Boloboacele golițe se rostogolesc (...) ca niște ruginite instituțiuni...

...spiritul progresist (...) și interesele vitale ale societății *reclamă alte boloboace pline, ca niște reforme...*;

...poporul martir închină des, dar sincer pentru sfânta libertate (s.n.).

Prezidentul și polițaiul dispar în mod miraculos.

– Vine refluxul și *cu ultimii cârnați, cu ultimele fleici și oale (...)* se strecoară și poporul martir.

Cititorul se întreabă pe bună dreptate de unde provine această imensă cantitate de hrană și băutură pentru acest dezmaț de proporții. Afirmția cronicarului cum că plata *frugalei gustări* populare rămase să fie trecută în viitorul buget al Republicii nu este decât o mostră de antifrază sau de apreciere eufemistică. Dincolo de ironie se ascunde un adevăr grav. Cei care au studiat fenomenul **sărbătorii** (Levi-Bruhl, Granet) au descoperit că pentru a aduna hrana și băutura și celelalte ingrediente specifice au fost necesari ani întregi de muncă și cheltuială colective. În schimb, societățile moderne nu se mai pot mobiliza în scopuri achizitive, și de aceea ori renunță la viața festivă, ori delapidază.

Cronicarul nu ne poate oferi decât o explicație de ordin estetic, ceea ce desigur nu poate acoperi delictul moral și penal. De altfel, în curând, el va

trebui să iasă din scenă. Participarea lui total angajată la *uraganul entuziasmului* popular este cenzurată de autoritatea maternă. Novicele nu era încă pregătit să-și rupă cordonul ombilical, iar purtătorul uniforme de subcomisar se întoarce acasă. *Mi-adusei aminte că am părinți...* Mama femeie de modă veche, *spirit reacționar* (...) îi încuie ghetetele și pălăria și îl ține captiv în casă toată săptămâna... *Spiritul reacționar* al mamei îl salvează de represalii. *Dacă mă prindea Reacțiunea cu sabia la brâu?*

Și adevărata Reacțiune apare pentru poporul ploieștean însoțită de un „grozav oaspete”, ...*un batalion complet de vânători*, intrând pe poarta de vest a urbei în timp ce Președintele (oare cine era el? oare cine îl anunțase?) iese pe granița de răsărit a Republicii. Bilanțul întoarcerii la *statu quo ante*: 600 de copii ai poporului sunt arestați, Președintele este prins la plimbare pe drumul Buzăului și este pus să se *plimbe înapoi*. Polițaiul Stan Popescu, după multele lui atribuțiuni republicane, dar mai ales după *ziafetul* din Grădina publică, se simte *zdrobit*, adoarme în noua lui cancelarie și visează la viitorul, dar și la *bugetul* tinerei Republici. Reacțiunea îl descoperă și răcnește strașnic:

– *Cine te-a pus aici?*

– *Boborul! răspunde foarte răgușit.*

Ce a urmat nu mai are importanță pentru deznodământul narațiunii. Totuși cititorii ar rămâne oarecum descumpăniți și cu o tălmăcire inexactă sau parțială a termenului care este și titlu: BOBORUL, ca variantă aproape hermetică a banalului „poporul”. Semantic vorbind, ambele variante se explică prin REPUBLICĂ (*res publica*), ca formă de guvernământ preocupată de „treburile publice”, cu ajutorul unor instrumente instituționale specifice: guvern, stat, constituție, sistem politic... Poporul la rândul lui impune prin voință și datorie electorală celorlalte organe colective de conducere, pe care însă se obligă prin constituție să le apere.

Ar putea cineva să răspundă: cine l-a ales și când pe Preșident?; cum îl apără în fața Reacțiunii? Răspunsul foarte bine camuflat aparține naratorului/autorului:

Încet-încet, cu ultimii cârnați, cu ultimele fleici și oale, se strecoară și poporul (s.n.) martir. Probabil că varianta fonetică **boborul** s.n.) și-ar găsi locul și aici. Autorul însă o preferă în deznodământ *pour la bonne bouche*.

Propun o scurtă analiză fonologică a termenului, cu referire numai la osatura lui consonantică: *b-b-r* (ultima consoană e mai puțin relevantă, pentru că în varianta orală nu se aude). De ce această trecere de la /p/ (oclusivă surdă) la /b/ (oclusivă sonoră), la care se mai adaugă și sonoritatea celor două lichide: /r/, /l/? Din punct de vedere acustic, consoanele sonore presupun o sursă de producere și de amplificare a zgomotului peste care se suprapune o sursă armonică, cu efecte muzicale. Mai sugestiv este statutul de ocluziune, care la rândul-i presupune trei momente: 1) *implozia*, creșterea presiunii în canalul fonator, 2) *tensiunea*, jocul între „tense” (forțe de extindere) și „lasce” (forțe de slăbire), 3) *explozia*, deschiderea bruscă a canalului fonator și eliberarea aerului comprimat.

Comportamentul mulțimii în timpul sărbătorii – susțin cercetătorii –, înseamnă zgomot, muzică, armonie, note dizarmonice, înseamnă momente de acumulare și de creștere a presiunii, urmate de clipe de scădere, de retragere, de reclusiune, ca să culmineze totul cu o explozie sau un lanț de explozii, cu reverberații în spațiu și timp. **Sărbătoarea** trebuie să urmeze alternanța tensionării și a detensionării aerului.

Ce a vrut Stan Popescu să transmită, când, cu ochii cârpiți de somn și cu vocea strangulată de răgușeală, a rostit enigmatic: BOBORUL? A lansat mesajul în eter sau l-a luat cu sine în temnița de la „hanul Călugărului”? Sunt doar presupuneri. Poate să fie zgomotul unui balon prea umflat și care face explozie, dărâmând eșafodul (scaunul de tocat cârnați) de iluzii pe care se urcase Prezidentul. Probabil că experiențele europene ale lui Stan Popescu nu se acomodează prea bine cu deprinderile autohtone. Este până la un punct expresia unei mari dezamăgiri pentru că mulțimea se angajează tot mai puțin în spectacolul exceselor festive.

Sărbătoarea mai are resurse necunoscute. Altele pot fi resuscitate, bunăoară Mitică, subtil regizor care o lansează pe Lucșița, moașa diplomată în spectacolul de „La Moși”.

La moși: Moașa diplomată; Mitică citește „planeta” Lucșiței; deznodământ exploziv.

Moșii înseamnă comemorarea morților, conform unor tradiții păgâne, preluate și de creștini, peste care s-a suprapus sărbătoarea cinzecimii (miracolul pogorării Sfântului duh) și bâlciul de Rusalii.

Nu există – spune Roger Caillois – sărbătoare veselă sau tristă fără un ospăț în exces. Trebuie să mănânci pe săturate, până când obosești, până te simți bolnav. Aceasta este legea sărbătorii” (op.cit p.205).

Biografia Lucșiței, eroina acestei schițe, stă sub semnul ingestiei monstruoase, pentru că „planeta” ei (zodia) îi prescrie o rețetă specială a fericirii, dar și un șir de pățanii, pe care moașa (aceasta ar trebui să fie meseria ei, dar nu știm dacă o practică) le-a gestionat cu diplomație (de aceea i se spune „moașa diplomată”). Moașa temerară (...*te să mai paț, dacă n-am pățit eu cât am fost zună!*) este vedeta sărbătorii, iar scena pe care evoluează este orașul și bâlciul. Partenerii de scenă și spectatorii se străduiesc să o pună mereu în evidență. Ca într-un spectacol teatral, lumina cade tot timpul asupra ei și o înconjoară ca un halou ca să fie în acord cu numele ei derivat de la *lux* („lumină”).

Existența ei nu se risipește nici în eleganța vestimentară, nici în lux ambiental, ci într-un incomensurabil dezmăț alimentar. Propria corpolență îi conferă *voluptate*, se laudă ea, pentru că și meniul ei este *voluptuos*. Dejunul ei, înainte de a intra în *învălmășeala Moșilor*, este cât se poate de ușor: ouă răscoapte, o căpățână de miel cu borș, stufat, prune cu carne, friptură la tavă și salată de castraveți, 3 sifoane și o cafeluță. Pe drum, mai multe opriri și alte adaosuri frugale: mici, turtă dulce și bere la halbă (fără *guler de general*), gogoși (una, două, trei...), limonadă, 3 bardace de floricele... În grădină, *La Iliad*, lăutari, țambal, flașnete, clanarete, toba mare, strigăte și chiote: ...*e o plăcere și un miros de grătar încins!* La masă în compania prietenilor, s-au comandat din belșug cârnați și fleici, baterii...

Lucșița care e și peltică, așa cum sunt mulți dintre eroii lui Caragiale, abuzând de limba maternă, strigă către *garçon*:

– *Mă băietе! (...)* la fleiți să le pui țimbru (...) *și să le freți bine cu cea-pă...*

Deznodământul este unul exploziv, așa cum o inflație necontrolată produce uneori o deflație păguboasă, la fel și ingestia peste măsură conduce la indigestie și chiar la flatulență rușinoasă. Un regizor nevăzut intervine și pune din nou în evidență pe eroină:

Dar deodată, ca printr-un farmec, se opresc într-o clipă și lăutarii (...) și toate glasurile, și în acea clipă se aude banca pe care stă coana Lucșița, făcând ca o cadență de fagot, apoi iar pornește cu mult brio grandioasa simfonie...

– Țe? țe râdeți? zice coana moașă roșie....

– Nu-i nimica! strigă d. Mitică. Sifonul meu a făcut așa.

Sărbătoarea își devorează comedianții, parcă voind a lua locul celui pe care trebuia să-l detroneze, Kronos: ...moașa s-a sculat repede și s-a pierdut în învălmășeală.

Mitică pare să fie distribuitorul de roluri, pentru că el i-a citit planeta!...

Altădată, pe la începuturile biologiei, Mitică se diviza după legea celenteratelor și dădea drumul în lume unei puzderii de -ică, -ache, -iță, -escu, -idi, grupați sau nu după regula gemenilor.

Țal! Dialog între narator și personaj; banchetul; Mitică și modul imperativ: – De! nene lancule, eu ți-am spus: așa e în lumea asta – a se plăti orice consumație.

Mitică ajunge pe o treaptă foarte înaltă pe scara evoluției biologice. Alături de consoarta sa, Grazziela, se află în rândul primatelor, al celor mai avansate mamifere, cu creierul foarte dezvoltat și cu degetul mare opozabil celorlalte (pentru alte trăsături, a se consulta orice manual de zoologie!). Prin atitudinea lui față de lume, de obicei opozabilă, Mitică aparține tagmei filozofilor, fără o operă scrisă, dar cu o bogată zestre aforistică, în care a fixat experiența personală și, probabil, a tuturor înaintașilor.

Subiectul acestei schițe, ultima capodoperă creată de Caragiale (și publicată în 1909, 2 martie, în „Universul”) se leagă desigur, tot de sărbătoare, dar în forma ei supremă, pe care o vom numi, lipsindu-ne deocamdată un termen mai potrivit, *banchet*, în înțelesul pe care i-l dădeau la vremea lor Socrate, Platon ș.a.

Dacă Mitică își poartă opera cu sine și eliberează din preaplinul ei, în momentele oportune, fascicule de înțelepciune, consoarta sa, cu numele de botez Nastasia, cunoscută însă prin pseudonimul intelectual Graziella, poartă la pieptul ei de mamifer superior nu numai nurii, dar și o operă științifică vastă. Ultima ei cercetare se adună într-un tratat de ținută academică: *Femeia în istoria și în poezia poporană a românilor*... Avem câteva ingrediente care pot asigura succesul unui veritabil simpozion; avem filosofie și știință, iar prin persoana amfitrioanei avem și personificarea celor trei grații care însoțeau pe rând pe Apollo (zeul poeziei și al muzicii) și pe Athena, avem frumusețe, armonie și înțelepciune.

Un banchet autentic mai are nevoie de un suport gastronomic și oenologic, iar gazdele sunt oameni cu *dare de mână* (nu se precizează însă sursa bogăției!) și pun pe masă exact 21 de feluri de bucate: mezeluri, carne, pește, icre, dulciuri, vinuri alese, cafele, țigarete și *des bonbons et des liqueurs*. Invitații sunt numai 12, toți cu aură academică și de *sfinți mucenici*.

Pentru a declanșa mecanismele acestei narațiuni, nenea lancu folosește unul dintre aforismele lui Mitică pe care îl cităm: ...*toate mulțumirile în lumea asta trebuiesc plătite. Dacă le plătești cu anticipație, ți se par mai ieftine; dacă le plătești după, ți se par prea scumpe*. Asta înseamnă, într-o primă constatare, că o veritabilă sărbătoare, cu atât mai mult una așezată sub auspiciu academic, presupune niște costuri și un decont. Pentru acest adaos, nenea lancu are nevoie de o abordare academică în explicarea lingvistică a unui neologism de largă utilizare în epocă: **țal**, intrat în regat odată cu berea,

berarii și chelnerii germani. Caragiale a mărturisit că știința și cunoașterea limbii române le-a deprins în vreo trei ani de studiu gimnazial, ca un ploieștean de rând, frecventator al școlii. În ciuda acestei mărturisiri, cunoștințele de lingvistică îi permit să susțină o expunere destul de lungă, dar justificată estetic prin permanenta ironie care însoțește observațiile.

Țal este un verb german *zahlen* (citit „țaln” și auzit doar *țal*) care înseamnă „a plăti”, deci un infinitiv care, în berării, a căpătat înțeles de imperativ („plătește!”), apoi a devenit substantiv cu sensul „cel cere primește plata, chelner”, dar și cu semnificația „nota de plată”. Alte verbe au urmat modelul și astfel s-a ajuns la îndemnurile: în CFR: „a nu se pleca în afară”, în farmacii și drogherii: „a se agita înaintea de...”, în vocabularul pedagogic: „a se ieși în ordine”, „a nu se face măgării pe stradă” ș.a.m.d., încât toată societatea a fost invadată de imperative nespecifice limbii române. În sfârșit, discuția se încheie cu valoarea substantivală a lui *țal*, cu mostre de declinare și cu o definiție pentru *Dicționarul Academiei*. Cititorilor cărora li se pare că, din opt pagini ale schiței, patru dedicate acestui cuvânt, sunt prea multe, cât și celor care nu sesizează substratul ironic, vreau să le atrag atenția că aici se află contrapondera unui deznodământ care altfel ar oferi înțelesuri prea puține și superficiale.

Să ne întoarcem însă la *prânzul împărătesc*, după care nenea lancu vrea să se retragă, folosindu-se de argumentele tipografului din „Repaosul duminical”:

– *Dragă Mitică, am consumat frumos (...) Eu trebuie să mă retrag; mâne am treabă...* Scuzele aveau sens într-o lume care își mai păstrase bipolaritatea în cazul „culegătorului”. Aici opoziția nu mai încapă:

– *Ei! bravo (...) – nene lancule! Cum se poate să pleci așa, fără țal?*

Nenea lancu începe să înțeleagă că ceea ce s-a făcut prin voința lui Allah, nici chiar Allah nu mai poate desface. Salonul gazdelor se transformă ad-hoc în aulă academică. Autoarea se așază la o masă între două candelabre, teancul de foi pe masă, în fața ei, în fotoliul central, stă nenea lancu, în spatele lui, ascuns, pe post de cerber, se afla Mitică, de o parte, și de cealaltă, cei mai tineri *în litere, științe și arte*, completează numărul Apostolilor.

Lectura durează ore lungi, chinuitoare până pe la două a.m. și este segmentată de intervențiile lui Mitică „la urechea mea, râzând înfundat...”:

– *Țal! nene lancule!*

Autoarea intervine cu amabilitate *imperativă*, peste dialogul șoptit al celor doi:

– *Mă rog a se asculta toți....*

– *Mă rog a nu se conversa....*

Chinul lui nenea lancu întrece cu mult pe cel al mucenicilor martiri... La plecare, în stradă, Mitică îi oferă ultima revelație imperativ infinitivală:

– *De! nene lancule; eu ți-am spus: eu ți-am spus: așa e în lumea asta – a se plăti orice consumație*. Efectul este atât de puternic, încât reacția lui nenea lancu nu mai poate avea consecințe:

– *A se slăbi, Mitică!*

Lumea asta nu mai are nici un fel de slăbiciuni, pentru că aparține lui Mitică și tuturor progeniturilor sale, pentru că are toate instituțiile și instrumentele necesare. Nenea lancu este ambasadorul pe care Caragiale îl lasă să participe, să tatoneze, să constate. Este o beizadea, reprezentant diplomatic, dar și gaj la Înalta Poartă. Ultimul comentariu ...lingvistic, dar nu numai, are în vedere interjecția *de!* care sună identic cu cea rostită de Pristanda când trebuia să

domolească elanul demascator al lui Tipătescu în „afacerea steagurilor”. Ghiță era *mâhnit* că tocmai coana Joița a fost cu inițiativa numărării...

Pristanda: (...) tocmai coana Joița a fost, tocmai dumneaei, care de!... să ne așteptăm de la dumneaei la o protecție (...) (s.n.)

Dicționarele sugerează că interjecția *de* exprimă: „nedumerire, șovăială, nesiguranță, nepăsare, resemnare, supărare, dezapropare, negare”, dar și „ironie”. Evident că *de* exprimă, în cazul lui Ghiță, „nedumerire” și „supărare”, dar nicidecum „șovăială” și nici „ironie” pentru sărăcia lui intelectuală. Pristanda știe întreaga istorie secretă și toate intrigile amoroase și electorale în care sunt angrenate personajele. Cu acest arsenal, oricând poate interveni în forță. Interjecția lui exprimă indiscutabil „amenințare” și oricând un posibil „șantaj”.

Pentru Mitică *de!* exprimă în primul rând „ironie” în concentrație maximă. Mitică și Graziella sunt oameni *cu dare de mână*, la fel și ceilalți din anturajul sau din proximitatea lor. Ei aparțin unei lumi care nu este bogată pentru că a acumulat, ci pentru că s-a trezit cu o *dotă* uriașă din partea autorului și a coautorului, dar și cu un apetit devorator.

În al doilea rând *de!* înseamnă amenințare și un avertisment sever:
– *De! nene lancule!*

MARIANA POPESCU

Corul de copii radio - la ceas aniversar: 70 de ani de la înființare

Cu în aprilie a.c., am avut bucuria de a participa la concertul aniversar al unei formații de elită pentru muzica românească: *Corul de Copii Radio*, care fără a exagera, a constituit pentru mine, alături de emisiunea *Teatrul la microfon pentru copii*, un mijloc de educație fără egal, înseninându-mi copilăria.

Minunata și nemuritoare poveste purtând numele de *Corul de Copii Radio*, a început în anul 1945, fondator fiind dirijorul Ion Vanica, la sugestia renumitului pedagog și dirijor Dumitru D. Botez.

Ion Vanica a selecționat 12 copii orfani de război, de la Căminul din Calea Șerban Vodă, repetițiile având loc într-o sală special amenajată, la Liceul „Sfântul Sava”.

Treptat, numărul coriștilor a crescut, ajungând chiar la 200-250 de coriști. La selecționările organizate, se prezenta o adevărată avalanșă de candidați, însoțiți cu emoție de părinții lor, din dorința de a intra într-un cor care, într-o perioadă scurtă, s-a impus ca un cor de elită. Au avut loc primele turnee și s-au obținut primele premii care au impus *Corul de Copii Radio* pe plan internațional: Festivalurile Internaționale din Germania Democrată, Germania Federală, Ungaria, Cehoslovacia, turneele din Danemarca, Japonia, U.R.S.S., Turcia.

Prin pasiunea și măiestria dirijorului Ion Vanica acest cor și-a construit „un nume” și în același timp „un renume”, care au fost duse mai departe de dirijorii: Elena Vică, Teodor Carțiș, Nicolae Vicleanu, Elena Văcărescu-Necula și actualul dirijor Voicu Popescu.

Alături de acești pasionați dirijori, au fost în permanență corepetitori – pianiști de prestigiu: Alexandru Șumski, Martha Joja, Ioana Thomasz, Camelia Chițișbea și în prezent – Magdalena Faur.

Elena Vică, vechea colaboratoare a dirijorului Ion Vanica (din 1952), a fost cea care avea să continue „opera” lui Vanica, după înlăturarea acestuia de la conducerea corului, în anul 1958, în urma interpretării, în concertul de la *Ateneu* – la bis, a piesei *Ave Maria* de Franz Schubert, solistă Ileana Cotrubaș (în vârstă de 16 ani). Vanica revine la conducerea corului în anul 1968, funcționând până în anul 1976, când în urma unui atac cerebral care a avut loc în timpul unui concert al *Corului de Copii Radio* – pe scenă, la Satu Mare, a fost nevoit să-și întrerupă activitatea.

Elena Vică preia conducerea corului până în anul 1982, menținând valoarea corului la cotele cele mai înalte, realizând turnee și concerte memorabile.

Elena Văcărescu-Necula vine la conducerea *Corului de Copii Radio* în anul 1982, după o experiență didactică ca profesor de muzică și ca dirijor al *Corului Palatului Copiilor*, continuând, la pupitrul dirijoral, timp de 22 de ani, politica repertorială a predecesorilor săi, prin valorificarea muzicii românești și prin cultivarea repertoriului clasic.

Dirijorul Voicu Popescu și-a început activitatea la *Corul de Copii Radio* în anul 1988, ca dirijor secund, alături de dirijorea Eugenia Văcărescu-Necula.

Format la „școala madrigaliștilor” (ca membru în *Corul Madrigal*), Voicu Popescu s-a dedicat cu toată pasiunea *Corului de Copii Radio*, având o viziune modernă asupra repertoriului, abordând lucrări care ies din tiparele concertului de tip clasic. *Romanian Roots* în Lumea lui Walt Disney, Moșcrăciun. ro., *Salut Voios de Pionier* – iată doar câteva din proiectele puse în scenă de dirijorul Voicu Popescu.

Concertul aniversar cu genericul *Corul de Copii Radio – 70 de primăveri* a fost conceput ca un spectacol – concert multimedia, cuprinzând piese îndrăgite din toate perioadele de existență ale corului: Leopold Mozart – *Repetiție de concert* – solistă Miruna Spiridon, Gabriel Fauré – *Le papillon et la fleur*, Giovanni Battista Pergolesi – *Stabat Mater*: nr. 12 (*Quando corpus morietur*), Amen, Benjamin Britten – *Ceremony of Carols: There is no Rose, As dew in Aprile*, Leopold Mozart/ H.O. Millsby – *Bourée & Polonaise for W.A.*, Tradițional, ar. M. Shaiman/Mc Huff – *Sister Act*, Karl Jenkins – *Adiemus: In caelum fero*, Serge Folie – *Eclats de l'eau: Dans de la pluie*, Alberto Grau – *Opereta ecologica: Arbol*, Alan Menken /ar. Ioan Dobrinescu – *A whole new world (Aladin)*, Sabin Păutza – *Ofranda copiilor lumii* – solistă Anca Pătru, Mihai Moldovan – *Oșeneasca*, Carl Orff – *Rundadinella* – cu participarea grupei pregătitoare, Iosif Ivanovici – *Valurile Dunării*.

Repertoriul prezentat în concertul aniversar a fost urmărit cu multă emoție, generată în egală măsură de importanța evenimentului și de interpretarea sensibilă a corului condus de Voicu Popescu. Simultan cu evoluția corului, pe un ecran se derulau imagini din bogata istorie a corului, pe o perioadă de 70 de ani.

Dirijorul a dedicat un moment special memoriei pianistei-corepetitoare Camelia Chițibea, conceput ca „un mesaj de mulțumire” pentru regretata sa colaboratoare care a iubit atât de mult *Corul de Copii Radio*.

Într-un crescendo emoțional, pe scenă au urcat copiii din grupa pregătitoare care, așezați de o parte și de alta a scenei, au interpretat împreună cu Corul mare – *Rundadinella* de Carl Orff.

Punctul culminant l-a constituit ultima piesă a programului – *Valurile Dunării* de Iosif Ivanovici, când pe scenă au urcat membri ai Corului din toate generațiile, cântând cu pasiune, stârnind emoții și lacrimi, atât pe scenă cât și în sala de concert.

De-a lungul celor 70 de ani de existență, *Corul de Copii Radio* și-a păstrat statutul de formație de elită. A fost și va rămâne o școală de cânt și un cadru ideal de dezvoltare artistică și intelectuală a copiilor, o pepinieră de voci care s-au afirmat și se afirmă pe scenele românești și din străinătate: Ileana Cotrubaș, Gheorghe Crăsnaru, Cornelia Angelescu, Elena Grigorescu,

Silvia Voinea, Liliana Pagu, Roxana Brihan; în domeniul dirijatului – Voicu Enăchescu; în muzica ușoară – Petre Geambașu; în lumea actoricească: Ștefan Bănică Senior, Ion Dichiseanu, Emil Hossu; balerinul Victor Vlase, ilustratorul muzical-radio Mihai Roman, în televiziune: Beatrice Drugă, Marin Traian, Lucia Catană, Irina Bora Iordăchescu, etc.

Corul de Copii Radio este *Ambasador Cultural al Uniunii Europene*, titlu acordat în 2004, de către Federația Corurilor din U.E., fiind o recunoaștere internațională a unei formații care avea în palmares, la acea vreme, 50 de participări la festivaluri, turnee artistice și concursuri internaționale în aproape toate statele Europei, Japonia, SUA și Canada.

Minunata poveste *Tinerețe fără bătrânețe* a *Corului de Copii Radio* continuă. Membrii *Corului de Copii Radio*, cu glasurile lor cristaline sunt îndrumați cu aceeași pasiune de continuatorii acestui vis frumos, într-o atmosferă specială de echilibru și armonie. Marea familie muzicală își urmează destinul artistic și întocmai ca în urmă cu 70 de ani – cântă pentru noi: *Corul de Copii Radio*.

O apariție editorială așteptată: *Muzicieni basarabeni afirmați în România*

Distinsa muziciană **Mariana Popescu** ne-a uimit, din nou, cu o apariție editorială, *Muzicieni basarabeni afirmați în România*. Valoroasa carte a apărut în luna noiembrie 2014, la Editura Muzicală, București, într-o prezentare grafică pe măsura conținutului.

Lucrarea este un dicționar, care, deși abundă în date, evenimente, manifestări, te seduce de la primele rânduri. Volumul de informații ne bucură cu prisosință pe fiecare filă, și, nu sunt deloc puține, 347. Cu mult curaj, Mariana Popescu a explorat prin portretele de muzicieni o dimensiune culturală, Basarabia, care ne este soră, vecină și parteneră în multe proiecte, din timpuri străvechi. A rezultat o lucrare pe măsură, originală, de cercetare în profunzime a valorilor artistice ale unei națiuni plină de merite.

Pentru autoare au fost șapte ani de travaliu, de căutări. S-a documentat în timp, pentru fiecare muzician în parte, neexcluzând nici o formă de comunicare: conversația directă, telefonul, internetul, poșta. Cu fiecare participare a unei personalități, 153 la număr, bagajul de informații s-a adunat, reconstruind, asemeni unui puzzle, o hartă a Basarabiei muzicale. A înmagazinat programe de sală, afișe, cărți, studii, fotografii. Nimic nu i-a fost străin, căci, așa o cunoaștem pe Mariana Popescu, studiind, cercetând, muncind pentru muzică și pentru oamenii care slujesc muzica. Remarcăm lejeritatea prezentărilor muzicologice, concepute într-un stil personal, accesibil, instruit, echilibrat, fără intruziuni emoționale, în care doar citatele lansează comentarii și păreri. Fiecare portret este însoțit de detalii ale educației muzicale, de mențiuni ale spectacolelor, concertelor, recitalurilor, de fotografii elocvente, dovezi artistice care au marcat istoria muzicii moderne și contemporane a Basarabiei, dar și a țărilor care au găzduit sau se bucură de prezența muzicienilor menționați. La fel de importantă este și bibliografia de la sfârșitul fiecărui portret de muzician, semn al rigorii științifice, al argumentării datelor prezentate.

Lucrarea este un dicționar foarte util deopotrivă muzicienilor din toate categoriile cuprinse de autoare în acest volum, și, nu mai puțin studenților și masteranzilor, aflați la vârsta studiului, când pledoariile lor în fața onorantelor comisii universitare se face numai cu argumente solide, cum se află în cuprinderea fiecărui portret de muzician basarabean.

Lucrarea este structurată pe nu mai puțin de opt capitole, însemnând opt diversificări ale vastului domeniu muzical: *I. Dirijori – Compozitori; II. Compozitori; III. Dirijori; IV. Soliști de operă; V. Instrumentiști; VI. Soliști de muzică ușoară, jazz; VII. Soliști de muzică populară; VIII. Muzicologi.* Argumentul lucrării, *Cuvânt înainte*, este singurul loc unde autoarea își permite aprecieri și comentarii dintre cele mai nobile și apreciative la adresa muzicienilor basarabeni. Aici ne dezvăluie punctul de plecare în această călătorie spre plaiuri basarabene, care este legat de atitudinea sa dirijorală, de cariera sa de dirijor de cor. Maeștrii basarabeni pe care i-a întâlnit și pe care a avut înțelepciunea să îi asculte, să îi urmeze prin învățăturile lor, i-au străjuit educația, cariera și, acum, opera de muzicolog. Lor le aduce acest omagiu.

Ne surprind în fiecare capitol nume de personalități pe care nu le cunoșteam din această perspectivă, fie a muzicianului (Colea Răutu), fie a basarabeanului (Sergiu Malagamba, Aurelian Octav-Popa, Nicolae Racu, Dumitru Avakian ș.a.). Însă toate portretele, din multitudinea capitolelor dezvoltate, ne mulțumesc spiritul, ne încântă, ne surprind, ne uimesc, ne colorează știința în alte culori. Prin condeiul cumpănit al muzicologului am pătruns în viața artiștilor basarabeni, figuri de legendă: Vaarlam Protosinghelul, Gavriil Musicescu, Victor Iușceanu, Zenaida Pally, Elena Cernei, Serafim Antropov-Manu, Teodor Costin, Emil Simon, Constantin Romașcanu ș.a. Sau, mereu de pe poziția pedagogului care încurajează educația, arta și exprimarea muzicală autentică, Mariana Popescu ne prezintă în lumina cea mai potrivită figurile unor tineri muzicieni basarabeni: Vlad Pănuș, Cornelia Tihon, Rusanda Panfili, Tatiana Lisnic, Valentina Naforniță, Siluan Eloi, Valentin Doni ș.a.

Acest dicționar ne pune pe gânduri, cugetând la munca autoarei, la efortul care este concentrat în fiecare portret de muzician basarabean. Cu atât mai mult îi mulțumim pentru că a facilitat de acum munca altor muzicologi, alcătuiind un reper și un punct de plecare pentru alte proiecte, alte lucrări.

Apreciem gestul editorial al muzicologului Mariana Popescu, din care transpare pasiunea pentru muzică, recunoștința pentru talentul și implicarea fraților basarabeni, și onestitatea cu care a tratat cea de a 13-a lucrare a domniei sale.

OVIDIU DUNĂREANU

Taberele de artă de la Ostrov

De câțiva ani buni încoace, Ostrovul a devenit un loc de atracție constant pentru artiștii plastici din Constanța, cât și din țară. Periodic, aici, sunt organizate, pe timpul primăverii, verii și toamnei, tabere de pictură și sculptură, având și invitați din Bulgaria, manifestări care, de fiecare dată, se încheie cu vernisarea, în spații special amenajate la sediul Domeniilor viti-vinicole Ostrov, a unor edificatoare și excelente expoziții. Vă veți pune întrebarea firească, de ce la Ostrov, într-un loc depărtat pe malul Dunării, în extremitatea de sud-vest a Dobrogei? Câțiva factori determinanți fac posibile aceste reuniuni ale plasticienilor. Iar primul dintre aceștia, este natura de o frumusețe devastatoare, pe care am „zugrăvit-o” și eu în cărțile mele de eseuri, publicistică și proză. Locul este unic în felul lui și se integrează armonios celor balcanice cu deschideri oriental-mediteraneene.

Ostrovul are o seducție, o taină, un duh al lui. Numai cei inițiați au privilegiul de a-i descoperi aceste particularități și de a i le înțelege.

Toată viața mea am tânjit după frumuseți rafinate, convingătoare, capabile să te înalțe pe culmile sublimului. Una le-a întrecut însă pe toate. Aceasta este imaginea vastă a Ostrovului și împrejurimilor sale. Dealurile și platourile acoperite de vii, de livezi și plantații de salcâm, peste care șiroiește un soare mărinimos; fluviul impozant cu imperiul lui de brațe labirintice, de insule mari și mici, de lunci, bălți și păduri năvalnice; valea în terase care se surpă domol spre fluviu; câmpia de dincolo de ape ca o himeră trandafirie și îndepărtată; zărilor înalte, fără sfârșit, auroase, văzute de pe culmile dealurilor de la Parapet sau Arab-Tabia, alcătuiesc un peisaj desăvârșit. Ostrovul și împrejurimile lui au culoare, lumină, altitudine, profunzime, mister și subtilitate. Pentru un plastician al peisajului toate acestea devin ispitiri irezistibile, de care nu se poate desprinde ușor, pe care nu le poate trece ușor cu vederea.

Plasticienii, prezenți în ultimii ani la taberele de aici, au sintetizat în mărturisiri convingătoare puterea de seducție a acestui loc. „Într-adevăr curățenia cristalină a unei lumi aparte își transmite lumii văzute ordinea, prin perspective ample și clare, prin rigoarea care saturează formele și reliefează contururile. Lucrările realizate de artiști la Ostrov își etalează cu seninătate elementele figurative și registrele de adâncime sub intensitatea

egală a soarelui sudic.” (dr. Doina Păuleanu, critic de artă); „Am descoperit la Ostrov peisaje noi pe care nu le știam, o adevărată minune, o bogăție pentru eternitate. Ostrovul este o țară printre ape; oamenii calzi, primitori, «specificul dobrogean», dealurile dobrogene, dealurile între ape, totul te invită la visare.” (Laura Nistorescu-Seniuc, pictor); „Pe malul Dunării, la Ostrov, culoarea dobândește străluciri nebănuite. Cerul și apele angajează un extraordinar dialog cromatic. Am fost impresionat, de fiecare dată, de lumina cu totul aparte, de perspectivele spectaculoase și nesfârșite ale acestui spațiu.” (Florin Ferendino, pictor). „La Ostrov (n.n.) – am descoperit farmecul reliefului ce însoțește fluviul... și am încercat să surprind armonia liniilor și nuanțelor care se întrepătrund într-o viziune panoramică, aptă să topească laolaltă sentimente și lucrurile nevăzute” (Lelia Rus-Pîrvan, pictor).

De aceea majoritatea lucrărilor de acuarelă, pictură și sculptură realizate în cadrul taberelor de aici, în anii la care ne referim, și-au găsit un loc sigur în ochii și în sufletul iubitorilor de frumos, fie în galeria de la sediul Domeniilor Ostrov, fie în sălile de expoziții de la Ruse, Silistra, Călărași și Constanța.

Un alt factor care determină ca aceste gesturi culturale să se concretizeze, să nu rămână întâmplătoare și să aibă continuitate este cel uman. Implicarea generoasă și dezinteresată în susținerea și organizarea lor, a unui om de aleasă simțire, educație și finețe – doamna Oana Belu, patroana Domeniilor Ostrov, secondată de soțul ei, domnul Lucian Velciu, directorul general al firmei, la rândul său un virtuoz al pianului, se dovedește a fi fără precedent pe aceste meleaguri. Proiectul lor, dincolo de latura economică indubitabilă, include și ridicarea potențialului cultural-artistic-educativ al Ostrovului. Numeroase recitaluri muzicale, întâlniri plastice, literare și culturale cu profesioniști de prima mână, amenajarea unui muzeu al viei și vinului, al tradițiilor populare din zonă, ajutorul acordat școlilor, mănăstirilor și bisericilor de pe raza comunei, sunt tot atâtea fapte însuflețite de sentimente și idei alese, aflate în plină desfășurare.

Mărturie a consecvenței preocupărilor lor în acest sens este și a doua ediție a taberei de acuarelă și pictură, ce s-a desfășurat la Ostrov, în perioada 31 august – 6 septembrie 2015. Intitulată **Tabăra de creație și documentare Ostrov 2015, ediția a II-a. Domeniile Ostrov și Filiala Constanța UAP** – manifestarea, o reușită recunoscută atât de gazde cât și de participanți – a reunit pe unii dintre pictorii peisagiști cei mai valoroși ai Constanței: **Aurelian Broască, Eugenia Leca Botezatu, Cătălin Botezatu, Leonte Năstase, Niță Manolescu, Florin Ferendino, Neculae Morărescu, Constanța Petrescu Dănilă, Marius Barb, Ana Maria Barb, Ileana Ștefănescu, Eugen Ilina, Laurențiu Midvichi, Mugur Coman, Victor Grigore, Alexandru Paraschiv.**

Toți pictorii mai sus amintiți au legături excepționale cu Dobrogea, cu Marea, cu Dunărea. Stările lor de spirit sunt generate de întâlnirea cu aceste repere definitorii în devenirea ca peisagiști, de feeria coloristică, de lumina inconfundabilă pe care ele o oferă. Ca să ajungi la o deplină empatie cu ele îți trebuie de la bun început o structură sufletească și una de cunoaștere aparte. Iar artiștii la care ne referim au dovedit că posedă cu asupra de măsură o asemenea înzestrare.

Veșnicia clipei

Livia Mihaela Manciuc a absolvit Facultatea de Arte din cadrul Universității „Ovidius”, Constanța. Ea este un pictor a cărui experiență și îndrăzneală sunt admirabile. După cum chiar artistul recunoaște, nu este concesiv într-un anumit plan, ci caută lumea în funcție de magia pe care aceasta o emite.

Același lucru îl putem descoperi și în seria portretelor. Mai mult, am putea spune că portretele Liviei Mihaela Manciuc creează un limbaj narativ artistic plecând de la culoarea ce se pictează singură, de la vis la nostalgie, cu o ușoară adiere de vânt romantic, pentru a se cantona în virtualitatea ficțiunii. Prin intermediul portretelor sale, artistul cultivă nu doar magia unor ochi ce caută necunoscutul, ci neverosimilitatea capătă forță de reacție în fața unei existențe tot mai apăsătoare, chinuitoare, lucru ce reiese din lupta unui galben pal cu mocirla ce se ascunde în iarba crudă a universalității cotidiene. Portretul, indiferent că este 1, 2, 3, 4 sau 5 stăruie să ne convingă că totul stă sub semnul unui arhanghel hieratic, insuficient sieși și suprarrealist, chiar cronofag în raport cu simbolul existenței reale.

Forța de sugestie pe care arta portretistică a Liviei Mihaela Manciuc o presupune, constă în obișnuitul transformat în neobișnuit ca putere a imaginației creatoare, o formă de exprimare prin și despre sine, supralicitanând culoarea care se dilată sub penelul iluziei incomode. Portretul devine halucinant. Ochiul are nevoie de timp pentru a găsi salvarea dincolo de fereastra larg deschisă către inconștiența bunătății omului captiv într-o formă nedefinitivă și infinită, ca pedeapsă a lipsei de inconsistență.

Portretele Liviei Mihaela Manciuc sunt surprinzător de bine distribuite la nivelul construcției matematice, echilibrate, oferind, totuși, imaginației un loc de trecere fie printr-o fereastră larg deschisă, o perdea încrețită de un pseudovânt primăvăraric, fie printr-un soare palid în fața necunoscutului, declanșând căutarea transderivațională a amănuntului sugestiv. Astfel, artistul reușește să realizeze o conexiune între lumea metaforei și reprezentarea realității, portretul cu valență metaforică devenind un transportor al schimbării temporale și spațiale.

Imaginea portretistică cuprinde o viziune clară, proprie, un sarcasm subtil, inovator, o ironie cicatrizantă, cu funcția de mediator între o reali-

tate psihologică ce se interpune între artist ca terapeut și cititor ca spectator. Lirismul portretistic pare a fi o poartă ce se deschide spre fantezie, când, de fapt, este o metaforă logică a lipsei de puritate devenind un model pentru identificarea de soluții și răspunsuri neobișnuite în raport cu realitatea înconjurătoare.

Femeia care privește imensul gol și se caută pe sine are revelația curgerii timpului maculat sub forma unui regret al întoarcerii către sine prin alții. Aceasta trăiește, sfâșietor, granița dintre real și ireal, vis și concret, instinctul devenind edenul siguranței cotidiene. Timpul nu pare a avea răbdare, iluzia se scurge și răul pare a câștiga terenul prefacerii sinelui într-un suflet vândut, trist și părăsit. Dar, de undeva, o paloare, un galben, un roșu și, de ce nu, un verde adaugă ignoranței curaj, sclipirea ochilor și tresăritul ineputabil al stării de a fi într-o lume de basm. Apare ideea de tandrețe, una infinită, copleșitoare, apăsătoare, care deschide noi orizonturi duplicitare. Aceste ascunzișuri îl avantajează pe artist din simplul motiv că spațiul deschis, uneori abia perceptibil, devine o mântuire prin vis, filtrat prin imaginație, experiență și culoare.

Aceeași cantonare în lumea portretisticii Liviei Mihaela Manciu aduce la lumină o utopie cu inflexiuni cromatice crepusculare, amintind de poezia bacoviană ca formă de manipulare a cuvântului prin nonculoare, manipulând disperarea, amenințarea și deziluzia, transformându-le în lumină, plăcere, polemică.

Arta de a picta presupune o ecuație discursivă atipică pentru ca artistul să poată smulge din realitatea imediată așteptarea trecutului prezent în sulete. Iar Livia Mihaela Manciu reușește să își configureze prezentul într-un viitor trecut prin nisipul clepsidrei misterioase ce se scurge așezându-se pe apele infinite într-o mare albastră, aflată într-o perpetuă confruntare cu omul, cu timpul și cu dorința de a evada în și prin mister. Astfel se naște veșnicia clipei.

FLORENȚA MARINESCU

Așteptându-l pe Ovidius. Va veni?

Trebuie să explic titlul și odată cu el, intenția mea de a mă agăța cumva de o senzație deja cunoscută; de piesa de teatru a lui Samuel Beckett, *Așteptându-l pe Godot*, ca o invitație inițială la o cunoaștere temerară, nespecifică, la o incursiune spre sine, în sine, un fel de hoinăreală fără țintă sau fără prejudecăți, o ademenire la o reverie permisivă, chiar o tentantă aspirație la fantastic.

Undeva, în apropiere, se regăsește universul sălbatic și de nestăpânit al creatorului de frumos, al poetului, al artistului, în așteptarea unei libertăți la care nu este dispus să renunțe, ce i-ar putea știrbi chiar neprețuita descătușare a forței sale de a gândi necontrolat, necondiționat.

Eu îl aștept pe Ovidius. Am nevoie de el și sper. Caut o motivație serioasă la cultură, la artă, la civilizație. Mă întreb de fiecare dată când îmi port gândurile sau pașii pe nisip, sau prin apa tristă și oboșită de milenii de zbuțum ritmic și sacadat, ca o sentință la nemurire, ce a fost aici, cum a fost să fii atât de departe și de neînțeles, un suflet, un gând, o taină, o iubire, un vers, o clipă de artă, o pierdere în eternitate. Poate că astăzi mai nimeni nu ar ști sau nu ar mai fi tentat să înțeleagă cum cu milenii în urmă, aici, pe țărmurile Callatisului, dar și la Histria, serbările lui Dionisos rivalizau cu festivitățile din Grecia metropolitană și încălzeau spiritele dătătoare de descătușări artistice și poetice, într-o înălțătoare desfățare a epocii elenistice.

*Din acest punct de vedere sunt de reținut nu numai faptul că tineri din orașele dobrogene obișnuiau să-și desăvârșească educația în vreun oraș din sud – ca Cyzicul -pomenit înaintea –, dar și împrejurarea că într-o întreagă serie de cazuri acești învățăcei și-au câștigat o celebritate meritată prin contribuții originale în domeniul erudiției și al artei. (D.M.Pippidi și D.Berciu, *Din istoria Dobrogei*, Vol. I, *Geți și Greci la Dunărea de Jos*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București 1965, p.244).*

Când va fi venit prin aceste locuri, Ovidius, poetul ales de autor întru neliniștea gândului propriu, ecourile unor opere și creații încă se mai auzeau, fie prin forța numelor, fie prin importanța scrierilor acestora. Se scria filosofie, teatru, se consemnau date de geografie și istoriografie. Istros și retorul Thales își pierd gloria în trecerea timpului ignorant și neiertător,

ca și unele dintre operele lor pierdute pentru totdeauna, ca o cometă rebelă, puțin știută în drumul ei deseori sinucigaș.

Nu știm mai nimic și totuși ne prefacem că știm mai tot, asemeni unor vagabonzi istorici care, trecând pe strada mare a civilizației, facem semne dibuite altor trecători spre a-i iniția sau a-i amăgi cu filosofia noastră. Suntem în lumea lui Godot.

Aspirația generoasă spre cultură, apanajul inițiaților și al elitiștilor, ne este străin din fire, ca o provocare spre un frontispiciu al propriei noastre încununări. Ne atrage fatidic o lume de vis, de contemplație, în care de cele mai multe ori ne pierdem fiindcă nu cunoaștem elementarele neume, scrieri ale unor condeie rupte din cremene sau din marmură albă a sculpturilor antice, alunecând perfect pe suprafețele netede ale formelor ce ne învață frumosul pur, prefăcut în poezie și contururi de forme vii, întruchipând o zeitățe sau un poet. Actorul antic, obosit de masca lui greoaie pe fața transpirată și transfigurată de greutatea cuvintelor ce ard adânc în mințile unui public avid de depersonalizare, sălășluiește decapitat, undeva într-un muzeu antic la Hierapolis, necunoscut ca însuși cuvântul său. În această lume îl vom găsi probabil pe Ovidius stând și așteptând să venim noi spre el. Trebuie să urmărim călătoria lui Aeneas.

„Metamorfozele” se constituie într-un poem epic, de inspirație mitică, scris în epoca de maturitate a lui Ovidius. Ele sunt o splendidă ilustrare poetică a unor mituri ancestrale. Se acceptă, în general, că meritul cel mai mare al poetului este acela de a fi umanizat mitul. (Livia Buzoianu, *Poetica Verba*, Ovidius University Press, Constanța 2002, p.91).

Posibilitatea de a ne salva cumva prin dimensiunea ovidiană, asemeni lui sau cumva asemenea lui Godot, căutând sens nonsensului și rost nerostuirii, poate fi prin viziunea actuală o încercare de a civiliza barbaria și a ordona haosul civic. Fie și acest motor al cunoașterii suficient de a motiva progresul cultural? Care ar mai putea fi mesajele sau sensurile de dezvoltare ale cunoașterii umane, altele decât cele spre autodistrugere? În timpul aruncării peste granițe a iubirii spuse și oprite, a libertății invocate dar neconsimțite, a adevărului sublim al cuvântului cel mai înmiresmat, dulcea iubire a poetului este o otrăvă a timpului meu, o condamnare la exil cultural, o marginalizare la limita imperiului bunului plac, al inculturii și al falselor valori, unde nici măcar Godot nu mai are chef să trâncănească aiurea, căci aiurea este întreaga noastră ignoranță. Vin peste noi rinocerii, dar vin ca barbarii, încât nu mai ai timp să pui mâna pe vânturile aspre ale Pontului Euxin, ca să te aperi de prigoana semidoctă. E rost de autoexil și de scrieri codate, invocând atâta iubire, încât Ovidius și-ar renega patosul și și-ar încleșta mâinile spre rugăciune, în speranța că cineva l-ar mai ierta că știa să scrie: poezie. Plătim toți un preț al științei de a ști.

Ce ura și ce iubea Ovidius mai întâi? Lucrurile aspre și clima imposibilă erau dușmanii lui cei mai de preț. În schimb aprecia căldura oamenilor față de destinul lui nefast și înțelegerea lor pentru o suferință de neînțeles pentru o populație mult prea preocupată cu viața de zi cu zi, de agricultură și de negoț. *In loca, non homines verissima crimina dixi.* Elegiile sale între fascinant și speranța deșartă, relevau interesul pentru adulația semenilor, un fel de odă închinată, sub formă de coroană, celui ce din dragoste a plătit exilul, dar mai puțin impozitat. *Tempora sacrata mea sunt velata corona, Publicus invilo quam favor imposuit.* Depărtarea de casă, de Roma cea fără de seamă și de poezia scrisă cu pană de zeu, sunt aritmii ce dezmembrează existența unui poet al Curții, un impuls pe care fiecare dintre noi îl putem simți și chiar îl simțim de-

parte de adevărurile noastre, ca o încarcerare amplă a simțurilor și a gândurilor. Rămâne loc pentru creație, în abstract, ori în memoriam, sau o fascinație de tip Beckett, în care colindul sufletului este real dar imperceptibil.

Aceste date cu privire la Tomis, oricât de sumare și incomplete ar fi ele, ne ajută totuși să înțelegem mai limpede și să apreciem la justa lor valoare știrile lui Ovidiu în legătură cu viața pe care o ducea el aici. E vorba, așadar, de o mică localitate, cu o populație redusă de greci amestecați cu băștinașii, fără nicio însemnătate economică, politică sau militară. Schimburile economice aveau un pronunțat caracter local și angajau încă în foarte mică măsură activitatea comercială a portului, care – după cât se pare – nu reprezenta aproape nimic. În felul acesta par veridice spusesele lui Ovidiu cu privire la puținele corăbii care vin în port, care sunt de obicei de prin ținuturile învecinate, și că numai rareori ajunge până aici vreo corabie de la depărtări mai mari, cum ar fi Italia. (Trist., III, 12, 35-37). (Publius Ovidius Naso, Pământul și vechii locuitori ai țării noastre în opera din exil a lui Ovidiu, N. Lascu, pg.167).

Bolnav în suflet și în puteri, carcera sa bătută de vânt îi dădea puterea să evadeze în iubirea uitată și compromisă de cutezanța de a așeza mai presus sufletul de canoanele sociale, de convențiile politice și de ierarhia cazonă. Scria soției sale, fiicei, versuri calde și de fiecare dată nutrea speranța că se va întoarce, iertat. Augustus nu a făcut-o, nici Tiberius mai târziu, căci furia acumulată de pana iute și neîndurătoare a lui Ovidius, a îmbătrânit în cruzimea care l-a caracterizat. Literații și criticii artei și-au coborât în priviri zeci de mii de pagini de redare a unei opere ce avea să răzbească milenii, două la număr, iar Alecsandri a tălmăcit versul în dinamica și rostuirea sa fascinantă („imitarea poetului de către el însuși, comparațiile, creațiile de cuvinte, acuzativul exclamației, procedee retorice în poezia lui Ovidiu – simile“).

Temele însă ne aruncă de fiecare dată într-o lume a fascinației, a eroismului deșart, a unei istorii și a unei civilizații față de care noi, contemporanii, nu avem știință și nici conștiință. Visul ovidian, o întoarcere la patria mamă și la o iubire matură, nouă, nefardată, fără alegorii și speculații, este o himeră ce pare reală și carnală, ca însăși puterea speranței.

Nu, Ovidius nu va veni, căci plecarea lui este prea târzie pentru iertare și păcat, prea puternică pentru poezii de după el și prea adevărată pentru o cultură alegorică, din care noi, în mod special, ne hrănim ca urmași ai Romei îndepărtate. Deseori, fără rost dar cu fast. Noi așteptăm însă o corabie a nebunilor frumoși, care să ducă niciunde, doar să ne aducă înapoi din exilul conștiinței noastre.

Eu îl aștept pe Godot.

Reviste și cărți primite la redacție

1. Reviste

<i>Agora</i> (Constanța)	<i>Familia</i> (Oradea)
<i>Apostrof</i> (Cluj-Napoca)	<i>Helis</i> (Slobozia)
<i>Arca</i> (Arad)	<i>InterArtes</i> (Constanța)
<i>Argeș</i> (Pitești)	<i>Litere</i> (Târgoviște)
<i>Ateneu</i> (Bacău)	<i>Luceafărul</i> (București)
<i>Bucovina literară</i> (Suceava)	<i>Misiunea</i> (Frâncești – Vâlcea)
<i>Bucureștiul literar și artistic</i> (București)	<i>Nord Dobrogea Cultural</i> (Tulcea)
<i>Cafeneaua literară</i> (Pitești)	<i>Nord literar</i> (Baia Mare)
<i>Caligraf</i> (Alexandria)	<i>Oglinda literară</i> (Focșani)
<i>Conta</i> (Piatra Neamț)	<i>Poesis</i> (Satu Mare)
<i>Contemporanul</i> (București)	<i>Poezia</i> (Iași)
<i>Convorbiri literare</i> (Iași)	<i>Pro Saeculum</i> (Focșani)
<i>Cultura</i> (București)	<i>România literară</i> (București)
<i>Dunărea de Jos</i> (Galați)	<i>Scriptor</i> (Iași)

2. Cărți

- ◆ **Mihai Eminescu și scriitorii sătmăreni.** Documente de istorie literară. Studii critice. Volum coordonat de George Vulturescu. Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015
- ◆ George Vulturescu. **Complexul Ghilgameș.** Eseu despre motivul prafului în opera lui M.Eminescu. Iași, Editura Junimea, 2015
- ◆ Iulian Dămăcuș. **Manierism și pitoresc în literatura sudului românesc** (Emanoil Bucuța, Ștefan Bănulescu, Ilie Sălceanu, Ovidiu Dunăreanu). Cu un cuvânt înainte de prof. Mircea Muthu. Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2015
- ◆ Iulian Dămăcuș. **Povestea lui B.** Versuri. Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2015
- ◆ Liviu Vișan. **Tarot cu icoane.** Versuri. Cu o postfață de Octavian Mihalcea și ilustrații de Alex. Ivanov. București, Editura Semne, 2015
- ◆ Gheorghe Filip. **Magia nisipurilor.** Roman. Crucea Sudului, Fecioara de Fier. Craiova, Editura Sitech, 2015
- ◆ Paul Diaconescu. **Memoriile unui Pierde-Țară.** Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2014
- ◆ Emilia Dabu. **Lotus stelar.** Versuri. Constanța, Editura Ex Ponto, 2015
- ◆ Dumitru Octavian Unc. **Prea dor de mamă.** Versuri. Cu un cuvânt înainte al autorului și o prefață de Ovidiu Dunăreanu. Coperta și ilustrațiile de Constantin Grigoruță. Constanța, Editura Ex Ponto, 2015
- ◆ Andrea H.Hedeș. **Aritmii.** Versuri. Cu o prefață: „Spre absolut și mai departe” de Horia Gârbea. Cluj-Napoca, Editura Neuma, 2015
- ◆ Monica Patriche. **Cât o mie de nopți.** Versuri. Timișoara, Editura Brumar, 2015
- ◆ Coca Elena Gheorghiu. **Și iarba crește pe un teren viran.** Proză scurtă. Constanța, Editura Vif, 2015
- ◆ Ion M.Ruse. **Ariciul de mare.** Epigrame. Cu o copertă de Leonte Năstase. Constanța, Editura Ex Ponto, 2015